

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТИТУТ
НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО МОЛОДИХ УЧЕНИХ ТА СТУДЕНТІВ ЧТЕІ КНТЕУ

***РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ
ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО
РОЗВИТКУ***

**МАТЕРІАЛИ VIII ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**Чернівці
17 грудня 2018 р.**

УДК 330.1
ББК 65+20.18

Реформування економіки України як фактор забезпечення сталого розвитку. Матеріали VIII Всеукраїнської наукової студентської інтернет-конференції, м. Чернівці, 17 грудня 2018 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2018. – 224 с.

До збірника увійшли матеріали VIII Всеукраїнської наукової студентської інтернет-конференції «Реформування економіки України як фактор забезпечення сталого розвитку», які містять результати досліджень сучасних проблем розвитку економічної системи України. Значна увага також приділяється інституціональним та ресурсним аспектам забезпечення сталого розвитку, питанням фінансової системи, організації та управління діяльністю підприємств, адаптації обліку, аналізу та аудиту до економічних змін, харчових технологій, ефективного менеджменту, маркетингу, туризму, товарознавства та ін.

У збірнику також подаються результати наукових досліджень здобувачів освітнього ступінь «магістр».

Розраховано на аспірантів та студентів, що цікавляться проблемами реформування економіки України.

Роботи надруковано у авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, статистичної інформації, власних імен, цитат та інших відомостей, наданих у рукописах, несуть автори публікацій.

© ЧТЕІ КНТЕУ, 2018

Підписано до друку 30.11.2018 р.

ЗМІСТ

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ТА РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Архипова Катерина Наук. кер. – Дрінь І.І. ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ НА СТАВКУ ВІДСОТКІВ	11
Бажан Олександра Наук. кер. – Канут Н.С. СОЦІАЛЬНО – ЕКОНОМІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	12
Гаспарян Самвел Наук. кер. – Урсакій Ю.А. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	14
Гричук Надія Наук. кер. – Власова Т.Р. ПРОБЛЕМИ УТИЛІЗАЦІЇ ХАРЧОВИХ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ	16
Дімітрюк Роман Наук. кер. – Урсакій Ю.А. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ РИНКУ МОБІЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНИ	19
Косминка Юрій Наук. кер. – Бабінська О.В. РЕФОРМУВАННЯ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	21
Лакуста Марина Наук. кер. – Верстяк О.М. ПРОБЛЕМИ ВХОДЖЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК	23
Латківська Людмила Наук. кер. – Верстяк О.М. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОБЛЕМ В УКРАЇНІ	26
Мельничук Ольга Наук. кер. – Власова Т.Р. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ	28
Новак Іванна Наук. кер. – Бабінська О.В. ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ СВІТОВИХ ТНК: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ	31
Терен Віталій Наук. кер. – Готинчан І.З. ВИКОРИСТАННЯ КЛАСТЕРНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ	33

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ В УМОВАХ РИНКОВИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Бойчук Ірина Наук. кер. – Простебі Л.І. АНАЛІЗ ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	36
Новак Лідія Наук. кер. – Юрій С.М. КАЗНАЧЕЙСЬКИЙ КОНТРОЛЬ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ	38
Новак Лідія Наук. кер. – Юрій С.М. ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ	40
Петрушко Крістіна Наук. кер. – Юрій С.М. СИСТЕМИ КАЗНАЧЕЙСТВ В РІЗНИХ КРАЇНАХ	42
Петрушко Крістіна Наук. кер. – Простебі Л.І. НАЙБІЛЬШІ ФОНДОВІ БІРЖІ СВІТУ	44
Романов Олександр Наук. кер. – Юрій С.М. УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ	46

АДАПТАЦІЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ДО ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН

Лазебник Яна Наук. кер. – Харинович – Яворська Д.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ АУДИТУ ОПЕРАЦІЙ З ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА	49
Лелик Марія Наук. кер. – Скрипник М.Є. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ	51
Матковська Леся Наук. кер. – Бурак І.О. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ РІЗНИХ ФОРМ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	53

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ

Алексєенко Денис Наук. кер. – Вдовічен А.А. ПРОБЛЕМИ ІНВЕСТИВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	56
---	----

Кузема Сергій Наук. кер. – Заньковська В.Г. ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДАНИХ	58
Миндреску Дмитро Наук. кер. – Урсакий Ю.А. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИРОБНИЧО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	59
Пелеванюк Іван Наук. кер. – Вдовічен А.А. ПІДПРИЄМНИЦЬКА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	61
Петров Анатолій Наук. кер. – Урсакий Ю.А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА	63
Попов Анатолій Наук. кер. – Заньковська В.Г. МОДЕЛЮВАННЯ ПАРАМЕТРІВ УПРАВЛІННЯ РОЗДРІБНИМ БІЗНЕСОМ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗАСОБІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДАНИХ	65
Руснак Лілія Наук. кер. – Власова Т.Р. ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ У ЗАКЛАДАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА	66
Цюрик Інна Наук. кер. – Вдовічен А.А. ЛОГІСТИКА ЯК ФАКТОР ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВА	70
<i>СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ МАРКЕТИНГУ ТА РЕКЛАМИ</i>	
Архілюк Маргарита Наук. кер. – Жалба І.О. МІСЦЕ КРЕАТИВНОЇ РЕКЛАМИ В СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ	72
Барановська Олена Наук. кер. – Вдовічена О.Г. ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТОВАРНОГО БРЕНДУ НА ПІДСВІДОМІСТЬ СПОЖИВАЧІВ	75
Вербовська Марія – Любомира Наук. кер. – Лошенко О.В. ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ	77

Капша Ірина Наук. кер. – Вдовічена О.Г. ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ СПОЖИВЧОЇ ПОВЕДІНКИ	79
Крижановська Єлизавета Наук. кер. – Чаплінський Ю.Б. СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ	81
Матвіїв Богдан Наук. кер. – Лошенко О.В. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЛОГІСТИКИ	84
Мотольська Крістіна Наук. кер. – Нікульча В.А. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЛОГІСТИКИ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	86
Пашанюк Христина Наук. кер. – Лошенко І.Р. SWOT-АНАЛІЗ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	87
Пропадиший Дмитро Наук. кер. – Лошенко О.В. SWOT-АНАЛІЗ ЯК МЕТОД ПІДВИЩЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	89

РОЛЬ ТУРИЗМУ ТА РИНКУ ПОСЛУГ У РЕФОРМУВАННІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Городчук Богдан Наук. кер. – Гищук Р.М. ЕКОНОМІКО-ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ НА ПОКУТТІ	92
Іщук Лідія Наук. кер. – Пенюк В.О. ОСОБЛИВОСТІ БЕЗВІЗОВОГО РЕЖИМУ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ТУРИСТІВ	94
Матковська Леся Наук. кер. – Долга Г.В. ВЕЛОСИПЕДНИЙ ТУРИЗМ ЯК ВИД СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО ТУРИЗМУ	95
Пенякова Анастасія, Архільюк Маргарита Наук. кер. – Гищук Р.М. ОСОБЛИВОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ ОБ'ЄКТІВ САКРАЛЬНОЇ АРХІТЕКТУРИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК РЕСУРСНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКСКУРСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	97

Архипова Катерина
Наук. кер. – Готинчан І.З.
**ЗАСТОСУВАННЯ ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ
ДЛЯ МІНІМІЗАЦІЇ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА** 100

Кругляк Наталія
Наук. кер. – Готинчан І.З.
**МОДЕЛЮВАННЯ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ ЗА
ДОПОМОГОЮ ТЕОРІЇ ІГОР** 102

Попов Олександр
Наук. кер. – Королюк Ю.Г.
**ОСНОВНІ ПЕРЕВАГИ ТЕХНОЛОГІЇ AJAX ПРИ СТВОРЕННІ ІС
ПІДПРИЄМСТВА** 104

Рекуник Леся
Наук. кер. – Готинчан І.З.
МАТЕМАТИЧНІ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 106

Янцеловська Яна
Наук. кер. – Готинчан І.З.
**ВИКОРИСТАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ МЕТОДІВ І МОДЕЛЕЙ В
ЕКОНОМІЦІ** 108

*ТОВАРОЗНАВЧІ СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ РИНКУ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТА
НЕПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ В УКРАЇНІ*

Барановська Олена
Наук. кер. – Бозуленко О.Я.
КРИТЕРІЇ БЕЗПЕЧНОСТІ СПОЖИВЧИХ ТОВАРІВ 111

Барановська Олена
Наук. кер. – Хотинь Л.В.
РОЛЬ УПАКОВКИ ТА ТАРИ У ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ 113

Вербовська Марія – Любомира
Наук. кер. – Бозуленко О.Я.
ПРОБЛЕМИ БЕЗПЕЧНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧИХ ТОВАРІВ 116

Вербовська Марія – Любомира
Наук. кер. – Хотинь Л.В.
**ЗНАЧЕННЯ УПАКОВКИ ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ
ПРОДУКТІВ** 118

Капша Ірина
Наук. кер. – Хотинь Л.В.
АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ СКЛЯНОЇ УПАКОВКИ 120

Матвіїв Богдан
Наук. кер. – Хотинь Л.В.
РИНОК СПОЖИВЧОЇ ТАРИ З ПАПЕРУ ТА КАРТОНУ В УКРАЇНІ 122

Чулюкова Алла Наук. кер. – Шкабара Т.Л. ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ МІКРОБІОЛОГІЧНОЇ ЯКОСТІ МОЛОКА В УКРАЇНІ	123
---	-----

---

*ПРОГРЕСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА КУЛІНАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ЗАКЛАДАХ
РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА*

Лупан Павло Наук. кер. – Романовська О.Л. ХАРЧОВА ТА БІОЛОГІЧНА ЦІННІСТЬ СУХОГО СНІДАНКУ «ГРАНОЛА»	127
--	-----

Мельничук Ольга Наук. кер. – Струтинська Л.Т. ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ РЕСТОРАННОЇ ПРОДУКЦІЇ З ВМІСТОМ ПРОРОЩЕНОГО НАСІННЯ ТА МІКРОГРІНУ	129
--	-----

Юрченко Анастасія Наук. кер. – Романовська О.Л. АНАЛІЗ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ ТА КОРИСНОСТІ НАСІННЯ ЧІА ЯК ЧАСТИНИ РАЦІОНУ ЛЮДИНИ	130
--	-----

REFORMATION OF UKRAINIAN ECONOMY AS A FACTOR OF STEADY DEVELOPMENT

Andriychuk Olha Scientific advisor – Stupak M.H. THE MAJOR WAYS OF SOLVING FUEL AND ENERGY PROBLEMS IN THE ECONOMY OF UKRAINE	134
---	-----

Derevets'Kateryna Scientific advisor – Stupak M.H. KEY FACTORS AFFECTING MIGRATION PROCESSES IN UKRAINE	135
---	-----

Vasin Igor Scientific advisor – Gildebrant K.Y. PROBLEMS AND PROSPECTS OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES AT THE PRESENT STAGE OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF UKRAINE	137
--	-----

Zadolyнна Anastasiya Scientific advisor – Gildebrant K.Y. THE ROLE OF TOURISM AND SERVICES MARKET IN UKRAINE'S ECONOMY REFORMATION	138
--	-----

РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ ОС «МАГІСТР»

Андрійчук Тетяна Наук. кер. – Мустеца І.В. РЕОРГАНІЗАЦІЯ АСИГНУВАНЬ І ВИДАТКІВ БЮДЖЕТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ	142
---	-----

Аверкеєв Іван Наук. кер. – Табенська Ю.В. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКУ	147
Андріяшко Микола Наук. кер. – Простебі Л.І. МОНІТОРИНГ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»	151
Боднар Марія Наук. кер. – Табенська Ю.В. УПРАВЛІННЯ ВИДАТКАМИ В СИСТЕМІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ	155
Бондар Надія Наук. кер. – Табенська Ю.В. ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	159
Бубнова Світлана Наук. кер. – Простебі Л.І. АНАЛІЗ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ КЛІЄНТАМ «ОТП БАНКУ»	163
Гакман Мар'яна Наук. кер. – Чичун В.А. ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	167
Гакман Олексій Наук. кер. – Чичун В.А. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ	171
Гарас Олеся Наук. кер. – Чичун В.А. ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА	175
Генцар Анастасія Наук. кер. – Рилєєв С.В. НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ: СКЛАД ТА ВІДПОВІДНІСТЬ	179
Гордій Марина Наук. кер. – Табенська Ю.В. БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	184
Громко Надія Наук. кер. – Табенська Ю.В. ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ	188

Гузман Ірина Наук. кер. – Лучик С.Д. ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	193
Дмитрук Михайло Наук. кер. – Табенська Ю.В. ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ КРАЇНИ	197
Надурак Петро Наук. кер. – Мустеца І.В. ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ	201
Савчук Іванна Наук. кер. – Табенська Ю.В. КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ОПЕРАЦІЙ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ	206
Семенюк Катерина Наук. кер. – Табенська Ю.В. ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЛЬ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ	211
Слюсаряк Іванна Наук. кер. – Лучик С.Д. ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ І ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПУБЛІЧНИХ АКЦІОНЕРНИХ ТОВАРИСТВАХ	215
Ткач Ірина Наук. кер. – Табенська Ю.В. РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	218

Катерина Архипова,

наук. кер. – Дрінь І.І.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Вплив інфляції на ставку відсотків

Інфляція - це складне, багатостороннє явище, причини якого полягають у взаємодії факторів сфери виробництва і сфери грошового обігу. Вона є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки в багатьох країнах. Головна особливість інфляції полягає в тому, що вона стосується кожного. Питання впливу інфляції на ставку відсотків досліджується в фінансовій математиці.

В економіці інфляція проявляється у вигляді грошових знецінень, дефіциту товарів, послуг, підвищення загального рівня цін на товари, засоби виробництва та послуги, а також девальвацією національної валюти [2. с.234].

Інфляція – це небезпечний процес для будь-якої економіки, адже вона негативно впливає на економічну та фінансову системи, тому проти неї використовуються різні заходи антиінфляційної політики, розробляють механізми зниження рівня інфляції. Ці заходи індивідуальні для кожної країни.

Слід звернути увагу на те, що зростання цін на окремі товари та послуги, не завжди є інфляційним явищем. Оскільки ціни на групи одних товарів чи наданих послуг можуть зростати суттєво, а на групи інших товарів і послуг ціни можуть досить відчутно спадати, при цьому загальний рівень цін може не змінюватись, тоді таке підвищення цін не є інфляційним явищем. Інфляція – це підвищення загального, або середнього рівня цін. [4. с.177].

Інфляція впливає на велику кількість економічних процесів. Одним із них є визначення відсоткової ставки. Розглянемо детальніше формування ставки відсотків з математичної точки зору.

Говорять, що інфляція (або темп інфляції) складає частину r за рік, якщо один і той же набір товарів коштує в кінці року в $(1 + r)$ разів більше, ніж на початку року. Можна сказати, що в $(1 + r)$ разів зменшується купівельна спроможність однієї грошової одиниці [1, с.28].

Якщо на початку року P одиниць деякого товару коштує l гривень, то за одну гривню можна купити $\frac{P}{l}$ одиниць товару. В кінці року, при темпі інфляції

r , за l гривень можна купити S одиниць такого ж товару, а за одну гривню – $\frac{S}{l}$ одиниць товару. Величина $\frac{S}{l}$ в $(1 + r)$ разів менша, ніж $\frac{P}{l}$, або $\frac{S}{l}(1 + r) = \frac{P}{l}$,

звідси знаходимо темп інфляції [1, с.28-29]:

$$r = \frac{P}{S} - 1. \quad (1)$$

Наприклад, якщо на початку року за 5 грн. можна було купити 300 г борошна, а в кінці року – тільки 250 г, то $r = \frac{300}{250} - 1 = \frac{1}{5}$ або $r = 20\%$.

Інфляція зменшує реальну ставку відсотка, яка залежить від темпу інфляції. Дійсно, якщо одна грошова одиниця зростає за рік в $(1 + \alpha)$ разів

при нарощенні відсотків, то її купівельна спроможність зменшиться в $(1+r)$ разів через інфляцію. Тоді реальна вартість грошової одиниці дорівнює $\frac{1+\alpha}{1+r} - 1 = \frac{\alpha-r}{1+r}$. Якщо $r < \alpha$, $f > 0$, а при $\alpha < r$, ставка $f < 0$, тобто відбувається операція утримання відсотків. Якщо r – мала величина, то $1+r \approx 1$, тоді $f \approx \alpha - r$, тобто реальна ставка менша номінальної на величину інфляції. Для того, щоб номінальна ставка α забезпечувала нарощення реальної цінності грошових сум на частину j в рік, при річній інфляції r , потрібно, щоб виконувалась рівність [1, с.29]:

$$\frac{\alpha-r}{1+r} = j, \text{ або } \alpha = r + j(1+r). \quad (2)$$

Наприклад, яку ставку відсотків повинен назначити банк, щоб при річній інфляції 16% реальна ставка становила 7%?

За умовою задачі $r = 0,16$, $j = 0,07$, то α знаходимо із рівняння:

$$0,07 = \frac{\alpha-0,16}{1+0,16}, \alpha = 0,07 \times 1,16 + 0,16 = 0,2412, \text{ або } \alpha \approx 24,12\%$$

У зв'язку з політичною нестабільністю, наявністю бюджетного дефіциту, низькою продуктивністю праці, питання інфляції в Україні стоїть дуже гостро. Процес боротьби з цим явищем – тривалий і складний, вимагає великих матеріальних витрат. Подолання інфляції залишається однією з головних завдань антикризової стратегії. Основним способом боротьби з інфляцією повинна бути боротьба з її основними причинами, оскільки придушення інфляції за допомогою повного контролю над цінами і доходами без усунення її причин негативно позначається на розвитку ринкових відносин [3, с.108].

Отже, інфляція напряму впливає на відсоткову ставку. Оскільки інфляція – складне багатофакторне явище, то логічним та потрібним є багатосторонній підхід для визначення сутності інфляції та розробки адекватного механізму з її врегулювання, що дозволить вирішити проблеми інфляції та сприятиме стабільності економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Бортей М. С. Фінансова математика: Методичний посібник / М. С. Бортей, І. І. Дрнь, Л. О. Федорук. – Чернівці: ЧТЕІ, 2004. – 76 с.
2. Гальчинський А. Теорія грошей: Навч.- метод. посібник. -К.: Основа, 1998.
3. Сьомченко В. В. Аналіз інфляційних процесів в Україні / В. В. Сьомченко. // Економічні науки. – 2015. – С. 102–109.
4. Тиверіадська Л. В. Інфляційні процеси та соціально-психологічні наслідки в Україні / Л. В. Тиверіадська, А. М. Якименко. // Економічний простір. – 2015. – №93. – С. 175–188.

Олександра Бажан,

наук. кер. – Канут Н.С.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Соціально-економічні та екологічні аспекти забезпечення розвитку українського суспільства

Ліквідація глобальної екологічної кризи є на сьогодні найважливішим завданням людства. Із розвитком цивілізації та науково-технічного прогресу,

бурхливим зростанням кількості населення на Землі, обсягів виробництва та його відходів проблеми стосунків між природою та суспільством дедалі загострюються. Те, що людина зробила з навколишньою природою, вже за своїми масштабами є катастрофічним. У результаті: забруднені вода і атмосфера, знищені мільйони гектарів родючих ґрунтів, величезних розмірів досягло безконтрольне вирубування лісів та ін.

Існують дві точки зору щодо розуміння сутності соціальних та економічних прав людини і громадянина. Так, дослідники М. В. Баглай і Ю. М. Тодика зазначають, що багато соціально-економічних прав мають характер принципів, правових стандартів і не забезпечуються безпосереднім захистом у судовому порядку. На підтвердження своєї позиції автори наводять положення Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та Міжнародного пакту про соціальні, економічні та культурні права. Реалії сьогодення свідчать, що існують гострі проблеми стосовно дотримання міжнародних стандартів у сфері економічних, соціальних і культурних прав.

Економічні права та свободи людини і громадянина - це самостійний вид прав та свобод у загальній системі конституційних прав та свобод людини і громадянина, під якими слід розуміти можливості людини і громадянина володіти, користуватися та розпоряджатися економічними благами, а також набувати та захищати їх у порядку, межах, формах і спосіб, передбачених Конституцією та законами України. Економічний аспект передбачає: господарська діяльність людства повинна орієнтуватись не на зростання споживання ресурсів біосфери, а на його раціоналізацію; подальший розвиток повинен виходити не із збільшення матеріального виробництва, а з інтенсифікації господарства за рахунок інформаційних технологій. Високі темпи економічного зростання з одного боку є благом, оскільки вони забезпечують зростаючі потреби населення, а з другого - злом, бо вони спричиняють все більше техногенне навантаження на довкілля та його деградацію. У соціальному вимірі гуманітарний розвиток означає створення для людини, як головного національного ресурсу, умов реалізації всіх її можливостей. Виходячи з такого підходу має формуватися політика можливостей в освіті, професійній реалізації, адресність охорони здоров'я і соціального захисту.

Громадяни України у своїй переважній більшості незадоволені своїм соціально-економічним становищем і розвитком країни в цілому. Переконані у тому, що в Україні не існує справедливого судочинства, - 90%; не існує права на гідний людини рівень життя, - 71%; незадоволених тим, як в Україні функціонує демократія, - 61%; оцінюють загальну ситуацію, в якій протікає їхнє життя, як «погана» або «дуже погана» - 50% громадян.[3, с.7]

Зазначені показники дозволяють зробити висновок про те, що в Україні існує певний розрив між декларованими державою цінностями та реально існуючим станом, що не сприяє гуманітарному розвитку України, суспільній консолідації, оскільки суперечить традиційним цінностям суспільства - повазі до людської гідності та справедливості.

Екологічні права людини і громадянина - це встановлені та гарантовані державою можливості у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки. Вони пов'язані з охороною, застосуванням і відтворенням

природних ресурсів, забезпеченням екологічної безпеки, запобіганням і ліквідацією негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереженням природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною.

Конституція України закріпила ряд екологічних прав людини і громадянина, зокрема, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Гармонізація людського і природного середовища є запорукою сталого розвитку держави, який узагальнює в собі процес збереження і відтворення генофонду нації, активізацію ролі кожної окремої людини в суспільстві, забезпечення її прав і свобод, збереження навколишнього природного середовища, формування умов для відновлення біосфери та її локальних екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище й гармонізацію розвитку людини в природі. Провідною характеристикою якості взаємовідносин людського суспільства і довкілля в конкретних соціально-економічних умовах є стан здоров'я населення в цілому та кожної людини зокрема.

Отже, сучасна екологія охоплює практично всі сфери життєдіяльності людства: духовні, гуманітарні, економічні, технічні, наукові, політичні, тощо і тому необхідно враховувати гостроту і складність екологічних проблем, які переважна більшість людства ще до кінця не усвідомлює, але змушена вже їх вирішувати, щоб зберегти життя на планеті Земля.

Список використаних джерел:

1. Декларація про права людини. - К., 2010.
2. Конституція України. Основний закон. - К., 1996.
3. Концепція гуманітарного розвитку України (Акад. Жулинський М.Г.). - К., 2008 р., с. 7.
4. Про охорону здоров'я: Закон України. - К., 1992.
5. Управління соціально-економічним розвитком країни та регіонів: соціально-економічні та фінансові проблеми в умовах глобалізації. - Дніпропетровськ, 2014 р., с.33

Гаспарян Самвел

Науковий керівник - Урсакий Ю.А.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Сучасні проблеми економічного розвитку України

Світова фінансова та економічна криза зумовила виникнення цілого кола проблем як в Україні, так і в інших країнах світу. З цієї причини вивченню фінансово-економічної кризи та напрямів розв'язання проблем, які вона зумовила, присвячено безліч публікацій як науковців, так і фінансистів-практиків.

Основними рисами сучасного економічного становища України є: значна заборгованість держави, окремих галузей і підприємств зарубіжним країнам; відставання сектору економіки, який виробляє товари, від сектору економіки, який їх споживає; паливно-енергетична залежність від Росії; надмірний контроль економіки з боку українського уряду, що має ефект придушення того її сектору, що виробляє товар; криміналізація стосунків між державним установами і бізнесом, розподілення між кланами найприбутковіших секторів

економіки України; «відрваність» України від світової економіки [1, с. 5–24].

Криза в Україні характеризується порушенням відлагоджених зв'язків між ключовими елементами фінансової та економічної систем держави, систематичною незбалансованістю доходів і видатків бюджету, невпинним зростанням державної заборгованості, нераціональною структурою бюджетних витрат, неоптимальним рівнем податкових платежів тощо. Поширення негативних тенденцій у світовій економіці, падіння попиту та цін на світових товарних ринках зачепило також Україну і вкрай негативно позначилося на становищі реального сектору економіки. Глибока українська криза, яка ускладнюється впливом світової фінансово-економічної кризи, зумовлена насамперед серйозними внутрішніми причинами, котрі виходять за межі фінансових проблем, які переросли в економічний спад виробництва, зростання безробіття, зниження рівня життя широких верств населення. Зокрема, упродовж тривалого часу в Україні посилено підтримувалася політика, спрямована на підвищення грошових доходів населення, що не враховувала показників зростання продуктивності праці і яка не брала до уваги можливостей товарного забезпечення (насамперед продовольчими та іншими товарами народного споживання). Сучасна економічна криза є невід'ємною складовою кризи утвореного глобального світоустрою, західної цивілізації та міжцивілізаційних взаємодій. Сучасні інститути глобального управління й економічного регулювання мають бути не лише економіко-політичними, а й екологічними, соціальними, духовними, не прозахідними, але міжцивілізаційними [3, с. 46-60].

Підтвердженням зазначеному є такі факти, що фінансова криза України, як і більшості європейських країн, стала результатом світової економічної кризи. Вона була посилена політичною нестабільністю і кризою споживчого кредитування. Україна з метою уникнення дефолту звернулася по допомогу до МВФ, який виділив їй кредит в 16,4 млрд дол., при сумарному обсязі золотовалютних резервів в 32 млрд дол. За рівнем інфляції Україна у I півріччі 2014 року зайняла третє місце серед країн СНД, падіння промислового виробництва склало 20%, ВВП – 14%. Зовнішній борг України збільшився до 117,3 млрд дол., а витрати на його обслуговування і погашення зросли до 11,5 млрд дол. Дефіцит платіжного балансу склав 5,9 млрд дол., торговельного балансу 7,9 млрд дол. Розбалансування банківської системи України визначається нарощуванням недержавними підприємствами і банками обсягів зовнішніх запозичень. Питома вага приватного сектора склала 83% зовнішнього боргу. Зокрема борг комерційних банків перед нерезидентами дорівнює 34 млрд дол., зростаючи майже удвічі на рік за рахунок середньострокових кредитів. Зростає дефіцит рахунку поточних операцій до 24 млрд дол. і складає 10% від прогнозованого ВВП, що пояснюється підвищенням цін на імпортований газ. Зовнішній борг приватного сектора зріс до 85 млрд дол., з яких короткостроковий борг складає 29 млрд дол. Отже, погіршення економічної ситуації в Україні пояснюється необхідністю погашення значного короткострокового боргу, дефіцитом рахунку поточних операцій, швидким зростанням споживчого кредитування [2, с. 5-24].

Економіка України виявилась вразливою до глобальних дисбалансів, обумовлених стрімким зростанням світових цін і надлишками ліквідності на

світових фінансових ринках. Необхідною умовою подолання наслідків економічної кризи і стабілізації економічного розвитку України є розробка стратегії модернізації з чітким висвітленням цілей і способів їх досягнення. Сучасний розвиток здійснюється за інерційним сценарієм, що супроводжується диференціацією провідних країн світу за глибиною кризи. Найбільші витрати несуть країни з відкритою економікою, у яких падіння промислового виробництва та інвестицій складає 15–30%. Країни з автономними фінансовими системами захищені від так міжнародних спекуляцій. Багатомірність сучасної кризи в Україні свідчить, що глибина падіння вітчизняної економіки значно перевищує аналогічні показники більшості країн світу. Це пояснюється диспропорціональністю функціонування національної економіки, загостренням довготермінових системних протиріч:

- компенсацією надлишкового споживчого попиту стійким негативним сальдо торговельного балансу;
- залежністю низько технологічного експорту від кон'юнктури світового ринку;

- неефективністю фінансової системи і зростанням зовнішнього боргу.

Міри покращення економічного розвитку та вихід із кризи:

- реформування системи фіскальних стимулів інвестиційної діяльності;
- наведення порядку у сфері відшкодування ПДВ;
- запровадження інституту консолідованої групи платників податків, який успішно діє в європейських країнах;
- спрощення податкової звітності та обліку окремих податків;
- повернення до механізму розрахунку податку на прибуток, що ґрунтувався на фактичних показниках прибутку;
- удосконалення інформаційних технологій комунікації платників податку та контролюючих органів, а також розширення «онлайн» сервісів.

Отже, головним завданням поточного періоду є надання економічним реформам керованості та створення ринкової економіки на базі відродження та прискореного розвитку секторів власного вітчизняного виробництва.

Список використаних джерел:

1. Геєц В. Макроэкономическая оценка денежно-кредитной и валютно-курсовой политики Украины до и во время финансового кризиса / В. Геєц // Экономика Украины. – 2009. – № 2. – С. 5–24.
2. Пороховский О.А. Економічна криза як рубіж сучасного світового і національного розвитку / О.А. Пороховский // Економічна теорія. – 2016. – № 1. – С. 5–14.
3. Тарасевич В.Н. Экуника: гипотезы и опыты / В.Н. Тарасевич. – М.: ТЕИС

Надія Гричук,

наук. кер. – Власова Т.Р.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Проблема утилізації харчових відходів в Україні

Харчова промисловість відіграє особливу соціально-економічну роль у національній економіці, оскільки сприяє розв'язанню завдань щодо повноцінного задоволення зростаючих потреб населення в якісному продовольстві та забезпечує комплексну переробку сільськогосподарської сировини у харчові продукт з високою споживною цінністю й доданою

вартістю. У стратегії розвитку держави ефективність функціонування галузі оцінюється з позиції гарантії продовольчої безпеки та галузі матеріального виробництва, де формуються сучасні ринкові відносини, висока продуктивність праці, зосереджено значний людський потенціал, створюються інноваційно-технологічні передумови для розвитку конкуренції в умовах внутрішнього й зовнішнього ринків.

Попри велике значення харчової промисловості у сфері матеріального виробництва, вона залишається найпотужнішим джерелом екологічної небезпеки з огляду на масштабність процесів утворення токсичних відходів у результаті виробництва та переробки сільськогосподарської сировини, які у вигляді викидів шкідливих речовин потрапляють у навколишнє природне середовище. Щорічно, внаслідок господарської діяльності, утворюються критичні обсяги харчових відходів практично в усіх галузях переробної промисловості. Зокрема, цукровими заводами поряд з основним виробництвом продуктів харчування виробляється 15-20 млн. т. відходів, плодоовочевими – 0,5-0,9, консервними – 0,1-0,12, виноробними – 0,2-0,3 млн. т, спиртовими й пиво безалкогольними – 50-75 тис. т, мікробіологічними – 5% (від маси готового продукту); зернопереробними комбінатами – 6% (від маси переробленого зерна), оліє жировими – 16-20% [1].

Накопичені відходи лише частково утилізують та перероблюють. У подальшому значна частина відходів використовується як кормова база галузі тваринництва, що значно нівелює негативний вплив харчової промисловості на екологічний стан довкілля. Залежно від потреб харчові відходи традиційно використовуються: у не переробленому вигляді (свіжі корми – жом, патока, збиране молоко); як продукти переробки (комбіновані корми – зернові й соняшникові шроти, зернове лушпиння, висівки); у вигляді добрива (виноградні та фруктово-ягідні вичавки, лушпиння соняшнику); альтернативних джерел енергії(облущені качани кукурудзи, шкаралупи горіхів) і як джерело сорбційних матеріалів екологічного, медичного й харчового призначення (відпрацьовані дріжджі, гриби тощо).

Також найбільша частина відходів накопичується на стихійних сміттєзвалищах, зосереджених переважно на сільських територіях, без дотримання норм щодо їх зберігання й утилізації. Еколого-економічні наслідки від непрофесійного управління у сфері поводження з відходами підприємств харчової промисловості мають руйнівний характер. Це супроводжується забрудненням атмосферного повітря у вигляді парникового ефекту, кислотних дощів, зміни хімічних і фізичних властивостей повітря, руйнування озонового шару, забруднення ґрунтів токсичними речовинами, погіршення ґрунтової структури, механічного руйнування та ущільнення ґрунту, постійного збіднення на гумус і поживні речовини, забруднення водних ресурсів тощо.

Не дивлячись на дії щодо утилізації, проблема поводження з відходами та переробки їх на вторинні ресурси стає однією з ключових екологічних проблем для України. Нераціональне поводження з відходами в Україні досягло своєї критичної точки. Наявна система поводження з відходами в Україні характеризується такими негативними тенденціями:

- продовжується процес накопичення відходів як у промисловому, так і

побутовому секторі, що негативно впливає на стан навколишнього природного середовища і здоров'я людей;

- всезростаючою проблемою стає розміщення побутових відходів, що в багатьох випадках здійснюється без врахування можливих небезпечних наслідків;

- використання відходів як вторинної сировини значно нижче реальних можливостей через не відпрацьованість організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;

- неврегульованість цілого ряду питань призводить до не досить ефективної дієвості вже впроваджених економічних інструментів, зумовлює необхідність їх доопрацювання та удосконалення [2].

Оскільки проблема поводження з відходами стає однією з ключових екологічних проблем та все більш вагомою в ресурсному аспекті, то серед заходів, на які перш за все необхідно звернути увагу, має бути підвищення рівня використання відходів як вторинної сировини. Це дозволить усунути зазначені негативні тенденції, адже нагромадження величезних обсягів відходів, в Україні пов'язують перш за все з високим рівнем утворення відходів та низькими показниками їх використання в якості вторинної сировини як на промислових підприємствах, так і у споживчому секторі.

Задля ресурсозаощадження та використання відходів як вторинної сировини, поводження з ними має базуватися на таких принципах:

- безпечне спалювання вторинних ресурсів з метою виробництва енергії;
- повторне застосування матеріалів як вторинних ресурсів;
- переробка вторинних ресурсів для виробництва інших продуктів;
- захоронення відходів, які не можна повторно використати будь-яким шляхом [3].

На нашу думку, підприємствам харчової промисловості слід застосовувати інтегрований підхід до комплексного використання відходів виробництва. Оптимальна економіко-екологічна ефективність вторинної переробки відходів харчової промисловості повинна ґрунтуватися на впровадженні маловідходних, безвідходних та енергозберігаючих технологій, інноваційних продуктів і забезпеченні їх екологічності на всіх етапах повного виробничого циклу. Формування сприятливого інвестиційного клімату для залучення капіталовкладень у зазначену сферу, розвиток нормативної бази, а також регулювання ціноутворення на продукцію із вторинних ресурсів. При цьому на сучасному етапі розвитку інноваційної діяльності у харчовій промисловості доцільним є забезпечення трансферу технологій, який повинен включати організаційні, інформаційні та поведінкові рішення щодо комплексного використання відходів харчової промисловості.

Список використаних джерел:

1. Утилізація відходів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.npblog.com.ua/index.php/ekologiya/utilizatsija-vidhodiv.html>.
2. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013-2020 рр. : Розпорядження КМУ № 22-р від 03.01.2013 р.
3. Шунтова С. Г. Організаційно-економічний механізм управління твердими відходами виробництва та споживання продовольчої продукції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук. : спец. 08.08.01 «Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища» / С. Г. Шунтова. – Одеса, 2006. – 19 с.

Роман Дімітрюк

наук. кер. – Урсакій Ю.А.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Дослідження розвитку ринку мобільного зв'язку України

Становлення і розвиток інформаційного суспільства є характерною рисою XXI століття. Саме в інформаційному суспільстві активно розвиваються інформаційні і комунікаційні технології. Важливу роль у формуванні інформаційного суспільства відіграють телекомунікації. Дана галузь є важливим елементом збалансованого розвитку економіки будь-якої країни. Найбільш динамічною галуззю телекомунікацій є мобільний зв'язок, який за останнє десятиліття став одним з важливих елементів національної інфраструктури.

Першим абонентом стільникового зв'язку аналогового стандарту NMT (Nordic Mobile Telephone), що працював в діапазоні частот від 453 до 486 Мгц і був поширений в Скандинавських країнах, став тодішній Президент України Л.М.Кравчук. В присутності десятків телекамер і сотень журналістів Кравчук у прямому ефірі національного телебачення здійснив перший в офіційній історії України дзвінок з мобільного телефону. Телефонував Кравчук українському послу в Німеччині. Розмова тривала 40 сек, в межах яких було задано декілька формальних запитань. Стандарт NMT передбачав подачу частоти не на SIM-картку, а на сам апарат [1].

За останні роки мобільний зв'язок стає невід'ємною складовою життя сучасного соціуму, що дуже позитивно впливає на різноманітні аспекти життя, а саме [2, с. 124]:

- забезпечує зручне, доступне спілкування між абонентами незалежно від їх місцезнаходження (в межах зони покриття);
- спрощує крос-культурні комунікації;
- прискорює бізнес-процеси, скорочує час на прийняття управлінських рішень та ділові комунікації.

Неможливо не визнавати економічну важливість цього ринку. Так, саме на галузь мобільного зв'язку стабільно припадає понад 55% доходу від усіх послуг зв'язку в Україні.

Доходи від надання послуг мобільного зв'язку та комп'ютерного зв'язку демонструють тенденцію до збільшення протягом останніх чотирьох років, так доходи від надання послуг комп'ютерного зв'язку зросли на 20,8%, а доходи від послуг мобільного зв'язку зросли на 7,2% у період з 2013 по 2015 роки. Спостерігається також зростання доходів від послуг мобільного зв'язку за 9 місяців 2016 року у порівнянні з аналогічним періодом 2015 року на 1,8%, що свідчить про позитивну динаміку зростання цього сегменту галузі зв'язку. У 2015 році доходи від надання послуг мобільного зв'язку склали 33205,6 млн. грн., збільшившись порівняно з попереднім періодом минулого року на 5,2%. При цьому за 9 місяців 2016 року цей показник склав понад 76% від загальнорічного показника у 2015 році [3].

Структуру телекомунікаційної галузі, як і в попередні роки визначає ринок мобільного зв'язку. Зокрема частка доходів від надання послуг мобільного зв'язку складала 56% за 9 місяців 2016 року, при цьому частка

доходів від надання послуг фіксованого телефонного зв'язку становила всього 11%. В загальній структурі доходів від надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку найбільшу частку - 99,9% складають доходи від надання послуг стільникового зв'язку, збільшення обсягу яких у 2015 році відбулось на 5,2%, що призвело до збільшення загальної суми доходів від надання послуг рухомого (мобільного) зв'язку [4, с. 131].

Кількість абонентів мобільного зв'язку за 9 місяців 2016 року склала 57456,5 тис. осіб, що на 5,4% менше ніж у 2015 році. Спостерігалось зменшення кількості абонентів мобільного зв'язку у 2015 на 0,7% або на 450,1 тис. осіб у порівнянні з 2014 роком. При цьому у 2014 році, порівняно з 2013 роком кількість абонентів мобільного зв'язку зросла на 2458,5 тис. осіб, або на 4,2%.

Кількість абонентської бази мобільного зв'язку може зрости за рахунок розробки нової послуги переносимості телефонних номерів (MNP), тобто можливості абоненту переходити від одного оператора до іншого, не змінюючи свій номер (за планом запуск цієї послуги було намічено на другу половину 2016 р.) [5]

ПрАТ «Київстар» - це лідер українського ринку мобільного зв'язку. Компанія входить до міжнародного холдингу Veon, який належить інвестиційній групі з російським капіталом LetterOne та норвезькій телекомунікаційній групі Telenor. Оператор забезпечує послугами зв'язку та передачі даних понад 25,3 млн. абонентів (на квітень 2016 р.).

ПрАТ «ВФ Україна» (до 26 квітня 2010 р. - ЗАТ «Український мобільний зв'язок», до 27 травня 2017 р. ПрАТ «МТС Україна») - це другий за величиною оператор мобільного зв'язку в Україні. Підприємство є дочірньою структурою російського ПАТ «МТС» (через голландську компанію Preludium B.V.). Оператор обслуговує 20,7 млн абонентів (на квітень 2016 р.) [3].

ТОВ «Лайфселл» (до 2 лютого 2016 р. - ТОВ «Астеліт») - це третій за величиною оператор мобільного зв'язку в Україні. Належить турецькому оператору Turkcell. За останньою інформацією абонентська база оператора склала 9,7 млн. клієнтів (на квітень 2016 р.)

Виходячи з викладеного вище, можна стверджувати, що за останні роки ринок мобільного зв'язку України зазнав значних змін, та почав рухатися у бік світових тенденцій розвитку галузі зв'язку. Це проявляється в усталених частках основних гравців ринку, наближенні національної абонентської бази до свого природного розміру та переході до нових форм конкуренції. У майбутньому ринок мобільного зв'язку України чекає освоєння нових стандартів зв'язку. Це стане логічним завершенням адаптації національного ринку до світових реалій галузі.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження "Про схвалення Концепції проекту Загальнодержавної цільової економічної програми розвитку промисловості на період до 2017 року" : від 09.07.2008 № 947-р [Електронний ресурс] // Кабінет Міністрів України. - Оф. вид. станом на 17.07.2013. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/947-2008-p>.

2. Колінко Н.О. Структурно-логістична схема управління інноваційною діяльністю / Н.О. Колінко // Вісник НУ «Львівська політехніка». - 2017. - № 727. - С. 329-340.

3. Офіційний сайт Держстату України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Проценко В. М. Формування управлінських рішень на основі релевантного підходу / В. М. Проценко // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. - 2013. - № 4. - С.

131-138.

6. Закон України "Про інноваційну діяльність" від 04.07.2002 № 40-IV [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – Оф. вид. від 2002 р., № 36, ст. 266, станом на 05.12.2012. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. 24.04.2015.

Юрій Косминка

наук. кер. – Бабінська О.В.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Реформування митної політики України в умовах євроінтеграції

Прагнення України інтегруватися у світову спільноту і ЄС зокрема вимагає від державних органів переосмислення своєї ролі та значення в процесах сучасного українського державотворення. Система органів виконавчої влади повинна стати визначальним чинником, який би зміг прискорити політичні, соціальні й насамперед економічні перетворення, що відбуваються в державі. Митна служба України як складова системи виконавчої влади відіграє дедалі відчутнішу роль у забезпеченні національних інтересів, економічної безпеки держави та суспільства. Таке зростання значення митних органів обумовлено найближчою перспективою вступу України до СОТ.

16 вересня 2014 р. відбулось синхронне ратифікування Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС), і 31 листопада 2014 р. було введено тимчасове застосування цієї Угоди, окрім Розділу IV «Торгівля та пов'язані з торгівлею питання», який містить положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС, що вступив у дію з 1 січня 2016 р. [1].

Модернізація та перспективний розвиток системи митних органів мають проводитися з урахуванням пріоритету прав та законних інтересів громадян і суб'єктів господарювання, економічних перетворень та міжнародної, зокрема європейської, практики у галузі митно-правового регулювання суспільних відносин. При цьому обов'язково слід враховувати: особливості розташування України – на перетині основних світових транзитних шляхів; рівень технічної оснащеності більшості пунктів пропуску на митному кордоні; необхідність організації співробітництва в галузі митної діяльності та прикордонного контролю з країнами, що безпосередньо межують з Україною.

Формування та реалізація митної політики держави, що здійснюється в Україні останнім часом, передбачає комплексний підхід до міжвідомчої взаємодії та забезпечення балансу інтересів громадян, суб'єктів господарювання і держави у галузі митно-тарифних, податкових заходів, заборон та обмежень, що встановлені чинним законодавством України.

Першочерговими цілями розвитку та модернізації митної системи України можна вважати визначення та запровадження в практику найбільш оптимальних форм і методів реалізації митної політики держави, які б відповідали вимогам міжнародних стандартів

Основними цілями митної політики є:

- підвищення ефективності технологій митного контролю й митного оформлення, дієвості управлінських рішень, рівня стратегічного планування;
- подальше спрощення та модернізацію митних процедур, максимальне

сприяння зовнішньоекономічній діяльності законослухняним суб'єктам господарювання;

- удосконалення правового забезпечення роботи продовження розробки й імплементації митного законодавства відповідно до міжнародних та європейських стандартів і рекомендацій, посилення контролю за дотриманням вимог чинного законодавства;

- підвищення професійного рівня та морально-етичних якостей посадових осіб митних органів;

- удосконалення митної інфраструктури як на прикордонних, так і на внутрішніх митницях;

- розвиток та вдосконалення Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби України й реалізацію перспективних інформаційних технологій;

- підвищення іміджу митних органів серед інших державних органів.

До основних завдань належать:

- покращення якості митного регулювання, яке сприятиме створенню умов для залучення інвестицій до національної економіки, збільшенню надходжень до державного бюджету, захисту вітчизняних

товаровиробників, охороні об'єктів, що містять право інтелектуальної власності та максимальному сприянню зовнішньоторговельній діяльності;

- удосконалення митного адміністрування, у тому числі розвиток системи управління ризиками на основі здійснення митних процедур відповідно до міжнародних стандартів що ґрунтуються на останніх досягненнях у галузі управлінських та інформаційних технологій;

- розширення переліку суб'єктів, на які поширюється право користування спрощеною процедурою митного контролю товарів;

- максимальне застосування безпосередньо на митному кордоні України спільного контролю з митними органами суміжних держав;

- практичне впровадження у роботу методів постаудит-контролю;

- підвищення ефективності діяльності, пов'язаної з протидією тероризму, контрабанді зброї, наркотиків і контрафактної продукції, а також забезпечення економічної, екологічної та радіаційної безпеки.

На підставі вивчення європейського досвіду трансформування митної діяльності виокремлено ключові напрями реформування митної політики України.

1. Підвищення рівня довіри з боку підприємницьких структур.

2. Удосконалення митних процедур відповідно до Концепції інтегровано-го управління кордонами.

3. Створення ефективної системи управління пунктами пропуску.

4. Створення інформаційної системи супроводу перетину митного кордону.

5. Удосконалення процедур перетину митного кордону.

6. Розроблення адміністративно-правової процедури надання суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності статусу уповноваженого економічного оператора.

7. Побудова ефективної системи управління митними органами.

Варто зазначити, що відповідно до Закону України «Про внесення зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу

України щодо експерименту в Одеській, Волинській, Львівській та Чернівецькій областях з фінансового забезпечення реконструкції, поточного ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення» №666-VIII від 03.09.2015 було розпочато експеримент, за яким 50% обсягу перевиконання щомісячних індикативних показників митних платежів, що справляються на територіях вищевказаних областей, скеровуються на реконструкцію та ремонт визначених автомобільних доріг [3]. За даними Державної фіскальної служби України, у 2015 р. за рахунок перевиконання індикативних показників митниціма трьох областей – Волинської (на 104,2 млн. грн.), Чернівецької (на 129,9 млн. грн.) та Львівської (на 312,3 млн. грн.) – відповідні регіони отримали понад 546 млн. грн. на розвиток інфраструктури. У 2016 р. до експерименту було долучено м. Київ. Експеримент виявився надзвичайно результативним та демонструє позитивні тенденції і у 2016 р., що дає змогу вирішувати проблеми розбудови інфраструктури в регіонах [1].

Отже, в умовах європейської інтеграції Україна взяла на себе чимало зобов'язань, що стосуються істотного реформування митної політики, відповідно до яких характер та пріоритетність функцій митних органів змінюється, що зумовило необхідність систематизації та розробки комплексу заходів у цій сфері.

Список використаних джерел:

1. Про спрямування і координацію діяльності Державної податкової адміністрації України та Державної митної служби України: указ Президента України від 20.04.2005 № 676/2005; Питання Міністерства фінансів України: указ Президента України від 20.04.05 № 676/2005; Про внесення Змін до Схеми організації та взаємодії центральних органів виконавчої влади: указ Президента України від 19.12.05 №1784/2005.
2. Гребельник О. Митна справа : підручник / О. П. Гребельник. – 4-те вид., оновл. та доповн. – К. : Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
3. Про затвердження Положення про Державну митну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.07 № 940.

Марина Лакуста

наук. кер. – Верстюк О.М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Проблеми входження підприємств на зовнішній ринок

Зовнішня торгівля для відкритої української економіки є важливим чинником економічної динаміки. Від спроможності українських виробників знаходити можливості для виходу на нові ринки чи розширювати свою діяльність на ринках, де вони вже присутні, залежать перспективи поживлення економічної активності в країні, поліпшення бюджетної, валютної та соціальної ситуації в країні.

В умовах воєнного конфлікту на сході України, значного руйнування та пошкодження промислових об'єктів та інфраструктури, найбільших втрат експортного потенціалу економіка України зазнала в галузях, які експортували традиційну для України енергоємну, сировинну та низькотехнологічну продукцію.

Невідновна втрата значної частини експортного потенціалу України через

військові дії на Донбасі унеможлиблює відтворення традиційної експортної спеціалізації. Необхідним є пошук нових ніш і напрямів активізації присутності вітчизняних виробників на зовнішньому ринку. Це вимагає як створення умов і впровадження інструментів підтримки диверсифікації експортних можливостей українських підприємств, так і розкриття потенціалу та усунення бар'єрів для зовнішньої торгівлі для виробників, які незначною мірою представлені на зовнішніх ринках або тільки започатковують експортну діяльність.

Основними причинами, що обмежують розвиток експортного потенціалу є ряд зовнішніх та внутрішніх чинників:

1. Наявність необґрунтовано ускладнених вимог щодо отримання регуляторних умов при здійсненні експортних операцій та надмірних витрат часу та коштів на проходження митних процедур. Ключовою проблемою залишається затримки з митним оформленням, які підвищують витрати на здійснення зовнішньоторговельних угод, а також надзвичайно ускладнюють для них можливість участі у глобальних ланцюгах поставок.

2. Обмежений доступ до інформації для пошуку та аналізу зовнішніх ринків, виявлення можливостей для здійснення діяльності на міжнародних ринках. Обмеженість інформації про ситуацію на зовнішніх ринках є одним з основних стримуючих бар'єрів для експорту, оскільки це ускладнює пошук надійних партнерів і збільшує ризики експортної діяльності. За нестачі компетентності і фінансових ресурсів, підприємства часто не в змозі визначити і скористатися новими можливостями на міжнародного ринку. Навіть у випадку, коли вони визначили можливий новий ринок, підприємства часто відчують реальні труднощі щодо доступу до даних, на основі яких можна оцінити очікуваний прибуток і ризики ведення бізнесу на цьому ринку. [1, с.313].

3. Низька результативність вітчизняної системи сприяння щодо налагодження контактів з потенційними зарубіжними партнерами. Підприємства стикаються з різними бар'єрами при виході на міжнародні ринки. Труднощі у пошуку відповідного іноземного партнера на зовнішньому ринку є однією з основних перешкод для започаткування експортної діяльності підприємств. Підприємствам, які вперше здійснюють експортні операції, бракує знань щодо використання тих чи інших способів виходу на міжнародні ринки. Додатковим стримуючим чинником стають труднощі отримання доступу до відповідної інфраструктури розподілу товарів на міжнародних ринках (торговельних мереж, торговельних агентів тощо).

4. Недостатній кваліфікаційний рівень менеджменту компаній щодо управління зовнішньоекономічною діяльністю. Труднощі, що виникають у зв'язку з обмеженими знаннями щодо управління зовнішньоекономічною діяльністю, у поєднанні з сприйняттями ними ризиків такої діяльності стають вагомими стримуючими чинниками для участі підприємств в міжнародній торгівлі, передусім у випадку оцінки можливостей для започаткування експортних операцій. Крім того, така діяльність передбачає застосування методів стратегічного управління діяльністю компаній. Проте, у своїй повсякденній діяльності менеджмент підприємств значною мірою сконцентрований на оперативному управлінні компанією, забезпечення її життєздатності на найближчу перспективу.

5. Низькі можливості залучати кваліфікований персонал для здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Процес виходу і закріплення позицій на міжнародному ринку є досить складним і витратним для будь-якого підприємства. Великі підприємства створюють зовнішньоекономічні чи міжнародні підрозділи для цілей вивчення ринків, щоденного управління зовнішньоторговельними процесами, оцінки ризиків та пошуку шляхів їх мінімізації, що досить часто не є можливим у випадку малих та середніх підприємств. Для багатьох підприємств обмежене знання іноземних ринків діє як значний бар'єр для збільшення їх експорту. [2, с. 225].

6. Відсутність вичерпно регламентованих механізмів застосування процедур та регуляторних вимог при здійсненні зовнішньоторговельних операцій. У багатьох випадках підприємства стикаються із значно вищими ризиками при здійсненні експортних операцій порівняно з великими підприємствами внаслідок вищого відносного рівня витрат на виконання вимог митних органів у випадку низького рівня передбачуваності відповідних правил і процедур в умовах їх частих змін і коригувань, застосування різноманітних підходів до визначення митної вартості товарів, вадами механізмів оскарження рішень митних органів.

7. Нерозв'язаність проблем автоматичного у повній мірі відшкодування ПДВ. Одним із найчутливіших для підприємств питань при здійсненні експортних операцій є відшкодування ПДВ, яке впливає на обсяг їх оборотного капіталу і відповідно спроможність підтримання і розширення виробничих процесів, а також на формування збитків у зв'язку з коливаннями курсу гривні. Хоча законодавство України передбачає достатньо простий механізм відшкодування ПДВ, на практиці ця процедура є тривалою та обтяжливою.

8. Недоступність довгострокового та відносно дешевого фінансування для розвитку експортної діяльності підприємства. Компанії, які прагнуть вийти на нові ринки, стикаються з проблемами нестачі своєчасного і адекватного оборотного капіталу для фінансування експорту. Обмежений доступ деяких підприємств до фінансування створює значний бар'єр для експорту, який не лише призводить до зростання витрат на ведення такої діяльності, але також може поставити під загрозу всю виробничу діяльність компанії [3, с. 133].

9. Низький рівень конкурентоспроможності більшості підприємств. Недостатня конкурентоспроможність значної частини підприємств є суттєвою перешкодою для виходу на зовнішні ринки.

10. Недостатня результативність державних програм підтримки експорту. Низький рівень інформованості підприємств щодо наявних програм державної підтримки і сприяння виходу на зовнішні ринки, умов і можливостей участі в таких програмах є вагомим стримуючим чинником для розвитку експортної діяльності. Водночас незначний ресурс, який спрямовується на такі цілі, не дозволяє забезпечити суттєві зрушення у розкритті експортного потенціалу вітчизняних компаній і системність державних програм підтримки експорту [4, с.412].

11. Наявність мовних та культурних бар'єрів. Мовний бар'єр ускладнює пошук необхідної інформації, а також практичні ділові контакти. Такі бар'єри можуть ускладнити, особливо для малих підприємств, пошук іноземних клієнтів і ринків збуту для своєї продукції.

Таким чином, врахування окресленої специфіки та проявів перешкод для експортної діяльності підприємств в процесі вироблення та реалізації зовнішньоторговельної політики в Україні дозволить створити умови для поступового нарощування експортного потенціалу підприємств і посилення позицій країни на зовнішніх ринках.

Список використаних джерел:

1. Механізми підвищення конкурентного потенціалу промислових підприємств : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Нижника, канд. екон. наук, доц. М. В. Ніколайчука. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 346 с.
2. Панченко Н. Г. Стратегічне планування і синергетичний ефект / Н. Г. Панченко // Коммунальное хозяйство городов. – 2007. – Вип. 77. – С. 225-229.
3. Шелест Є. Класифікація ЕП та її роль у формуванні та реалізації експортних можливостей машинобудівних підприємств / Є. Шелест // Вісник Тернопільського національного економічного університету. □ 2010. □ С. 133–141.
4. Інноваційне управління промисловими підприємствами в системі ефективного використання конкурентного потенціалу : монографія / за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. В. М. Нижника. – Хмельницький : ХНУ, 2014. – 547 с.

Людмила Латківська,

наук. кер. – Верстюк О.М.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Шляхи подолання міграційних проблем в Україні

Міграційні процеси мають значний вплив як на соціальну, так і на економічну сферу. Тому різні науковці намагаються дослідити причини та можливі шляхи її подолання. Складна політична ситуація в Україні сприяла посиленню міграційних процесів, які зіграли величезну роль та відображаються у показниках як економічних, так і соціальних.

За даними Державної служби статистики в Україні міграційний приріст у Донецькій області складав більше, ніж 10 тис. осіб. Причиною був виїзд із окупованих зон, така ж ситуація була у Луганській. Тенденція негативною є у Закарпатській, Житомирській, Запорізькій областях, Кіровоградській, Сумській та Чернігівській. Якщо проаналізувати 2015-2017 роки, то додалась Дніпропетровська, Рівненська та Сумська області. У 2016 році приєдналась до збільшення міграційних потоків Вінницька, Волинська та інші. Станом на 2017 рік лише декілька областей, куди повернулись значна кількість мігрантів (Іван-Франківська, Львівська, Київська, Одеська, Харківська, Чернівецька [1].

За результатами опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» у вересні 2017 року, 61% респондентів заявили, що не хотіли б поїхати за кордон на постійне місце проживання. Водночас 35% сказали, що мають таке бажання, ще 4% – не визначилися із відповіддю. У порівнянні із минулим роком кількість тих, хто хотів би змінити місце проживання на іншу країну незначно зростає (з 30% до 35%). Найбільше тих, хто бажав би змінити місце проживання серед мешканців Заходу (41%). На Півдні таких 34%, у Центрі – 33%, на Сході – 33%. Серед молоді (18-35 років) кількість тих, хто має бажання переїхати на постійне місце проживання за кордон, – 54% [2]. Тобто тенденція міграції українців за кордон у 2018 році та 2019 році імовірно збільшиться.

Відповідно до визначених методів регулювання та загальних інструментів державного регулювання і основних задач, що реалізуються державою у міграційній сфері, є наступні [3, с. 26]:

- законодавчі та нормативно-правові акти з питань міграції, їх удосконалення та реалізація;

- створення та розвиток інституту ліцензування господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні громадян України за кордоном, посилення їх соціального захисту та запобігання торгівлі людьми;

- створення внутрішнього ринку праці із належними умовами та матеріальним заохоченням, соціальним пакетом;

- посилення мотивації до легальної зайнятості;

- створення системи адаптації та інтеграції мігрантів, які виїхали за кордон;

- участь України у міжнародних інтеграційних угрупованнях та приєднання України до багатосторонніх міжнародних договорів з питань праці та соціального захисту трудових мігрантів та забезпечення їх реалізації; укладання міждержавних договорів щодо працевлаштування трудових мігрантів тощо.

- створення сприятливого інвестиційного клімату з метою залучення зароблених коштів мігрантів у малий та середній бізнес, галузі народного господарства;

- здійснення інвестицій на пільгових умовах, розробка програм стимулювання самозайнятості та підприємництва;

- інноваційна політика та політика науково-технічного розвитку, де передбачається розробка та реалізація інноваційних проектів та програм з метою сприяння розвитку інновацій, реалізація програм продуктивної зайнятості, розробка і впровадження програм підвищення кваліфікації та перекваліфікації мігрантів.

Важливо також внести зміни у бюджетно-податкову політику із застосуванням системи пільг для валютних вкладів та переказів мігрантів, перш за все, з метою виведення трудових доходів з «тіні», використання внутрішніх займів (цінних паперів) з метою ефективного використання заощаджень мігрантів.

На макrorівні уряд України має орієнтуватися на [4, с.16]:

- сприяння сталому розвитку в Україні шляхом переходу від економічних моделей, побудованих на залежності від грошових переказів та споживання, до моделі з провідною роллю інвестицій та субсидій;

- підтримка ефективної трудової міграції та забезпечення захисту прав трудових мігрантів, підвищення рівня фінансової грамотності та сприяння розвитку умов для сталого повернення та реінтеграції;

- створення належних умов життя суспільства, надання соціальної допомоги та соціального пакету з метою зменшення еміграції.

Отже, подолання міграційних проблем може відбуватись шляхом активних дій уряду у напрямку створення ефективної законодавчої бази у галузі міграції, захист мігрантів, які знаходяться за кордоном, стимулювання сталого розвитку, підвищення рівня життя та створення робочих місць та інші. Подальшого дослідження потребує вивчення зарубіжного досвіду врегулювання міграційних процесів та переструктурування його на

внутрішньопереміщених, з метою унеможливлення еміграції.

Список використаних джерел:

1. Міграційний рух населення у 2014-2018 рр / Державна служба статистики в Україні. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Динаміка рейтингових настроїв Українців [Електронний ресурс] // Соціологічна група «Рейтинг». - Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/dinamika_migracionnyh_nastroeniy_ukraincev.html
3. Кочергіна Н. Міжнародна міграція робочої сили та її вплив на державну міграційну політику України / Н. Кочергіна // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. - 2009. - № 109. - С. 23-27.
4. Лиховід Н.О. Дослідження наслідків та ефектів міграційних процесів [Електронний ресурс] / Н.О. Лиховід // Державне управління: удосконалення та розвиток. - 2017. - № 4. Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=105>
5. Фединак Г. Регулювання працевлаштування та соціального захисту громадян України за кордоном / Г. Фединак // Право України. - 2005. - № 2 2005 рік - С.220-231.

Ольга Мельничук,

наук. кер. – Власова Т. Р.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Сучасний стан та тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні

Ресторанне господарство України стало однією з перших галузей економіки, що перейшло на ринкові відносини. У зв'язку із цим, ринок послуг харчування України є достатньо динамічним, тому що безпосередньо залежить від загальних змін в економіці країни, а також від мінливості попиту споживачів, зокрема їх платоспроможності. Особливість функціонування сфери ресторанного господарства в економічному та соціальному прояві полягає у забезпеченні якості життя населення засобами задоволення фізіологічних потреб. Динамічний розвиток цієї галузі обумовлює появу підприємств громадського харчування різних типів та цінкових категорій, що дає можливість споживачам обирати таке підприємство ресторанної сфери, яке найбільш підходить для них за всіма критеріями.

У даний час ринок послуг ресторанного господарства (РГ) постійно поширюється та видозмінюється під впливом різних факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Одним із головних завдань нині залишається аналіз ринку ресторанних послуг та визначення основних тенденцій його розвитку, які дають змогу відкрити підприємцям нові можливості для заснування бізнесу в найбільш затребуваних та перспективних сегментних нішах, що, можливо, зможе призвести до подальшого розвитку ресторанного бізнесу в Україні. Як сфера підприємницької діяльності, ресторанне господарство виконує соціальну (задоволення потреб споживачів) та економічну (підприємницька діяльність в обслуговуванні споживачів) функції. Економічні функції сфери ресторанного господарства розглядаються як єдиний комплексний механізм виробництва й обігу продукції, що забезпечує ресторанному бізнесу певні переваги порівняно з іншими галузями народного господарства. Перш за все, це перспективна галузь для інвестування капіталу, що гарантує достатньо швидку оборотність вкладених коштів [1; 2].

В ресторанній справі немає меж досконалості, тому й з'являються нові їх види: послуги сомельє, години фортуни та шасливі години для гостей; гастрономічні шоу; урочиста презентація страв; бар-шоу; рибалка та кулінарне приготування у присутності гостя; караоке; кімнати для паління; знижки постійним клієнтам; виїзний кейтерінг з організацією дозвілля та широким спектром різноманітних послуг; відпочинок та розваги на воді, землі та в повітрі тощо. Останнім часом намітилася стійка тенденція переміщення послуг з організації споживання продукції та обслуговування споживачів із залів закладів ресторанного господарства до робочих місць (офіси, установи); місць відпочинку; місць святкування ювілеїв та інших офіційних та неофіційних святкових подій; до домівки.

Беззаперечно, що успішний розвиток ресторанного господарства забезпечує країні такі переваги: дає істотну економію суспільної праці завдяки більш раціональному використанню техніки, сировини, матеріалів; надає робітникам і службовцям протягом робочого дня гарячу їжу, що підвищує їх працездатність, зберігає здоров'я; дає можливість організації збалансованого раціонального харчування в дитячих і навчальних закладах. Стан ресторанного господарства також впливає на розвиток туристичного бізнесу, забезпечує робочими місцями населення.

Смаки, уподобання та платоспроможність споживачів безпосередньо диктують зміни щодо різноманітних концепцій організації ресторанного бізнесу на локальному ринку, що забезпечує, з одного боку, підтримку одне одному, а з іншого – створює конкурентне середовище, яке сприяє підвищенню рівня якості, залученню більшої кількості споживачів і, як результат – збільшенню прибутку. Аналізуючи формати ресторанів, можемо простежити, що нині процвітає загальносвітова тенденція до здорового способу життя і харчування. У ресторанному бізнесі це також проявляється дуже активно, зокрема в розвитку фаст-фудів, що пропагують здорову їжу. Прикладами можуть бути мережеві заклади Fresh Line, Salateira, Salatnik, які готують їжу, що вважається корисною. Але справа не тільки в продуктах: більш здоровими здаються страви, які приготовані на ваших очах, так би мовити, прямо з печі, з-під ножа, тому нині актуальна тенденція відкритих кухонь. Якщо людина бачить, що страву приготовлено на її очах, на підсвідомому рівні вона здається більш свіжою. Але тут ключовим є саме психологічний момент, адже готувати можуть і з не зовсім якісних продуктів. До 2014 р. відкриті кухні не були поширеним явищем, а сьогодні практично всі намагаються винести хоча б якийсь процес «на огляд» гостям. Раніше це були суші, зараз у залі готують м'ясо, піцу, сандвічі, бургери [1]. У 2018 р. тенденція здорового харчування продовжує розвиватися і для ресторанів проявляється не тільки в наявності таких відкритих кухонь. Вегетаріанський напрям, як крайній прояв тенденції до здорового способу життя, також розвивається. Проявляться частіше за все не у відкритті вегетаріанських ресторанів, які поки ще є досить ризиковими, а в появі окремих страв і розділів у меню. Вегетаріанські, пісні й дієтичні страви нині користуються попитом у ресторанах, особливо якщо вони об'єднані в загальній групі меню.

Динаміка зміни роздрібного товарообороту ресторанного господарства в Україні, дані про який Державна служба статистики України свідчать про те,

що в Україні у 2010-2013 рр. простежувалось зростання обсягів роздрібного товарообороту РГ як у фактичних, так і порівнянних цінах, наприклад в 2013 році працювало 10441 підприємство організації харчування. На жаль, зростання товарообороту після подій 2014 року стрімко зменшились (8565 одиниць) як у фактичних, так і порівнянних цінах (передусім, внаслідок втрати сегменту мережі РГ у АР Крим, м. Севастополь та тимчасово окупованій території Донецької та Луганської областей), до 2016 р. ситуація в цілому по країні суттєво не покращилась. Налічувалося 6703 підприємства, частина внаслідок загострення військової ситуації в Україні вирішила або припинити свою діяльність на ринку послуг РГ України (у т.ч. через різке погіршення фінансових показників та високий рівень невизначеності щодо перспектив їх покращення), або частково згорнути свою діяльність та / або переглянути реалізацію стратегічних планів свого розвитку. Серед найбільш поширених управлінських рішень того часу були рішення про перегляд цінової політики підприємства / закладу РГ та пошуку статей скорочення витрат. Вже з кінця 2016 року ситуація стабілізувалась, в містах зосереджених на туризмі, але динаміки зростання не відбулося, адже розвиток РГ напряму залежить від платоспроможності споживача, яка у даний час дуже низька. За статистичними даними кількість підприємств тимчасового розміщування й організації харчування ми бачимо, що за 2017 рік складає 7285 одиниць, що відносно 2016 року збільшилося, ми помічаємо, що ресторанне господарство поступово відновлює свої сили та стабілізується до становища в Україні [3].

Виходячи з досліджень розуміємо, що культурний розвиток України, в тому числі ресторанного господарства, призупинився. Цей тренд, як і тренд до зменшення загальної місткості мережі РГ підприємств-юридичних осіб, в силу низки причин пов'язаний і з демографічними змінами (зменшенням чисельності населення як через тимчасову втрату частини території та міграційні процеси, так і через підвищення коефіцієнта смертності). Сучасні тренди розвитку РГ в Україні в основному формуються під впливом як економічних і демографічних чинників, так і геополітичних змін, що ніні, на жаль, мають високий ступінь невизначеності. Але ресторанний бізнес – дуже специфічна сфера діяльності, частина індустрії гостинності, яка повністю залежить від вражень споживачів. Це означає, що слід і надалі розвивати та підтримувати ресторанний бізнес як частину індустрії гостинності, що є обличчям країни, тому цей напрям потребує подальших досліджень. Перераховані тенденції зумовлюють появу нових видів організації ресторанного господарства, зростання конкуренції між ними, поглинання неконкурентоспроможних.

Список використаних джерел:

1. Актуальные ресторанные тенденции 2016-2017 в Украине [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://lasoon.net/kyiv/mnenie-eksperta/aktualnye-restorannye-tendentsii-2016-2017-v-ukraine>
2. Архіпов В.В. Організація ресторанного господарства : навч. посіб. / В.В. Архіпов. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 280 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

Іванна Новак

наук. кер. – Бабінська О.В.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Дослідження розвитку світових ТНК: досвід для України

На сучасному етапі світова економіка характеризується такими процесами, як інтернаціоналізація, глобалізація та транснаціоналізація, які впливають на господарську діяльність усіх країн світу та тісно взаємопов'язані між собою.

В умовах посиленої інтернаціоналізації світового господарства транснаціональні компанії (ТНК) являють собою могутню частину корпоративного бізнесу, відіграють провідну роль в посиленні та укріпленні світових господарських зв'язків. Своєю виробничо-комерційною діяльністю ТНК фактично пов'язують національні і регіональні ринки, що в свою чергу забезпечує цілісність світового господарства. Жоден процес на світовій арені не відбувається без участі ТНК, які виступають рушійною силою розвитку світової економіки.

На сьогоднішній день у світі налічується близько 82 000 ТНК, з яких 80% розміщено в промислово розвинених країнах і які мають близько 810 000 філій в різних країнах на всіх континентах. Втім наслідки діяльності ТНК на ринках приймаючих країн не завжди мають позитивні аспекти для національних економік. З огляду на це, важливими є питання не тільки ролі транснаціональних корпорацій у світовому господарстві, а й особливостей і наслідків їх функціонування на ринках приймаючих країн, зокрема і на ринку України. Тому дане дослідження надасть можливість актуалізувати питання транснаціоналізації українських компаній та розвитку національних бізнес-структур.

Аналіз діяльності ТНК і теорій прямих іноземних інвестицій дає змогу виділити такі основні джерела ефективної діяльності ТНК (порівняно з чисто національними компаніями) [1, с. 197]:

1) використання переваг володіння природними капіталом і знаннями перед фірмами, що здійснюють свою підприємницьку діяльність в одній країні і що задовольняють свої потреби в закордонних ресурсах лише шляхом експортно-імпортних операцій;

2) можливість оптимального розташування своїх підприємств у різних країнах з урахуванням розмірів їхнього внутрішнього ринку, темпів економічного росту, ціни і кваліфікації робочої сили, цін і доступності інших економічних ресурсів, розвиненості інфраструктури, а також політико-правових факторів, серед яких найважливішим є політична стабільність;

3) можливість акумулювання капіталу в рамках усієї системи ТНК, включаючи позикові засоби в країнах розташування іноземних філій;

4) використання у своїх цілях фінансових ресурсів усього світу. Прикладом цього, за даними Міністерства торгівлі США, є загальні активи зарубіжних філій американських корпорацій у середині 90-х років, які оцінювалися майже в 2 трлн. доларів.

Зазначимо, що на практиці виділяють низку характерних ознак, за якими розпізнають ТНК, ними є: річний оборот, який становить більше 1 млрд. дол.

США; філії/дочірні компанії, які знаходяться не менш як у двох країнах світу; частка закордонних активів, що становить 25–30% у загальній їхній вартості.

Вплив ТНК на національні економіки є настільки всеосяжним, що опиратися йому практично неможливо. Так, за даними журналу Fortune, у 500 найбільших ТНК світу працює 65 млн. дол. США осіб, які представляють 36 країн.

Обсяг виручки від реалізації продукції зазначеними компаніями становить 31,2 трлн. дол. США, а отриманий прибуток – 1,7 трлн. дол. США [2; 3]

За даними журналу Fortune основними сферами діяльності світових ТНК є [2; 3]:

- Сфера виробництва – 60%;
- Сфера послуг – 37%;
- Добувна промисловість і с/г – 3%.

За даними американського часопису Fortune, головну роль серед 500 найбільших ТНК світу відіграють чотири комплекси: електроніка, нафтопереробка, хімія й автомобілебудування. Дуже характерна регіонально-галузева спрямованість інвестицій ТНК. Як правило, вони роблять капіталовкладення у галузі обробної промисловості нових індустріальних та відносно розвинених країн. Для найбідніших країн політика ТНК має інший характер, тобто вони вважають за доцільне здійснювати там капіталовкладення у видобувну промисловість, але головним чином вони наращують товарний експорт. Унаслідок цього розгортається жорстка конкурентна боротьба між ТНК за просування своїх товарів на місцеві ринки. [4]

Однією з важливих характеристик еволюції ТНК є їх перехід від одногалузевої спеціалізації до багатогалузевої організації виробництва на базі глобальної оптимізації – створення глобальних вартісних ланцюжків (ГЦЛ, Global Value Chains, GVC). Мається на увазі розподіл технологічних стадій виробництва товару або послуги між виробниками, розташованими в двох або більше країнах. Завдяки їм складаються досить великі мережеві структури міжнародного виробничого кооперування, що охоплюють часом сотні і навіть тисячі ланок. Так, за даними ЮНКТАД, 60% світової торгівлі (що відповідає 12 трлн. дол.) припадає на проміжні товари і послуги, які в подальшому використовуються для виробництва готових виробів.

Згідно з оцінками ЮНКТАД, на кожний готовий виріб припадає у середньому 28% доданої за кордоном вартості. Це означає, що практично третина світового експорту складається з раніше імпортованих компонентів. Більше за все стосується різних галузей машинобудування: виробництва автомобілів, електротехнічних і електронних товарів, а також виробів із текстилю. При цьому більшу участь виробленої за кордоном доданої вартості відзначено в країнах Південно-Східної Азії, які найбільш активно використовуються ТНК як база для організації виробництва вузлів, компонентів та іншої проміжної продукції [5].

Роль ТНК у сучасному світовому господарстві оцінюють за допомогою таких показників:

- ТНК контролюють приблизно 2/3 світової торгівлі, причому 40% цієї торгівлі здійснюється всередині ТНК;
- на ТНК припадає близько половини світового промислового

виробництва;

– на підприємствах ТНК працює приблизно 10% усіх зайнятих у несліськогосподарському виробництві (із них майже 60% працюють у материнських компаніях, 40% – у дочірніх підрозділах);

– ТНК контролюють приблизно 4/5 усіх наявних у світі патентів, ліцензій і ноу-хау.

Отже, можна зробити висновки, що діяльність транснаціональних корпорацій є дуже важливою для економіки будь-якої країни. Україна також не є винятком у цій ситуації, оскільки її політика, спрямована на широку інтернаціоналізацію, на пряму залежить від обсягу прямих іноземних інвестицій. Передусім ТНК прагнуть розширити корпоративну мережу за допомогою доступу до сировинних та трудових ресурсів і обійти національний захист вітчизняних виробників. Проте керівництво ТНК не бажає створювати дочірні підприємства у країнах, які мають несприятливий інвестиційний клімат.

Список використаних джерел:

1. Скавронська І.В., Мадараш О.В. Місце і роль ТНК у розвитку національних економік. Молодий вчений. 2016. № 4 (31). С. 197–200.
2. Fortune Global 500 [Електронний ресурс]: Fortune. – Режим доступу: <http://fortune.com/global500/>
3. Fortune Global 500 2017 – рейтинг крупнейших компаний мира. – Режим доступу: <http://www.stevsky.ru/rejtingi-forbs/fortune-global-500-2017-rejting-krupneyshih-kompaniymira>
4. Попова А. В. Транснациональные корпорации как субъект международных экономических отношений [Електронний ресурс]: VIII Международная студенческая электронная научная конференция. – Режим доступу: <http://www.scienceforum.ru/2015/pdf/9917.pdf>.
5. Попова А. В. Транснациональные корпорации как субъект международных экономических отношений [Електронний ресурс]: VIII Международная студенческая электронная научная конференция. – Режим доступу: <http://www.scienceforum.ru/2015/pdf/9917.pdf>.

Віталій Терен,

наук.кер. – Готинчан І.З.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Використання кластерного аналізу для прогнозування соціально-економічних процесів

Світогосподарські процеси є складно організованою динамічною підсистемою функціонування світової економіки, що віддзеркалює зовнішньо-економічну діяльність держав і структурних підрозділів їхніх господарств, які базуються на міжнародному географічному поділі праці. Вони характеризуються динамізмом у часі та просторі, мають галузеву і територіальну структуру. Ці сторони зовнішньої економічної діяльності легко піддаються математичній формалізації, яка зберігає ідентичність реальних співвідношень та масштабність складових явищ і процесів, які досліджуються в часовому й просторовому аспектах. На цій основі за допомогою математичних і математико-статистичних методів можлива побудова економіко-математичних моделей, що досліджують і встановлюють конкретні економічні закономірності й взаємозалежності, які спостерігаються у світогосподарських процесах. [2, с. 144].

Економіко-математичне моделювання є синтезом трьох галузей знань:

економічної теорії, математики, статистики. Основою економіко-математичного моделювання є математична модель – схематичне уявлення економічного явища або процесу, яка одержується в результаті наукової абстракції характерних рис навколишнього економічного життя й механізму його управління.

При аналізі та прогнозуванні соціально-економічних явищ, особливо при їхній класифікації, дослідник досить часто має справу з багатомірністю їхнього опису. Це відбувається, наприклад, при розв'язанні задач із сегментації ринку, при побудові типологічної схеми країн за умов необхідності використання досить великої кількості показників, при прогнозуванні кон'юнктури ринку окремих товарів, при вивченні й прогнозуванні економічної депресії і багатьох інших явищ. Саме тут у нагоді стає кластерний аналіз, який найяскравіше відображає риси багатовимірного аналізу. Він дає змогу розбити безліч досліджуваних об'єктів і ознак на однорідні у відповідні групи чи кластери. Це означає, що вирішується задача класифікації даних і визначення у ній відповідної структури. [3, с.58].

Вивченню кластерного аналізу присвячені праці вчених І.Мандела, С. Айвазяна, Л.Абалкіна, В. Мунтяна. Їх роботи відображають основи кластерного аналізу та управління процесами різноманітного рівня і призначення.

Назва „кластерний аналіз” походить від англ. cluster – „гроно, об'єднання, згупчення”. Головне призначення кластерного аналізу – розбиття множини досліджуваних об'єктів і ознак на однорідні (у відповідному розумінні) групи або кластери. Методи кластерного аналізу можна застосовувати у всіляких випадках, навіть у тих, коли мова йде про просте групування, при якому все зводиться до утворення груп за кількісною ознакою (подібністю).

Перевага кластерного аналізу в тому, що він дозволяє робити розбиття об'єктів не за одним параметром, а відразу за цілим набором ознак. Крім того, кластерний аналіз на відміну від більшості математико-статистичних методів не накладає ніяких обмежень на вигляд об'єктів і дозволяє розглядати безліч вихідних даних практично довільної природи. Це має велике значення, наприклад, для прогнозування кон'юнктури, коли показники мають різноманітний вигляд, що ускладнює застосування традиційних економетричних підходів.

Кластерний аналіз дозволяє розглядати досить великий обсяг інформації і різко скорочувати, стискати великі масиви соціально-економічної інформації, робити їх компактними і наочними.

Суттєве значення кластерний аналіз має для вивчення сукупностей часових рядів, що характеризують економічний розвиток, наприклад, загально-господарської і товарної кон'юнктури. Тут можна виділяти періоди, коли значення відповідних показників були досить близькими, а також визначати групи часових рядів, динаміка яких найбільш схожа.

Кластерний аналіз можна використовувати циклічно. У цьому випадку дослідження здійснюються доти, поки не будуть досягнуті необхідні результати. При цьому кожен цикл тут може подавати інформацію, що здатна сильно змінити спрямованість і підходи подальшого застосування кластерного аналізу. Цей процес можна представити системою зі зворотним зв'язком.

У задачах соціально-економічного прогнозування досить перспективне поєднання кластерного аналізу з іншими кількісними методами, наприклад, з регресійним аналізом.

Як і будь-який інший метод, кластерний аналіз має певні недоліки й обмеження. Зокрема, склад та кількість кластерів залежить від вибраних критеріїв розбиття. При зведенні вихідного масиву даних до більш компактного вигляду можуть виникати певні перекручування, а також можуть губитися індивідуальні риси окремих об'єктів за рахунок заміни їхніми характеристиками узагальнених значень параметрів кластера. При проведенні класифікації об'єктів дуже часто ігнорується можливість відсутності в розглянутій сукупності яких-небудь значень кластерів. У кластерному аналізі вважається, що вибрані характеристики у принципі допускають бажане розбиття на кластери, а одиниці ви-міру (масштаб) вибрані правильно. [4, с. 68].

Вибір масштабу відіграє велику роль. Як правило, дані нормалізують вирахуванням їх середнього значення і діленням на стандартне відхилення, так щоб дисперсія дорівнювала одиниці.

Задача кластерного аналізу полягає в тому, щоб на підставі даних, наявних у множині X , розбити множину об'єктів G на m (m – ціле) кластерів (підмножин) $Q_1, Q_2, \dots, Q_m$ так, щоб кожен об'єкт G_j належав тільки одній підмножині розбиття і щоб об'єкти, що належать тому самому кластеру, були подібними, у той час як об'єкти, що належать різним кластерам, були різними. [1, с. 40].

Наприклад, нехай G включає n країн, кожна з яких характеризується ВВП на душу населення (F_1), числом M автомашин на 1 тисячу чоловік (F_2), споживанням електроенергії на душу населення (F_3), споживанням сталі на душу населення (F_4) тощо. Тоді X_1 (вектор вимірів) являє собою набір зазначених характеристик для першої країни, X_2 – для другої, X_3 для третьої тощо. Задача зводиться до того, щоб розбити країни за рівнем розвитку.

Розв'язком задачі кластерного аналізу є розбиття, що задовольняє деякому критерію оптимальності. Цей критерій може бути деяким функціоналом, який називають цільовою функцією.

Кластерний аналіз, за оцінкою науковців, має велике значення у проведеному аналітичних досліджень завдяки можливості перетворити великий обсяг різнобічної інформації в упорядкований, компактний вигляд. Це сприяє підвищенню рівня наочності, зрозумілості та сприйняття результатів аналізу, а також створює підґрунтя для прогнозування.

Список використаних джерел:

1. Голіков А.П. Економіко-математичне моделювання світогосподарських процесів, 2006. – 144 с. (с.38- 44)
2. Петров Е. Г., Новожилова М. В.. Методи і засоби прийняття рішень у соціально – економічних системах: Навчальний посібник./ За ред. Е. Г. Петрова. – К.: Техніка, 2004 – 256с.
3. Замков О. О., Товстолятенко А. В. Математичні методи в економіці: посібник М.: Дис. 1997.
4. Шуметов В.Г., Шуметова Л.В., «Кластерний аналіз: підхід застосуванням ЕОМ». ,2000. - 118 с.

Ірина Бойчук,

наук.кер. – Простебі Л.І.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Аналіз валютного ринку в Україні

Відомо, що на встановлення курсу національної валюти впливає низка економічних, психологічних, політико-правових та технічних чинників. Досліджуючи вплив таких факторів та вчасно реагуючи на їх позитивні або негативні тенденції, можна досягти значних успіхів у вирішенні основного завдання Національного банку України – забезпечення стабільності національної грошової одиниці. Зміцнення та підтримання національної валюти, її ефективне курсоутворення впливає у кінцевому результаті як на розвиток економіки країни загалом, так і на добробут кожного окремого громадянина. З огляду на це підтримка оптимальної валютно-курсової стабільності України є одним з головних завдань НБУ, що змушує його постійно шукати все нові можливості з оптимізації валютних відносин між суб'єктами фінансового ринку.

У результаті успішного проведення грошової реформи було запроваджено в обіг 2 вересня 1996 року Національну валюту України – гривню. Однак протягом усього періоду існування спостерігається знецінення грошової одиниці, яке переривається окремими періодами стабільності.

Зростання рівня інфляції. Незважаючи на те, що інфляція – це грошовий феномен, який полягає у надмірній кількості грошової маси в обігу, її причинами можуть бути чинники як грошового, так і негрошового характеру. Саме тому коротке визначення інфляції як знецінення грошей під впливом грошових і негрошових чинників доцільно доповнити такими взаємопов'язаними елементами, як [2]:

- головні причини – диспропорції у процесі виробництва, а також державна і корпоративна економічна політика;
- наслідок – надлишок грошової маси в обігу порівняно з реальними потребами господарського обороту в грошах;
- сутність (основна форма прояву) – стійкий загальний рівень цін і знецінення грошей;
- негативні соціально-економічні наслідки.

Поточна ситуація на валютному ринку України має ознаки традиційності - протягом 2014, 2015, 2016 та 2017 років простежується чітка сезонність курсової динаміки з локальними піками знецінення гривні в січні-лютому.

Серед фундаментальних факторів, які не сприяли стабільності курсу гривні, такі:

- 1) зростання негативного сальдо торгового балансу - за 11 місяців 2017 року від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами становило 5,2 млрд дол. США (на 124% більше, ніж за аналогічний період 2016 року);
- 2) за 11 місяців 2017 року дефіцит поточного рахунку платіжного балансу становив 3 млрд дол. США;
- 3) неотримання у 2017 році трьох із чотирьох запланованих траншів кредитів від МВФ та неотримання 600 млн євро макрофінансової допомоги від ЄС (унаслідок чого Національний банк України мав обмеження щодо

інтервенцій на міжбанківському валютному ринку з метою згладжування коливань курсу гривні).

Рада Національного банку України звертає увагу на те, що Національний банк України із запізненням зреагував на дисбаланси грошово-кредитного ринку. Зокрема припинення пом'якшення монетарної політики відбулося лише у жовтні 2017 року (облікова ставка була підвищена до 13,5%, а в грудні - до 14,5%), у той час, як передумови для переходу до більш жорсткої монетарної політики склалися в серпні-вересні минулого року.

Кабінет Міністрів України та Національний банк України не вжили заходів стосовно посилення координації бюджетної та грошово-кредитної політики з метою недопущення різкого збільшення пропозиції коштів у гривні наприкінці минулого року, що знайшло відображення в різкому падінні залишків коштів Уряду України на єдиному казначейському рахунку (з 54,1 млрд грн станом на 01 грудня 2017 року до 5,1 млрд грн станом на 01 січня 2018 року), що значно збільшило пропозицію гривні.

Рада Національного банку України вважає, що стабілізації курсу гривні протягом ближчих 1 - 2 місяців сприятимуть такі чинники:

- підвищення обсягів експорту сільгосппродукції та збільшення надходження коштів в інвалюти від її експорту;
- збереження сприятливої для українських експортерів кон'юнктури на світових ринках агропродукції, чорних металів та залізної руди;
- сезонне зростання попиту на залізну руду та металургійну продукцію;
- сезонне зменшення імпорту природного газу.

З метою забезпечення цінової та фінансової стабільності та додержання стійких темпів економічного зростання, відповідно до пункту 13 статті 9 Закону України "Про Національний банк України" Рада Національного банку України вирішила надати такі рекомендації Правлінню Національного банку України:

1. Продовжити моніторинг ситуації на валютному ринку та відповідних ризиків стабільності грошової одиниці України, зокрема в частині щодо досягнення інфляційних цілей Національного банку України, а також фінансової стабільності.

2. Провести ґрунтовний аналіз впливу динаміки сезонних факторів на рівень попиту та пропозиції іноземної валюти на міжбанківському ринку та розробити захисні механізми для згладжування коливань, пов'язаних з цими сезонними факторами.

3. З метою ефективнішого згладжування курсових коливань використовувати всі наявні засоби та методи грошово-кредитної політики, передбачені статтею 25 Закону України "Про Національний банк України".

Останнім часом керівництво центрального банку вважало, що інфляцію можна зменшити шляхом підвищення процентних ставок і обмеження грошової пропозиції, тобто, по суті, ринкового попиту. Однак подолати інфляцію шляхом обмеження попиту можна в тому разі, якщо вона викликана саме надлишковим попитом. Коли її причини інші, а в Україні це передусім девальвація національної валюти, то додаткові дії монетарної влади щодо скорочення попиту не так обмежать інфляцію, як негативно вплинуть на динаміку розвитку реального сектору. Крім того, насправді

процентні ставки НБУ практично не впливають на ціну грошей і кон'юнктуру ні кредитного, ні валютного ринків [1].

Також для подолання паніки на валютному ринку було посилено адміністративні обмеження. Зокрема, Національний банк [3]:

- заборонив купувати іноземну валюту для клієнтів, які мають наявні кошти в іноземній валюті, розміщені на поточних і депозитних рахунках у банках;

- заборонив купівлю безготівкової іноземної валюти за рахунок кредитів у національній валюті та під забезпечення іноземної валюти;

- заборонив купувати та перераховувати іноземну валюту з метою зменшення статутних капіталів юридичних осіб і виходу з господарських товариств іноземних інвесторів;

- запровадив необхідність використання акредитивної форми розрахунку для здійснення платежів за імпортними контрактами клієнтів загальною вартістю понад 500 тис. дол. США, за винятком імпортних операцій клієнтів із купівлі життєво необхідних товарів;

- заборонив авансові платежі за імпортними контрактами клієнтів загальною вартістю понад 50 тис. дол. США без відповідного підтвердження Національного банку України.

Отже, курсові коливання є однією із загроз національним інтересам. Тому необхідною умовою та підґрунтям для реалізації головної функції НБУ – «забезпечення стабільності національної грошової одиниці» – є проведення ефективної монетарної політики для досягнення стабільності фінансово-кредитної сфери: вибір форм валютно-курсової політики, підтримання відповідного рівня цін та темпу інфляції, збільшення золотовалютних резервів. За сучасних умов виходу та подолання наслідків світової фінансової кризи валютно-курсова політика держави є не лише невід'ємною частиною, але й важливим аспектом впливу на фінансову безпеку країни.

Список використаних джерел:

1. Дзюблик О.В. Валютна політика як фактор макроекономічної стабілізації. [Текст] / О.В. Дзюблик // Фінанси України. К.: ЗАТ «ВПІЛ», 2016. № 11. С. 33–51.
2. Крупка М.І. Валютно-курсова політика України: монографія/ [М.І. Крупка, М.І. Кульчицький, Н.В. Жмурко, Д.В. Ванькович]. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 366 с.
3. Річний звіт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>

Лідія Новак,

наук. кер. – Юрій С.М.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Казначейський контроль в процесі управління бюджетними коштами

Зі здобуттям Україною незалежності постала проблема створення ефективної організації бюджетного процесу та відповідних органів, що забезпечують належне управління та контролюють цільове спрямування коштів.

Від правильно поставленої роботи фінансово-економічних служб залежатиме покращення фінансової дисципліни, що є запорукою

результативного функціонування державних фінансів, як специфічного виду економічних відносини, а також зменшення бюджетно-фінансових еловживань та злочинів. Провідну роль в цьому напрямку діяльності є реалізація казначейського фінансового контролю, який би забезпечив прозорість бюджетного процесу на стадії його виконання, ефективне управління бюджетними коштами та контроль за їх цільовим спрямуванням, що в результаті повинно забезпечити зростання соціально-економічної захищеності громадян України [2, с. 782].

Значний науковий внесок у дослідження щодо визначення сутності казначейського контролю в процесі управління бюджетними коштами, вибору оптимальної моделі виконання Державного бюджету, зробило чимало вчених, як зарубіжних так і вітчизняних. Серед яких слід зазначити І. Каленську, К. Пальшкова, М. Самохіна, В.Базилевича, М.Савлука та багато інших.

Фінансовий контроль охоплює тією чи іншою мірою всі сфери діяльності суспільства. Раціональна організація та ефективне функціонування фінансового контролю дозволяє суттєво впливати на процес розширеного відтворення, сприяє забезпеченню національних економічних інтересів і підвищенню фінансової безпеки держави, розвитку ринкової економіки й економічного зростання.

У статтях 109-115 глави 17 Бюджетного кодексу України функції контролю за дотриманням бюджетного законодавства покладено на Верховну Раду України, Рахункову Палату України, Міністерство фінансів України, Державну казначейську службу України, Державну фінансову інспекцію України, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад.

Суть діяльності Державного казначейства полягає в тому, що воно забезпечує виконання державного бюджету шляхом обліку надходжень, податків, зборів та інших обов'язкових платежів та проведення видатків державного бюджету через оплату рахунків об'єктів господарської діяльності, які виконали роботи, надали послуги відповідним розпорядникам коштів. Невід'ємною ділянкою роботи органів казначейства є контрольна діяльність. Метою фінансового контролю, що здійснюється органами Державного казначейства, є зменшення кількості та обсягів порушень бюджетного законодавства, а саме використання бюджетних коштів не за призначенням [4].

Фінансовий контроль являє собою сукупність видів, форм і методів перевірки законності і доцільності здійснення фінансових операцій та реалізації на цій основі завдань фінансової політики [3].

При цьому суть казначейського контролю, як виду фінансового контролю полягає в здійсненні уповноваженими суб'єктами органів Державної казначейської служби України контролюючих дій з метою визначення фактичної відповідності законодавству певної діяльності чи фінансових операцій, реалізації визначених повноважень або угод, пов'язаних з надходженням чи використанням коштів в ході виконання бюджетів.

Державна казначейська служба України в межах своїх повноважень забезпечує організацію та координацію діяльності головних бухгалтерів

бюджетних установ та контролю за виконанням ними своїх повноважень шляхом оцінки їх діяльності [1].

На сьогоднішній день Державне казначейство України є центральним органом виконавчої влади і керується у своїй діяльності Конституцією України, Законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, декретами, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, Національного банку України, наказами Міністерства фінансів України, Положенням про Державне казначейство, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 1232 від 21.12.2005 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 676 від 26.04.2007.

Отже, вище зазначена інформація засвідчує особливу роль Державної казначейської служби, оскільки саме діяльність цього органу дозволяє не тільки мінімізувати втрати бюджетів, а й взагалі попереджує настання таких подій. Казначейський контроль в процесі управління місцевими бюджетами є запорукою результативного функціонування державних фінансів, як специфічного виду економічних відносини, а також зменшення бюджетно-фінансових зловживань та злочинів.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України :Закон України від 08.07.2010 р. № 2456 – VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Роменська К.М. Контроль за дотриманням бюджетного законодавства та його удосконалення. Випуск № 16/ - 2017 р. – с. 782-786 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/155.pdf>
3. Теленик С. С. Особливості казначейського контролю у сфері виконання місцевих бюджетів в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11tcbbvu.pdf>.
4. Марченко Л. Ю., Фінансовий контроль в органах державної казначейської служби України // Теорія та практика державного управління 1(60)/2018р.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2018-1/doc/2/07.pdf>

Лідія Новак,

наук. кер. – Юрій С.М.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Характерні ознаки бюджетного процесу на місцевому рівні

Упродовж 2017 року в Україні тривало реформування місцевого самоврядування. За цей час кількість об'єднаних територіальних громад порівняно з попереднім роком майже подвоїлася і досягла орієнтовно третини від очікуваних кінцевих показників. Надалі зростали доходи місцевих бюджетів - їхній загальний обсяг уперше перевищив половину дохідної частини Зведеного Державного бюджету. Однією з важливих складових розвитку місцевого самоврядування та країни в цілому є бюджетне забезпечення територіальних громад. Роль місцевих бюджетів у функціонуванні бюджетної системи надзвичайно важлива, і сьогодні це особливо помітно, адже завдяки відповідним зусиллям на центральному та місцевому рівні вдалося втілити в життя та успішно реалізувати бюджетну реформу[2, с. 12].

І в 2017 році органи місцевого самоврядування, їхні асоціації доклали

чимало сил та напрацювань для того, щоб звітний рік став вагомим кроком вперед у забезпеченні дальших позитивних зрушень на базовому рівні.

Для виконання своїх завдань місцева влада повинна мати достатні фінансові і матеріальні ресурси, а також мати право самостійного управління і розпорядження ними. Одним з найважливіших у відношенні власних ресурсів є право на самостійне формування, прийняття і виконання місцевого бюджету.

Бюджет - це головний інструмент проведення соціально-економічної політики, оскільки бюджетна політика повинна сприяти сталому і ефективному економічному розвитку. Відповідно до цілей економічної політики, уряд країни визначає для себе пріоритетні завдання бюджетної політики.

У порядку складання місцевого бюджету, Міністерство фінансів України доводить місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період.

Місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад зобов'язані надавати необхідну інформацію: центральним органам виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у відповідній сфері [3].

Місцеві фінансові органи на будь-якому етапі складання і розгляду проектів місцевих бюджетів здійснюють аналіз бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, з точки зору його відповідності меті, пріоритетності, а також дієвості та ефективності використання бюджетних коштів. На основі результатів приймається рішення про включення бюджетного запиту до пропозиції проекту місцевого бюджету перед поданням його на розгляд відповідно місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад.

Головні розпорядники бюджетних коштів організують розроблення бюджетних запитів для подання місцевим фінансовим органам у терміни та порядку, встановлені цими органами. Також забезпечують своєчасність, достовірність та зміст поданих місцевим фінансовим органам бюджетних запитів, які мають містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту місцевого бюджету, згідно з вимогами місцевих фінансових органів.

Затвердження місцевих бюджетів здійснюється місцевими радами, які мають врахувати обсяги міжбюджетних трансфертів та інші положення, затвержені ВРУ при прийнятті проекту закону про Державний бюджет України у другому читанні [4, с. 110].

Місцеві бюджети затверджуються рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради до 25 грудня (включно) року, що передує плановому.

Місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад або сільські, селищні, міські голови забезпечують виконання відповідних місцевих бюджетів. Місцеві фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

Місцевий бюджет виконується за розписом, який затверджується

керівником місцевого фінансового органу. Керівник місцевого фінансового органу протягом бюджетного періоду забезпечує відповідність розпису місцевого бюджету встановленим бюджетним призначенням [1].

Отже, місцевий бюджет – це складне та багатогранне поняття, яке проходить чимало етапів для забезпечення належного функціонування структурних одиниць держави.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. № 2456 – VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Заброцька О. В. Особливості формування та виконання місцевих бюджетів : методичні рекомендації до візного одноденного навчального семінару / О. В. Заброцька. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2017. – 24 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.lvivacademy.com/cppk/download/metod_Formuv_vykon_misc_byudget_2017.pdf
3. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Е. Буряченко, А. А. Славкова. – К. : КНЕУ, 2006. – 184 с.
4. Овчаренко Т., Бочі А., Поворозник В. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад: публікація – 2017р. - МЦПД. - с.133 .

Крістіна Петрушко,

наук. кер. – Юрій С.М.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Системи казначейств в різних країнах

Виникнення казначейства було пов'язане із необхідністю управління фінансовими ресурсами держав для виконання відповідних функцій. Адже система казначейства забезпечує акумулювання фінансових ресурсів на єдиному казначейському рахунку, певну ефективність управління державними коштами, контроль, прозорість та цільове використання бюджетних коштів. Створення найефективнішої моделі даного інституту, забезпечить ефективне функціонування економіки в цілому. І для того аби це досягнути, ми вважаємо, що необхідно проводити аналіз функціонуючих у світі систем казначейства, перебирання досвіду та вдосконалення теорій.

Вагомий внесок в дослідження даного питання присвячені праці таких вчених як Б. Аллена, М. Альєра, О. Барановського, М. Безгубенка, О. Василика, С. Юрія та інших.

Зазвичай казначейство зображають як "скарбника" держави і в цьому плані воно сприяє постійній рівновазі державних коштів, забезпечує потреби держави у фінансуванні найважливіших заходів суспільного життя та управляє державним боргом [2, с. 245].

У цілому з точки зору виконуваних функцій, які розкривають сутність казначейства, його можна розглядати у двох аспектах. Це:

- по-перше, касир держави; він здійснює зарахування надходжень та проведення витратків у межах єдиного казначейського рахунка;
- по-друге, державний бухгалтер, головними завданнями якого є:
  - попередження касових розривів між надходженням і використанням бюджетних коштів;
  - розподіл ліквідних засобів між державними установами для того, щоб вони могли у будь-який момент покрити витрати;
  - регулювання податкових пільг і виплат, закладених у бюджеті;

- фінансування політики економічної та соціальної підтримки виробників і населення;
- забезпечення повернення зовнішнього державного боргу та погашення внутрішніх позик.

Сучасна світова практика свідчить, що існують як казначейства з широкими функціональними повноваженнями, які несуть відповідальність за розробку і проведення державної економічної та фінансової політики (казначейства Австрії, Великобританії, США тощо), так і казначейства з дещо обмеженими функціями (як, наприклад, казначейство Аргентини, яке виконує широкий спектр завдань, пов'язаних зі збором надходжень, потоком платежів і зберіганням готівкових активів, але не здійснює управління державним боргом).

При цьому роль казначейства у виконанні бюджетів може бути пасивною, коли казначейство лише виділяє ресурси бюджетним установам для виконання їх програм, так і активною, якщо казначейство має право встановлювати обмеження (ліміти) на прийняття зобов'язання і на оплату витрат на основі заздалегідь встановлених критеріїв [2, с. 246].

У Великобританії органом державного управління фінансами виступає Казначейство, яке керує розробкою, складанням і виконанням державного бюджету, визначенням податкової політики, фінансово-економічним прогнозуванням, міжнародними фінансовими відносинами, а також здійснює контроль за витратанням коштів державними підприємствами.

У Франції управління фінансами здійснює Міністерство економіки, фінансів і бюджету. У його функції входять: розроблення державного бюджету та контроль за його виконанням; касове обслуговування бюджету; збір податків, мита та інших надходжень; контроль за фінансовими операціями; здійснення зв'язку держави з підприємствами як акціонера, кредитора та гаранта; громадський облік і контроль (розподілені між відповідними управліннями). Сьогодні Казначейство входить до складу Міністерства економіки та бюджету Республіки Франції як відокремлений Департамент і налічує близько 100 регіональних управлінь, а також підпорядковані їм підрозділи відповідно до подальшого територіального поділу країни. Характерною особливістю казначейства Франції є той факт, що воно не тільки здійснює облік, розподіл і централізацію зібраних податковою службою податків і зборів, а й безпосередньо займається збором деяких з них, зокрема податку на прибуток, а також митних зборів на рівні комун або їх об'єднань [1].

В Італії управління фінансами зайняті 4 державних органи: державними витратами і фінансовим контролем – Казначейство; доходами – Міністерство фінансів; складанням державного бюджету і координуванням фінансових ресурсів – Міністерство бюджету і планування; місцевими фінансами – Міністерство внутрішніх справ [3, с. 55].

Згідно з дослідженнями науковців Міжнародного валютного фонду, в умовах щодо нестабільної економіки, які характерні для України, більшу увагу потрібно приділяти таким функціям, як виконання бюджету та фінансовим операціям, що дадуть змогу бюджетному регулюванню швидко й ефективно реагувати на зміни економічної обстановки. Відповідно, необхідно вжити всіх можливих заходів для надання виконавчій владі достатніх

повноважень – і особливо Міністерству фінансів, а також казначейству, як основному виконавчому органу міністерства фінансів – для управління бюджетом. Надання максимально можливих повноважень для казначейства як для органу, не тільки виконуючого, але й керуючого бюджетним процесом, передбачає активну участь цього органу не тільки на стадії виконання бюджету, а й на стадії фінансового прогнозування і планування, що досить актуально сьогодні [3, с. 58].

Отже, можна зробити такий висновок, що структура і роль казначейства, принципи та функції його організації в різних країнах визначаються історичними та культурними особливостями, а також економічною ситуацією і розподілом повноважень між гілками влади. На функціонування казначейства впливають також масштаби країни, кількість місцевих бюджетів та особливості функціонування відомств. Та все ж, можна і потрібно використовувати досвід зарубіжних країн для вдосконалення вітчизняної системи Казначейства. Аналіз функціонування даної системи закордоном показав, що існує цілий спектр функцій у зарубіжних казначейств, впровадження яких дасть змогу покращити якість і ефективність функціонування Державної казначейської служби України.

Список використаних джерел:

1. Зарубіжний досвід функціонування органів Казначейства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kniga.scienceontheweb.net/214-zarubejnyj-opyit-funktsionirovaniya-18366.html>
2. Казначейська система: підручник/ Юрій С. І., Стоян В. І., Мац М. Й.- Тернопіль, 2002. - 394 с.
3. Корнелюк В. Зарубіжний досвід казначейського обслуговування бюджету за доходами / В. Корнелюк // Актуальні питання фінансової теорії та практики : зб. матеріалів Другої заочно-дистанційної наук. конф. студ. і молодих вчених. – Тернопіль : Вектор, 2017. – С. 54-59.

Крістіна Петрушко,

наук. кер. –Простебі Л.І.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Найбільші фондові біржі світу

На сьогоднішній день фондових бірж в світі чимало, проте справді найпотужніші та найвпливовіші далеко не всі. Основні фондові біржі, які знайомі не одному інвестору, мають високу капіталізацію та велику кількість фінансових інструментів знаходяться в таких країнах як Великобританія, Німеччина, США, Китай, Японія.

Механізм біржової торгівлі на фондовому ринку розвивається досить динамічно, пропонуючи її учасникам нові технології та інструменти, що потребує постійного аналізу та дослідження.

Становлення, функціонування та розвиток біржового фондового ринку досліджують відомі вітчизняні та зарубіжні дослідники, зокрема Б. Бітюк, Б. Рубцов, К. Калинець, М. Козоріз, Г. Черніков, В. Шапран та інші.

Існують такі найвідоміші міжнародні фондові біржі: NYSEE ironext (New York Stock Exchange), Токійська фондова біржа, Лондонська фондова біржа, Шанхайська фондова біржа, Гонконгська фондова біржа, Фондова біржа Торонто, Франкфуртська біржа, Швейцарська фондова біржа, Австралійська фондова біржа та Корейська фондова біржа.

Однією із найрозвиненіших фондових бірж є американська фондова

біржа NYSE uronext (Ne wYork Stock Exchange). Утворилася в 2007 році в результаті об'єднання двох бірж – NYSE (Нью-Йоркської фондової біржі) і Euronext (Європейської фондової біржі). Недарма її вважають найбільшою фондовою біржою світу, адже ринкова капіталізація NYSE uronext складає близько 16 трильйонів доларів. Біржа не один рік займає перше місце у різноманітних світових рейтингах. Фінансовими інструментами тут торгують більше трьох тисяч компаній. Під управлінням NYSE Euronext знаходяться біржі Парижа, Лісабона, Амстердама і Брюсселя[3].

Найрозвинутішою азійською біржою є Токійська фондова біржа (Токуо Stock Exchange). Заснована близько півтора століття тому, а тому по праву вважається однією з найстаріших і найбільших фондових бірж світу. Торгувати тут можуть регулярні, спеціальні члени і сайторі, так звані посередники. За рівнем ринкової капіталізації Токійська біржа поступається тільки Нью-Йоркській фондовій біржі. Тут розміщують свої акції всесвітньовідомі концерни такі як Nikon, Casio, Olympus, Toyota, Honda і багато інших. У 2005 році Токійська Фондова Біржа зайняла почесне друге місце в світовій класифікації найбільших фондових ринків світу. До її складу увійшли 2,5 тис. компаній, що приносять щорічно більше 3000 млрд дол. доходу[4].

Лондонська фондова біржа LondonStockExchange (LSE) бере свій початок ще з 1570 року, проте офіційно була заснована в 1801 році. Сьогодні на цю біржу припадає близько 50% загальносвітової торгівлі акціями, за що біржа отримала назву чи не найбільш інтернаціональної на планеті. У жовтні 2016 року загальна ринкова капіталізація компаній, акції яких котируються на даній біржі, склала \$6,4 млрд. За цим показником Лондонську біржу перевершує тільки Нью-Йоркська фондова біржа, де загальна капіталізація компаній склала \$13,1 млрд. При цьому Лондонська біржа випереджає Нью-Йоркську за кількістю емітентів з інших країн, показуючи кращий у світі результат, – 595 компаній. Котируються на Лондонській біржі і акції 15 українських компаній, серед яких Ferrexpo, «МХП» («Миронівський хлібопродукт»), «Авангард» та інші.

За даними 2017 року ринкова капіталізація найвідоміших фондових бірж така[2] :

1. Нью Йоркська фондова біржа – 19 223 млрд. \$
2. NASDAQ – 6831 млрд. \$
3. Лондонська фондова біржа – 6187 млрд. \$
4. Токійська фондова біржа – 4485 млрд. \$
5. Шанхайська фондова біржа – 3986 млрд. \$
6. Гонконгська фондова біржа – 3325 млрд. \$
7. Euronext – 3321 млрд. \$
8. Фондова біржа Торонто - 2781 млрд. \$
9. Франкфуртська фондова біржа – 1766 млрд. \$
10. Швейцарська фондова біржа – 1516 млрд. \$

Отже, найбільший обсяг капіталізації за 2017 рік спостерігався в Американському регіоні, зокрема на Нью Йоркській фондовій біржі і, яка значно перевищує показники інших фондових бірж.

Як прогнозується ринок цінних паперів в 2020 році буде різнитись від сучасного. Дана зміна буде спричинена економічними трендами, розвитком

інновацій, технологій, змінами у банківському секторі. Слід виділити тренди, які матимуть значний вплив[1]:

1. Демографічні зміни
2. Технологічні
3. Зміни в поведінці споживача
4. Покращення взаємозв'язків країн, що розвиваються
5. Нестача ресурсів.

Отже, дослідивши найвпливовіші фондові біржі світу, ми дійшли висновку, що дані біржі мають великий вплив на розвиток великих організацій, що в свою чергу дає їм мотивацію бути кращими та успішнішими, аби мати можливість розмішувати свої акції та інші цінні папери саме на цих біржах, а для суспільства це може стати хорошим стимулом купувати ту чи іншу продукцію у компаніях, які розмішують свої цінні папери на лідерах серед світових фондових біржах [3, с. 330]. Найбільш розвинутою надалі залишається фондова біржа Америки, проте впродовж наступних років очікується зміна стану фондових ринків під впливом економічних трендів, інновацій тощо.

Список використаних джерел:

1. Бурбан О. В. Тенденції розвитку міжнародних ринків цінних паперів [Текст] / О. В. Бурбан, І. В. Кривов'язюк // Молодий вчений. — 2018. — №3.
2. 20 крупнейших фондовых бирж мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.ihodl.com/infographics/2017-04-29/20-krupnejshih-fondovih-birzh-mira/>
3. ТОП 10 найбільших фондових бірж світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bestinvestpro.com/uk/top-10-najbilshix-fondovix-birzh-svitu/>
4. Фінансове забезпечення процесів глобалізації та регіоналізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21218/2/SEIED_2017_Banyra_I-Most_influential_stock_exchanges_154-155.pdf

Олександр Романов,

наук. кер. – Юрій С.М.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Управління державним боргом

Управління державним боргом – це сукупність заходів держави з виплати відсоткових доходів кредиторам і погашення позик, зміни умов уже випущених позик, визначення умов і випуску нових позик. Проблема управління державним боргом полягає в забезпеченні платоспроможності держави, реальних джерел погашення державного боргу. Під час управління державним боргом, передусім зовнішнім, треба шукати варіанти, які б мінімізували втрати для держави і населення.

Для ефективного управління державним боргом потрібно дотримуватись наступних принципів: безумовності – забезпечення режиму безумовного виконання державою всіх зобов'язань перед інвесторами і кредиторами, які держава, як позичальник, прийняла на себе при укладанні договору позики; зниження ризиків – розміщення і погашення позик таким чином, щоби максимально знизити вплив коливань кон'юнктури світового ринку капіталів і спекулятивних тенденцій ринку цінних паперів на ринок державних зобов'язань; оптимальності структури – підтримання оптимальної структури

боргових зобов'язань за термінами обертання і погашення; зберігання фінансової незалежності – підтримка оптимальної структури боргових зобов'язань держави між інвесторами-резидентами і інвесторами-нерезидентами; прозорості – дотримання відкритості при випуску позик, забезпечення доступу міжнародних рейтингових агентств до достовірної інформації про економічний стан у державі для підтримки високої кредитної репутації і рейтингу держави-позичальника [1].

Державний борг в усіх державах, в тому числі і в Україні є основним джерелом фінансування дефіциту бюджету як державного, так і місцевих бюджетів. Окрім того державні позики можуть розміщуватися і з метою фінансування цільових проектів на рівні держави, або на рівні регіонів.

За твердженням С. Фішера, світ досі не розробив вичерпної теорії управління державним боргом, а тому в науковій літературі підходи до визначення цілей управління ним є досить різними. Про диференціацію позицій можна судити хоча б із такого короткого переліку концептуальних підходів і міркувань із цього питання:

- по-перше, управління державним боргом у контексті реалізації стратегії максимізації суспільного добробуту має зводитися до мінімізації витрат на його обслуговування та уникнення макроекономічних труднощів і проблем фінансування соціальних програм у майбутньому;

- по-друге, управління державним боргом має забезпечити оптимізацію його рівня та структури, щоб це не відобразилось негативно на темпах економічного зростання і платіжному балансі у довгостроковій перспективі;

- по-третє, управління державним боргом, з погляду використання останнього як інструмента макроекономічного регулювання, має зводитися до мінімізації впливу фінансування державного боргу на стан фінансового ринку;

- по-четверте, з позицій забезпечення національної безпеки, управління державним боргом має сприяти уникненню політичної та економічної залежності від іноземних кредиторів [2].

Негативним елементом економічної політики, який є спільним для всіх країн постсоціалістичного табору, є проблеми з погашенням та обслуговуванням державного боргу, що зумовлено неспроможністю контролювати дефіцит державного бюджету. Варто відзначити, що використання державних запозичень на фінансування поточних бюджетних витрат, у т.ч. на обслуговування державного боргу є найменш ефективним шляхом. Водночас країни, що розвиваються, значну частку запозичень використовують якраз на обслуговування передусім зовнішнього боргу. Це характерно для України та майже для всіх постсоціалістичних країн Європи, що призводить до постійного зростання зовнішньої заборгованості [3].

На сьогоднішній економічна ситуація України визначає потребу у здійсненні ефективних економічних реформ, завдяки яким стан держави покращиться, та залучення додаткових коштів на внутрішньому або зовнішньому фінансових ринках. Залучені кошти використовуються в державному секторі економіки і повинні ефективно трансформуватись у зростання дохідної частини бюджету. Але не завжди уряд ефективно розпоряджається залученими коштами. До формування державного боргу

призводить залучання додаткових коштів і позик, а також наявність дефіциту бюджету.

Для регулювання та балансування заборгованості необхідно застосовувати ефективне управління державним боргом. В основі управління боргом держави лежить комплекс заходів, які реалізуються державою через її уповноважені органи з питання прогнозування обсягів та умов запозичення коштів, їх розміщення та погашення, а також забезпечення платоспроможності держави.

Список використаних джерел:

1. Барановський О. Державний борг України в системі економічної безпеки / О. Барановський // Вісник Національного банку України. – 2017. – № 4. – С. 42-46.
2. Кулінська А. В. Вдосконалення механізму управління державною заборгованістю України / А. В. Кулінська // Економічний простір . – 2016. – № 106. – С. 144-155.
3. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування / О. Л. Шелест // Економіка і суспільство. – 2017. – № 8. – С. 711-715.

Яна Лазебник,

наук. кер. – Хариневич-Яворська Д. О.,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права,
м. Київ

Актуальні проблеми аудиту операцій з грошовими коштами підприємства

Грошові кошти відіграють значну роль як в економіці в цілому, так і в життєдіяльності окремого підприємства, адже переважна більшість економічних відносин між суб'єктами економіки відбувається в грошовій формі. Грошові кошти є найбільш ліквідними активами підприємства, і саме тому дуже часто стають об'єктами крадіжок та зловживань. Саме тому аудит грошових коштів, що включає в себе перевірку обліку, документів та операцій, пов'язаних з грошовими коштами, залишається актуальним, адже спрямований на збереження майна власників підприємств.

Дослідженню проблем аудиту грошових коштів присвячено роботи у своїх працях такі вітчизняні вчені, як: Ф.Ф. Бутинець, Л.В. Гуцаленко, Н.В. Гришко, Н.О. Дорош, Л.Д. Кулаковська, В. П. Кодацький, О.С. Петрик, В.І. Савченко, П.Л. Сук, В.М. Соболева та інших. Однак проблеми проведення аудиту грошових коштів на підприємствах досі залишаються дискусійними, і потребують подальших досліджень. Тому важливим є узагальнення теоретичної бази аудиту грошових коштів; визначення напрямів його проведення, а також виявлення основних порушень обліку грошових коштів підприємства.

Найбільш характерними порушеннями обліку грошових коштів в касі підприємства є: випадки несвоєчасної здачі виручки в банк; допущення залишку готівки в касі понад встановлений ліміт; нецільове витрачання отриманих у банку грошей; видача готівки з каси у позику іншим організаціям; пряме розкрадання грошових коштів; навмисне спотворення підсумків у касових документах і звітах; витрата грошових коштів без підстав або за підробленими документами; присвоєння депонованої заробітної плати і коштів, нарахованих за іншими підставами. Безготівкові розрахунки ведуться шляхом перерахування грошових коштів з рахунку платника на рахунок одержувача за допомогою різних банківських операцій, що заміщають готівкові гроші в обороті. Тому велике значення має облік коштів і контроль за їх обігом на розрахункових і валютних рахунках в банках.

Метою аудиторської перевірки операцій на розрахунковому, валютному та інших рахунках у банку є формування інформації про достовірність бухгалтерської звітності за розділом «Грошові кошти» та відповідності методики обліку грошових коштів на рахунках в банку, що застосовується, чинним в Україні нормативним документам. Ведеться перевірка повноти і правильності синтетичного обліку операцій на розрахунковому рахунку. Така перевірка проводиться по кожному рахунку, відкритому в банку.

Варто зазначити, що Соболев В. М. актуальними проблемами розвитку аудиту в Україні вважає суперечливість західної системи бухгалтерських принципів, на якій будуються Міжнародні стандарти аудиту, українським принципам обліку [1]. Гуцаленко Л. В. виокремлює такі основні проблемні аспекти надання аудиторських послуг в Україні: відсутність штрафів та

покарань за недостовірність звіту аудитора; відсутність методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту [2].

Крім загальних проблем, є специфічні. Вони стосуються саме аудиту грошових коштів. На думку В.П. Кодацького [3], проведення аудиту грошових коштів потребує значної уваги аудиторів, професійних навичок та відмінного знання нормативно-правової бази, оскільки це досить трудомістка процедура, що передбачає встановлення достовірності даних щодо наявності та руху грошових коштів, повноти і своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку грошових коштів і розрахунків відповідно до прийнятої облікової політики, достовірності відображення залишків у звітності господарюючого суб'єкта.

Тому для зниження ризиків, аудиторська перевірка стану обліку грошових коштів на розрахунковому рахунку починається з того, що аудитору слід визначити перелік рахунків: розрахункових, валютних, позичкових, поточних та інших, які можуть бути відкриті підприємством у комерційних банках. При наявності в дійсності таких рахунків, аудитор повинен бути переконаний в тому, що по кожному з них є договір і офіційне повідомлення органів податкової служби. Перевіряючи повноту зарахування грошових коштів, перерахованих покупцями і замовниками в оплату поставлених матеріально-виробничих запасів, виконаних робіт і наданих послуг, необхідно звірити записи за дебетом рахунка 31 «Поточний рахунок» з кредитовими записами облікових регістрів по рахунках 36 «Розрахунки з покупцями і замовниками», 37 «Розрахунки з різними дебіторами і кредиторами». Надходження грошових коштів від фінансово-кредитних організацій у вигляді кредитів перевіряють шляхом зустрічної звірки записів по регістрах бухгалтерського обліку за рахунками 50 «Розрахунки по короткостроковим кредитах і позиках», 60 «Розрахунки по довгостроковим кредитах і позиках», 31 «Поточний рахунок», а також звірки виписок і прикладених до них документів. Особливу увагу аудитор повинен приділити перевірці повноти оприбуткування готівкових коштів, що здаються в касу банку. Перерахування коштів з розрахункового рахунку в погашення заборгованості постачальникам слід аналізувати в розділі аудиту розрахункових операцій за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», щоб встановити, наскільки реально й обґрунтовано вони використані.

Детальній перевірці повинні бути піддані операції по рахунку 31 «Поточний рахунок» у зіставленні з рахунками обліку витрат (23 «Виробництво», 91 «Загальногосподарські витрати» та ін), оскільки в даному випадку може бути приховано перерахування коштів за невиконані роботи, ненадані послуги [5, с. 43-47]. Пересічної процедурою перевірки операцій по розрахунковому рахунку є перевірка списання грошових коштів з рахунку і повноти оприбуткування готівки в касу. В цьому випадку аудитор повинен перевірити: - чи прикладена до виписки банку по операції зняття готівки квитанція до прибуткового касового ордера; - тотожність записів у регістрах синтетичного обліку по кредиту рахунку 31 «Розрахунковий рахунок» і дебетом рахунка 30 «Каса». Виявлені під час перевірки операцій по розрахунковому рахунку порушення аудитор фіксує в робочій документації і відображає в звіті з результатами даного розділу аудиторської перевірки.

Аудит операцій на валютних рахунках здійснюється окремо по кожному валютному рахунку, відкритому підприємством в банківській установі, в тому числі і за кордоном. Для перевірки повноти зарахування виручки порівнюють суму валютної виручки, що надійшла протягом року з вартістю експортованого товару. При перевірці операцій по валютному рахунку особливу увагу звертають на правильність відображення операцій з купівлі та продажу валюти, оскільки бухгалтери підприємств нерідко допускають значну кількість помилок, як в методології обліку, так і при розрахунках курсових різниць по цих операціях і перерахунку валюти в гривню.

При перевірці операцій на валютних рахунках підприємств аудитор повинен звернути увагу на: дотримання правового режиму поточних валютних операцій та валютних операцій, пов'язаних з рухом капіталу; проведення валютних операцій через уповноважені банки, що мають ліцензії НБУ на здійснення валютних операцій; наявність дозволів та ліцензій НБУ, що надаються уповноваженому банку на проведення окремих операцій; здійснення розрахунків в іноземній валюті юридичними особами резидентами в межах наявних у їхньому розпорядженні валютних коштів, які повинні мати легальне походження. Виявлені в ході аудиторської перевірки обліку грошових коштів підприємств порушення оцінюються аудитором з точки зору їх впливу на фінансові (звітні) показники організації і на обчислення оподаткованої бази відповідних податків. Наслідки виявлених порушень істотний або несуттєвий характер, визначаються за допомогою встановленого аудитором рівня суттєвості.

Отже, до основних проблем аудиту грошових коштів можна віднести наступні: відсутність практичного досвіду аудиторів, недостатній контроль якості аудиторських послуг та відсутність покарань за надання неякісних послуг, недостатня кількість кваліфікованих аудиторів, недовіра до аудитора та якості аудиторських послуг, неврахування особливостей українського обліку при використанні закордонних стандартів і концепцій, відсутність типових форм документів з аудиту.

Список використаних джерел:

1. Соболев В. М., Слюніна Т. Л., Розіт Т. В. Основні проблеми та перспективи розвитку аудиту в Україні / В. М. Соболев, Т. Л. Слюніна, Т. В. Розіт // БізнесІнформ. – 2013. – № 11. – С. 324-328.
2. Гуцаленко Л. В. Аудит в Україні: розвиток, проблеми та шляхи їх вирішення / Л. В. Гуцаленко // Інноваційна економіка. – 2011. – № 20. – С. 97 –101.
3. Кодацький В. П. Теоретичні основи аудиту / В. П. Кодацький // Економіка. Фінанси. Право. – 2009. – №1. – С.29-30.
4. Гришко Н. В., Ковальова О. В. Проблеми аудиту грошових коштів і їх рішення / Н. В. Гришко, О. В. Ковальова // *Новости передовой науки*, 2009. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/15_NPN_2009/Economics/46457.doc.htm.

Марія Лелик,

наук. кер. – Скрипник М.Є.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Теоретичні аспекти обліку грошових коштів

На сьогоднішній день в Україні розвиток економічної торгівлі, а також ведення підприємницької діяльності можна характеризувати такими

негативними рисами, як криза неплатежів, погіршення платоспроможності підприємств, значний розмір заборгованості підприємств перед партнерами, державою і своїми працівниками. Однією з причин цього, постає недостатнє володіння господарюючих суб'єктів підприємницької діяльності методами управління своїми грошовими потоками, в тому числі грошовими коштами.

Функціонування будь-якого суб'єкта господарської діяльності неможливе без використання фінансових ресурсів. Основне місце серед вказаної сукупності займають грошові кошти

Грошові кошти відіграють надзвичайно важливу роль для забезпечення, існування та гармонійного розвитку підприємства, адже із них починається операційний цикл, ними ж він і закінчується, навіть незважаючи на те що грошові кошти займають незначну питому вагу у загальній сумі активів підприємства.

Законність здійснення операцій з грошовими потоками регламентується чинним законодавством України і визначається на основі нормативно-правових документів.

На наш погляд, рівні нормативного регулювання бухгалтерського обліку грошових потоків можна представити як ієрархію із 4 рівнів.

- 1 рівень – Міжнародні нормативно – правові акти
- 2 рівень – Національні нормативно – правові документи
- 3 рівень – Підзаконні нормативно – правові акти
- 4 рівень – Інструкції, положення державного рівня

На сучасному етапі функціонування української економіки відбуваються істотні зрушення, що призводять до змін у веденні бухгалтерського обліку. Це, насамперед, пов'язано з намаганням наблизити національні Положення (стандарт) бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів, тому Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та Міжнародні стандарти фінансова звітності (МСФЗ) мають значний вплив на національну систему нормативного регулювання.

При більш детальному вивченні було для початку, розглянуто поняття «грошові кошти» в нормативно-законодавчих документах.

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (IAS 7) «Звіт про рух грошових коштів» дає визначення грошовим коштам як готівку в касі та депозити до запитання [1].

Методичними рекомендаціями з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, надається визначення грошові кошти – готівка, кошти на рахунках у банку та депозити до запитання [2].

У Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» мова йдеться про те, що грошові кошти - це готівка, кошти на рахунках в органах Державного Казначейства України, у банках та депозити до запитання [3].

Узагальнюючи вищезазначене, пропонуємо уточнене поняття «грошові кошти», яке можна використовувати під час практичного застосування: грошові кошти – готівка в касі, кошти на розрахункових рахунках у банках, ті їх залишки електронні гроші, що використовуються підприємством в процесі здійснення господарської діяльності.

Отже слід зазначити, що для регулювання грошових коштів є багато законодавчих актів, інструкцій, листів, положень, постанов, наказів,

рекомендацій, листів тощо. Загальними недоліками нормативної бази являється її нестабільність, безсистемність, та протиріччя. На сьогодні особливо гостро проявився і зовнішній недолік податкового законодавства, а саме невідповідність з іншими законодавчими галузями: конституційною, бюджетною, цивільною, адміністративною та кримінальною

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 (МСБО 7) «Звіт про рух грошових коштів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dipifr.info/lib_files/standards/ukr/standards_010109/IAS_7.pdf.
2. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств від 28.07.2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uzakon.com/big/text892/pg1.htm>.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансової звітності» від 28.12.2009 р. № 1541, зі змінами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0103-10>.

Леся Матковська,

наук. кер. – Буряк І.О.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Переваги та недоліки різних форм бухгалтерського обліку

Поступовий перехід України до умов ринкової економіки, демократизація суспільства потребують внесення відповідних значних змін в облік діяльності підприємств, його наближення до реалій економічного середовища, адаптацію до вимог державних та міжнародних стандартів. Вже зараз в нормативних документах, що регулюють облік відповідних об'єктів передбачено багатоваріантність, альтернативність у вирішенні певних облікових питань. Відповідно, виходячи з конкретних умов своєї діяльності, будь-яке підприємство повинне вибрати найбільш доцільний для себе варіант, який забезпечить найефективніший контроль за використанням матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємства.

Особливості форм ведення бухгалтерського обліку на підприємстві, зокрема використання облікових регістрів та звітності розглянуто у зарубіжних та вітчизняних літературних джерелах. Теоретичні й практичні аспекти їх використання відображено у роботах учених та фахівців: М. О. Барановського, М. С. Бріль, Т. М. Чернякової, М. М. Солов'я, О. В. Дрозняка, А. І. Чуприни та інших.

Більшість авторів під формою ведення бухгалтерського обліку розуміють систему взаємопов'язаних облікових реєстрів певної будови та змісту, що зумовлює послідовність і техніку облікової реєстрації. З цього приводу Я.В. Соколов зазначає: «форма це «аранжування» рахівництва, але як без аранжування не може звучати музика, так і без форми не може бути рахівництва» [2, с.164]. Тому, формою бухгалтерського обліку вважається технологія та організація облікового процесу з відповідними способами документування та облікової реєстрації (спосіб ведення обліку при тих самих елементах методу).

Відповідно до чинної нормативної бази, на сьогодні в Україні діють наступні форми бухгалтерського обліку:

1. журнально-ордерна;

2. меморіально-ордерна;
3. спрощена;
4. комп'ютерна.

Журнально-ордерна форма обліку являє собою сукупність облікових реєстрів, які зібрані в єдиній системі, взаємопов'язані між собою, поєднують хронологічні і систематичні записи, надають можливість зовнішнім і внутрішнім користувачам отримувати необхідну інформацію. При журнально-ордерній формі бухгалтерського обліку аналітичний і синтетичний облік здійснюється одночасно в спеціальних бухгалтерських реєстрах – журналах-ордерах і відомостях. До окремих журналів-ордерів ведуть «Аналітичні дані», в яких деталізують проведені записи [3, с.48].

До переваг цієї форми обліку можна віднести: можливість використання на підприємствах різних розмірів, форм власності, галузей економіки; шахова побудова облікових реєстрів дає можливість отримувати з комп'ютерів не тільки підсумкову інформацію, а і її взаємозв'язок з джерелами формування, що значно підвищує її цінність. До недоліків варто зарахувати громіздкість окремих журналів та відомостей.

У свою чергу меморіально-ордерна форма обліку ґрунтується на складанні меморіальних ордерів із зазначенням у них кореспондуючих рахунків, на яких повинні бути відображені господарські операції. Інформація, сформована у меморіальних ордерах переносилася у систематичний реєстр синтетичного обліку – Головну книгу. Технічно за дебетом рахунка показували кореспондуючі рахунки, що кредитуються, а за кредитом – рахунки, що дебетуються. Наприкінці місяця дебетові й кредитові обороти кожного рахунка переносили в оборотну відомість синтетичних рахунків, у якій визначали їх залишки на кінець місяця. Підсумки оборотів усіх рахунків порівнювали із загальним підсумком реєстраційного журналу [2, с.169].

Проте дана форма обліку має суттєві недоліки: складання великої кількості документів; багаторазове дублювання інформації; роз'єднаність синтетичного і аналітичного обліку; віднесення значного обсягу робіт на кінець місяця, що зумовлює нерівномірність завантаження облікових працівників.

В той же час, на підприємствах із простим промисловим процесом виробництва, які мають невелику кількість господарських операцій, а також на підприємствах, котрі ведуть діяльність у невиробничій сфері, застосовують спрощену форму бухгалтерського обліку. Вона передбачає два варіанти: проста та ФБО з використанням реєстрів обліку майна. При використанні простої господарські операції відображають у Книзі обліку господарських операцій. Форма бухгалтерського обліку з використанням обліку майна, окрім Книги обліку господарських операцій, передбачає також використання відомостей. До недоліків цієї форми відносять: неможливість застосування на великих підприємствах чи в бюджетних установах; заборону використання підприємствами, що займаються виробництвом готової продукції.

При використанні комп'ютерної форми бухгалтерського обліку збір, систематизація та обробка облікової інформації відбувається зі спеціально розробленим програмним забезпеченням. Однак, деякі фахівці не вважають її формою, розглядаючи лише як спосіб ведення бухгалтерського обліку [4].

Можливість підвищення оперативності, точності даних обліку, суміщення документування і облікової реєстрації, зниження трудомісткості облікових робіт, інтегрування всіх видів обліку можна назвати основними перевагами автоматизованої форми обліку господарської діяльності підприємств. А от до недоліків даної форми обліку варто віднести достатньо високу вартість програмного та технічного забезпечення.

Тому, будь-яке підприємство, відповідно до своєї організаційної структури, напрямків діяльності, галузі господарювання обирає найоптимальніший спосіб ведення бухгалтерської звітності, яке повністю відображатиме реальний стан організації. Але для цього необхідно дослідити плюси та мінуси форм бухгалтерського обліку, щоб належним чином оформлювати факти господарської діяльності.

У висновку варто зазначити, що в Україні на даний момент підприємства здійснюють ведення бухгалтерського обліку в наступних формах: журнально-ордерній, меморіально-ордерній, спрощеній, та комп'ютерній. Кожна з них має ряд переваг та недоліків, які обов'язково необхідно враховувати, а також знати і орієнтуватися, які саме підприємства можуть застосовувати наведені форми бухгалтерського обліку, зважаючи на свій розмір, галузеву приналежність та основні напрямки діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Лемішовська О.С. Історичний аспект розвитку основних форм організації обліку / О.С. Лемішовська // Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. – 2013. – № 10 (40). – с. 162-173.
3. Сук П.Л. Журнально-ордерна форма бухгалтерського обліку / П.Л. Сук, Омран Ахмад Мохаммад Аль-Іббіні // Scientific Journal «ScienceRise» – 2015. – №9/1(14). – с.47-50.
4. Попівняк Ю. М. Форма бухгалтерського обліку, її види / Ю. М. Попівняк. // Всеукраїнська професійна газета «Все про бухгалтерський облік». [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.vobu.com.ua/ukr/crib_categories/question/7.

Денис Алексєнко,
наук. кер. – Вдовічен А.А.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Проблеми інвестування інноваційної діяльності підприємств

Інноваційна діяльність підприємства здійснює значний вплив на виробництво високотехнологічної конкурентоспроможної продукції, сприяє наданню високоякісних послуг та стимулює науково-технічні досягнення. Але для цього необхідне обладнання, технології та інші затрати, що вимагають інвестицій, тому тема є досить актуальною.

Денисенко М. П., Бродюк І. В., Сташенюк Д. Г. відмічають, що інвестиційна та інноваційна діяльність складають основу процесу забезпечення успішного функціонування підприємств. Тому активізація інвестиційного-інноваційного процесу стане одним з найбільш дієвих механізмів соціально-економічних перетворень [1, с.17]. Які в умовах конкуренції можуть стати визначальним фактором функціонування на ринку та утримання на ньому.

Проте в теперішніх реаліях розвитку підприємства існує Наконечна С.О. відмічає ряд факторів, які стримують інноваційно-інвестиційні процеси на підприємстві. До них можемо віднести:

- 1) недостатній обсяг державного фінансування інноваційних проектів та продуктів;
- 2) нестача власних ресурсів;
- 3) низька інвестиційна активність вітчизняних та зарубіжних інвесторів;
- 4) прогалини у податковому законодавстві;
- 5) відсутність мотивації до впровадження та реалізації науково-дослідних ноу-хау;
- 6) слабкі взаємозв'язки науки та сфери виробництва [2, с.49].
- 7) складне податкове навантаження;
- 8) несприятливий інвестиційний клімат; та ін.

Кривенко Л.В. зазначає, що причиною є існування низки факторів, що стримують інноваційну активність, основними з яких є:

- відсутність серйозного досвіду ведення інноваційної діяльності на підприємствах України;
- слабка правова база, що регулює інноваційну діяльність;
- відсутність основних понять, що визначають суб'єкти інноваційної діяльності;
- відсутність економічних механізмів розвитку інноваційної діяльності на підприємствах, в тому числі грамотно обраної стратегії і застосування сучасних методів планування інноваційної діяльності;
- відсутність цільової підготовки фахівців, спрямованих на розвиток інноваційної діяльності;
- проблеми, пов'язані з підготовкою і закріпленням кваліфікованих кадрів на підприємствах;
- застаріла технологічна база;
- тривалий період окупності нововведень;
- відсутність працюючих центрів трансферних технологій [3].

Оскільки стратегія розробляється на різних рівнях та із врахування різноманітних складових її забезпечення, Хаустова К. М. пропонує здійснити класифікацію інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства:

1. Залежно від рівня формування та реалізації: національна стратегія; стратегія регіону; галузева стратегія; стратегія підприємства; стратегія стратегічного господарського центру.

2. Залежно від місця та ролі в «стратегічному наборі» підприємства: корпоративна; функціональна; фінансова.

3. Залежно від очікуваного інноваційного ефекту та стратегічних пріоритетів розвитку:

- стратегія оптимізації витрат - характеризується тим, що всі інноваційні розробки, які впроваджуються на підприємстві спрямовано на зниження витрат та підвищення прибутковості підприємства (впровадження ресурсо- та енергозберігаючих технологій; оптимізація організаційних структур управління; впровадження автоматизованих систем управління, впровадження новітніх систем обліку та контролю тощо);

- стратегія екологічної безпеки визначає пріоритетним напрямком інноваційної діяльності на підприємстві впровадження інноваційних розробок, спрямованих на підвищення екологічності виробництва, зниження шкідливих викидів в атмосферу, покращення екологічних параметрів продукції тощо;

- стратегія підвищення соціальних стандартів, реалізація якої спрямована на удосконалення умов праці, зниження соціальної напруги в колективі, гуманізацію праці та підвищення рівня доходу працівників;

- стратегія формування конкурентних переваг визначає пріоритетними напрямками інноваційної діяльності підвищення (утримання) конкурентоспроможності продукції на ринку шляхом (розробки або модифікації нової продукції; диференціації до специфічних потреб споживачів; зниження цін на сегменті, що обслуговується, використання нових методів збуту тощо) [4, с.186]. Дані стратегії можна застосовувати не тільки на промислових підприємствах, але й у галузях невиробничої сфери. Також для стимулювання інвестування інноваційної діяльності слід проаналізувати національний та зарубіжний позитивний досвід, створити стимули для працівників для здійснення інноваційної діяльності на підприємствах, вдосконалити правову базу, що стимулює інноваційну діяльність, створити економічні механізми розвитку інноваційної діяльності, розробити цільові підготовки фахівців, створити потужну технологічну базу та інші.

Отже, інноваційна діяльність підприємства має значний вплив на виробництво конкурентоспроможної продукції та високоякісних послуг. Але для цього слід створити адекватну правову базу, стимули здійснення інноваційної діяльності в середині підприємств та створити сприятливий інвестиційний клімат.

Список використаних джерел:

1. Основні положення формування інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства / М. П. Денисенко, І. В. Бродюк, Д. Г. Сташенюк // Інвестиції: практика та досвід. - 2016. - № 22. - С. 17-20.
2. Наконечна С.О. Формування та реалізація інноваційно- інвестиційної стратегії стійкого розвитку підприємства / Наконечна С.О. // Економіка та держава. - 2015.- №4.- с.48-51.
3. Кривенко Л.В. Інноваційна стратегія економічного розвитку як ключовий імператив загалом

державної політики / Л.В.Кривенко // Вісник інституту економічного прогнозування.-2004.-с.3-8.

4. Хаустова К. М. Методика моделювання інвестиційно-інноваційної стратегії підприємства / К. М. Хаустова // Інноваційна економіка. – 2013. – №9 (47). – С. 62–70.

Сергій Кузема,
наук. кер. – Заньковська В. Г.,
ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

Дослідження результатів економічної діяльності підприємств з використанням засобів інтелектуального аналізу даних

В умовах безперервно зростаючої конкуренції на ринку товарів і послуг керівники підприємств щодня стоять перед потребою підвищення ефективності їх роботи на основі впровадження інновацій і нових технологій.

Аналіз проблеми показує, що поряд з підвищенням якості продукції та послуг, як основного показника діяльності підприємства, необхідно забезпечити збалансовану цінову політику на продукцію, що випускається, а також - гарантувати сучасний рівень послуг і збалансовані темпи розвитку підприємницької системи.

Всі компоненти реінжинірингу бізнес-процесів, як політики виживання в сучасній ринковій економіці, повинні базуватися на інноваційному підході з широким комплексним використанням інформаційно-комунікаційних технологій, Проведення ефективного дослідження економічної діяльності підприємства вимагає застосування нових методів аналізу для підготовки організаційних і управлінських рішень, адекватних сучасним завданням.

У зв'язку із зростаючими обсягами статистичної інформації, що накопичується в розподілених, розрізнених джерелах даних, і вимогами до аналізу інформації, які постійно змінюються актуальним стає використання методів інтелектуального аналізу даних (Data Mining) для моніторингу економічних показників, аналізу діяльності підприємства, прогнозування його розвитку, тощо [1, с.56].

Однак, на практиці при проведенні такого аналізу підприємства стикаються з великими труднощами, викликаними складністю об'єктів аналізу і неоднозначністю використовуваних методик аналізу, відсутністю достовірної інформації щодо якості та ефективності інструментів, які використовуються для комплексного аналізу даних, а також недостатньою кваліфікацією менеджерів підприємства в області системного аналізу.

Для підприємств пріоритетним завданням є оптимізація процесів з метою зниження дефектності аналізу та витрат на його виконання. Оптимізація процесів дозволяє вирішити підприємству такі завдання, як поліпшення якості продукції, що виготовляється і, як наслідок, підвищення її конкурентоспроможності, задоволеності споживачів, а також зниження витрат підприємства.

Сфера застосування технологій інтелектуальних обчислень є доволі широкою – вона скрізь, де є численні дані з предметної галузі [2. с.77]. Але насамперед такі технології призначені для комерційних підприємств, що розгортають проекти на основі інформаційних сховищ даних.

Основна мета інтелектуального аналізу даних – повністю автоматичне

або напівавтоматичне знаходження в зібраних даних залежностей, що представляють практичну цінність в контексті сфери застосування даної технології. Методи інтелектуального аналізу даних поділяються на три групи [3, с.44]: пошуковозалежні (discovery), прогнозування (predictive modelling) і аналіз аномалій (forensic analysis). Пошук залежностей полягає в перегляді бази даних з метою автоматичного виявлення залежностей. Проблема тут полягає у відборі дійсно важливих залежностей з величезного числа даних існуючих в базі даних. Прогнозування передбачає, що користувач може пред'явити системі записи з незаповненими полями і запросити відсутні значення. Система сама аналізує вміст бази і робить правдоподібне пророкування щодо цих значень. Аналіз аномалій – це процес пошуку підозрілих даних, які сильно відхиляються від стійких залежностей.

Проблеми аналізу і моделювання економічної діяльності підприємств формулюються схожим чином [4, с.64], і вирішення більшості з них зводиться до тієї чи іншої задачі інтелектуального аналізу даних або до їх комбінації.

У роботі [5, с.81] пропонується вдосконалення аналізу дослідження можливостей застосування методів інтелектуального аналізу даних для розв'язання управлінських завдань з аналізу економічних показників підприємства, прогнозування його розвитку, тощо.

На основі проведеного аналізу було визначено, що для проведення статистичного аналізу та автоматизації бізнес процесів на виробництві, найкраще використовувати методи Data Mining для отримання реальної віддачі у роботі підприємства.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук А.М. Основи проектування та розробки інформаційних систем: Збірка навчальних матеріалів./ Ковальчук А.М., Левицький В.Г., Самолюк І.І., Янчук В.М.- Ж.: ЖДТУ, 2009. - 54с.
2. Барсегян А.А. Методы и модели анализа данных: OLAP и Data Mining / А.А. Барсегян, М.С. Куприянов, В.В. Степаненко, И.И. Холод – СПб: БХВ-Петербург, 2004. - 365 с.
3. Елманова Н. Введение в OLAP-технологии Microsoft / Наталия Елманова, Алексей Федоров – М.: Диалог-МИФИ, 2002. - 272 с.
4. Паклин Н. Бизнес-аналитика. От данных к знаниям / Н. Паклин, В. Орешков – СПб: Питер, 2013. - 704 с.
5. Чубукова И. А. Data Mining/ Чубукова И. А. - М: Бином. Лаборатория знаний, 2008. - 384 с.

Дмитро Миндреску,

наук. кер. – Урсакій Ю.А.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Напрями удосконалення виробничо-економічного механізму управління виробничим потенціалом підприємства

Розвиток української економіки потребує перегляду ролі управління за складовими сукупного потенціалу підприємства, адже вдале управління елементами сукупного потенціалу позитивно впливає на виробництво, зростання темпів прибутку, посилення конкурентних позицій, зниження витрат та ін. Оскільки, загальна результативність економіки країни залежить від її окремих складових, то механізм управління виробничим потенціалом потребує уточнень та подальших досліджень на рівні підприємства.

Механізм управління можна визначити як чітку послідовність дій (кроків, етапів, фаз), що визначають процес управління. І, оскільки, управління є цілеспрямованим процесом, в ході якого вирішуються певні завдання, то механізм управління може бути представлений у вигляді алгоритму, який визначається як послідовність певних дій або кроків для вирішення поставленого завдання[1, с. 326].

Однак будь-яка дія має виконуватися певним суб'єктом установленим способом або методом з використанням необхідних інструментів і засобів. Тому повне розкриття механізму управління потребує [2, с.436]:

1) декомпозиції процесу на окремі фази, етапи, дії(функціональний аспект);

2) визначення виконавців і керівників(організаційний аспект);

3) вибору інструментів, методів та опису методичних аспектів управління (методичний аспект);

4) опису загального алгоритму вирішення основного завдання управління.

Трансформаційні процеси в економіці країни спричинили негативні тенденції, які характеризуються нераціональним використанням виробничого потенціалу. Тому, ТОВ «Чернівецька фабрика кави», стикнулася з проблемами у вигляді динамізму зовнішнього середовища, прискоренням науково-технічного прогресу, важкістю виходу на український ринок, зростанням конкуренції, неповною інформацією про майбутній розвиток галузі тощо. Правильний вибір стратегії і її чітка реалізація складають основну частину стратегічного управління. В такому випадку, під стратегією варто розуміти чітко обраний напрям розвитку підприємства, що здійснюється на основі оптимального розподілу ресурсів.

Тому, вірний вибір стратегії сприятиме швидкій реалізації основної мети підприємства, адже складається систематичний план потенційної поведінки підприємства в умовах неповної інформації з врахуванням можливої ризиковості та невизначеності. В свою чергу, не можна відокремлювати виробничий потенціал від викладених вище тверджень, адже виконання стратегії допомагає вирішити наступні питання [3, с. 77]:

– як вірно розподілити ресурси, що лежать в основі виробничого потенціалу для правильного функціонування сукупного потенціалу підприємства;

– як збалансувати відповідність між обраною стратегією і виробничим процесом всередині підприємства, у якому задіяне управління виробничим потенціалом підприємства;

– як привести у відповідність зі стратегією підході до управління виробничим потенціалом підприємства через раціоналізацію та інтеграцію усіх процесів.

В свою чергу, виробничий потенціал є основою для формування сукупного потенціалу. Саме тому, удосконалення механізму управління виробничим потенціалом підприємства дасть можливість у вагомих позитивних зрушеннях і в сукупному потенціалі підприємства, адже виробничий потенціал прямопропорційно впливає на сукупний потенціал та можливості підприємства у майбутньому шляхом виявлення резервів, попередження невизначеності та ризиковості та прорахунків у можливих

результатах використання ресурсів [4, с. 105].

Отже, для обрання того чи іншого важелю та інструменту в управлінні ефективністю діяльності виноробних підприємств, по-перше, необхідно встановити основні проблеми (вузькі місця), що заважають їм розвиватись. Для виявлення таких проблем в запропонованому механізмі має працювати система ключових індикаторів ефективності (KPI), яка доводиться внутрішніми аудиторами ефективності до керівників структурних підрозділів (працівників) підприємства та потім регулярно контролюється. Успіх процесу управління ефективністю значною мірою залежить від правильного вибору показників KPI. Вибір неправильного набору може призвести до поведінки, що знижує продуктивність, і лише частково оптимізованим результатам.

Список використаних джерел:

1. Лазарева Н.О. Про розуміння управління ефективністю діяльності підприємства / Н.О. Лазарева // Економічний вісник Донбасу. – 2015. – №2 (40). – С. 105-109.
2. Грузнов И.И. Эффективные организационно-экономические механизмы управления / И.И. Грузнов. – Одесса: Полиграф, 2009. – 528 с.
3. Лазарева Н.О. Стратегічні напрями підвищення ефективності діяльності українських виноробних компаній / Н.О. Лазарева // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. – 2015. – Вип. 14. – С. 77-84.
4. Стратегія підвищення ефективності функціонування виробництва / [І.П. Булеев, М.Д. Прокопенко, М.В. Мельникова та ін.]. – Донецьк: ІЕП НАНУ, 2014. – 274 с.

Іван Пелеванюк,

наук. кер. – Вдовічен А.А.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Підприємницька культура як інструмент підвищення ефективності діяльності підприємства

Підприємницька культура – це ефективний інструмент підвищення виробничо-господарської діяльності та управління персоналом. Вона забезпечує тривалий успіх підприємства на ринку товарів і послуг, сприяє розвитку та гуманізації усіх сфер діяльності персоналу, формуванню високої підприємницької ідеї.

Підприємствам, щоб добитися постійного прибутку та зростання, зумовленого суспільними відносинами, відповідного підвищення оплати праці, зацікавлені в створенні цивілізованої економіки, повинні конкурувати один із одним, постійно турбуватися про залучення у виробництво науково-технічних досягнень, поглиблювати інтерес у працівників до професіоналізму. Такі закони цивілізованої економіки вимагають нових підходів до підвищення ефективності діяльності підприємства. На нашу думку, таким підходом може стати підприємницька культура.

Сірій Є.В., щоб з'ясувати характер культури сучасного підприємництва, наголошує на тому, що слід спочатку зупинитися на так званому ціннісно-функціональному портреті підприємця і окреслити його особливості. З'ясувавши соціальні функції підприємництва, легше зрозуміти його роль в суспільстві. Передусім, його роль нерозривно пов'язана із життєдіяльністю людей. Усе, що виробляє підприємець, призначено для споживання

суспільством. Підприємницька орієнтація спрямована на те, щоб привчити індивіда свідомо прагнути до отримання законного прибутку в рамках своєї професії, а до праці ставитися як до свого поклонання, як до абсолютної самоцілі [1, с.101]. Таку функцію виконує підприємницька культура, тому культура розкриває внутрішній зміст діяльності підприємства.

Іванюта С. М. зазначає, що тільки в такій духовно-життєвій основі можливе повне розкриття особистого потенціалу людей. У теорії і практиці американського підприємництва виділяються такі фактори, які характеризують організаційну культуру [2, с.253]:

- класові, етнічні й расові відмінності, що існують між членами організації;
- характер і зміст праці (норми поведінки, ієрархії службових відносин);
- система стимулів і санкцій (стимулювання за кращу працю, штрафи за вироблену неякісну продукцію);
- ритуали (форма проведення зборів, нарад) та церемонії (почесні нагороди, демонстрації);
- комунікації в середині організації.

Культура підприємництва передбачає вміння так організувати його виробничу та комерційну діяльність, щоб успіхи в бізнесі поєднувались зі створенням умов, за яких працівники максимально задоволені працею. Залежно від галузі, регіону, історії підприємства, людей, кожне підприємство має свою культуру.

Білоус-Сергєєва С. О. зазначає, що елементи підприємницької культури формуються як під впливом досвіду діяльності даного підприємства, такі результати настанов його лідерів. Слід мати на увазі, що перш ніж розпочати формування культури того чи іншого підприємства, слід чітко зрозуміти систему його цінностей та переконань. Вона складається роками, динамічна, постійно вдосконалюється [3, с.236]. Що вимагає дослідження основних положень, що входять у підприємницьку культуру щорічно, квартално.

Білецька О.О. зазначає, що процес виявлення культурних уявлень організації зводиться до таких положень [4, с. 82]:

- 1) культура являє собою систему колективних уявлень, які повинні бути дійсними і надійними;
- 2) контекстуальне значення культурних уявлень може бути повною мірою усвідомлено тільки людьми, що належать до певної культури;
- 3) деякі культурні уявлення можуть сприйматися як фактори, що сприяють досягненню стратегічних організаційних цілей;
- 4) нова організаційна практика може бути похідною від існуючої культури;
- 5) базова парадигма змінюється вкрай рідко, процес таких організаційних змін відбувається через багато років.

Підприємницька культура як ефективний інструмент підвищення ефективності господарської діяльності може забезпечити тривалий успіх підприємства на ринку. Але для цього слід докладно вивчити портрет працівника, охарактеризувати його особливості роботи та встановити основні вимоги. Для цього слід встановити колективні уявлення про культуру на підприємстві, які можуть стати стратегічними цілями підприємства. Слід також запровадити організаційну практику, що може бути похідною від існуючої культури, продовжити ідею затвердженої парадигми на підприємстві та інші.

Список використаних джерел:

1. Сірий Є.В. Культура підприємства в контексті його соціальної ролі / Є.В. Сірий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukr-socium.org.ua/Arhiv/Stati/2-3.2005/100-108.pdf>
2. Іванюта С. М. Підприємництво та бізнес-культура. Навч. пос. / С. М. Іванюта, В. Ф. Іванюта - К.: Центр учбової літератури, 2007. - 288 с.
3. Білоус - Сергєєва С. О. Формування підприємницької культури / С. О. Білоус - Сергєєва - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/13139/33.pdf>
4. Білецька О.О. Організаційна культура підприємств: проблеми та перспективи / О.О. Білецька // Вісник Сумського державного університету. Серія Економіка. – 2012. – №1. – С. 80-83.
5. Остапчук А. Д. Організація підприємницької діяльності у фірмі: навч. посібник [за ред. професора В. К. Збарського. / А. Д. Остапчук, А. В. Збарська– К.: КИМУ, 2015. – 273 с.

Анатолій Петров,

наук. кер. – Ураскій Ю.А.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Особливості формування конкурентного середовища

Сучасні підприємства діють у певному середовищі, яке може суттєво впливати на результати господарювання. Тобто результативність підприємств залежить від впливу як зовнішніх, так і внутрішніх сил. Важливою умовою успішної діяльності підприємства є правильна оцінка його можливостей з урахуванням умов зовнішнього середовища, що дасть змогу визначити становище підприємства на галузевому вітчизняному та закордонному ринках. Досягнення цієї мети можливе лише при наявності оперативної й об'єктивної методики оцінки конкурентоспроможності. Невід'ємною складовою ринкової економіки є створення й розвиток конкурентного середовища – сукупності зовнішніх стосовно конкретного підприємства факторів, які впливають на конкурентну взаємодію підприємств відповідної галузі. У той же час конкурентне середовище є динамічним за темпами, глибиною, масштабістю змін на окремих конкретних ринках, елементом економічного життя.

Конкурентне середовище – це результат і умови взаємодії великої кількості суб'єктів ринку, що визначає відповідний рівень економічного суперництва і можливість впливу окремих економічних агентів на загально ринкову ситуацію. Важливим є те, що конкурентне середовище утворюється не лише і не стільки власне суб'єктами ринку, взаємодія яких викликає суперництво, але в першу чергу – відносинами між ними [1, с. 416].

Конкурентне середовище, на думку М. Портера, включає сукупність якісних і кількісних показників, що визначають стан розвитку конкуренції та є частиною мікросередовища підприємства, оскільки характер конкуренції в галузі базується на взаємодії конкурентів, постачальників, покупців, утворюючи сили конкуренції: можливість появи нових конкурентів; поява товарів заміників; здатність постачальників диктувати свої умови; здатність споживачів продукції диктувати свої умови; суперництво між існуючими конкурентами [2, с. 230].

У моделі М. Портера значення і сила впливу кожного з чинників конкуренції змінюється від ринку до ринку і визначає ціни, витрати, розміри капіталовкладень у виробництво, збут продукції і прибутковість бізнесу. Постачальники і покупці, намагаючись використати сприятливу для них

ситуацію, знижують прибуток фірми. Конкуренція всередині галузі також знижує прибуток, оскільки для підтримки конкурентних переваг доводиться збільшувати витрати (на рекламу, організацію збуту, НДДКР) або втрачати прибуток за рахунок зниження цін. Наявність товарізацінників зменшує попит і обмежує ціну, яку фірма може запросити за свій товар.

Проведений аналіз поняття «конкурентне середовище» дозволяє виявити спільні риси і зазначити, що конкурентне середовище підприємства – це сукупність чинників зовнішнього середовища і суб'єктів ринку, які впливають на діяльність цього підприємства і спонукають його шукати більш вигідні умови виробництва та реалізації товарів (послуг).

Конкурентне середовище містить у собі систему чинників, що аналізують конкретну ситуацію, в якій підприємство реалізує свою обрану стратегію. Усі чинники умовно можна розділити на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні чинники впливу на формування конкурентного середовища створюють мультиплікаційний ефект внутрішніх змін всередині цього середовища. Т.В. Футало і К.А. Львівська зазначають, що взаємодія підприємства у конкурентному середовищі відбувається у двох зонах: макросередовищі та мікросередовищі.

Наявність стійких конкурентних переваг підприємства є результатом системного підходу до управління підприємством, елементами механізму якого є організаційно-структурне забезпечення, оптимізація виробничих процесів та управління збутом продукції [3, с. 115].

Джерела успіху підприємства полягають в обґрунтуванні стратегій розвитку та прийнятті ефективних рішень у процесі оперативної діяльності. За існуючого диспаритету цін у національній економіці, дієвим інструментом забезпечення конкурентних переваг на підприємстві є формування системи власного виробництва продукції та розвиток вертикальної інтеграції. Ці заходи дозволяють отримати додатковий прибуток та забезпечують рівномірну зайнятість трудових ресурсів [3, с. 259].

Щоб залучити на свою сторону більше покупців, здобути панівне положення у галузі та збільшити прибуток, підприємства іноді вдаються до неправомірних дій щодо своїх конкурентів (присвоєння підприємством товарних знаків іншого виробника, розголошення неправдивих відомостей про виробництво іншого підприємства, розголошення комерційної таємниці, копіювання упаковки тощо). Так виникає недобросовісна конкуренція з боку товаровиробників.

Таким чином, в умовах сучасної ринкової економіки підприємство може успішно протистояти негативному впливові різноманітних чинників зовнішнього середовища, забезпечувати свій розвиток лише за наявності стійких конкурентних переваг. Підприємство функціонує у певному конкурентному середовищі, усі чинники якого справляють на це підприємство певний вплив. Без конкуренції немає ринкової економіки. Рівень конкурентоспроможності підприємства залежить від розробленої стратегії розвитку, поставлених цілей, рівня інвестиційної привабливості, ступеня використання інноваційних досягнень у виробництві та управлінні.

Список використаних джерел:

1. Хміль Ф.І. Основи менеджменту : [підручник] / Ф.І. Хміль. – К. : Академвидав, 2005. – 608 с.
2. Перерва П.Г. Механізм управління рівнем конкурентоспроможності продукції підприємства /

П.Г. Перерва, Т.В. Романчик // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. - №4. – С. 230-235.

3. Кайлюк Є.М. Стратегічний менеджмент : [навч. посібник] / Є.М. Кайлюк, В.М. Андреева. – Х. : ХНАМГ, 2015.- 279 с.

4. Кузьмін О.Є. Теоретичні та прикладні аспекти підвищення конкурентоспроможності підприємств : колективна монографія / [Жежуха В.Й., Мельник О.Г. та інші]; за ред. О.А. Паршиной – Дніпропетровськ: «Герда», 2015. – Т.2. – 334 с.

Анатолій Попов,
наук. кер. – Заньковська В. Г.,
ПВНЗ «Буковинський університет»,
м. Чернівці

Моделювання параметрів управління роздрібним бізнесом з використанням засобів інтелектуального аналізу даних

В умовах, що склалися підвищення конкурентоспроможності підприємства неможливо без використання останніх досягнень в галузі математичного моделювання та інформаційних технологій. Тому все більше уваги приділяється можливостям застосування технології інтелектуального аналізу даних для підвищення обґрунтованості прийняття управлінських рішень.

Інформатизація суспільства призвела до того, що з удосконаленням технологій запису та зберігання даних нагромадилися колосальні потоки інформації різноманітного спрямування. Інформація, яка накопичується на підприємствах роздрібною торгівлі щодо результатів функціонування системи продажів досить обширна, особливо це стосується мережевого торговельного бізнесу, в якому автоматизовані системи фіксують не лише кожну покупку та чек, але й такі параметри операцій купівлі-продажу, як час покупки, кількість придбаного товару, який товар з яким разом було придбано та ін.

Проведені дослідження свідчать, що для підприємств роздрібною торгівлі актуальним є впровадження у свою діяльність саме систем інтелектуального аналізу даних для обробки значної кількості інформації, які дозволяють швидко отримувати зведені дані щодо результатів роботи підприємства. При цьому однією із розповсюджених систем інтелектуального аналізу даних є DataMining.

В основу більшості інструментів Data Mining покладені дві технології: машинне навчання та візуалізація (візуальне представлення інформації). На основі виявлених закономірностей формуються типові шаблони, які інтерпретують вихідні дані в інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень. Візуалізація облікової та звітної інформації за допомогою наочних засобів в графічній, текстовій, табличній формах нами розглядається в якості одного із визначальних принципів організації обліку і звітності в управлінні товарооборотом підприємства роздрібною торгівлі.

Методи Data Mining дозволяють виявляти п'ять стандартних типів закономірностей – асоціація, послідовність, класифікація, кластеризація та прогнозування [1, с.12], а їх практичне використання на підприємствах роздрібною торгівлі сприяє розв'язанню таких завдань, як :

- 1) аналіз обсягів товарообороту і формування асортименту;
- 2) аналіз корзини покупок;
- 3) формування і аналіз профілю покупок;
- 4) прогнозування обсягів товарообороту із використанням часових рядів

для виявлення тенденцій минулих періодів.

Інформаційним забезпеченням для проведення визначених вище напрямів роботи, насамперед, є касові чеки підприємства роздрібною торгівлі. У загальному вигляді напрями аналізу касових чеків, реалізацію яких забезпечує система Data Mining, можна згрупувати наступним чином [2, с.21]:

1) динамічний аналіз (динаміка середньої суми чеку та обсягу товарообороту (щоденно, щотижнево, по місяцях));

2) структурний аналіз (частка чеків з різною кількістю позицій; частка чеків на різну суму покупок в загальній кількості чеків і загальному обсязі товарообороту; частка чеків з різною кількістю позицій і різними ціновими діапазонами в загальній кількості чеків; частка чеків з різними ціновими діапазонами в товарних групах в загальній кількості чеків);

3) аналіз розподілів (розподіл сум покупок в чеках за кількістю позицій; розподіл кількості покупців та середнього чеку за днями тижня; розподіл кількості покупців у будні та вихідні дні по годинах).

У даній роботі запропоновано можливі напрями вдосконалення аналітичного забезпечення управління розвитком роздрібного бізнесу на основі аналізу за допомогою методів математичного моделювання та засобів інтелектуального аналізу даних. В результаті аналізу предметної області були виявлені специфічні проблеми управління розвитком підприємства, а також визначена процедура прийняття управлінських рішень на основі аналізу фактичної та перспективної структури бази даних.

Обґрунтовано необхідність і можливість удосконалення процедур прийняття управлінських рішень про розвиток роздрібного бізнесу на основі технологій інтелектуального аналізу даних, проведено аналіз стану ринку, в тому числі, визначені критерії оцінки інструментів; дано опис найбільш популярних універсальних комерційних інструментів.

Практична значимість дослідження полягає в підвищенні ефективності обґрунтування прийнятих управлінських рішень і вдосконалення аналітичного забезпечення управління розвитком роздрібного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Прокопенко І. Ф. Комп'ютеризація економічного аналізу (теорія, практика): Навч. посіб. / І. Ф. Прокопенко, В. І. Ганін, В. В. Москаленко. — К.: ЦНЛ, 2005. — 340 с.
2. Бойко І. І. Маркетинговые исследования (минимальный маркетинговый эксперимент): Учеб. пособие. — К.: Кондор, 2005. — 280 с.
3. Семенов М. И., Трубилин И. Т., Лойко В. И., Барановская Т. П. Автоматизированные информационные технологии в экономике: Учебник. — М.: Финансы и статистика, 2002. — 416 с

Лілія Руснак,

наук. кер. – Власова Т.Р.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці,

Проблеми мотивації працівників у закладах ресторанного господарства

Зміни, які відбуваються в політичному, економічному, соціальному просторі України, націлені на побудову нової економіки, що ґрунтується на ринкових відносинах. Основними технологіями ринкової економіки

вважається менеджмент та одна з його складових – мотивація.

Сучасний ресторанный бізнес перебуває в умовах жорсткої конкуренції, тому заклади мають приділяти достатню увагу мотивації своїх робітників, для того, щоб підприємство могло знаходитись на достатньому конкурентному рівні. За допомогою якісно побудованої системи мотивації персоналу на підприємстві, можна керувати поведінкою працівників та направляти їх на досягнення цілей фірми.

Мотивація – це сукупність внутрішніх і зовнішніх рушійних сил, які спонукають людину до діяльності, визначають поведінку, форми діяльності, надають цій діяльності спрямованості, орієнтованої на досягнення особистих цілей і цілей підприємства. Мотивація - це сукупність усіх мотивів, які впливають на поведінку людини [1, С. 240].

Існує 2 основних види мотивації: матеріальна та нематеріальна.

До матеріальної мотивації належать:

- оклад – є фіксованим доходом, дає почуття стабільності працівникам;
- відсотки від особистих продажів – складова, що дозволяє персоналу бути зацікавленим в продажі, що призводить до підвищення прибутку закладу;

- чайові – забезпечують ефективне обслуговування гостей та стимулюють до досягнення кращих результатів праці;

- премії – це можуть виступати у вигляді винагороди за окремі особисті досягнення, або як заохочення персоналу до виконання плану.

Нематеріальна мотивація включає:

- звання та шана – є способом мотивації співробітників, що передбачає використання дошок пошани або певних титулів (звання офіціант місяця);

- особливі привілеї – використовуються для заохочення співробітників шляхом надання особливих привілеїв за кращі результати праці;

- вибір часу для відпустки та вихідних днів;

- особливі знаки уваги (привітання зі святами);

- допуск до прийняття рішень – використовується для заохочення результативних офіціантів, професійних барменів та старших менеджерів дозволяючи їм приймати рішення на свій погляд;

- завдання вищого рівня – знак заохочення, видатних офіціантів можна відправляти обслуговувати значущих людей, які заходять в ваш заклад;

- кар'єрне зростання.

Всі ці методи мотивації періодично використовують мережеві ресторани для підвищення ефективності роботи персоналу та виявлення не тільки кращих, а й гірших співробітників [2].

Оплата праці працівників готельно-ресторанного бізнесу складається з основної заробітної плати й додаткової. Розміри оплати праці працівника залежать від обсягу виконаної ним роботи з урахуванням результатів господарської діяльності підприємства в цілому. Дієвість оплати праці визначається тим, наскільки повно вона виконує свої основні функції - відновлювальну та стимулюючу (мотивації). В сучасних умовах конкуренції в ресторанному бізнесі дуже важко утримувати робітника від переходу на іншу роботу. У зв'язку з цим важливого значення набуває знаходження інноваційних засобів заохочування робітників, які б повністю задовольняли їх потребам. Але потрібно зауважити, що ці засоби заохочення повинні сприяти

в першу чергу підвищенню продуктивності праці. Правильний їх добір може значно підвищити ефективність діяльності як усього підприємства, так і окремих працівників [3].

Потрібно пам'ятати, що співробітник буде добре працювати в тому випадку, якщо задоволені його потреби. Чим вище мотивація персоналу, тим вище прибуток ресторану. Якщо людина досягає від роботи того, чого хоче – вона буде добре виконувати свої обов'язки. Якщо ж важливі потреби працівника не задоволені, рано чи пізно настане погіршення якості його роботи, а потім і звільнення. Недосвідчені керівники нерідко своїми діями самі створюють демотиватори для своїх підлеглих, замість того, щоб вибудувати грамотну систему мотивації персоналу [4, С. 348].

Практика свідчить про те, що основним мотивуючим фактором є навіть не рівень заробітної плати, хоча він постійно зростає (до нього швидко звикають), а ті премії, доплати, надбавки, що змушують концентрувати зусилля для їх отримання.

Персонал ресторану має свою структуру, кожна складова якої потребує особливого підходу при формуванні мотивації.

Принципи мотивації для персоналу ресторану різних рівнів:

1. Нижчий рівень співробітників (прибиральниці, посудомийки).

Окрім стабільної заробітної плати та харчування під час робочої зміни, для мотивації цієї частини персоналу необхідна добра організація праці та повага. Тоді вони ладні затримуватись та не просити надбавку, оскільки їх більше мотивує вдячність керівництва та колективу.

2. Лінійний персонал (офіціанти та їх помічники).

Дана ланка співробітників з самого початку мотивовані до роботи, оскільки в першу чергу зароблять чайові. Сумою чайових відображається задоволення гостя якістю обслуговування, а значить, вимірюється ефективність роботи офіціанта та його помічника.

3. Персонал середньої керівничої ланки (метротелі, адміністратори).

Співробітники, які займають дані посади перебувають в постійному стресі через вирішення проблем пов'язаних з роботою персоналу та відвідувачами закладу. Їхній робочий день значно довший за робочий графік. Тому значним мотивуючим фактором для них є додаткові вихідні дні, професійні тренінги, а також можливість в період максимального навантаження делегувати частину своїх обов'язків на власний розсуд.

4. Персонал вищої керівної ланки (директори, керівники).

Стосовно даної категорії, важливим є побудова системи, яка надаватиме керівникам можливість в повній мірі проявити себе, стати «обличчям» ресторану, досягти найкращих результатів праці [5]. В економічно розвинутих країнах значна увага приділяється осучасненню систем мотивації працівників. На увагу заслуговує зарубіжний досвід формування та застосування багатоаспектної системи матеріального заохочення працівників, її ключовими елементами є:

- використання тарифної системи;
- застосування прогресивних форм оплати праці;
- поширення оригінальних систем преміювання й стимулювання нововведень;
- вища оплата розумової праці;

- істотна індивідуалізація заробітної плати.

Одне з поширених нововведень одержало назву флекс-тайм – можливість вибору виконавцями на свій розсуд часу початку й закінчення робочого дня, скорочення часу обов'язкового перебування на робочому місці та ін. Не зважаючи на певну складність щодо підготовки (розробка численних графіків, їх узгодження, адаптація персоналу тощо), це нововведення сприяє суттєвій віддачі: покращує соціально-психологічний мікроклімат, скорочує невиходи на роботу} з поважних причин, знижує витрати на оплату позаурочних робіт, підвищує задоволеність роботою та індивідуальну продуктивність праці. Про це свідчить досвід Австрії, Швейцарії, Франції, Італії, США. У Німеччині цією системою охоплено близько 1 млн. працюючих. При введенні цієї системи працівник за своїм бажанням може приступати до роботи в інтервалах від 7 до 9 години ранку. З 9 до 11 години він зобов'язаний перебувати на своєму робочому місці. Обідня перерва (на 30 хвилин) з 11 години 30 хвилин до 13 годин. З 13 до 16 години знову всі на робочих місцях. Закінчення роботи з 16 до 18 години. Мінімальний робочий час дорівнює 5,5 години, максимальний — 10,5 години, робочий тиждень відповідно 27,5 52,5 робочих годин. На місяць кожен зобов'язаний відпрацювати 168 годин, а якщо їх виявиться більше, працівник може надлишок перенести в рахунок наступного місяця. Можна також накопичені години додати до відпустки.

Нині підприємствами ресторанного господарства широко застосовуються модернізовані форми матеріального стимулювання: володіння акціями, участь у прибутках, використання різноманітних премій, інших форм стимулювання. Тепер у багатьох країнах значна увага приділяється різним формам колективної мотивації поведінки працівників, робляться спроби створити «синтетичну модель» організації праці, що надаватиме максимальних можливостей для зростання її ефективності [6].

Таким чином, невід'ємною складовою мотивації персоналу є організація заробітної плати на підприємстві. Але матеріальне стимулювання праці – це тільки частина чинників, які впливають на продуктивність праці. Для того, щоб продуктивність праці зростала, керівництву підприємства крім застосування різних систем мотивації праці, необхідно приділити увагу модернізації виробничих процесів. Та застосуванню новітніх технологій.

Запровадження зарубіжних сучасних систем мотивації праці персоналу в підприємствах ресторанного господарства у наш час може стати ефективним вирішенням проблем мотивації працівників. Тепер у багатьох країнах значна увага приділяється різним формам колективної мотивації поведінки працівників, робляться спроби створити «синтетичну модель» організації праці, що надаватиме максимальних можливостей для зростання її ефективності. Запропонований комплексний підхід до мотивації персоналу підприємств ресторанного господарства покликаний, з одного боку, утримати головних фахівців та запобігти суттєвому зниженню продуктивності праці, а з іншого - забезпечити безконфліктне скорочення чисельності персоналу.

Список використаних джерел:

1. Яковлева Т.Г. Мотивация персонала. Построение эффективной системы оплаты труда: учебник / Т.Г. Яковлева. - СПб.: Питер, 2008. - 240 с.
2. Мотивация персонала в ресторане [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://cafeprofit.ru/12-sposobov-pooshhreniya-personala>

3. Матусова Н. Нематериальная мотивация персонала в условиях кризиса [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.btcon.ru/training_nemotperskriz.html.

4. Нечаюк Л. І. Готельно-ресторанний бізнес-менеджмент : навч. посіб. / Л. І. Нечаюк, Н. О. Телеш. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 348 с.

5. Кравченко Н. Р. Мотивация персонала: выбор необходимой методики / Н. Р. Кравченко // Справочник по управлению персоналом. – 2003. – № 9.

6. Грінко І. М. Вдосконалення матеріальної мотивації праці в системі управління промисловими підприємствами / І. М. Грінко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/socgum/znpcdhtu/2009_24/articles/38_Grinko.pdf.

Інна Цюрик,

наук. кер. – Вдовічен А.А.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Логістика як фактор ефективності роботи підприємства

Багато факторів, які характеризують ефективність роботи підприємства змушують підприємства переглядати підходи до управління. Ринок стає більш динамічним, життєвий цикл продукції скорочується, що потребує вдосконалення системи логістики.

Селезньова Н.О. зазначає, що бізнес промислових підприємств зазнає змін в бік глобалізації діяльності, виходу на міжнародний рівень. Обмеження в ресурсах, перш за все, фінансових та матеріальних, неймовірно високі вимоги до якості продукції та рівня сервісу, при яких підприємство найбільш точно, якісно, в найменшій строки та за прийнятною ціною повинно задовольнити вимоги замовників, ставлять перед підприємством задачу створення структури управління, яка спроможна точно та швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі з незмінним підтриманням параметрів якості та швидкості виробництва продукції та надання послуг [1]. Це вимагає нових підходів до управління, зокрема логістики.

Підприємство повинно бути одночасно міцним та гнучким. Час реагування на зміни та час можливого переорієнтування діяльності в бік більш чіткого задоволення потреб споживачів – це один з головних факторів ефективної діяльності промислового підприємства [1]. Вміло управляти різними потоками товарів, послуг, витратами.

Довбенко В.І. зазначає, що логістика передбачає активне використання керівництвом підприємства потенціалу усіх управлінських функцій. Так, зокрема, логістичний план дає змогу забезпечувати необхідний рівень координації, управління матеріальними та фінансовими потоками, створює можливості для швидкого реагування на зміни у зовнішньому середовищі. Логістична організація дає змогу якнайкраще встановити раціональні взаємозв'язки та налагодити взаємодію не лише на підприємстві, але й з його контрагентами, а також врахувати можливості нарощення сукупного потенціалу управлінських рішень [2, с.400].

З технічної точки зору основним моментом у процесі впровадження логістичного менеджменту підприємства створення ефективної інформаційної системи. Для створення ефективної інформаційної системи Лисько Т.Г., Луценко І.С. вважають необхідним:

1) створити глобальну телекомунікаційну інфраструктуру підприємства.

Це означає не лише налагодити зв'язок між усіма географічно віддаленими підрозділами підприємства, а й організувати зв'язок з постачальниками та споживачами;

- 2) чітко визначити термінологію на підприємстві;
- 3) впровадити ефективні системи управління даними;
- 4) запровадити сучасну матеріальну частину інформаційних систем логістики, що буде відповідати діяльності підприємства та його стратегічним планам подальшого розвитку;
- 5) застосовувати сучасні пакети програмного забезпечення [3].

Застосування логістики на підприємстві має здійснюватися системно. Виділяють чотири послідовні стадії розвитку логістичних систем. Першастадія розвитку логістики має такі характерні риси: підприємства працюють на основі виконання змінно-добових планових завдань; форма управління логістикою найменш удосконалена; сфера дій логістичної системи пов'язана тільки з організацією збереження готової продукції та її транспортуванням. Система діє за принципом безпосереднього реагування на щоденні коливання попиту та проблеми у процесі розподілу продукції. Дієвість системи логістики на цій стадії її розвитку на підприємстві оцінюється величиною частки витрат на транспортування та інші операції по розподілу продукції у загальному прибутку підприємства [4].

Отже, для логістичного менеджменту підприємства слід створити глобальну телекомунікаційну інфраструктуру, чітко визначити термінологію на підприємстві, впровадити ефективні системи управління даними, запровадити сучасну матеріальну частину інформаційних систем логістики, застосовувати сучасні пакети програмного забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Селезньова Н.О. Логістичний підхід в вирішенні проблем забезпечення та використання матеріальних ресурсів на виробничих підприємствах - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/29597/1/45.pdf>
2. Довбенко В.І. Логістика процесів розвитку підприємств та їх об'єднань [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://vip.com.ua/files/60.pdf>
3. Лисько Т.Г. Основні засади функціонування логістичної системи підприємства / Т.Г. Лисько, І.С. Луценко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2012-6.pdf>
4. Таньков К.М. Виробнича логістика : [навч. посіб.] / К.М. Таньков, О.М. Тридід, Т.О. Колодизева - Х. : ІНЖЕК, 2004. - 352 с.

Маргарита Архілюк,

наук.кер. – Жалба І.О.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Місце креативної реклами в сучасному бізнесі

Останнім часом ситуація на ринку різної продукції і послуг характеризується перенасиченням однотипних товарів, що говорить про велику конкуренцію між брендами і виробниками. Сьогоднішній споживач вже втомився від нескінченних банерів і звичайних відеороликів, та відповідно він починає негативно сприймати абсолютно всю рекламу. Тому в просуванні торгових марок і продукції, традиційні рекламні методи часто виявляються абсолютно неефективними. Окрім того, в умовах високої конкуренції нудна, консервативна реклама стає «нежиттєздатною», її місце займають нестандартні, креативні акції і матеріали, здатні викликати активний відгук споживачів. Креативні ідеї дозволяють максимально привернути увагу споживача - захопити і здивувати торговельною пропозицією.

Креатив у сфері реклами розвивається, за останні кілька років тренди істотно змінилися. Ще у середині 2000-них маркетингологи зацікавилися креативністю і тим, як вона впливає на бізнес. Саме тому актуальним є дослідження місця креативної реклами в сучасному бізнес середовищі.

Чи мало досліджень значення креативної реклами в бізнес середовищі проводилося вітчизняними та зарубіжними науковцями, а зокрема Джулер А., Древаль О. Ю., Дулькін А.В., Морозова І.Г., Беєр П., Бернстайн Д. та ін. Так, на думку О.Ю. Древаль рекламна діяльність - це комплекс організаційних і технічних рекламних заходів, спрямованих на створення й підтримку необхідного рівня продажів, швидке реагування на зміну ринкової кон'юнктури, вживання необхідних заходів для нейтралізації діяльності конкурентів, забезпечення позитивного іміджу фірми та її торговельної марки [1]. Відповідно, креативна реклама - це сучасний маркетинговий термін, що прийшов із заходу, значення якого складається з двох понять:

– реклама (від лат. *reclamare* - «викрикувати, стверджувати») - це неперсоніфікована передача інформації, звичайно оплачувана і звичайно має характер переконання, про продукцію, послуги або ідеї відомими (зазначеними) рекламодавцями за допомогою різних носіїв. [2];

– креатив — діяльність людини, спрямована на пошук елементів нового, вдосконалення, збагачення, розвитку з комерційним змістом. Креатор, як правило, працює під замовлення, спрямовує свої зусилля на певну аудиторію, у своїй діяльності враховує її потреби та бажання [3].

Так, на думку Українського професора Тетяни Примак рекламний креатив - це спосіб боротьби за конкурентні переваги. Він є частиною великого рекламного процесу, орієнтованого на кінцевий результат, і означає мистецтво створювати рекламні звернення так, щоб вони принесли найбільшу віддачу»[4]

Таким чином, креативна реклама розуміється як творча діяльність, спрямована на просування будь-якого об'єкта (товару, послуги, компанії) на

ринок, формування та підтримання лояльності по відношенню до нього за допомогою нестандартних підходів, оригінальних ідей, методів і форм. Основне її завдання полягає в тому, щоб спонукати цільову аудиторію зробити усвідомлений або неусвідомлений вибір на користь рекламованого об'єкта. Основний метод впливу креативної реклами на цільову аудиторію полягає в подиві споживача за допомогою надання йому незвичайних, яскравих, оригінальних рішень, що виходять за рамки буденного. Кінцевою метою креативної реклами є привернення уваги споживача, створення в його свідомості яскравого образу товарів (послуг), що виділяється з маси подібних, конкуруючих об'єктів.

Маркетингові матеріали, створені в процесі даної діяльності, повинні бути звільнені від «штампів». Висока ефективність в даному випадку досягається за рахунок набору різних рекламних інструментів, якими можуть бути креативні тексти (копірайтинг), звучні слогани, незвичайні графічні зображення, а також відео -, аудіо - та інші матеріали. Отже, чим креативніша рекламна кампанія, тим дієвіше вона відносно цільової аудиторії. Більш того, якщо підприємство - новий гравець на ринку, його реклама повинна бути такою ж новою, яскравою і оригінальною. І лише тоді вона буде помічена і оцінена, а значить - буде мати відгук у вигляді потенційних клієнтів.

Хоч би яка була рекламна ідея, вона повинна сприяти зміні споживчого мислення в потрібну сторону. Тільки в цьому випадку можна говорити про продуктивність роботи рекламного фахівця. Купуючи товари, споживач повинен думати про те, що він отримує не продукти, а свою мрію, виконання власних бажань, які зможуть вирішити всі його проблеми. Стає очевидним: чим краще автор рекламної кампанії знає і розуміє призначену для користувача аудиторію, тим ефективніший і креативніший його продукт.

Також, при створенні реклами для бізнесу важливо оцінювати загальний напрямок, але ніяк не намагатися скласти стовідсоткові прогнози. Сподіватися на тривалий ефект однієї успішно створеної і реалізованої рекламної кампанії не можна. Сучасний світ постійно змінюється. Змінюється становище бізнесу, економіки, політики та інших соціальних сфер. Тому для отримання ефективного результату від реклами необхідно постійно креативити і впроваджувати нові ідеї. Це, в свою чергу, вимагає постійного проведення дослідницьких робіт з цільовою аудиторією, щоб поповнювати асортимент методів впливу на неї. Рядові фахівці, які нічого більше, ніж стежити за загальноприйнятими нормами і стандартами реклами, не вміють або не хочуть, і відповідно створювати креативну кампанію не можуть. Так, основний вплив реклами на бізнес - це здатність впливати на рішення покупців та залучати їх до покупки. Рекламodawці впроваджують свій продукт або послугу достовірно та впливово, щоб навчати своїх потенційних клієнтів до споживання саме їх товарів або послуг. Якщо в бізнесі не існує високошвидкісного фізичного розташування, реклама повинна просто дозволити потенційним клієнтам знати, що вони існують. Крім того, реклама може просвітити товар або послугу, інформувати споживачів про ціноутворення або заперечувати конкуренцію, показуючи, наскільки їхні

послуги є вигіднішими.

Таким чином, будучи включеною в процес створення продукту і просування його до покупця, реклама вирішує широке коло завдань:

- перш за все вона виконує інформаційну функцію, повідомляючи про діяльність фірми або про виробництві певного продукту;

- вона дає можливість розширити виробництво за рахунок залучення уваги до товару великого числа споживачів. Тим самим вона сприяє розвитку економіки в цілому і зростання рентабельності відповідної фірми. Це в свою чергу дозволяє керівництву фірми платити гарну зарплату своїм співробітникам, підтримувати їх матеріальну зацікавленість в результаті праці і, як наслідок, призводить до підвищення продуктивності на підприємстві. Таким чином, реклама є сполучною ланкою ринку, поширюючи інформацію про наявність товарів, умови їх покупки і споживання;

- вона бере участь у формуванні товарної пропозиції з боку виробника і одночасно в виявленні ступеня корисності цієї пропозиції для певного ринкового сегменту або широких споживчих мас. Без уміння користуватися засобами реклами зменшується можливість виробника активно впливати на ринок збуту, збільшується ризик бути відсунутою конкурентом. Будучи знаряддям конкурентної боротьби, реклама загострює її;

- сприяє створенню споживачам умов для вільного вибору фірми, підприємства, їх товарів і послуг. Загострюючи конкурентну боротьбу за покупця, реклама сприяє поліпшенню якості цих товарів і послуг, а також знижує їх ціни. Завдяки інформаційній функції реклами ринок стає більш доступним для покупця. Покупець набуває право вибору товару (послуг) відповідно до своїх грошових доходів, особистісним потребам і мотивам і, нарешті, своїми смакам.

Отже, реклама відіграє важливу роль у бізнесі. Бізнес-середовище є конкурентоспроможним, і реклама використовується для ведення бізнесу, побудови бренду та позиції компанії, продукту або послуги проти конкуренції. Реклама забезпечує стратегічний обмін повідомленнями та підвищує обізнаність у межах даного ринку. Сучасні маркетологи вже чітко усвідомлюють, що роль реклами в бізнесі займає одне з важливих місць. Адже, ринок, що формується практично завжди вимагає обов'язкової наявності реклами.

Список використаних джерел:

1. Рекламна діяльність та її учасники [Електронний ресурс]: - Режим доступу : http://elkniga.info/book_227_glava_8_1.1.3_Reklamna_d%D1%96jaln%D1%96st_ta_.html
2. Котлер Ф. Основы маркетинга /Ф. Котлер. – М.: Бизнес-книга, 1995. – 698 с.
3. Сутність і значення рекламного креативу [Електронний ресурс]: - Режим доступу : <http://ubooks.com.ua/books/0002/inx7.php>
4. Креатив в рекламі поняття, роль, значення, технології [Електронний ресурс]: - Режим доступу : https://works.doklad.ru/view/1AiWX0_6nto/all.html

Олена Барановська,

наук. кер. – Вдовічена О. Г.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Особливості впливу товарного бренду на підсвідомість споживачів

В умовах сьогодення споживчий ринок перенасичений товарами та послугами різних сфер, видів та цінових категорій. Увійти на ринок, втримати свої позиції та переконати споживачів, що саме ваша пропозиція – найкраща, найсучасніша, а сервіс на високому професійному рівні, стає все складніше, особливо зважаючи на активних та сильних конкурентів, які також діють на ринку. Тому саме брендинг стає найважливішим інструментом маркетингу для підприємств та торговельних марок які націлені на досягнення довготривалого фінансового успіху.

У сучасному світі бренд – це умова існування товару в цілому. Бренд – це фактор забезпечення прихильності та лояльності споживача. Бренд стає важливим як для свого власника, оскільки представляє собою дорогий актив компанії, так і для споживача, як інструмент, що дозволяє ідентифікувати товар. Тому процес створення та управління брендами є сьогодні пріоритетним для більшості конкурентоспроможних компаній.

Брендинг являється однією із найважливіших складових маркетингу, а також інструментом створення і просування торгових марок для формування довгострокової переваги. За допомогою маркетингових і рекламних технологій брендинг бореться не просто за споживача, а за його емоції, за його прихильність до товару, за його душу й лояльність. Завдяки правильному брендингу, споживач, в остаточному підсумку, вибере саме брендований товар з маси аналогічних [1, с. 98].

Відомо, що поведінка споживача є, зазвичай, ірраціональною та інтуїтивною. Відповідно, у випадку коли покупець немає, або не усвідомлює явних переваг у продукції, він обирає її на підставі таких чинників:

- ✓ вражень від минулих покупок продукції (товарів і послуг);
- ✓ рекомендацій друзів і знайомих;
- ✓ зовнішнього вигляду продукції, назви, місця продажу, ціни;
- ✓ інформації про виробничі характеристики продукції (складі, терміні зберігання, гарантованих зобов'язаннях).

З огляду на вищезазначене можна говорити про те, що найбільшу роль у формуванні успішного бренду грає торгова марка, до якої відносяться логотип товару, слоган, упаковка тощо [2, с. 5].

Слід також відзначити, що в економічній літературі точаться дискусії з приводу того, чи можна ототожнювати поняття «бренд» і «торгова марка», але більшість науковців та практиків дотримується такого розподілу: бренд – асоціації, образ товару, що існує у споживача; це «якісна» торгова марка, що має репутацію у покупців і добре продається протягом тривалого часу; тобто це, скоріше за все, маркетингове поняття, ніж юридичне. Торгова марка – це зареєстроване назва товару, групи товарів, послуги і т. д., які присутні на ринку; тобто це, швидше, юридичне поняття, ніж маркетингове. Важливо, що брендом може бути товар, не захищений юридично, – в режимі «trade mark» [3, с. 25].

Існує декілька правил створення нових брендів.

1. Бренд має передавати тільки позитивну інформацію (не вживати такі негативні слова, як «не», «ні» та подібні до них).

2. Добирати і створювати комерційні назви, які не тільки відображають природу та особливості продукту, товару чи послуги, а й враховують такі чинники:

- культурні (культура, субкультура, класова приналежність);
- соціальні (референтна група, сім'я, соціальна роль та статус);
- особистісні (вік та етап життєвого циклу, рід занять, економічне становище, спосіб життя, тип особистості та уявлень про себе);
- психологічні (мотивація, сприйняття, засвоєння, погляди та).

Тобто необхідно враховувати особливості підсвідомого сприйняття потенційного споживача, визначаючи за цими характеристиками цільову групу споживачів товару чи послуги.

3. Назва чи логотип повинні бути неповторними та оригінальними, а також такою, щоб уже від однієї назви підприємства у потенційного споживача склалося сприятливе враження та виникло бажання мати з ним справу.

Тому брендинг – це науково обґрунтований процес створення та підтримання бренда з використанням досягнень соціології та психології і норм законодавства. Соціологія та психологія допомагають вивчити типового представника цільової аудиторії, дійти висновків про те, що хоче почути цей представник у назві бренду чи підприємства, які слова викликають у нього позитивне ставлення. Семантика вчить передавати необхідну інформацію та впливати на сприйняття її потенційним споживачем. Законодавство визначає право власності на назву торгової марки або на назву туристичного підприємства [4].

4. Вилучення з переліку можливих комерційних назв прізвиськ, термінів та описів, назв, які вже використовувались іншими або співзвучні їм, аббревіатур, а також термінів, що мають непридатні для цільової аудиторії омоніми та переклади.

Успіх бренда залежить від таких факторів, як розуміння потреб споживачів, правильне позиціонування на ринку, цінність торгової марки для споживачів тощо. Характерною ознакою успішних брендів є те, що всі найважливіші фактори враховуються як при їх створенні, так і при їх просуванні.

При бажанні вплинути на споживача та його свідомість, потрібно не забувати, що при поданні інформації про брендовий товар необхідно висвітлювати її якомога простіше, що у подальшому може відіграти вирішальну роль при виборі певного товару.

Також потрібно не забувати, що необхідною умовою аналізу поведінки споживачів є розуміння процесу навчання, результатом якого стають смаки, переконання, цінності, звички, які в свою чергу впливають на поведінку споживачів у процесі купівлі та споживання. Для бренду і важливо бути впізнаваним, викликати потрібні асоціації і спогади, в іншому випадку він втратить свої корисні властивості.

Одна з найбільш значущих сторін бренду – це його дієвість. Бренд, який

не діє, не працює – це не бренд, а всього лише картинка, предмет або фраза, гола і мертва. Значить, під брендом потрібно розуміти тільки те, що викликає потрібні (або непотрібні) асоціації і очікування. Все, що не викликає необхідних для просування продукту асоціацій – брендом не є [5, с.45].

Отже, бренд на сьогоднішній день є умовою існування товару в цілому та виступає для споживача, як важливий фактор, а саме фактор ідентифікації товару. Успіх бренда залежить від таких факторів, як розуміння потреб споживачів, правильне позиціонування на ринку, цінність торгової марки для споживачів тощо. А найбільшою перевагою бренда є його дієвість та сильний вплив на споживачів.

Список використаних джерел:

1. Кумбер С. Брендінг / С. Кумбер: Пер. с англ. – М.: Вільямс, 2013. – 174с.
2. Зозульов О. В. Аналіз ставлення споживачів до торговельної марки: огляд сучасних теорій і підходів / О.В. Зозульов // Маркетинг в Україні. – 2014. – №1. – С. 4-8.
3. Баннікова А. Сучасний брендінг / А. Баннікова // Рекламист. – 2014. – № 4. – С. 23-28.
4. Процес формування та створення бренду. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://studopedia.com.ua/1_232105_protse-formuvannya-ta-stvorennya-brendu.html.
5. Головащенко А. В. Роль бренду у підсвідомості споживачів / А. В. Головащенко // Сучасні тренди поведінки споживачів товарів і послуг. – 2017. – С. 43-45.

Марія - Любомира Вербовська,

наук. кер. – Лошенко О.В.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Інноваційні тенденції розвитку міжнародної логістики

Сьогодні у світі посилюються процеси глобалізації та конкуренції, ускладнюються інформаційні, фінансові та товарні потоки. Відтак, продовжує зростати вагомість міжнародної логістики не лише в окремих галузях та підприємствах, а й в економіці країни загалом.

Головною причиною розвитку міжнародної логістики вважається те, що останнім часом відбувається розширення міжнародної мережі мультимодальних перевезень, що супроводжується зміною пріоритетів обслуговування у напрямку зниження ризику збоїв у безперервності транспортування вантажів та пасажирів [1].

Міжнародна логістика виступає невід'ємною складовою підприємницької стратегії, яка чітко простежується щодо підприємств або галузей, які є зорієнтованими на міжнародний ринок. За даними Європейської логістичної асоціації, застосування логістичних розробок дозволяє скоротити час виробництва товарів на 25%, собівартість виробництва продукції на 30%, обсяги матеріально-технічних запасів від 30 до 70% [2].

Водночас міжнародна логістика відіграє важливу роль у маркетинговій діяльності підприємств, оскільки сприяє розвитку конкуренції як серед продукції, так і збутового (логістичного) сервісу; завдяки раціональному використанню ресурсів дозволяє знижувати витрати на рух продукції, починаючи від заготівлі, завершуючи відправкою готової продукції до кінцевого споживача; допомагає ефективному функціонуванню галузей

виробничої інфраструктури тощо.

Ринок послуг міжнародної логістики представляють декілька ринкових сегментів, які по-перше, поділяються на: транспортно-експедиційні послуги; комплексні логістичні рішення; управління ланцюгами поставок. Другий сегмент передбачає поділ на сегменти з міжнародної та внутрішньої експрес-доставки; з комплексних перевезень приватного та службового майна; з міжнародних і внутрішніх перевезень вантажів. Третій - поділяє послуги на експедицію, транспорт, логістику. Для України характерний інший поділ, а саме: транспортні послуги, складські послуги, експедиційні, управління ланцюгами поставок [3].

Загальносвітовий імпорт та експорт послуг міжнародної логістики свідчить про те, що частка транспортних послуг становить приблизно 24%. Постачальники транспортно-експедиційних послуг на світовий ринок програють за вартісними показниками експортерам товарів, але тільки найбільшим компаніям. Найбільшим постачальником транспортних послуг є США, експорт яких становить близько 80–90 млрд. доларів США, проте вони й імпортують транспортно-експедиційні послуги на суму 90–100 млрд. дол. США на рік. Однак США поступово втрачають лідируючі позиції в даному сегменті ринку, що пояснюється переважно економічними факторами та активним розвитком логістики у провідних європейських країнах [4].

Основними тенденціями міжнародної логістики є: розвиток аутсорсингу логістики зважаючи на тенденцію концентрації міжнародних компаній на діяльності, пов'язаній з ключовими компетенціями та аутсорсингом непрофільних напрямків у своїй роботі; посилення позицій міжнародних логістичних компаній на ринку транспортних послуг; скорочення логістичного ланцюгу, оптимізація часу доставки продукції та мінімізація витрат; підвищення ролі інновацій у технологічному процесі перевезень продукції; зростання цін на паливо-мастильні матеріали тощо.

Сьогодні найбільші компанії, що працюють на світових ринках логістичних послуг, пропонують базовий набір послуг, які включають: перевезення (різними видами транспорту), у тому числі збірні відправки, відправки з частковим або повним завантаженням транспорту, контейнерні; зберігання продукції на складах і ведення складської діяльності; митно-брокерські операції.

Разом з тим у міжнародній логістиці стали більш вираженими такі технологічні тренди: використання автоматизації і робототехніки, безпілотних технологій у вантажоперевезеннях, нових управлінських рішень, включаючи хмарні технології та інші. Дані технологічні зміни стають найважливішим елементом конкурентної боротьби і визначатимуть подальший розвиток міжнародної логістики в діяльності підприємств. Логістика як галузь має величезний потенціал і перспективи: за прогнозами до 2024 року обсяг наданих послуг на світовому ринку складе 15 236 мільярдів доларів, тобто буде щорічно зростати на 7,5% в грошовому вираженні і 6% в кількісному CAGR.

Таким чином, нові фактори та пошук переваг підприємств у конкурентній боротьбі створюють надзвичайно важливі перспективи розвитку міжнародної логістики. Для підвищення ефективності функціонування транспортно-

логістичної інфраструктури міжнародної логістики однією з головних умов є створення транспортно-логістичних центрів. Це, у свою чергу, потребує розробка механізму співпраці вітчизняних підприємств з міжнародними логістичними центрами, враховуючи при цьому можливі організаційно-управлінські та інфраструктурні перебудови.

Список використаних джерел:

1. Глушенко Т. М. Аналіз розвитку логістичних послуг на сучасному світовому ринку / Т. М. Глушенко // Науковий вісник Херсонського державного університету УДК. – 2014. – № 6 – С. 169
2. H. Bergsteiner. Accountability Theory Meets Accountability Practice. – Sidney, Emerald Group Publishing Limited, 2012. – 560 pp.
3. Connecting to Compete 2016: Trade Logistics in the Global Economy. The Logistics Performance Index and Its Indicators [Electronic resource] / J-F. Arvis, D. Saslavsky, L. Ojala, B. Shepherd, Ch. Busch, A. Raj, T. Naula. – Mode of access: https://wb-lpi-media.s3.amazonaws.com/LPI_Report_2016.pdf
4. Горошко К. О. Світовий досвід розвитку логістичних підприємств / К. О. Горошко, О. М. Аляб'єва // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2016. – Вип. 3. – С. 72-74.

Грина Капша,

наук. кер. – Вдовічена О. Г.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Психологічний вплив соціальних мереж на формування споживчої поведінки

В Україні спостерігається стабільне зростання проникнення мережі Інтернет серед населення. Щороку Інтернет стає доступнішим завдяки збільшенню мережі покриття, поширенню електронних пристроїв для підключення до мережі та бажанню користувачів долучитися до всевітньої павутини. Сьогодні соціальні мережі відомі практично всім, хто вважає себе частиною сучасного суспільства із доступом до мережі Інтернет. Дане середовище має значний вплив на формування політичної, культурної та соціальної поведінки.

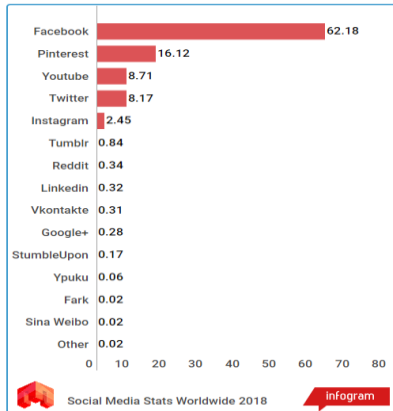
Соціальна мережа – це соціальна структура, утворена індивідами або організаціями. Вона відображає зв'язки між ними через різноманітні соціальні взаємовідносини, починаючи з випадкових знайомств і закінчуючи тісними родинними взаєминами. Термін « соціальна мережа » вперше був запроваджений в 1954 році соціологом з «Манчестерської школи » Джеймсом Барнсом. Спочатку цей термін використовувався лише в науці і мав вузьке тлумачення, яке істотно відрізняється від сучасних його визначень [1, с. 12].

Величезна кількість людей різного віку щодня користуються мережею Інтернет, щоб перевірити пошту, почитати останні новини, поспілкуватися з іншими людьми. Соціальні мережі стають певним майданчиком, як для розваг (спілкування, перегляд відеоконтенту, прослуховування музичного контенту, вбудовані онлайн ігри), так і для здійснення покупок, що є значним потенціалом для розвитку бізнесу в мережі.

На сьогодні найбільше користувачів налічується в Facebook. Хоча мережа трохі здала позиції в порівнянні з аналогічним періодом 2017 року (рис.1).

Як видно з рисунка, з моменту появи Facebook користується підвищенням попитом, тривалий час утримується на першій позиції в рейтингу (62,18%). Pinterst займає друге місце (16,12%) і активно почав набирати популярність,

в першу чергу, завдяки своїй новій можливості пошуку по картинкам. YouTube (8.71%) за останній рік випередив Twitter який тепер на 4-му місці (8,17%) [2] .

Рис.1. Рейтинг найбільших соціальних мереж за даними Social Media Stats Worldwide за 2018 р. [2]

Основна діяльність користувачів в соціальних мережах передбачає завантаження фото, знаходження нових друзів та спілкування з ними за допомогою повідомлень. Проте серед мережевих активностей набуває поширення процес купівлі за допомогою соціальних мереж.

Крім здійснення покупок, споживачі в онлайн просторі діляться власною думкою (в тому числі про бренди), отримують відгуки від знайомих про певний товар чи послугу, взаємодіють з брендами за допомогою інтерактивного зворотного зв'язку. Для ефективного використання можливостей, що надають соціальні мережі важливо розуміти, як саме інформація з соціальних мереж впливає на процес здійснення покупки, оскільки найбільш поширеною ціллю використання Інтернету є порівняння товарів, пошук порад та відгуків, а це в свою чергу допомагає остаточно визначитись з покупкою. Деякі користувачі шукають натхнення для покупок в мережі Інтернет.

Якщо розглянути психологічні особливості, які визначають споживчу поведінку онлайн при здійсненні покупок через мережеві спільноти, можна побачити, що їх залученість до процесу купівлі вища, ніж в Інтернет середовищі загалом. Так, дослідження Роберта Чалдіні, у соціальних мережах, загалом підтверджують закони соціальної психології, описані ще у роботах Еріха Фромма. Тобто люди спираються на думку спільноти, щоб подолати тривогу, пов'язану з прийняттям неправильного рішення (в даному випадку мова йде про невірну покупку) [3].

Соціальні мережі безпосередньо впливають на процес здійснення покупки на рівні з іншими каналами комунікації, а з точки зору довіри взагалі є одними з пріоритетних. Споживачам властиві певні особливості поведінки у соціальних мережах:

1. Часто споживачі проводять час в мережі без певної мети, однак під час

перебування в Інтернеті під впливом певного контенту чи інформації можуть усвідомити потребу у певному товарі і його подальшій купівлі (фактично, з точки зору маркетингу – це створення потреби і переконання споживача в тому, що саме цей продукт здатен її задовольнити).

2. За умови зростання популярності соціальних мереж вони стають джерелом інформації про товари, постачальників або про процес купівлі в цілому.

3. Після купівлі користувачі вважають за потрібне висловлювати свою думку, щодо товарів для того, щоб допомогти іншим користувачам здійснити правильний вибір, іншими словами – процес є циклічним.

4. Тип поведінки у соціальних мережах одного і того ж користувача у різних соціальних мережах може відрізнитися в залежності від типу соціальної мережі та образу якого прагне дотримуватись користувач, однак він так чи інакше цікавиться брендами.

5. Комунікація з брендом у соціальних мережах підвищує рівень лояльності до нього завдяки можливості двосторонньої комунікації, що суттєво зміцнює споживацькі зв'язки.

6. Споживачі активно реагують на пропозиції від брендів, що дозволяє активно стимулювати покупки на рівні з іншими каналами комунікацій [4].

Всі ці особливості впливають на подальші дії користувачів щодо прийняття рішень про покупку.

Отже, соціальні мережі певним чином впливають на формування споживчої поведінки. Більшість користувачів довіряють такому середовищу, відтак вплинути на споживача, стає простіше, ніж в звичайній Інтернет мережі. Відгуки про певний товар чи послугу, обмін інформацією серед схожих цільових груп, взаємодія з брендами через соціальні мережі переконує споживача звернути увагу саме на той продукт (товар чи послугу), який пропонується для придбання. З огляду на вище зазначене, можна говорити про те, що сьогодні соціальні мережі це не тільки середовище обміну інформацією і спілкування, але й активна платформа для просування брендового продукту та формування споживчих настроїв.

Список використаних джерел:

1. Романуха З. Університетські бібліотеки України в соціальних мережах / З. Романуха // Бібліотечний вісник. – 2014. – № 1. – С. 12-16.
2. Які соціальні мережі популярні в світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://marketer.ua/ua/top-social-media-2018/>
3. Фромм Э. Революция надежды. Навстречу гуманизированной технологии / Э. Фромм – 2006. – С. 288
4. Полторак К. А. Аналіз особливостей поведінки споживачів в мережі інтернет / К. А. Полторак // Ефективна економіка. – 2015. – № 11.

Слізавета Крижановська,

наук. кер. - Чаплінський Ю. Б.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Сутність та значення маркетингової стратегії підприємств в сучасних умовах господарювання

В ринкових умовах господарювання підвищується самостійність

підприємств, їх економічна і юридична відповідальність. Разом з тим посилюється і роль конкуренції, як основного механізму регулювання господарського процесу. В таких умовах підприємство не може обмежуватися лише поточним плануванням і оперативним управлінням своєї діяльністю. Назріває необхідність стратегічного мислення, яке повинно втілюється в програму розвитку підприємства на довгостроковій основі.

Особливого значення ця проблематика набуває для вітчизняних середніх за розмірами підприємств, що пов'язане не лише з низьким рівнем економічного розвитку багатьох із них, а й з ігноруванням стратегічного спрямування багатьох управлінських процесів у сфері маркетингу.

Ще кілька років тому стратегічний маркетинг трактувався як загальний напрям діяльності підприємства, який реагує на зміни зовнішніх умов господарювання. В останні роки основний акцент робиться на формуванні маркетингової стратегії, з орієнтацією на ринок ефективної організаційної та управлінської системи і розподіл у відповідність з цим управлінських ресурсів підприємства. Інакше кажучи, маркетингова стратегія розглядається як об'єднана система організації усієї роботи підприємства [6, с. 24].

В економічній літературі (як зарубіжній, так і вітчизняній) відсутня єдність поглядів щодо сутності і змісту маркетингової стратегії підприємства.

Основні підходи до визначення поняття маркетингової стратегії підприємства узагальнені на рис. 1.

Рис. 1. Підходи до визначення маркетингової стратегії підприємства [10]

Дослідженням сутності маркетингової стратегії підприємства займається велика кількість науковців, серед яких варто виділити А. Алфьорова[1], Д. Хассі[8], Ф. Котлера[3], Т. Лукянця [5], І. Решетнікова [7], Х. Хершгена [9] та ін.

Зокрема, на думку А. Алфьорова маркетингова стратегія підприємства являє собою вибір цільового ринку, конкурентної позиції і розробку ефективної програми заходів маркетингу для досягнення та обслуговування обраного ринку[1, с. 45].

В свою чергу Д. Хассі трактує маркетингову стратегію як основний метод підприємства впливати на покупців і спонукати їх до купівлі [8, с. 109].

Ф. Котлер дотримується такої думки стосовно сутності маркетингової стратегії: «маркетингова стратегія раціональна, логічна побудова, керуючись якою підприємство розраховує вирішити свої маркетингові задачі» [3, с. 87].

На відміну від попередніх науковців, Т. Лук'янець дає визначення маркетингової стратегії в широкому розумінні. Так, на його думку, маркетингова стратегія – це маркетингова логіка, яка забезпечує досягнення ринкових цілей і складається зі спеціальних стратегій щодо цільових сегментів, комплексу маркетингу, рівня маркетингових витрат [5, с. 132].

І. Решетнікова, характеризує маркетингову стратегією найважливішу функціональну стратегію підприємства, яка є основою розробки загальної фірмової стратегії і бізнес-плану, торкається всіх господарських областей і функціональних підсистем підприємства [7, с. 176].

Схоже визначення дає Х. Хершген, який під маркетинговою стратегією розуміє принципи, середні і довгострокові рішення, що дають орієнтири і спрямовують окремі заходи маркетингу на досягнення поставлених цілей [9, с. 23].

Отже, проаналізувавши основні підходи до трактування сутності маркетингової стратегії, її можна охарактеризувати як основний довгостроковий план маркетингової діяльності підприємства, який спрямований на вибір цільових сегментів споживачів та вирішення задач щодо просування продукції на ринок.

Метою розробки маркетингової стратегії підприємства є розробка заходів, спрямованих на підвищення прибутку організації і досягнення позиції лідера в конкурентному середовищі [2, с. 55].

Маркетингова стратегія визначає не тільки шлях розвитку підприємства, а й визначає методи боротьби з конкурентами, забезпечує цілеспрямоване відокремлення від конкурентів з метою досягнення лідируючих позицій в заданому секторі ринку.

Маркетингова стратегія задіює комплекс заходів, спрямованих на формування та підтримання стійких конкурентних переваг підприємства на ринку товарів, обґрунтовуючи оптимальний варіант забезпечення досягнення цілей розвитку підприємства. В цьому контексті саме маркетингова стратегія є найважливішим синтетичним інструментом стратегічного управління, роль якого полягає у забезпеченні збалансованості та синергії інструментарію розвитку у довгостроковій перспективі, зважаючи на внутрішні та зовнішні умови досягнення передбачуваного ринкового ефекту [4, с. 114].

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок про необхідність формування маркетингової стратегії підприємства на сучасному ринку господарювання, виходячи з їх поточних ринкових позицій, перспектив продукту відносно його споживання конкретними групами споживачів, виробничих та маркетингових можливостей підприємства.

Список використаних джерел:

1. Алферов А. В. Методи маркетингової діяльності. СПб.: СПбГІЕУ, 2004. 155 с.
2. Євтушок О.В., Ліпова О.Л., Бахчиванжі В.В. Обґрунтування маркетингової стратегії розвитку підприємства ринкового типу. Економіка харчової промисловості. - 2018. - № 1(10). С. 54-63.
3. Котлер Ф. Основи маркетингу. Краткий курс: Пер. англ. М.: Издательский дом «Вільямс», 2007. 656 с.
4. Левченко К.А. Маркетингова стратегія підприємства на ринку промислових товарів України: порядок формування та стратегічні ризики. Економіка та держава. 2018. № 3. С. 113-117.
5. Лук'янець Т.І. Рекламний менеджмент: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисципліни. К.: КНЕУ, 2002. 200 с.
6. Польова О.Л. Особливості формування маркетингових стратегій сільськогосподарських підприємств.

Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». - 2018. - № 11(51). С. 22-26.

7. Решетникова И.Л. Стратегия маркетинга: особенности формирования на отечественных предприятиях: монография. Луганск: Издательство ВУГУ, 1998. 270 с.

8. Хасси Д. Стратегия и планирование: путеводитель менеджера.- СПб: Питер, 2001. 378 с.

9. Хершген Х. Маркетинг: основы профессионального успеха: учебник для вузов. Пер.с нем. М.: ИНФРА-М, 2000. 334 с.

10. Зогуля І.В. Дослідження сутності поняття «маркетингова стратегія підприємства». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу:<https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17103/3004.pdf>

Богдан Матвійв,

наук. кер. – Лошенко О.В.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Сучасні тенденції розвитку міжнародної логістики

Сьогодні в діяльності підприємств процеси управління міжнародною логістикою представляють собою особливу частину ділових навичок та дій професіональних фахівців, які орієнтовані на організацію, технологію та техніку ініціювання, управління та контроль взаємопов'язаних потоків, обслуговуючих міжнародний обмін матеріальними цінностями, інтелектуальними продуктами, інноваціями та послугами. При цьому міжнародна логістика виступає тією функціональною сферою логістики, яка спрямована на оптимізацію товаропотоків, що виходять за межі національних економічних систем [1].

Базовою основою міжнародної логістики є логістична система, яка дозволяє поєднувати всю сукупність структурних елементів, що знаходяться у відносинах і зв'язках один з одним та створюють певну цілісність. Водночас фахівці зазначають, що логістична система є досить адаптивною, має зворотній зв'язок, виконує послідовно усі логістичні функції та операції, як правило складається з декількох підсистем та підтримує розвинені зв'язки із зовнішнім середовищем» [2].

Разом з тим функціонування логістичних систем неможливе без відповідної інфраструктури, до якої, перш за все, відносяться міжнародні транспортні коридори. Міжнародними транспортними коридорами, які є частиною національної або міжнародної транспортної системи, забезпечуються значні міжнародні вантажні і пасажирські перевезення між окремими географічними районами, включаючи пересувний склад і стаціонарні пристрої всіх видів транспорту, що працюють на даному напрямі, а також сукупність технологічних, організаційних і правових умов здійснення перевезень.

У свою чергу, завдяки правильній організації міжнародних транспортно-логістичних комплексів проводиться уніфікація національних законодавств, відбувається гармонізація транспортної інфраструктури, що має єдині технічні параметри і забезпечує застосування єдиної технології перевезень як основи створення глобальної логістичної системи і інтеграції національних транспортних систем у світову транспортну систему [3].

Водночас сьогодні у міжнародній логістиці відбуваються суттєві зміни, що надають кардинальний вплив на роль і масштаби діяльності її учасників,

структуру їхніх взаємовідносин тощо. Основними рушійними силами при цьому виступають: глобалізація діяльності підприємств-виробників; їх концентрація на ключових компетенціях і аутсорсингу непрофільних напрямків; прагнення до скорочення розміру логістичного ланцюжка та оптимізації витрат на його ділянках; скорочення життєвого циклу продукції, зростання ролі інновацій, прискорення розвитку інтернет-бізнесу тощо. Швидкість і структура логістичного процесу вимагає глобальну реструктуризацію логістичних мереж шляхом розробки гнучких виробничо-логістичних систем, які дозволяють програмувати матеріальні, фінансові й інформаційні потоки відповідно до обсягів і споживчих характеристик кожного окремого спеціалізованого замовлення.

Таким чином, на нашу думку, пошук підвищення конкурентоспроможності діяльності підприємств дозволили виокремити основні сучасні тенденції розвитку міжнародної логістики, зокрема такими вважаємо:

- перепрофілювання та реструктуризація у товарно-матеріальних запасах, що обумовлено потребою в зниженні логістичних витрат і поліпшенні логістичного сервісу;

- суттєве розширення асортименту у всіх товарних групах, що вимагає продуманих логістичних стратегій і рішень стосовно підвищення якості товарів (послуг);

- розширення обсягів продажів за рахунок освоєння нових ринків, зокрема за кордоном;

- кардинальні зміни у сфері комп'ютерних та комунікаційних технологій, що значно посприяло впровадженню логістичного підходу, побудованого на різноманітних облікових елементах та оперуванні великими обсягами даних;

- поява нових крупних торговельних мереж, корпорацій, розвиток компаній з широким міжнародним поділом праці, які є основою екстенсивної функціональної інтеграції між партнерами в міжнародних логістичних ланцюгах;

- значне розширення асортименту пропонованих логістичних послуг, поява міжнародних логістичних посередників з розвинутою глобальною інфраструктурою, включаючи технічні засоби та інформаційні технології, які забезпечують досягнення стратегічних логістичних рішень транснаціональних корпорацій і т.п.;

- популяризація використання аутсорсингу як передачі функцій контролю над розподілом готової продукції від виробників до спеціалізованих фірм;

- оптимізація кількості постачальників та формування довгострокової співпраці з логістичними фірмами;

- удосконалення методів управління процесами у міжнародній логістиці тощо.

Список використаних джерел:

1. Сутність, роль і особливості міжнародної логістики – Режим доступу: http://lubbook.org/book_607_glava_1_Tema_1_Priroda_biznesu_i_jj [Електронний ресурс].

2. Сергеев В.И. Глобальные логистические системы: Учеб. пособие / Сергеев В.И. – СПб.: Издательский дом «Бизнес - пресса», 2001. - 240 с.

3. Міжнародні перевезення : опорний конспект лекцій / О. О. Донченко, Л. П. Покотилюк – Київ : КНТЕУ, 2012. – 141 с.

Крістіна Мотольська,

наук. кер. – Нікульча В.А.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Роль інформаційної логістики в управлінні підприємством

Сьогодні інформація являється одним із важливих ресурсів, тому що її достовірність та оперативність має велике значення для суб'єктів господарювання. Інформація – це самостійний виробничий чинник, потенційні можливості якого відкривають широкі перспективи для посилення конкурентоспроможності компанії [1,с.33]. Тому актуальним залишається питання дослідження змісту та особливостей інформаційної логістики.

Інформація є одним з видів ресурсів, які необхідні як для прийняття різних рішень, так і для виявлення різних задач. Інформація, на відміну від матеріальних ресурсів, несе більше значення, тому що вона накопичується та допомагає в управлінні матеріальними ресурсами.

Єдиного загально прийнятого визначення терміну «інформаційна логістика» на сьогодні немає. Зокрема, В. Щербакова вважає, що інформаційна логістика представляє собою «системний комплекс заходів, спрямованих на управління виробництвом інформації, її рухом і збутом з мінімальними витратами» [2,с.181]. Тим часом Б. Анікіна стверджує, що інформаційна логістика організовує потік даних, який супроводжує матеріальний потік, і є тією істотною для підприємства ланкою, яка зв'язує постачання, виробництво і збут [3,с.70].

Інформаційна логістика виникла як напрямок, що вивчає інформаційні потоки та управління ними. Основним завданням інформаційної логістики є створення системи, у якій інформаційні потоки налагоджені таким чином, що користувачі з мінімальними витратами отримують доступ до необхідної інформації в той час, коли вона потрібна, і там, де вона потрібна. Для забезпечення реалізації цього завдання використовується ряд прийомів, спрямованих на визначення потреби користувачів в інформації, а також оптимізацію інформаційних потоків та інформаційної структури [4]. Основними функціями інформаційної логістики є збір, передача, зберігання інформації і такі операції обробки, як: введення, вибірка, корегування і видача інформації.

Інформація охоплює управління всіма процесами перевезення і складування реальних товарів на підприємстві, дозволяючи забезпечувати своєчасну доставку цих товарів у необхідних кількостях, комплектації, якості з мінімальними витратами й оптимальним сервісом.

Для того, щоб інформація ефективно забезпечувала управління логістичними процесами при побудові логістичної інформаційної системи слід спиратися на такі основні принципи [5]:

- Повнота і придатність інформації для користувача. Полягає в тому, що інформаційна система повинна мати необхідну інформацію того виду і повноти, що потрібна для виконання відповідних логістичних функцій і операцій.

- Своєчасність. Логістична інформація повинна вчасно надходити в

систему менеджменту, як цього вимагають більшість логістичних технологій, особливо заснованих на концепції «точно у термін». Вчасне надавання інформації є важливим компонентом для всіх логістичних функцій.

- **Орієнтованість.** Інформація в логістичній інформаційній системі має бути орієнтована на виявлення додаткових можливостей поліпшення якості продукції, сервісу, зниження логістичних витрат.

- **Гнучкість.** Інформація, яка є в логістичній інформаційній системі, повинна бути пристосованою до конкретних користувачів і мати найбільш зручний для них вигляд. Це стосується як персоналу підприємства, так і логістичних посередників, і кінцевих споживачів.

- **Відповідний формат даних.** Формат даних і повідомлень, який застосовується у комп'ютерних і комунікаційних мережах логістичної інформаційної системи, повинен максимально ефективно використовувати продуктивність технічних засобів (обсяг пам'яті, швидкодію, пропускну здатність і т.д.). Види і форми документів, розташування реквізитів на паперових документах, розмірність даних та інших параметрів повинні полегшувати машинну обробку інформації.

- **Економічність.** Витрати на обробку інформації повинні бути менші за економічний вигаєш на об'єкті при використанні цієї інформації.

- **Регламент.** Велика частина інформації надходить і обробляється за розкладом, із строгою періодичністю.

- **Самоконтроль.** Безперервна робота інформаційної системи з виявлення і виправлення помилок у даних і процесах їх обробки.

Отже, інформація є важливим ресурсом для суб'єктів господарювання, тому що за допомогою неї можна розв'язувати різні задачі та рішення. Інформаційна логістика, як і будь-яка система, має свої завдання, функції та принципи. Тому, функціонування логістичної системи неможливе без забезпечення інформацією, яка має велике значення для підприємств, споживачів та інших суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Родкина Т.А. Информационная логистика . – М.: Экзамен, 2001. – 288 с.
2. Основы логистики: Учебник для вузов / Под ред. В. Шербакова. – СПб.: Питер, 2009. – 432 с.
3. Логистика: Учебное пособие / Под ред. Б.А. Аникина. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 368 с.
4. Горлова Е. Информационная логистика и оптимизация управления корпоративной информацией // Корпоративные системы. – 2007. – №4. – 76 с.
5. Заборська Н.К. Основи логістики / Заборська Н.К., Жуковська Л.Е. – Одеса : Одеська національна академія зв'язку ім. О.С.Попова, 2011 – 216 с.

Христина Пашанюк,

наук. кер. – Лошенко І.Р.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

SWOT-аналіз як метод підвищення діяльності підприємства

Розвиток глобальної економіки обумовлює необхідність підвищення ефективності управління діяльністю підприємств. Успішне функціонування та

стабільна позиція на ринку вимагають від них постійного відстеження та проведення оцінки своєї діяльності.

У сучасній практиці SWOT-аналіз є одним із найбільш популярних якісних методів діагностики виконання підприємствами стратегічних завдань. За його допомогою підприємство при дослідженні факторів внутрішнього та зовнішнього середовища може виявляти й оцінювати, а також контролювати можливості та зменшувати загрози. Факторами внутрішнього середовища об'єкта аналізу (фактори, на які об'єкт має вплив) є сильні (S) та слабкі (W) сторони, а факторами зовнішнього середовища (на які об'єкт не має впливу) є можливості (O) та загрози (T).

Завдання SWOT-аналізу полягають у наданні керівництву необхідної інформації для об'єктивного вибору маркетингової стратегії з урахуванням подальших змін у зовнішньому та внутрішньому середовищах функціонування підприємств. До основних з них відносять: виявлення маркетингових можливостей, які відповідають ресурсам підприємства; визначення маркетингових загроз і розробка заходів щодо знешкодження їхнього впливу; оцінка сильних сторін підприємства й зіставлення їх з ринковими можливостями; визначення слабких позицій підприємства та розроблення стратегічних напрямів їх подолання; виявлення конкурентних переваг підприємства та формування стратегічних пріоритетів [1].

Формування маркетингової стратегії підприємства передбачає побудову матриці SWOT-аналізу. При цьому можливі такі основні різновиди стратегії: стратегія, яка використовує сильні сторони підприємства для реалізації маркетингових можливостей, найбажаніша і найперспективніша стратегія; стратегія, яка використовує сильні сторони підприємства для знешкодження маркетингових загроз; спрямована на мінімізацію слабких сторін підприємства на основі використання маркетингових можливостей; стратегія, спрямована на мінімізацію слабких позицій підприємства та потенційних маркетингових загроз [2].

Ефективне управління підприємством можливе тільки за умови своєчасного надходження даних, які характеризують стан зовнішнього середовища і процесу управління. При цьому важливу роль також відіграє інформаційне забезпечення, яке дає змогу впорядкувати процес обмірковування всієї наявної інформації з використанням власних думок та оцінок. Фактори, які формують окремі складові SWOT-аналізу, можуть мати різні часові характеристики впливу, тому доцільно виконувати певне їх розділення на коротко- та довгострокові дії [3].

Виходячи з цього можна сформулювати загальні принципи організації дослідження маркетингової стратегії діяльності підприємства. Зокрема, кожне підприємство функціонує у відкритій соціально-економічній системі, що змінюється, розвивається та формується в динамічному середовищі. Разом з тим, підприємства мають високий рівень гнучкості, що дає змогу забезпечити виживання ними на ринку.

Для змін та розвитку керівництву треба розробляти спеціальні маркетингові заходи, які на практиці набувають вигляду об'єктованих стратегій, що враховують як зовнішні (ринкові), так і внутрішні (виробничі) фактори. Послідовний розвиток підприємства пов'язаний з формулюванням

чітких і досяжних цілей, наприклад, прибуток, обсяг товарообігу, рівень якості товарів, бюджетні характеристики тощо.

Водночас стратегії потрібно постійно переглядати та оновлювати, щоб не стримувати розвиток підприємства. Механізм функціонування підприємства має містити стратегічну підсистему, спрямовану на складання, аналіз і перегляд балансу зовнішніх та внутрішніх факторів, формування цілей і стратегій розвитку, які передбачають розробку та коригування заходів щодо формування середовища та пристосування до нього підприємства. Більшість підприємств, які орієнтовані лише на внутрішні проблеми, зазнають негативних наслідків.

Підтримка змін та нововведень має забезпечуватися ефективною системою мотивації, соціально-психологічної підтримки, що сприяє проведенню стратегічних дій.

Прискорення практичних дій щодо реалізації стратегічних планів має відбуватися на основі відповідної системи регулювання, контролю та аналізу діяльності підприємства.

При цьому необхідно створення виробничого потенціалу та системи зовнішніх зв'язків, що є сприйнятливими до змін і дають змогу досягти майбутніх цілей підприємства.

Отже, організація та здійснення SWOT-аналізу завдяки різноманітним комбінаціям сильних та слабких сторін, можливостей та загроз дає змогу сформуванню ефективної маркетингової стратегії діяльності підприємства та забезпечити його конкурентоспроможність на ринку.

Список викопистаних джерел:

1. Семенов Г.А., Ярошевская О.В. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства / Г.А. Семенов, О.В. Ярошевская // Вісник економічної науки України. – 2011. – № 1. – С. 136–141.
2. Тесленок І. М. Стратегічний аналіз зовнішнього середовища в системі управління промисловим підприємством : монографія / І. М. Тесленок, Л. О. Кримська ; Запорізький національний технічний університет. – Запоріжжя, 2012. – 109 с.
3. Гордієнко П. Л. Стратегічний аналіз : Навчальний посібник / П. Л. Гордієнко, Л. Г. Дідковська, Н. В. Яшкіна. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Алерта, 2011. – 520 с.

Дмитро Пропадистий,

наук. кер. – Лошенко О.В.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Міжнародна логістика як чинник ефективного управління підприємством

Сьогодні на ринку відбувається посилення міжнародної конкуренції, що сприяє значній трансформації зовнішньоекономічних відносин. У цих умовах особливого значення набуває підвищення ефективності діяльності підприємств, зокрема автотранспортних підприємств (АТП), яким наразі складно витримувати навантаження глобальної конкуренції з її високими критеріями ефективності. Для подолання негативних тенденцій і виходу на світові ринки необхідно знаходити новітні підходи до здійснення підприємницької діяльності, одним з яких є управління процесами міжнародної логістики. Саме вони створюють можливість прогнозувати обсяги реалізації продукції, витрати на її просування до клієнта/споживача,

терміни надходження платежів за відвантажену продукцію тощо, а також оцінювати спрямованість і силу впливу на ці процеси чинників бізнес-середовища.

Ефективне управління міжнародною логістикою допомагає підприємству вірно розподілити свої зусилля на кожному окремому ринку, який характеризується високою турбулентністю з утворенням розгалужених структурних підрозділів, до яких додаються складні процеси пересування продукції. Нині підприємства зацікавлені дізнатися не тільки обсяги продажів, але й адресність, тобто кому було надано послугу чи продано товар. Таким шляхом збирається величезний масив інформації про потреби клієнтів. Разом з тим, коли на ринку відчувається нечуване зростання запитів від все більш «грамотного» і вимогливого споживача відносно якості, асортименту, ціни продукту, продавець, щоб задовольнити ці вимоги, зберегти імідж, уникнути вичерпання запасів, з одного боку, та зниження ціни з іншого, має навчитися працювати по-новому, застосовуючи зокрема, міжнародну логістику.

Впровадження сучасного логістичного управління в практику міжнародного бізнесу надає змогу підприємствам значно скоротити всі види запасів продукції у виробництві, постачанні та збуті, прискорити оборотність капіталу, знизити собівартість виробництва і витрати в дистрибуції, забезпечити задоволення попиту споживачів на товари та сервіс [1].

Оптимізація логістичних потоків сьогодні вимагає планування та оптимізації всієї інфраструктури ринку, на якому діють підприємства. При цьому необхідно враховувати територіальне розміщення як самих підприємств, так і постачальників-виробників. Дистрибуція продукції автоматично передбачає створення стратегічного плану її пересування, збільшення ефективності використання даної території, а також урахування потреб кожного оператора задіяного у логістичному процесі.

Важливу роль відіграє якість транспорту. Високий стандарт якості надання послуг, безумовно, є найважливішим елементом конкурентоспроможності. Глобалізація, зростання вантажних перевезень, а також зростаюча конкуренція між усіма виробниками вимагає ефективніших транспортних і логістичних рішень, а це означає усунення недоліків і зменшення витрат. Досвідчені фахівці можуть запропонувати локальній системі виробництва кращі рішення з точки зору логістики, транспортування і складської діяльності. Це включає в себе контроль як над транспортними витратами, так і над підвищенням конкурентоспроможності як промислового виробництва, так і самого підприємства. При цьому забезпечуватиметься високий рівень процесу міжнародної логістики через такі важелі як оптимізація логістичного ланцюжка, правильний вибір складських приміщень, ефективна організації трудових ресурсів, зниження загального рівня транспортних та виробничих витрат, витрат на персонал; збільшення транспортних операторів загального обороту.

Водночас система складових логістичної інфраструктури є багаторівневою та забезпечує функціонування логістичних систем на різних рівнях, шляхом їх взаємодії, що дозволить підвищити ефективність функціонування логістичних потоків міжнародних вантажних перевезень. У свою чергу, інституційна складова включає такі елементи, як інформаційно-

консалтингові організації, кредитно-фінансові організації, митно-брокерські організації, постачальники логістичних послуг і т.п. Соціальна складова об'єднує інфраструктуру: пасажирських перевезень, туристичну, дозвілля, інноваційну, переробки відходів і т.п. Виробнича ж складова включає транспортний, складський та пакувальний елементи [2].

Вміле управління процесами міжнародної логістики створює умови для взаємодії підприємств різних галузей як всередині країни, так і закордоном. Завдяки складному багаторівневому плануванню є можливість організувати перевезення на великі відстані, запропонувати як всі послуги так і окремі види діяльності компанії, як наслідок, співпраця підприємств в міжнародній логістиці має позитивний економічний ефект. Проте недостатнє технічне оснащення та відсутність єдиного механізму взаємодії різних видів транспорту ускладнює процес розвитку системи міжнародних вантажних перевезень.

Таким чином, актуальними залишаються питання розробки механізму співпраці вітчизняних підприємств з зарубіжними логістичними центрами, враховуючи при цьому можливі організаційно-управлінські та інфраструктурні перебудови, що дозволить підняти управління процесами міжнародної логістики на новий рівень розвитку та забезпечити безперервний рух логістичних потоків між країнами.

Список використаних джерел:

1. Селезньова Н. О. Використання логістичної концепції при управлінні рухом матеріального потоку підприємства / Н. О. Селезньова // Маркетинг і менеджмент інновацій . – 2012. – № 2. – С. 157-165. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Mimi_2012_2_19.pdf.
2. Пальчик І. Формування моделей управління логістичними системами товаропросування підприємства / І. Пальчик // Схід. – 2014. – № 5. – С. 32-36.

Богдан Городчук,
наук. кер. – Гишук Р.М.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Економіко-географічні особливості розвитку туризму на Покутті

Актуальність обраної теми полягає у тому, що Покуття є дуже привабливим у туристичному плані регіоном України. Мальовнича природа, багата історико-культурна спадщина та соціально-економічні передумови розвитку туризму підтверджують, що розвиток туристичної галузі є одним з пріоритетних напрямків економіки Покуття.

Проблеми передумов розвитку туристичної галузі на Покутті досліджували Г.М. Гуменюк, Т.З. Маланюк, М.Й. Рутинський та ін. [2, 3, 4, 5] Наукові публікації спрямовані на детальний аналіз туристичних ресурсів регіону, визначення їхнього значення та використання в туризмі [6].

Протягом віків територіальні межі Покуття визначалися по-різному. Тепер межі цієї етнографічної зони окреслюються чітко: до неї входять Городенківський, Коломийський, Тлумацький, Снятинський та північно-східні частини Надвірнянського і Косівського районів Івано-Франківського обл.

Порівняно невеликий покутський край вирізняється як своєрідний локальний етнографічний район України. Це не тільки цікаві риси етнографічної перехідності прикордонних зон, а й самобутні етнокультурні реалії, які простежуються в традиційному покутському будівництві, народному одязі з особливо багатим розмаїттям головних жіночих уборів, орнаментичі й колориті вишивки, у багатьох звичаях, обрядах, словесному й музичному фольклорі, танцях, місцевих ремеслах і промислах.

У туристичній сфері України Покуття посідає особливе місце. Воно належить до найбільш потенційно розвинених туристичних територій держави. В регіоні зосереджена чимала база ресурсів, є певні передумови розвитку галузі. Це все формує середовище туристичної інфраструктури і доводить, що проблема розвитку туризму є однією з найбільш актуальних в економічному розвитку Покуття.

Сьогодні в регіоні розвиваються різні види туризму, тому сфера підприємств, що надають туристичні послуги стає достатньо широкою та неоднорідною. Територія Покуття має деякі специфічні особливості туристичної галузі. Однією з них є географічна близькість до Європейського Союзу. Це має позитивний вплив, тому що відбувається залучення іноземних інвестицій, а також відносно хороша доступність до міжнародних ринків для залучення до регіону іноземних туристів.

Звичайно, таке географічне розміщення має і негативний вплив. Це проявляється у потужній конкуренції на ринку туристичних послуг, зменшенні попиту на вітчизняні туристичні послуги та товари, що в порівнянні з іноземними зразками мають нижчу якість та конкурентоспроможність.

Середовище функціонування туристичної індустрії кожного регіону формують природні, соціальні, демографічні, економічні, господарські та інші особливості території. Вони впливають на процес її розвитку, визначають основні зміни та тенденції, значення в інфраструктурі туристичних послуг.

Якщо говорити про територію Покуття, то економічні, екологічні, інформаційні та рекреаційні функції є визначальними. Вони є тими чинниками, що стимулюють регулярні туристичні потоки в регіон та першопричинами розвитку всього комплексу туристичної інфраструктури.

SWOT-аналіз туристичної галузі регіону найбільш об'єктивно відображає основні передумови розвитку та слабкі сторони. Сьогодні ще досить мало сильних сторін та можливостей для підсилення розвитку туристичної галузі Покуття, проте вони є перспективними та змістовними. Щоб реалізувати дані пункти потрібно немало коштів. Але це може підняти регіон на вищий рівень і з роками окупитись. Усунення слабких сторін вимагає значних зусиль, тому що вони залежать не лише від неякісної матеріально-технічної бази галузі, а й від державної політики відносно туристичної інфраструктури.

Туристична галузь Покуття характеризується зростанням рівня конкуренції на ринку туристичних послуг. Незважаючи на важке становлення ринкових відносин, за останні роки відкрилось чимало туристичних підприємств та закладів, що надають туристичні послуги. Одні з визначальних факторів у функціонуванні галузі (управління, фінансування, рівень якості) є в основі підвищення її конкурентоспроможності, проте проблема вдосконалення керування цим потенціалом залишається недостатньо вивченою. [1]

Враховуючи туристично-ресурсний потенціал регіону, Покуття повинно розвиватися виключно пропульсивними темпами, тобто підвищення асортименту та рівня якості послуг має супроводжуватися відповідним економічним зростанням. Загалом економіку регіону доцільно спрямувати на реформування рекреаційного комплексу, розвитку індустрії відпочинку та розваг з врахуванням різних видів туризму, що вже стали звичними для території, та нових, ще не популяризованих видів активного проведення дозвілля.

Отже, важливість туризму постійно зростає: активно розвиваються та удосконалюються туристичні продукти, покращується рівень обслуговування туристів, впроваджуються заходи, що сприяють просуванню бренду Покуття як туристичного регіону України. На даний час регіон має всі належні складові туристичної інфраструктури, проте вони поки що знаходяться на стадії становлення.

Список використаних джерел:

1. Гаврилук С.П. Конкурентоспроможність підприємств у сфері туристичного бізнесу: навчальний посібник / С.П. Гаврилук. – К.: Київський нац. торг-екон. ун-т, 2006. – 180 с.
2. Гуменюк Г.М. Організація туристичних подорожей: навчально-методичний посібник / Г.М. Гуменюк. – Івано-Франківськ: НАІР, 2014. – 364 с.
3. Маланюк Т. Туристично-рекреаційний комплекс Прикарпаття: його стан і перспективи розвитку / Т. Маланюк // Краєзнавець Прикарпаття. – 2003. - №1. – С.14-16.
4. Рутинський М. Й., Стецюк О. В. Туристичний комплекс Карпатського регіону України: монографія / М. Й. Рутинський, О. В. Стецюк. – Чернівці: Книги – XXI, 2008. – 440 с.
5. Рутинський М. Й. Ключеві принципи сталого розвитку курортно-рекреаційної сфери західного регіону України / М. Й. Рутинський // Стале природокористування: підходи, проблеми, перспектива. Матеріали III міжнар. Наук. конф. (28-29 травня, 2010 р.). – Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. – С. 137-138.
6. Суспільно-географічні передумови розвитку туристичної галузі Івано-Франківської області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/shtogry.htm

Лідія Іщук,

наук.кер. – Пенюк В.О.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Особливості безвізового режиму для українських туристів

Процес досягнення безвізового режиму в Україні є тим фактором, що відкриває можливості для українських туристів. Він характеризується певними проблемами, пов'язаними з питанням поліпшення економічного стану та розвитком виїзного туризму, адже після впровадження безвізового режиму для українців відкрилися кордони 26 країн.

Безвізовий режим між Україною та Європейським союзом - статус, що дозволяє громадянам України вільно перетинати міждержавні кордони країн Європейського Союзу з наявністю лише біометричного паспорту, без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу, починаючи з 11 червня 2017 року [1]. Безвізовий режим дозволяє громадянам України перебувати на території країн ЄС не більше 90 днів протягом будь-якого 180-денного періоду. Безвізовий режим дозволяє туристам перетинати кордон з метою відвідування культурних чи спортивних заходів, короткострокового навчання чи обміну досвідом, шопінгу чи поїздки на лікування тощо [2].

Водночас, безвізовий режим не дає права на роботу в країнах ЄС, у тому числі, короткострокову. Безвізовий режим також не дає права на постійне проживання в країнах ЄС. Для цього, як і раніше, потрібно оформити спеціальну національну візу або дозвіл на проживання [3].

В Україні ажіотаж при отриманні біометричних паспортів був викликаний наступним [4]:

- спрощенням малої прикордонної торгівлі в суміжних з ЄС областях (Волинська, Львівська, Закарпатська, Чернівецька області);
- спрощення виїзду в ЄС відрядженим, на навчання, туристам (в т.ч. тим, хто виїжджав для придбання автотранспорту);
- заміною закордонних паспортів у зв'язку із закінченням терміну дії закордонного паспорта (природна причина);
- бажанням «про запас», «аби був», оскільки послуга з видачі паспорта може подорожчати в майбутньому;
- видаленням старої історії перетину кордонів (в разі, якщо були якісь дрібні порушення або небажані маршрути);
- зміною статусу/прізвища;
- відвіданням країн ЄС з метою пошуку місця роботи (переговорів з метою підписання контракту) тощо.

Для українських туристів перевагами безвізового режиму є такі:

- відкриття українцям можливість вільного пересування Європою (поїздки на вікенди, концерти, виставки, музичні та театральні фестивалі, футбольні матчі, пляжний відпочинок, до друзів і рідних тощо);
- можливість формування спонтанних поїздок;
- очікування на зниження цін на авіаквитки, вихід на ринок України нових Lowcost-авіакомпаній, що тільки збільшить виїзний туризм.
- вільний пошук роботи (поїздки на співбесіди, зустрічі з роботодавцями, ознайомлення з умовами роботи в компанії тощо);

– вільний пошук можливостей для розвитку бізнесу (пошук партнерів/інвесторів, обмін досвідом тощо, участь у різних конференціях, виставках та інших заходах);

– можливість проходження навчання в ЄС у рамках коротких за терміном перебування програм (до 90 днів);

Але певні недоліки безвізового режиму теж існують:

– через слабку мобільність українців та обмежені фінансові можливості користування безвізовим режимом унеможливорюється для більшості українців;

– підписання угоди з ЄС для України є тією рушійною силою, що сприяє втраті великої кількості населення, яка їде закордон, відповідно вивозячи грошові ресурси за межі України громадяни ніяким чином не збагачують бюджет України, що й так знаходиться у скрутному положенні.

– втрата цінних кадрів для України, що призводить до занепаду промисловості, сільського господарства та й інших галузей національної економіки.

Отож, після відкриття кордонів для України країнами ЄС в нашій державі відчувся брак кваліфікованих кадрів. Зумовлено це тим, що українці, що мають хоч якісь навички, бажують виїхати або в гіршому випадку уже виїхали закордон. З іншого боку, вони відмовляються працювати в Україні за таку зарплатню. Але вважати безвіз для України поразкою не можна. Оскільки туристичні простори тільки відкриваються, українці дійсно почали подорожувати відкрито Європою без зайвих перепон. Проблема лише у тому, що низький рівень доходів українців робить країни ЄС такими ж недосяжними, якими вони були і до введення безвізового режиму. Оскільки безвіз триває в Україні лише трохи більше року, чітких позитивних чи негативних зрушень не спостерігається.

Список використаних джерел:

1. Безвізовий режим між Україною та Європейським Союзом. [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: uk.wikipedia.org
2. Безвіз інструкція по застосуванню. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://www.momondo.ua/kudy-poihaty/stattya/bezviz-instruksiya>
3. Умови перебування закордоном. [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу: <https://openeurope.in.ua/subjects/test-proverka-poiska-zigmund-tema-3>
4. Яким був перший рік безвізу з ЄС? [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу: <https://dyvys.info/2018/06/11/welcome-to-europe-yakym-buv-pershij-rik-bezvizu-z-yes/>

Леся Матковська,

наук. кер. – Долга Г.В.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Велосипедний туризм як вид спеціалізованого туризму

В міру зростання популярності на здоровий та екологічний спосіб життя, зростає цікавість до аналогічних видів туризму, які сприяють фізичному розвитку людини, при цьому, не завдаючи негативного впливу навколишньому середовищу. На сьогодні, велосипедний туризм – один із найпоширеніших видів активного відпочинку серед спеціалізованих видів

туризму. Це обумовлено великою популяризацією велосипедного транспорту та зацікавленістю сучасних людей у здоровому способі життя. А, оскільки, велосипедний туризм поєднує в собі не лише розвиток фізичних можливостей людини, але, і знайомство з новими об'єктами, традиціями та звичаями регіонів, де проходять маршрути велосипедного туризму, то вважається, що популярність даного виду відпочинку зростатиме і надалі.

Головними чинниками розвитку велотуризму в Україні є: різноманітність та висока привабливість природних та історико-культурних рекреаційних ресурсів, різноманітний рельєф території України. Серед негативних сторін – недостатній розвиток інфраструктури велосипедного туризму. Найсприятливіші умови для подорожі в Західній Україні – там знаходиться найбільше велосипедних стоянок, пунктів ремонту та велоготелів [1, с.127].

Велосипедні подорожі можуть бути як одноденними – в околицях міста, поїздки вихідного дня, багатоденні, довготривалі подорожі, а також навколосвітні подорожі, що можуть тривати кілька років. Більшість туристів організовує маршрути самостійно, визначаючи кількість днів, район подорожі та складність. Усі необхідні речі, в тому числі, і палатки, туристи везуть самі. Організовані велотури пропонуються туристичними фірмами, часто у складі комбінованих турів, поєднуючись з рафтингом. Середня група, що відправляється у велоподорож, 7-10 осіб. Вік учасників від 18 до 40 років. Оптимальне навантаження під час велотуру – близько 40 км на день [2, с.82]. Переваги велосипедного туризму у порівнянні з іншими видами:

- вид активного відпочинку, який сприяє розвитку фізичних можливостей людини, покращує загальний тонус організму, допомагає позбавитися від зайвої ваги при регулярних поїздках;
- досить масовий вид туризму для всіх вікових категорій населення, оскільки не передбачає якихось конкретних фізичних чи інших вимог до туристів;
- достатньо доступний вид туризму, який передбачає витрати лише на купівлю велосипеда, спеціального одягу та спорядження, користуватися яким можна буде багаторазово;
- для велосипедного туризму характерні швидкі динамічні походи з різноманітними перешкодами, часта зміна вражень, отримання емоцій;
- є одним із найбільш екологічно чистих, що виводить його на якісно новий рівень серед інших видів туризму;
- підвищує витривалість організму, загартовує його, покращує діяльність серцево-судинної та дихальної систем.

Слід зауважити, що за умови врахування максимальної кількості факторів при організації видів спортивно-оздоровчого туризму, у ньому гармонійно поєднуються спортивна та рекреаційно-пізнавальна складова, що, з одного боку, урізноманітнює сегмент споживача, з іншого боку – розширює географію дестинацій [3, с. 74].

Незважаючи на ряд переваг, якими володіє велотуризм, варто зазначити і деякі його недоліки:

- готуючись до велоподорожі, важко заздалегідь спрогнозувати погоду, тому часто доводиться їхати в тур при несприятливих погодних умовах: під час дощу, сильного вітру;
- при самодіяльному велотуризмі доводиться перевозити весь багаж

самостійно, без наявності допоміжного транспорту, що збільшує навантаження на туриста і прискорює втому;

- цим видом туризму неможливо займатися цілорічно: велосезон триває з квітня по жовтень. Хоча, у порівнянні з водним чи вітрильним туризмом, велотуризм у часових інтервалах є довшим.

На шляху розвитку велосипедного туризму в Україні стоять ряд перепон, які необхідно негайно усувати. До них належать: недостатня державна підтримка розвитку туризму в Україні; обмежене фінансування туризму; відсутність розвитку та пропаганди молодіжного туризму, зокрема, у освітніх закладах; недостатній розвиток туристичної інфраструктури, матеріально-технічної бази; відсутність можливості перевезення велосипедів у громадському транспорті; незначна кількість пунктів прокату велосипедів у регіонах; необлаштовані місця короткочасного відпочинку туристів та стоянки велосипедів; елементарний брак поваги до велосипедистів з боку водіїв авто.

Отже, велосипедний туризм з кожним роком набирає все більшої популярності, і цікавість з боку реальних і потенційних туристів, які мають бажання займатися даним видом активної діяльності, невпинно зростає. Проте, цей вид туризму має також свої недоліки та проблеми, які перешкоджають розвитку велосипедного туризму в Україні, які необхідно якнайшвидше вирішувати.

Список використаних джерел:

1. Заседка І. В. Розвиток велосипедного туризму в Україні як спеціалізованого виду туризму / І. В. Заседка // Географія та туризм. – 2013. – № 25. – С. 124-131. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2013_25_18
2. Тулулюк Н. Л. ВелоУкраїна. 55 кращих маршрутів / Н. Л. Тулулюк. – Харків : АССА, 2011. – 368 с.
3. Романів П. В. Аспекти організації велосипедного туризму у Тернопільській області / П. В. Романів // Географія та туризм. – 2012. – № 21. – С. 73-80. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gt_2012_21_14

Пентякова А.А., Архілюк М.Д.,
наук.кер. – Гищук Р.М.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Особливості потенціалу об'єктів сакральної архітектури Чернівецької області як ресурсної складової екскурсійної діяльності

На сучасному етапі розвитку туризму в Україні постає проблема раціонального використання історико-культурних пам'яток в екскурсійній діяльності. Значну кількість історико-культурних пам'яток займають саме сакральні об'єкти. Чернівецька область як частина Карпатського регіону входить до насиченого сакрально-туристичними об'єктами Західноукраїнського району. В історіографії проблеми місця пам'яток історії та культури в туристичній сфері приділено недостатньо уваги, незважаючи на виділення в останні роки туристичного краєзнавства в окрему наукову дисципліну. Необхідність вирішення даних питань обумовила доцільність вибору теми дослідження, визначила його завдання та напрями.

Сакрально-туристичний потенціал Чернівецької області досліджується

відносно недавно, з ХХІ століття. Вивчення релігійного туризму та паломництва у Чернівецькій області займається В.О. Джаман, Ж.І. Бучко, І.І. Косташук [1, 3]. Для дослідження сакрального-туристичного потенціалу Чернівецької області, нами було визначено кількість сакральних-туристичних 75 об'єктів національного значення, проведена рейтингова оцінка сакральних пам'яток Чернівецької області за коефіцієнтами охоронного статусу, коефіцієнт концентрації об'єктів на площі.

Оцінка загальної кількості сакральних пам'яток Чернівецької області показала, що пересічне значення сакральних пам'яток національного значення складає 4,75. Найбільше сакральних пам'яток національного значення знаходиться у Герцаївському (12) та Кіцманському (10) районах. Менші, за пересічні, але близькі до нього показники, складають другу групу районів: Сторожинецький, Путильський райони. У цій групі кількість сакральних пам'яток національного значення становить 7 одиниць. Для визначення рейтингової оцінки сакральних пам'яток за коефіцієнтами охоронного статусу, варто враховувати їхню кількість, виходячи з коефіцієнта «статусної ваги», де 1,0 – отримують пам'ятки національного значення, 0,75 – пам'ятки місцевого значення. Отже, виходячи із коефіцієнта статусної ваги пересічне значення пам'яток національного значення становить – 4,75. Найвища рейтингова оцінка у Герцаївському (12,0) та Кіцманському (10,0) районах.

Для більш детального аналізу, доцільно виміряти не тільки кількість пам'яток по районах загалом, а ще й модифіковані коефіцієнти кількості об'єктів, площу, яку вони займають і людність, на яку вони припадають. Модифікований показник сакральних пам'яток національного значення у Чернівецькій області – 0,007, вище за пересічне значення Герцаївському та Кіцманському районах. Виходячи із значення коефіцієнта пізнавальної цінності, райони області відносять до висоотрактивних. У Кіцманському, Вижницькому та Сторожинецькому районі коефіцієнт пізнавальної цінності варіється від 0,9 до 0,94. Дані райони відносять до унікальних за наявністю сакральних ресурсів, пізнавальна цінність не залежить від величини району, а залежить від наявності сакральних об'єктів і їх цінності.

Найвищий коефіцієнт локалізації об'єктів з розрахунку на площу району спостерігається у м. Чернівці (6,53) , це можна пояснити тим, що місто займає найбільшу питому вагу за кількістю пам'яток культурної спадщини та найменшу за площею територію, а даний показник розраховується як відношення питомої ваги за кількістю об'єктів до питомої ваги за площею території. Досить високі показники мають, Герцаївському (5,39) та Кіцманському (2,34) районах. Найнижчі показники коефіцієнта локалізації в таких районах як Хотинський, Сокирянський, Сторожинецький, Кельменецький. У цих районах показник варіюється від 0 до 0,31.

За допомогою проведеного нами рейтингового ряду кількості сакральних-туристичних об'єктів, нам вдалось виявити перспективні райони для розвитку релігійного туризму. У Чернівецькій області перспективну районну платформу для розвитку сакрального туризму формують Кіцманський, Герцаївський, Заставнівський райони та місто Чернівці. Дані об'єкти використовуються у наступних екскурсійних програмах: екскурсія: «Храми великого Коцмана та його присілками», тематична екскурсія «Малим

Єврейським Ватиканом», екскурсія «Дорогою до Святого Іллі Пророка», тематична екскурсія «Сакральними об'єктами та монастирями Наддністерської Буковини».

Список використаних джерел:

1. Бейдик О. О. Методологія та методика аналізу рекреаційно-туристських ресурсів України: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня д-ра географічних наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / О. О. Бейдик. – Київ, 2004. – 36 с.
2. Вечерський В. В. Українська спадщина : Історико-культурологічне есе / В. В. Вечерський. – К., 2004. – 340 с.
3. Косташук І. І. Методика оцінки сакральних туристичних ресурсів регіону (на прикладі Чернівецької області) / І. І. Косташук // Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць : Географія. – Чернівці: Рута, 2010. – Вип. 519-520. – С. 81-86
4. Методика оцінки сакральних туристичних ресурсів регіону (на прикладі Чернівецької області) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела: <http://collectedpapers.com.ua>

Катерина Архипова,
наук. кер. – Готинчан І.З.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Застосування економіко-математичного моделювання для мінімізації витрат підприємства

Головною метою кожного комерційного підприємства є отримання максимального прибутку. Велику роль у цьому відіграє мінімізація витрат. Для неї застосовують методи економіко-математичного моделювання. Застосування економіко-математичних методів дає можливість створити оптимальний план розподілу ресурсів виробництва.

В умовах нестабільної економічної ситуації значно зростає важливість питань, пов'язаних із зниженням вартості продукції і виробничих процесів. Відсутність оптимальної структури витрат на виробництво, недотримання нормативів виробництва призводять до збільшення витрат, а отже стають проблемою не тільки для виробників, але і для споживачів.

Збільшити прибуток підприємство може двома шляхами. Перший шлях – підвищити ціни на свою продукцію, але така політика обумовлена багатьма факторами, що не залежать від діяльності підприємства. Другий напрямок є більш перспективним – зниження поточних витрат. Управління витратами з метою їх зниження та оптимізації є одним із важливих завдань керівництва діяльністю підприємства та мобілізації і використання внутрішніх резервів [1, с.36-38].

Оптимізація витрат підприємства спрямована на вирішення наступних питань: оцінку обґрунтованості абсолютної величини витрат; її відповідність плановим величинам; оцінку факторів формування величини та структури витрат; своєчасне виявлення резервів зменшення витрат; виявлення та обґрунтування механізмів мобілізації таких резервів [3, с. 229].

Товаровиробники змушені шукати можливості зниження виробничих витрат через низький рівень платоспроможності споживачів, а це вимагає перегляду структури витрат, її частин, як складових ефективності виробництва. Зменшення виробничих витрат не можна розглядати окремо від питання максимізації прибутку. Іншими словами, ці дві складові в процесі управління необхідно поєднувати.

Математичне моделювання – це метод дослідження, який заснований на аналогії процесів і явищ, різних за своєю природою, які описуються однаковими математичними залежностями. Таким чином, математичне моделювання є важливою формою моделювання, планування та управління. Правильно побудована модель повно і точно відображає за допомогою нерівностей і рівнянь найбільш істотні зв'язки і залежності економічних систем або процесів, що моделюються. Зазначена модель є економіко-математичною, тобто відображає в математичній формі вираз загальних взаємозв'язків та закономірностей економічного явища [4, с.458].

Існує багато методів для мінімізації витрат. В даному випадку ми розглянемо мінімізацію витрат шляхом визначення оптимального плану виробництва.

Розглянемо, для прикладу, задачу визначення оптимального плану

продовжувати дослідження методів та адаптувати їх під науково-технічний розвиток.

Список використаних джерел:

1. Войц А. Аналіз текущих затрат / А. Войц // Аудит и налогообложение, 2003. – №7.
2. Дебела І. М. Економіко-математичне моделювання [Електронний ресурс] / І. М. Дебела – Режим доступу до ресурсу: <http://mir.zavantag.com/matematika/107524/index.html>.
3. Дороженко Л.І. Сутність оптимізації витрат із застосуванням економіко-математичних методів / Л.І. Дороженко // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Економічні науки». – Вип. 6. Ч.5. – 2014.
4. Чернецька О. В. Економіко-математичне моделювання як засіб оптимізації структури витрат в сільськогосподарських підприємствах / О. В. Чернецька. // Економічні науки. – 2010.

Наталія Кругляк,

наук. кер. – Готинчан І.З.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Моделювання та розв'язання конфліктних ситуацій за допомогою теорії ігор

В умовах ринкової економіки постійно виникають ситуації, коли між двома або більше конкуруючими сторонами, що переслідують різні цілі, стикаються інтереси. Такого роду ситуації називаються конфліктними. Саме моделювання та розв'язання конфліктних ситуацій із застосуванням теорії ігор дозволяє прорахувати найбільш вигідні варіанти вирішення для суб'єктів даного процесу. Рішення подібних ситуацій вимагає повної визначеності у формулюванні їх умов (правил гри) встановлення кількості гравців, виявлення можливих стратегій гравців, можливих виграшів (прогреш розуміється як негативний вигреш).

Теорія ігор – це теорія індивідуальних рішень, що приймаються в умовах недостатньої інформації відносно результатів цих рішень [3, с.19].

Характерною особливістю ігрової ситуації є взаємодія різних інтересів двох чи більше суперників, кожний з яких намагається оптимізувати свої рішення. Існує багато різних ігор, серед яких найпоширеніші стратегічні. У таких іграх джерелом невизначеності є відсутність інформації про його стратегію. Кожна протидіюча сторона (гравці) має можливість вибору одного або кількох варіантів дій – стратегій. Стратегією гравця називають план, за яким він здійснює вибір у будь-якій можливій ситуації, володіючи будь-якою фактично можливою інформацією [2, с.213].

Для того щоб знайти розв'язок гри, слід для кожного гравця вибрати стратегію, яка задовольняє умові оптимальності. Тобто один з гравців повинен отримати максимальний вигреш, коли другий дотримується своєї стратегії. У той же час другий гравець повинен мати мінімальний прогреш, якщо перший дотримується своєї стратегії. Такі стратегії називаються оптимальними. Оптимальні стратегії повинні також задовольняти умові стійкості, тобто будь-якому з гравців повинно бути не вигідно відмовитися від своєї стратегії в цій грі.

Мета теорії ігор – це визначення оптимальної стратегії для кожного гравця, яка за багаторазового повторення гри забезпечує йому максимально можливий середній вигреш.

Розглянемо гру, в якій беруть участь два гравці, один з яких може дотримуватися стратегії i з n своїх можливих ($i = 1, 2, \dots, n$), а другий, не знаючи вибору першого, вибирає стратегію j з m своїх можливих стратегій ($j = 1, 2, \dots, m$). У результаті перший гравець (А) виграє a_i , а другий (В) програє цю величину. Величини a_{ij} утворюють платіжну матрицю (матрицю гри):

$$\begin{array}{c}
 B_1 \quad \dots \quad B_m \\
 [a_{ij}] = \begin{array}{c} A_1 \\ A_2 \\ \vdots \\ A_n \end{array} \begin{bmatrix} a_{11} & \dots & a_{1m} \\ a_{21} & \dots & a_{2m} \\ \vdots & \dots & \vdots \\ a_{n1} & \dots & a_{nm} \end{bmatrix} \quad (1)
 \end{array}$$

Рядки матриці (1) відповідають стратегіям ($A_1, \dots, A_n$) гравця А, а стовпці – стратегіям ($B_1, \dots, B_m$) гравця В. Такі стратегії називаються чистими. Будемо вважати, що при $a_{ij} > 0$ гравець А виграє, а гравець В програє величину a_{ij} . Якщо $a_{ij} < 0$, то, навпаки, виграє гравець В і програє гравець А [1, с. 229].

Спочатку знайдемо найкращу зі стратегій гравця А, тобто найкращу серед $A_1, \dots, A_n$ з урахуванням можливих варіантів відповідей на неї гравця В. При цьому необхідно враховувати те, що на довільну стратегію A_i гравець В відповідає стратегією B_j , для якої виграш гравця А буде мінімальним. Для знаходження стратегії B_j необхідно в i -му рядку платіжної матриці знайти $a_i = \min_j \{a_{ij}\}$. При зміні стратегії гравця А одночасно будуть змінюватися відповідні їм числа a_i . Зрозуміло, що гравцеві А вигідно завжди зупинитися на такій стратегії A_i , для якої значення $a = \max_i \{a_i\}$, або, враховуючи представлення a_i , отримаємо $a = \max_i \min_j \{a_{ij}\}$. Число a називається нижньою ціною гри чи максиміном, а відповідна йому стратегія (рядок) – максимінною [1, с. 229].

Якщо гравець А буде дотримуватися максимінної стратегії, то йому, при довільній поведінці гравця В, в будь-якому випадку гарантований виграш, не менший a . Аналогічно можна визначити найкращу стратегію для гравця В, мета якого – звести виграш гравця А до мінімуму. Для цього гравець В прагне для кожної своєї стратегії B_j отримати максимальне значення виграшу при довільній стратегії гравця А, тобто він шукає значення $\beta_j = \max_i \{a_{ij}\}$. Проте гравець В не може розраховувати на те, що гравець А дозволить йому отримати будь-який із виграшів β_j . Єдине, на що може розраховувати гравець В, то це на те, щоб отримати виграш, який не буде меншим величини $\beta = \min_j \max_i \{a_{ij}\}$. Величина β називається верхньою ціною гри, чи мінімаксом, а відповідна йому стратегія гравця (стовпець) –

мінімаксною. Мінімаксна стратегія – найобережніша стратегія для гравця В. Вона забезпечує йому в будь-якому випадку програвш, не більший β , і відповідно вигравш гравцеві А, теж не більший від β . Якщо $a = \beta = v$, то число v називається ціною гри [1, с.229-230].

Гра, для якої $a = \beta$, тобто мінімаксне значення рівне максимінному, називається грою із сідловою точкою. Для гри зі сідловою точкою розв'язок полягає у виборі максимінної й мінімаксної стратегій, які є оптимальними. У такому випадку, оптимальність означає, що жоден гравець не прагне змінити свою стратегію, тому що суперник може відповісти на це вибором іншої стратегії, яка може дати гірший результат для першого.

Отже, теорія ігор сьогодні широко використовується як потужний апарат дослідження суспільно-економічних процесів для вирішення конфліктних ситуацій. Її застосування та досягнення нею цілей за допомогою певних стратегій дає корисний ефект для економіки будь-якої країни.

Список використаних джерел:

1. Економіко-математичне моделювання: Навчальний посібник / За ред. О. Т. Івашука. – Тернопіль: ТНЕУ «Економічна думка», 2008. – 704 с.
2. Математичне програмування: Навч.-метод. Посібник для самост. вивч. дисц. / Вітлінський В.В., Наконечний С.І., Терещенко Т.О. – К.: КНЕУ, 2001. – 248 с.
3. Шиян А. А. Математична модель для впливу суспільних інститутів на ефективність економіки України / А. А. Шиян // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2008. – №2. – С. 19-23.

Олександр Попов,
наук. кер. – Королук Ю.Г.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Основні переваги технології AJAX при створенні ІС підприємства

Невід'ємною складовою кожного підприємства в наш час, є наявність власної інформаційної системи. У системах обробки інформації головними її компонентами є дані та обчислення. Більшість інформаційних систем управління інформаційними ресурсами в організаціях містять і багато інших компонентів, таких як вимоги, запити, тригери і звіти. І всі вони, зокрема, містять великі описи свого власного змісту в тій чи іншій формі. Ці описи необхідні для інтерпретації і для коректного використання наданої інформації (коли в системі немає повного опису, то передбачається, що користувачі отримують його з іншого джерела). І в цьому випадку потрібна певна технологія яка б змогла динамічно виводити всі ті запити, оскільки в 90% сайтів на сьогоднішній день більшість запитів виконуються не перезавантажуючи сторінку.

Якщо раніше користувачам було достатньо просто зайти на сайт чи додаток і отримати бажану послугу, то зараз користувачі дивляться на дизайн, зручність, і доступність вашого ресурсу. І коли існуючих інструментів було недостатньо щоб розробити такий продукт, тоді і відбувся технологічний прорив. Таким проривом в свій час став AJAX - підхід до побудови призначених для користувача інтерфейсів web-додатків, при якому web-сторінка не перезавантажується, а сама довантажує потрібні користувачу дані. AJAX - один з компонентів концепції DHTML [1].

Поява даної технології спричинена тим що в даний час розробка WEB додатків прагне до розмежування клієнтської частини і серверної. При розробці складних проєктів виникає необхідність в структурованості і зручному читанні коду. Не слід засмічувати код програміста кодом верстальника, а код верстальника - правками дизайнера, і так далі.

Виникає необхідність в розмежуванні роботи. Так, наприклад, дизайнер робитиме свою роботу, верстальник свою, програміст свою, і при цьому ніхто один одному заважати не буде. У підсумку кожному учаснику проєкту досить буде знати тільки ті дані, з якими йому доведеться працювати. В такому випадку продуктивність групи і якість проєкту підвищується в рази.

Отже, AJAX - це ідея, яка базується на двох основних принципах:

- Використання DHTML для динамічної зміни змісту сторінки.
- Використання XMLHttpRequest для звернення до сервера під час функціонування сторінки без перезавантаження.

Використання цих двох підходів дозволяє створювати набагато зручніші WEB-інтерфейси користувача на тих сторінках сайтів, де необхідна активна взаємодія з користувачем. Використання Ajax стало найбільш популярно після того, як компанія Google почала активно використовувати його при створенні своїх сайтів, таких як Gmail, Google maps і Google Suggest. Створення цих сайтів підтвердило ефективність використання даного підходу.

Клієнт, набираючи в рядку пошуку адресу ресурсу який його цікавить, потрапляючи на сервер, робить до нього запит. Сервер виробляє обчислення відповідно до запиту, звертається до бази даних і так далі, після чого отримані дані йдуть клієнту і в разі необхідності підставляються в шаблони і обробляються браузером. Результатом є сторінка, яку ми бачимо, і яку 80% населення країни знаходиться в WEB називають Інтернетом. Це найпростіша модель взаємодії і як наслідок, найпоширеніша.

При зверненні до сервера, генерується сторінка, яка буде відобразитися користувачеві, і пропонувати йому зробити потрібну йому послідовність дій. При свідомому (хоча і не обов'язково) виборі клієнта, його запит буде звертатися до AJAX модуля, який і буде виробляти всі потрібні йому обчислення і роботу з необхідним сервером. Основна відмінність в тому що цей метод дає нам можливість динамічно звертатися до сервера і виконувати цікаві для нас дії. Наприклад, нам потрібно виконати звернення до бази даних і отримати цікаві для нас дані, які потім будемо використовувати.

Найзручніше виконувати Ajax запити в поєднанні з JQuery - це популярна javascript бібліотека, здатна істотно спростити життя Web-розробнику. Бібліотека jQuery містить функціонал, корисний для максимально широкого кола завдань. Проте, розробниками бібліотеки не ставилося завдання суміщення в jQuery функцій, які підійшли б усюди, оскільки це призвело б до великого коду, велика частина якого не затребувана. Тому була реалізована архітектура компактного універсального ядра бібліотеки і плагінів. Це дозволяє зібрати для ресурсу саме той JavaScript-функціонал, який на ньому був би затребуваний [2].

Основні види запитів в Ajax є Get і Post. В загальному вони виконують аналогічні функції. Спершу метод який позначається в url Ajax запиту треба

позначити одним з цих двох типів. Наступним етапом є присвоєння необхідному методу атрибута з аналогічною назвою, щоб даний запит працював коректно і не вибило помилку.

Суттєва і єдина відмінність між цим типами є те що в методі Post можна як отримувати на виході певні данні з сервера так і навпаки відправляти задля зберігання , редагування або іншої операцією з БД.

Отже Ajax це технологія яка додала дуже важливий функціонал в 90% сучасних сайтах і яка суттєво облегла роботу розробникам при створення динамічного сайту. А з плану використання ІС, вона стала набагато зручнішою бо все працює швидше і являється зручнішим для сприймання.

Список використаних джерел:

1. Стивен Х. Ajax Біблія програміста / Хольцнер Стивен. – Київ: Діалектика, 2012. – 560 с.
2. Каслдайн Е. Вивчення jQuery / Е. Каслдайн, К. Шарки. – СанктПетербург, 2012. – 400 с.

Леся Рекуник,

наук. кер. – Готинчан І.З.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м.Чернівці

Математичні моделі економічного розвитку України

Математична модель — це система математичних співвідношень, які описують досліджуваний процес або явище [1].

До основних характеристик математичних моделей належать: ступінь універсальності моделі, точність моделі, адекватність моделі, економічність моделі.

За ступенем відповідності параметрів моделі і оригіналу розрізняють подібності абсолютну і практичну (неабсолютну). Остання, в свою чергу, буває повною, неповною і наближеною. За адекватністю фізичної природи аналогічних явищ подібність поділяють на математичну і фізичну (електричну, механічну, теплову тощо). Фізична подібність досягається за однакової фізичної природи явищ, математична – за відповідності схожих параметрів процесів різної фізичної природи. І перша, і друга подібності можуть бути повною, неповною і наближеною[2].

Значний внесок у розвиток практичного застосування методів математичного моделювання зробили вчені, такі як: Буркінський Б., Вітлінський В.В., Грабовецький Б.Є., ЗдрокВ., ЛепаН., Осипов В., Прокопов С.В., СлуцькийЄ., Туган-Барановський М.І. та інші.

Однією з основних економіко-математичних моделей є модель багатогалузевої економіки (балансовий аналіз), у якій зв'язок між галузями відображають у таблицях міжгалузевого балансу. У 1936 році американський економіст В.Леонт'єв запропонував модель, яка дає змогу аналізувати ці таблиці. В результаті цього дослідження можна встановити, яким має бути обсяг виробництва кожної з галузей, щоб задовольнити всі потреби в продукції цієї галузі. Ця модель використовує апарат матриць, визначників та основні положення про системи лінійних рівнянь. На основі цього апарату побудовані і інші моделі: лінійна модель міжнародної торгівлі (лінійна модель обміну), модель рівноважних цін.

На основі теоретичних положень аналітичної геометрії на площині

побудована математична модель рівноваги ринку, в якій основним є співвідношення між двома величинами: ціною одиниці товару p та обсягом товару на ринку q . Ціну одиниці товару p та обсяг товару на ринку q треба розглянути як впорядковану пару чисел $(p; q)$ і поставити їй у відповідність на площині точку $(p; q)$. Функцію $S=S(p)$ називають функцією пропозиції товару, а функцію $g=g(p)$ – функцією попиту товару.

При побудові математичної моделі рівноваги доходів і збитків компанії використовується рівняння прямої на площині [3, 4].

Закон Мальтуса – найпростіша модель експоненційного зростання чисельності популяції за умови сталого приросту (необмежених ресурсів). Таким законом описують збільшення кількості бактерій, водоростей, дріжджів, до того як середовище почне виснажуватись. Модель Мальтуса можна застосовувати в обмежених часових інтервалах.

Рівняння Лотки–Вольтєрри або рівняння хижак–жертва – система двох звичайних диференціальних рівнянь першого порядку, яка описує кінетику чисельності популяції з одним типом хижаків і одним типом жертв. Характерною особливістю рівнянь є те, що їх розв'язком є автоколивання. Рівняння запропонували незалежно Альфред Джеймс Лотка та Віто Вольтєрра, в 1925 та 1926 роках, відповідно. Рівняння описують наступні процеси: розмноження жертв та їхня гибель в результаті поїдання хижаками, розмноження та вимирання хижаків. Вважається, що розмноження хижаків пропорційне кількості їжі, тобто, кількості потенційних жертв у популяції.

Модель біологічного нейрона – математичний опис властивостей нервових клітин, або нейронів, яка створена для того, щоб якомога точно передати і передбачити поведінку біологічних процесів. Це відрізняє дані моделі від штучного нейрона, який застосовується в задачах, де ефективність обчислення має більш важливе значення [1].

Метод математичного моделювання, який зводить дослідження явищ зовнішнього світу до математичних задач, посідає провідне місце серед інших методів досліджень, особливо завдяки наявності обчислювальної техніки. Він дозволяє проектувати нові технічні засоби, що працюють в оптимальних режимах, для розв'язання складних задач науки і техніки та передбачати нові явища. Математичні моделі зарекомендували себе важливим засобом управління. Вони застосовуються у різних галузях знань, стали необхідним апаратом економічного планування і важливим елементом автоматизованих систем управління.

Основними причинами швидкого поширення методів економіко-математичного моделювання є різке ускладнення сучасної економічної практики, викликане високим рівнем розвитку виробництва, зростанням темпів науково-технічного прогресу, вимогами підвищення ефективності використання природних ресурсів.

Математичні моделі дають можливість точно і компактно викласти положення економічної теорії; формально описати зв'язки між економічними змінними; розв'язати задачі оптимізації.

Список використаних джерел:

1. Математична модель [Електронний ресурс]: режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Математична_модель
2. Математичні моделі: означення, характеристики, етапи побудови [Електронний ресурс]: режим доступу: https://posibnyky.vntu.edu.ua/b_ap/.html

3. Макаренко В.О. Вища математика для економістів: Навч. посіб./ В.О.Макаренко. – К.: Знання, 2008. – 517с.

4. Грисенко М.В. Математика для економістів: Методи й моделі, приклади й задачі: Навч. посіб/ М.В.Грисенко. – К.: Либідь, 2007. – 720с.

Яна Янцеловська,

наук.кер. – Готинчан І.З.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Використання математичних методів і моделей в економіці

Моделювання є важливим засобом розв'язання багатьох економічних завдань і, зокрема, проведення аналітичного дослідження, а результати моделі до певної міри спрощено відображають сутність глибинних процесів економічного розвитку внаслідок застосування специфічних принципів, притаманних характеру моделювання. Модель — це спеціально створений об'єкт, на якому відтворюються певні характеристики досліджуваного явища, а моделювання— це конкретне відтворення цих характеристик, що дає змогу вивчати можливу поведінку явища без проведення експериментів над ним [3].

Саме для дослідження економічних процесів, де неможливе будь-яке експериментування, особливого значення набуває математичне моделювання. Завдяки застосуванню потужного математичного апарату воно є найефективнішим і найдосконалішим методом. У свою чергу, математичні методи не можуть застосовуватися безпосередньо щодо дійсності, а лише щодо математичних моделей того чи іншого кола явищ. Математичне моделювання як кількісний інструментарій дослідника по суті своїй належить не тільки математиці — воно має самостійне значення, і свою історію.

Економіко-математичне моделювання є універсальним інструментом аналізу та дослідження виробничих та фінансово-господарських процесів і явищ.

Широкое використання математичних методів є важливим напрямком удосконалення економічного аналізу, який підвищує ефективність діяльності підприємств та їхніх підрозділів. Основними причинами швидкого поширення методів економіко-математичного моделювання є різке ускладнення сучасної економічної практики, викликане високим рівнем розвитку виробництва, зростанням темпів науково-технічного прогресу, вимогами підвищення ефективності використання природних ресурсів.

Моделювання – це наукова теорія побудови і реалізації моделей, за допомогою яких досліджуються явища, процеси в природі і суспільному житті [4]. Побудова економіко-математичних моделей – складний процес, який вимагає глибоких знань з економічної теорії, предмета дослідження і математичного інструментарію [2].

Модель – це спрощене представлення або абстракція реальності, умовний образ об'єкта, який створюється для більш глибокого вивчення дійсності. Математична модель дає змогу знаходити оптимальний варіант управлінського рішення, яке дає можливість забезпечити розвиток ситуації для ефективного досягнення мети.

Економіко-математичні методи і моделі дають такі можливості:

- точно і компактно викласти положення економічної теорії;
- формально описати зв'язки між економічними змінними;
- розв'язати задачі оптимізації планування та управління, відображаючи специфіку виробничих процесів;
- своєчасно реагувати на зміни цілей, обмежень на ресурси, залежностей між параметрами та адекватно коректувати плани й управлінські рішення;
- отримати інформацію про об'єкт, його функціонування;
- спрогнозувати об'єкт і його поведінку в майбутньому.

Наприклад, методи елементарної математики використовуються в економічних розрахунках при обґрунтуванні потреб у ресурсах, обліку витрат на виробництво, розробці планів, проектів, при балансових розрахунках.

Широкого розповсюдження в економічному аналізі набули методи математичної статистики. Ці методи застосовуються в тих випадках, коли зміну аналізованих показників можна представити як випадковий процес. Статистичні методи є основним засобом вивчення масових, повторюваних явищ та відіграють важливу роль у прогнозуванні поведінки економічних показників.

Економетричні методи є своєрідним поєднанням трьох областей знань: економіки, математики і статистики. Основою економетрії є економічна модель, під якою розуміють схематичне представлення економічного явища чи процесу за допомогою наукової абстракції. Одним із основних розділів економетрики є кореляційно-регресійний аналіз – сукупність математичних методів, за допомогою яких досліджуються взаємозв'язки кореляційно зв'язаних змінних [3].

Матричні методи і моделі використовуються для дослідження складних і великорозмірних економічних структур. Вони дають змогу у найбільш компактній формі представити взаємозв'язок витрат і результатів виробництва. Зручність розрахунків і чіткість економічної інтерпретації – головні особливості матричних моделей. Це важливо при створенні систем механічної обробки даних, при плануванні виробництва продукції з використанням ЕОМ.

Методи математичного програмування призначені для оптимізації виробничо-господарської діяльності. За своєю суттю, це – засіб планових розрахунків. Цінність їх для економічного аналізу полягає у тому, що вони дають змогу оцінювати досягнення потенціалу, напруженість планових завдань, визначати стан устаткування, обмежені види сировини і матеріалів, ступінь конкурентності та дефіцитності.

Для прийняття управлінських рішень в умовах ризику і невизначеності на підприємствах варто використовувати теорію ігор. Теорія ігор – це сукупність математичних методів і моделей, пов'язаних із прийняттям раціональних рішень в умовах конфлікту та невизначеності [1]. Теорія масового обслуговування досліджує на основі теорії ймовірностей математичні методи кількісної оцінки процесів масового обслуговування. Так, кожне з структурних підрозділів промислового підприємства можна представити як об'єкт системи обслуговування.

Методи дослідження операцій використовуються при аналізі для

отримання порівняльної оцінки альтернативних рішень. Реалізація цих методів повинна охоплювати такі етапи: формалізація початкової проблеми; побудова математичної моделі; розв'язок моделі; перевірка адекватності моделі; реалізація розв'язку.

Упродовж останніх років для прийняття управлінських рішень дедалі частіше застосовують методи експертних оцінок. Ці методи побудовані на використанні професійного досвіду та інтуїції спеціалістів при розв'язуванні аналітичних задач, особливо при прогнозуванні розвитку економічних ситуацій.

Економіко-математичне моделювання і моделювання економічної сфери являють собою наочний приклад плідного впровадження математичної ідеї в наукових дослідженнях. Саме тому виникає необхідність більш активного застосування таких методів в практичній діяльності .

Список використаних джерел:

1. Кігель В.Р. Математичні методи прийняття рішень у ефективному підприємстві / В.Р. Кігель. - К.: ІЕУП, 1999. - 269 с.
2. Готинчан І.З. Економіко-математичні методи і моделі: оптимізаційні задачі: навч.- метод. посібник. Видання 2-е, змінене і доповнене/ А.Р. Семчук, В.І. Денисенко, І.З. Готинчан. - Чернівці: «Місто», 2018. - 176 с.
3. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз: навч. посібник / М.Г. Чумаченко. Київський національний економічний ун-т. - 2. вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2003. - 555 с.
4. Мних Є. В. Економічний аналіз: підруч. / Є. В. Мних. - К.: Знання, 2011. - 630 с.

Олена Барановська,

наук. кер. – Бозуленко О. Я.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Критерії безпечності споживчих товарів

Проблема безпечності споживчих товарів є одним з найважливіших питань світового співтовариства, зокрема й України. Товари повинні відповідати вимогам безпеки країн, на території яких вони продаються. Існує велика кількість міжнародних і внутрішньодержавних законодавчих, нормативних, технічних документів та угод, покликаних забезпечувати безпеку пропонованих споживачеві товарів на необхідному рівні.

Контроль відповідності споживчих товарів вимогам безпеки на регіональному рівні виконують державні органи. Так, наприклад, в США існує державний орган – Комісія з безпеки споживчих товарів (Consumer Product Safety Commission, CPSC). Це незалежна федеральна установа, завдання якої – забезпечити безпеку громадян при використанні споживчих товарів.

Обов'язкові вимоги до безпеки споживчих товарів встановлюються державними органами і враховуються розробниками та виробниками у технічній документації (проектно-конструкторська документація, технічні умови, специфікації, рецептура, технічний паспорт, регламент, програма і методика випробувань тощо) на товар.

Найбільш ґрунтовне визначення безпечності міститься в Законі України "Про продовольчу безпеку України", яка трактується як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої держава гарантує фізичну й економічну доступність та якість життєво важливих продуктів харчування населенню згідно з науково обґрунтованими наборами продуктів харчування, підтримує стабільність продовольчого забезпечення населення та забезпечує продовольчу незалежність" [1].

Безпека товару – це споживча властивість товару, за якої ризик заподіяння шкоди здоров'ю людини та навколишньому середовищу у разі споживання товару, обмежений допустимим рівнем.

Для вирішення проблем безпечності товарів в Україні потрібно вдосконалювати наше законодавство. Ідентифікація показників якості продукції показникам діючих стандартів не рідко свідчить про зниження поживної цінності харчових продуктів і перевищення максимального вмісту забруднюючої речовини в продукті, що не дозволяє віднести його до класу безпечної продукції. У свою чергу, безпечний харчовий продукт – це харчовий продукт, який не створює шкідливого впливу на здоров'я людини безпосередньо чи опосередковано за умов його виробництва та обігу з дотриманням вимог санітарних заходів та споживання за призначенням. Тобто небезпечний харчовий продукт – це продукт, показники якості та споживчі властивості якого не відповідають вимогам нормативних документів і/або містять небезпечний фактор (хімічний, фізичний, біологічний), що може негативно впливати через харчування на здоров'я людини. Адже відомо, що до 80 % шкідливих речовин надходить до організму людини з їжею та напоями. Не випадково експерти відносять до найбільш важливих загроз

національній безпеці країн саме продовольство та воду.

Показники безпеки використовуються для характеристики здатності товару запобігти травматизму (механічному, електричному, пожежному, хімічному), виділяти шкідливі для людини та навколишнього середовища речовини (канцерогенні, токсичні, алергічні, мутаційні, тератогенні), справляти небезпечний фізичний вплив (радіаційне, електромагнітне, шумове та ін).

Також показники безпечності споживчих товарів можуть включати в себе показники інших груп (наприклад, функціональні або ергономічні показники) у разі високого ступеня негативного впливу. Наприклад, гігієнічні властивості одягу і взуття – повітропроникність, гігроскопічність, електризованість, відносяться до ергономічних властивостей, при високих значеннях і тривалому впливі обумовлюють безпеку здоров'я людини.

До цих показників ще можна віднести вимоги, що зумовлюють заходи та засоби захисту людини в умовах аварійної ситуації, не санкціонованої і не передбаченої правилами експлуатації в зоні можливої небезпеки. Виконання таких вимог забезпечує захист людини, що знаходиться в зоні можливої небезпеки, від шкідливих для її здоров'я небезпечних впливів.

Так само показниками безпеки можуть виступати якісні характеристики, наприклад, наявність блокувальних пристроїв, ременів безпеки, аварійної сигналізації.

Інформація про безпеку споживчих товарів створює споживчі переваги. Продавці та виробники мають змогу достовірно інформувати споживачів про безпеку споживчих товарів шляхом надання їм результатів тестування безпеки в рамках добровільної оцінки відповідності підвищеним вимогам безпеки, пропонованих недержавними організаціями (до прикладу, національними та міжнародними асоціаціями товаровиробників даної продукції, організаціями по стандартизації, споживчими товариствами тощо).

В Україні система гарантування безпечності харчових продуктів включає чотири міністерства (Міністерство охорони здоров'я, Міністерство аграрної політики та продовольства, Міністерство економічного розвитку і торгівлі, Міністерство екології та природних ресурсів) та сім комітетів і служб (Державна санітарно-епідеміологічна служба, Державна служба з карантину рослин, Державний комітет ветеринарної медицини, Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, Державна митна служба, Державна екологічна інспекція, Національне агентство з акредитації). Ця система, яка забезпечує контроль якості й безпечності на основі аналізу виробленої продукції, є недостатньо ефективною і не відповідає вимогам часу. Про це свідчить відсутність тенденції до зниження ризиків, пов'язаних із харчовими токсикоінфекціями та іншими негативними наслідками інтенсифікації сільського господарства, порушеннями при виробництві, транспортуванні та реалізації харчових продуктів. Щороку Міністерство охорони здоров'я України реєструє майже 1.5 тис. випадків харчових отруень, 70% з яких спричинені споживанням продуктів промислового виробництва невідповідної якості [2]. Відповідні цифри є наслідками некомпетентності органів державного контролю, невиконання покладених задач та невідповідність вимогам діючого законодавства. Покращити якість, а тим самим безпечність споживчих товарів, які ми

можемо бачити та споживати з полиць наших торгових центрів чи ринків, можна тільки вдосконаливши контроль за якістю товарів, впроваджуючи більш жорсткі вимоги до їх виробництва, транспортування та реалізації.

Основні недоліки вітчизняної системи державного контролю безпечності харчових продуктів зумовлені низкою чинників, серед яких: дублювання функцій органів контролю, відсутність чіткої організаційної структури на національному рівні, повільне впровадження ризик-орієнтованої системи управління безпечністю – системи НАССР. Моніторингом впровадження цієї системи встановлено, що до кінця 2018 року буде завершено впровадження на економічно активних українських підприємствах система НАССР, а до кінця 2019 року – на усіх підприємствах загалом. Станом на 19.09.2018р. вже 426 підприємств в Україні працюють відповідно до системи НАССР [3]. А до кінця 2019 року понад 200 тисяч суб'єктів господарювання, – тобто всі оператори ринку, які працюють у сфері виробництва та обігу харчових продуктів, мають впровадити цю систему. Саме завдяки аналізу критичних та потенційно небезпечних точок виробництва, впроваджуючи принципи НАССР можливо підвищити якість українських продуктів харчування та відкрити нові ринки збуту для української продукції [4].

Отже, для більшої безпечності споживчі товари повинні відповідати умовам безпеки відповідних країн, зокрема України. Законодавчим органам слід вдосконалити вітчизняну систему державного контролю, добре попрацювавши над основними недоліками. Також тільки за рахунок впровадження принципів системи НАССР можна підвищити якість та безпечність вітчизняних продуктів харчування.

Список використаних джерел:

1. Про продовольчу безпеку України: Закон України від 28.04.2011 № 8370. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua>.
2. Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ifc.org/Ukraine/bee>.
3. НАССР: в Україні понад 400 підприємств запровадили систему контролю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1752975-nassr-v-ukrayini-ponad-400-pidpriemstv-zaprovadili-sistemu-kontrolyu>.
4. До кінця 2019 року систему НАССР мають впровадити понад 200 тис. підприємств харчової промисловості. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.unn.com.ua/uk/news/1759324-dokintsya-2019-roku-sistemu-nassr-ma-yut-vprovaditi-ponad-200-tis-pidpriemstv-kharchovoyi-promislovosti/>

Олена Барановська,

наук. кер. – Хотинь Л. В.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Роль упаковки та тари у забезпеченні якості продукції

Питання якості та безпечності харчових продуктів є одними з найбільш актуальних та важливих для виробників харчових продуктів, торговельних підприємств, споживачів. Безпечність харчових продуктів забезпечує відсутність небажаних подразників у їжі безпосередньо при її вживанні. Оскільки поява останніх може статися на будь-якій стадії виробництва харчових виробів та їх постачання, дуже важливо тримати під контролем увесь технологічний ланцюг: від підприємств, що вирощують

сільськогосподарську сировину, її переробки, субпідрядників, що транспортують харчові продукти, зберігають їх, виробників обладнання, пакувальних матеріалів, добавок та інгредієнтів, торгівельних організацій. Інакше кажучи – «від лану до столу» [1, с. 98].

При зберіганні продовольчих товарів у їх складі та якості відбуваються різні зміни, які можна сповільнити, значно загальмувати, але повністю уникнути неможливо. До факторів, що зберігають якість харчових продуктів, відносяться тара і пакувальні матеріали, умови і терміни транспортування, зберігання і реалізації. Упаковка завжди відокремлює продукт від його зовнішнього середовища, це виокремлення зводить бар'єр і створює «внутрішнє» оточення, яке повинне запобігти будь-яким біологічним, фізичним, механічним і хімічним перетворенням, виникненню обмінних або інших можливих взаємодій, які могли б зіпсувати продукт.

Упаковка – засіб або комплекс засобів, що забезпечують захист продукції і навколишнього середовища від пошкоджень і втрат і полегшуючих процес транспортування, зберігання і реалізації продукції [2].

Тара – є елементом упаковки, що є виробом для розміщення продукції. В процесі обігу вона бере участь не тільки разом з продукцією (товаром), але і без нього. Тара, що використовується для упаковки товарів, повинна відповідати ряду технічних, економічних і естетичних вимог. Також вона повинна мати привабливий зовнішній вигляд, а її форма, кольорове рішення, тексти і малюнки на ній повинні служити вихованню естетичних смаків у покупців.

Роль упаковки і тари в торгово-технологічному процесі визначається функціями, такими як: запобігання товару від шкідливої дії зовнішнього середовища, а також зовнішнього середовища від шкідливої дії товару; використання ролі носія комерційної інформації торгової реклами; створення більш сприятливих умов для приймання товарів по кількості і якості і зручностей для кількісного їх обліку; захист товару від впливу інших товарів; забезпечення умов для збереження кількості і якості товарів на всьому шляху їх руху з сфери вироблення в сферу споживання.

Технічний прогрес у таропакувальній справі пов'язаний з широким застосуванням тари і упаковки з паперу і картону. А різноманітність паперу і картону в поєднанні з комплексом споживчих властивостей та роль упаковки постійно зростає.

У сучасному світі науково-технічний прогрес у таропакувальній індустрії, перш за все, пов'язаний з розширенням видового різноманіття і сфер застосування тари та упаковки з паперу і картону. Таке положення видається цілком раціональним і цілком виправданим, якщо виходити з явних переваг паперових і картонних матеріалів перед іншими матеріалами для пакування. Все різноманіття тари і упаковки визначається поруч загальних головних чинників: властивостями упаковувати продукцію; естетичною привабливістю;

зручністю в обігу; економічністю і екологічною безпекою.

У цьому плані папір і картон, як пріоритетні пакувальні матеріали, вносять і будуть вносити значну роль в різноманіття тари і упаковки. Це положення зумовлено характерною особливістю паперу і картону легкістю надання їм багатьох властивостей за бажанням споживачів, причому

необхідний комплекс властивостей може успішно забезпечуватися на стадії виробництва паперу і картону, на стадії їх переробки в тару і упаковку, а також комбінуванням обох процесів.

Поєднання перелічених факторів дозволяє цілеспрямовано і в широкому інтервалі управляти споживчими властивостями одержуваних паперу і картону. А це, у свою чергу, виступає гарантом задоволення різноманітних вимог споживачів щодо паперових і картонних пакувальних матеріалів, потреба в яких буде, очевидно, буде з продовженням часу тільки зростати [3, с. 29].

Підприємцям, які застосовують картон для упаковки своїх товарів, турбуватися найближчим часом не варто. У деяких областях (наприклад, для виготовлення транспортної упаковки) він просто незамінний. Постійне зростання виробництва картону в нашій країні, що спостерігається в останні роки, - наочне тому підтвердження. Та й в усьому світі споживання картонної тари впевнено зростала протягом останніх 20 років.

Оформленню скляної тари приділялася величезна увага, адже вона повинна була «продавати» товар. Особливо важливу роль скляна упаковка відіграє у виробництві дорогих алкогольних напоїв. Такі напої найчастіше купуються для того, щоб відзначити якесь свято, і їхній зовнішній вигляд теж грає свою роль для створення «правильного», позитивного настрою. Крім цього чинника свою роль відіграло, і прагнення виробників напоїв мати свої оригінальні фірмові пляшки, їх бажання перевершити в цьому конкурентів.

Звичайно, сьогодні склу доводиться конкурувати з постійно зростаючим числом нових високотехнологічних матеріалів, але воно не поспішає здавати позиції. Виробники склотари постійно вдосконалюють свою продукцію, наближаючи її рівень до європейського, створюючи специфічні упаковки для різних лінійок замовника. Невипадково саме скло найчастіше використовується для створення ексклюзивної упаковки.

Сьогодні при виборі споживачем упаковки зі скла перевага надається, перш за все, оригінальності, хоча якість і ціна, природно, теж мають значення. Тому виробникам склотари можна порадити в першу чергу працювати над дизайном своєї продукції, над її «стильністю», орієнтуючись на світові стандарти. Всім відома ексклюзивна форма пляшки, в яку розливається «Кока-Кола», і хоча ніхто не може точно оцінити внесок упаковки такої оригінальної форми у збільшення продажів цього напою, але всім зрозуміло, що він був і залишається величезним [4, с. 35].

На сьогоднішній день у виробництві поліпропіленової тари і упаковки використовуються плівки, листовий і видувної матеріал. Плівки досить популярні серед споживачів за рахунок привабливості своїх властивостей: покращений зовнішній вигляд (глянець візуально освіжає; широкий діапазон обробок: прозора, підвищеної білизни, з перловим відтінком, металізована і біле з металізацією); опірність до проколювання (горіхи, шматочки шоколаду, чіпси); швидко і чисто відкривається; пакувальна машина працює ефективно; захист від запахів, сторонніх забруднювачів (для плівок з покриттям); високий вихід плівки; бар'єр і опірність до вологи; міцні шви.

Не обходиться без прозорі поліпропіленової плівки і тютюнова

промисловість. Сигаретні пачки упаковуються саме в термоусадочну поліпропіленову плівку. Крім харчової галузі, значна частина плівок застосовується в поліграфії: офсетний, трафаретний друк (виробництво самоклеючих, термоусадочних етикеток), обкладинки для ламінування, в т. ч. рекламних стендів. Ефективно застосовується плівка в якості декоративної упаковки для квітів, подарунків. У фармакології одноразові шприци запаковують виключно в екологічно чисту поліпропіленову плівку [5, с. 48].

Таким чином, різні види упаковки та тари завжди повинні підкорятися вимогам і володіти певними властивостями упаковки: захисними, споживчими, екологічними, рекламно-естетичними. Ці властивості упаковок та тари продовжують комерційне життя товару, виводять його на ринок, перемикають купівельний попит на оновлену продукцію.

Список використаних джерел:

1. Баль-Прилипо Л. В. Інноваційні технології якісних та безпечних м'ясних виробів// Л. В. Баль-Прилипо. – Київ: Монографія. – 2013. – 207 с.
2. ГОСТ 17527-86 «Упаковка. Терміни та визначення». – 1986.
3. Ковернінський І. Н., Московський державний університет лісу. – «Паккограф експрес». – 2012. – № 2. – 58 с.
4. Памбухчиянц В. К. Організація і технологія торговельних процесів// В. К. Памбухчиянц. – 2009. – 49 с.
5. Любарський Л. М. Товарознавство продовольчих товарів// О. П. Попова, А. І. Моїсеева, Л. М. Любарський. М. : Колос. – 2000. – 46-50 с.

Марія - Любомира Вербовська,

наук. кер. – Бозуленко О. Я.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Проблеми безпечності продовольчих товарів

Проблема якості та безпечності товарів в Україні була і залишається актуальною. На сьогодні, питання безпечності харчових продуктів є одними з найважливіших, оскільки вони хвилюють не лише спеціалістів, а й пересічних громадян. Численні дослідження показали, що понад 70 % усіх забруднювачів потрапляють до організму людини не з навколишнього середовища, а з продуктів харчування.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», харчовий продукт (їжа) – це будь-яка речовина або продукт (сирий, включаючи сільськогосподарську продукцію, необроблений, напівоброблений або оброблений), призначений для споживання людиною. Безпека харчових продуктів – відсутність загрози шкідливого впливу харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів на організм людини. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення; така інформація ніким не може бути засекречена [1]. Держава встановила певні гарантії, і всі закони та інші нормативно-правові акти мають відповідати наведеній конституційній нормі [2]. В умовах жорсткої конкуренції на ринку виробники при виготовленні своєї продукції, іноді, нехтують показниками якості та безпечності. Виробник задля отримання максимального прибутку вдається до

обману споживача, а також, що теж часто зустрічається, до фальсифікації продукції.

Фальсифікація (від лат. falsifico – підробляю) – це дії, які спрямовані на обман отримувача (або споживача) шляхом підробки об'єкту купівлі-продажу з корисливою метою. Фальсифікація може розглядатися як дії, спрямовані на погіршення споживчих властивостей товару чи на зменшення його кількості під час збереження найбільш характерних, але неістотних для його використання за призначенням властивостей [3].

Види фальсифікації поділяють у залежності від характеристик товарів, які підробляються:

- асортиментна – полягає у повній або частковій заміні продукту зі збереженням схожості однієї чи кількох ознак за рахунок часткового розведення водою, додавання заміників більш низького ґатунку, які імітують натуральний продукт (харчових чи нехарчових), або заміни продукту імітаторами з нижчими споживчими властивостями, які спеціально розробляють для заміни натуральних;

- якісна – полягає у додаванні до продукту харчових або нехарчових добавок, які поліпшують органолептичні властивості;

- кількісна – полягає в обмані споживача за рахунок значного відхилення параметрів товару від граничної норми (найчастіше – недолив у пляшки, використання дизайнерської тари меншого об'єму);

- вартісна – здійснюється за рахунок реалізації фальсифікованих продуктів за цінами натурального продукту, за зниженими цінами, за цінами, що перевищують ціни натурального аналога;

- інформаційна – полягає у наданні виробником недостовірної інформації про товар або її частковому приховуванні [3].

При великому різноманітті продовольчих товарів, які представлені на ринку, споживач все частіше шукає товар з відміткою – «без ГМО», та з малим вмістом харчових добавок з індексом «Е». Не дарма споживач побоюється товарів з великим вмістом добавок, адже серед них є і дуже небезпечні, навіть заборонені, такі як: E121 – барвник – цитрусовий червоний, E240 – не менше небезпечний формальдегід. Під номером E173 закодований порошок алюміній, що застосовується при оздобленні закордонних цукерок та інших кондитерських виробів – дозволений не у всіх країнах. А ось ще один цікавий приклад: натуральний барвник E120 – кармін виробляється із щитовок – комах, що паразитують на кімнатних рослинах [4]. Слід пам'ятати, що продукти все ж повинні відповідати реаліям та вимогам сьогодення. Це продукти харчування зі збалансованим складом, низькою калорійністю, пониженим вмістом цукру та жирів, спеціального функціонального призначення, а також, продукти швидкого приготування та тривалого терміну зберігання. Виготовлення цих продуктів без харчових добавок нажалі на сьогодні неможливе [5].

Глобалізаційні процеси у світі, розвиток торговельних відносин, вимагають нових підходів до вирішення питання безпечності харчових продуктів. Гармонійний розвиток людини, її здоров'я багато в чому пов'язані з характером харчування й навколишнім середовищем. Використання антибіотиків при вирощуванні худоби й птиці, синтетичних антиоксидантів для продовження терміну зберігання, надмірне захоплення нетрадиційними

добавками шкодить не тільки здоров'ю, але й життю кожного українця.

Отже, можна визначити такі перспективи покращення якості та безпечності харчових товарів, як: підвищення якості сировини, покращення законодавчої бази України у питанні безпечності харчових продуктів, здійснення більш чіткого контролю за виконанням обов'язків виробників та відповідності вмісту продукту до пакувальної інформації.

Список використаних джерел:

1. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : закон України від 04.04.2018 року № 2042 // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 19. – 98 с.
2. Конституція України. – К. : Мін-во Юстиції України, 2006. – 124 с.
3. Коломієць Т.М. Експертиза товарів : підручник / Т. М. Коломієць, Н. В. Пritульська, О. Л. Романенко. – К.: КНТЕУ, 2001. – 274 с.
4. Харчові добавки та їх вплив на організм людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://harchi.info/articles/harchovi-dobavky-ta-yih-vplyv-na-organizm-lyudyny>.
5. Дейниченко Г.В. Дослідження показників безпеки молочно-білкових кремів / Г. В. Дайниченко, І. В. Золотухіна, К. А. Сефіханова // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Ґижцького. – 2010. – № 3 (45) – 33 с.

Марія - Любомира Вербовська,

наук. кер. – Хотинь Л. В.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Значення упаковки для збереження якості харчових продуктів

На сьогодні велика увага у світі спрямована на якість харчових продуктів, але важко уявити якісний продукт без відповідної упаковки. Упаковка є невід'ємною складовою будь-якої продукції. Для харчової продукції це елемент, який забезпечує її збереження протягом передбаченого виробником терміну. Саме вдало та професійно підібрана упаковка є гарантом того, що продовольча продукція не буде зіпсована, збереже всі свої споживчі властивості та буде безпечною для споживача. Якщо ж розглядати глибше, саме пакувальні матеріали та упаковка мають бути безпечними, а технологічні процеси та обладнання для їхнього виготовлення – екологічно виваженими.

Нинішній потенціал світової пакувальної індустрії дуже потужний. Більше 100 тис. пакувальних компаній по всьому світу, у яких працює більше 5 млн. осіб, котрі щорічно продукують пакувальні матеріали, споживчу та транспортну упаковку, допоміжні пакувальні засоби, різні види пакувального обладнання на загальну суму \$ 500 млрд. [4]. Слід зазначити, що важливо щоб вся ця продукція була безпечною не лише для людини, а також і для довкілля. Для цього створюються системи безперервного контролю всіх пакувальних матеріалів, упаковки, починаючи з перших технологічних операцій їхнього виготовлення, зберігання та транспортування і закінчуючи розповсюдженням та споживанням продукції в упаковці. Серед пакувальних матеріалів для виготовлення упаковки найбільше використовуються картон, гофрокартон, папір та полімери, на які в різних країнах припадає від 65 до 75 % від усіх пакувальних матеріалів. Асортимент цих матеріалів постійно розширюється. Не всі вони безпечні в рівній мірі. Для деяких з них є обмеження щодо їхнього використання для пакування конкретної харчової продукції. Різні наукові заклади постійно проводять дослідження щодо

безпеки пакувальних матеріалів, допоміжних пакувальних засобів, упаковки при використанні їх у пакувальному виробництві.

Правильно вибрана упаковка для харчових продуктів допомагає забезпечити виконання наступних важливих завдань:

- зменшення пошкоджень при транспортуванні / зберіганні шляхом вдосконалення і цільового призначення упаковки;
- подовження терміну придатності та довговічності виробів за допомогою інноваційних технологій та матеріалів;
- адаптація дизайну упаковки до мінливих соціально-демографічних умов;
- відстежування упаковки для більш ефективного управління запасами [1].

При пакуванні різного роду харчових продуктів основною вимогою, що висуваються до пакування і способу пакування, є захист і збереження якості упакованого продукту протягом певного часу (до моменту його споживання). Для цих цілей використовують різні прийоми і способи, з яких найбільш широке розповсюдження отримали пакування в термоусадковій плівці і стрейч (плівки, що легко розтягуються), асептичне пакування, пакування у вакуумі та в газовому середовищі та ряд інших.

Класичні технології пакування багатьох продовольчих товарів передбачають використання двох видів герметичної упаковки – упаковка з використанням модифікованого і регульованого газового середовища. Завдяки таким технологіям вдається істотно зменшити втрати продуктів на стадіях транспортування, зберігання і реалізації. Доведено, що пакування м'ясних, рибних й кулінарних виробів в атмосфері з модифікованим газовим середовищем можна зберігати у 1,5–4 рази довше, ніж при звичайному пакуванні [2].

За прогнозом американської консалтингової групи Innovative Research and Products (IRAP), обсяг світового ринку для нанопакунків для харчових продуктів до 2017 року має зрости від 2,9 до 5 млрд доларів. На думку аналітиків IRAP, до 2017 р більш 50% учасників європейського ринку перейдуть на активні упаковки з оптимізованими механічними, бар'єрними і гігієнічними властивостями. Використання таких упаковок обіцяє і збільшення терміну зберігання харчових продуктів, і зменшення відходів [3,4].

На сьогоднішній день досить перспективним є матеріали з додатковими функціями – «їстівні», бактерицидні упаковки (розчиняються у воді і розкладаються під впливом мікрофлори шлунку), ті, що швидко і безпечно розкладаються тощо. Їстівні плівки захищають продукти від втрат маси і створюють певний бар'єр кисню та інших речовин зовні, чим гальмують небажані зміни продукту [5].

Загалом можна назвати основні напрями, за якими рухається сучасне пакування:

- підвищення безпеки, якості матеріалів для пакування;
- екологічність упаковки;
- нові методи виготовлення асептичних упаковок;
- максимальна зручність використання;
- зменшення матеріальних та енергетичних витрат під час виробництва;

- опановуватимуться нові методи і технології у виробництві упаковки (розробка упаковки з натуральної сировини);
- інформаційна роль упаковки [5,6].

Таким чином, упаковка забезпечує необхідні умови для збереження кількості і якості харчових продуктів на всьому шляху їх руху з сфери виробництва в сферу споживання.

Список використаних джерел:

1. Кривошей В. М. Безпечність харчової продукції та упаковки / В. М.Кривошей // Упаковка ІАЦ. – 2011. – № 6. – С. 44
2. Баль-Прилипо Л. Роль упаковки у збереженні якості харчових продуктів / Л. Баль-Прилипо, Б. Монова, Г. Толок, А. Брона / Якість УДК. – 2016. – С. 33
3. Корж А. Тенденции развития рынка активной и «умной» упаковки // А. П. Корж, Ю. Г. Базарнова // Мясные технологии. – 2016. – №6.
4. Баль-Прилипо Л. В. Перспективні способи пролонгації терміну зберігання м'ясних продуктів / Л. В. Баль-Прилипо, Б. І. Леонова, М. Ф. Перехейда, О. О. Корнієвська // Мясное дело. – 2011. – № 10. – С. 10-11.
5. Баль-Прилипо Л. В. Технологічні аспекти упаковки для м'ясних продуктів / Л.В. Баль-Прилипо, Б.І. Леонова // Мясное дело. – 2013. – № 3-4. – С. 8-10.
6. Полумбрик М.О. Нанотехнології в харчових продуктах / М. О. Полумбрик // Харчова промисловість. – 2012. – №10. – С. 319-322.
7. Сирохман І. В. Товарознавство пакувальних товарів і тари : [підручник для студ. вищ. навч. закл.] / І. В. Сирохман, В. М. Завгородня. – К. : Центр учбової літератури , 2009 . – 616 с.

Грина Капша,

наук. кер. – Хотинь Л. В.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Аналіз використання скляної упаковки

Скло є одним із найстаріших матеріалів. Воно використовується в архітектурі та художньому мистецтві, пакуванні. Потреби людей залежать від багатьох чинників. Вони можуть бути задоволені різними способами, залежно від економічного стану країни. Упаковка в усій своїй універсальності допомагає задовольнити споживчий попит людини. За останні роки скляна упаковка увійшла в наше життя настільки, що сьогодні нам не дивно побачити на полицях магазину паковані продукти харчування і товари народного споживання.

Сировиною для одержання скла є кварцовий пісок, борна кислота, бура, крейда, вапняк, мрамур, доломіт, сода, поташ. В якості допоміжних матеріалів для одержання скла використовують освітлюючі, окислюючі речовини, барвники, відновники [1]. Значну частину в товарообігу займає скляна тара. Скляною тарою називають групу скляного посуду, яка призначена для фасування, транспортування, зберігання і використання при споживанні різних продуктів та напоїв [2, с. 614].

Основними перевагами скляної упаковки є :

1. Хімічна інертність. Вона підтверджується тим, що скло не впливає на більшість напоїв та продуктів, які можуть бути фасовані в скляну тару. Вони довго залишаються свіжими, утримують натуральний смак. Скло повністю непроничне відносно водяної пари та різних газів. Це означає, що мінеральна вода не буде втрачати вміст вуглекислого газу, а фруктові соки – змінювати колір, запах, концентрацію інгредієнтів. Тобто ніщо не може потрапити у

продукцію крізь скляну упаковку або безпосередньо із скла.

2. Прозорість скла. Ця особливість важлива для споживчих функцій упаковки. Наприклад, в супермаркетах під час вибору продукції більшість користується попитом саме тому, що споживач перед покупкою чітко бачить те, що він купує, хоча продукція і знаходиться в упаковці.

3. Міцність та стійкість скла. Вони дають можливість без ускладнень переміщати скляну упаковку через усі механізми обладнання для фасування продукції та закупорювання пляшок і банок. Вони не змінюють форму та об'єм під час різноманітних навантажень, стійкі до внутрішнього тиску. Під час транспортування та зберігання на складах, упаковка із скла може витримувати значні статичні та динамічні навантаження, що обумовлює менші витрати на транспортну упаковку.

4. Стійкість до нагрівання. Скло витримує до 500 °С (без різкої зміни температури). Це дає можливість використовувати скляну тару в технологіях «гарячого фасування» або коли стерилізація порожньої тари здійснюється паром і упаковка мусить бути не лише чистою, але й стерильною.

5. Рецикл скляної тари. Скло як пакувальний матеріал підходить для виробництва багаторазових пляшок та банок. Іноді скляна тара може обертатися до 20–30 разів. Багаторазове використання скляної тари зменшує необхідність у виробництві нової тари, не кажучи вже про економію матеріалів та енергії [3].

Серед недоліків скляної тари можна виділити наступні:

1) крихкість.

2) велика питома вага. За останні роки маса скляних банок та пляшок зменшується, проте транспортні витрати порівняно вищі, ніж в інших упаковках.

3) дефекти скла при виробництві ("рух", "непровар", шлір, свілі, каміння, бульбашки, "мошка" та інші) [4, с. 88].

Дізнавшись про переваги та недоліки скляної упаковки можна зрозуміти чому зараз намагаються використовувати саме її. Виробники таких видів пакувань розуміють, що завдяки їм вони не тільки дбають про свого споживача, а й про навколишнє середовище. Аналізуючи виробництво скляної тари та упаковки в Україні можна побачити, як воно зросло в порівнянні з 2015 - 2016 роками. Виробництво банок зі скла для консервування, пробки, кришки та засоби для закупорювання зі скла у 2017 році зросла до 217 тис.т. Пляшки із безбарвного скла, місткістю менше 2,5 л, для напоїв та харчових продуктів (крім пляшок із покриттям з натуральної або композиційної шкіри; пляшечок дитячих для годування) у 2017 році становить 1449 млн.шт [5].

Отже, потрібно стимулювати виробництво саме скляної тари, тому що в неї є ряд переваг: хімічна інертність, прозорість, міцність та стійкість, рецикл, стійкість до температур. Важливим є те, що такий вид упаковки має менший вплив на наш організм та навколишнє середовище. Складна тара як один із найкращих видів багаторазової упаковки має всі можливості у майбутньому замінити інші види пакувальних матеріалів, і цим же покращити екологічний стан в Україні.

Список використаних джерел :

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://lubbook.org/book_391_glava_16_Tema_15.Sklo.html.

2. Сирохман І. В. Товарознавство пакувальних матеріалів і тари: підручник / І. В. Сирохман, В. М. Завгородня. – 2005. – 614 с.
3. Vetropack. Поза конкуренцією. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vetropack.ua/uk/sklo/vlastivosti/>.
4. Сирохман І. В. Товарознавство пакувальних матеріалів і тари: підручник / І. В. Сирохман, В. М. Завгородня. – 2009. – 88 с.
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Богдан Матвійв,

наук. кер. – Хотинь Л. В.,

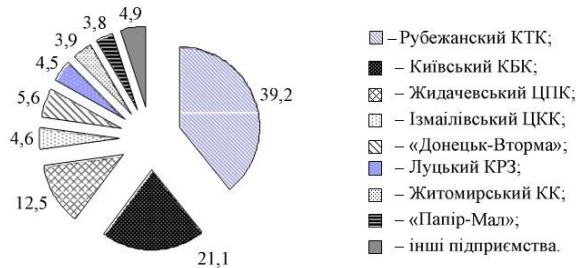
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Ринок споживчої тари з паперу та картону в Україні

Сьогодні тара з дерева, металу й пластику – це занадто дорого для масової продукції. Тож дедалі більш популярним матеріалом для виготовлення пакувальної тари стає картон. Він, порівняно з іншими видами пакувальних матеріалів, має багато переваг. Картон відрізняється достатньою міцністю, він практичний (без проблем йде на вторинну переробку), і має більш прийнятну вартість, ніж дошки чи пластик. У картонних упакуннях можна зберігати і перевозити будь-яку продукцію. Картонні коробки, ящики надають будь-якій продукції акуратний і презентабельний вид. На картонну поверхню можна легко нанести будь-яке зображення: фірмові логотипи, орнаменти, адресу отримувача тощо. Усе це, безсумнівно, додає товару привабливості [1]. Основним видом упаковки з картону в Україні є ящики з гофрокартону – екологічно чистого матеріалу, який легко піддається вторинній переробці і має всі властивості картону, але більш міцний. Гофрокартон – багат шаровий матеріал, який має 1, 2 і більше гофрованих і плоских шарів. Чим більше шарів, тим вища його міцність. Найбільш поширеним є 2-, 3- і 5-шаровий картон [2].

На українському ринку пакування, як і на ринках інших країн світу, існує та активно конкурує споживча упаковка з картону та паперу. Найбільш поширеними її видами є ящики з гофрокартону, коробки та ящики з картону, мішки та пакети з паперу, які застосовуються для пакування різноманітних товарів і продукції в багатьох сферах виробництва [2]. У 2014 р. виготовлено 507,5 тис. т такого картону, що на 18 тис. т менше, ніж було вироблено в 2011 р. На Київському КПК виробництво знизилося на 12,8 тис. т, хоча обсяг виготовлення ящиків з гофрокартону при цьому був збільшений. На Рубежанському КПК виробництво картону знижено на 2,8 тис. т., а тари з гофрокартону – на 33,1 млн м². При цьому імпорт в Україну паперу та картону для виготовлення гофрокартону збільшився на 33,5 тис. т. і 2015 р. склав 112,8 тис. т. Таким чином, у 2015 р. український ринок сировини (флю- тинг і лайнер) для виготовлення гофрокартону на 79 % формувався за рахунок власного виробництва [3]. Структуру виробництва картону наведено на рис. 1.

При цьому виробничі потужності вітчизняних підприємств з виробництва паперу і картону для виготовлення гофрокартону використовувалися на рівні 70 %.

Рис. 1. Виробники картону та паперу для виробництва гофрокартону в Україні у 2015 р., %

У впевненому розвитку упаковки з картону та гофрокартону експерти пакування з різних країн світ визначили напрямок мінімізації у використанні матеріалів, енергоресурсів для виготовлення упаковки на одиницю пакованої продукції як найважливіший. А також сучасна техніка і оптимальні рішення, розроблені з урахуванням побажань замовників, зміцнять економічний потенціал українських виробників, зайнятих в індустрії пакувальної галузі.

Отже, для успішного розв'язання зазначених для України проблем необхідно впроваджувати та в подальшому розповсюджувати в процесі виготовлення споживчої тари з паперу та картону наукові розробки щодо вдосконалення технологічного процесу виробництва матеріалів, насамперед паперу та картону. Також потрібно використовувати оптимальні композиції сировинних матеріалів, зв'язувальних речовин, наповнювачів, при цьому використовуючи альтернативні сировинні джерела, які можуть вирішити питання потреби щодо закордонної сировини.

Список використаних джерел:

1. Загарний В. Картонна тара для овочів, фруктів і ягід [Електронний ресурс] / Василь Загарний. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://agro-business.com.ua/agro/zberhannia/item/8241-kartonna-taradiia-ovochiv-fruktiv-i-iahid.html>.
2. Сирохман І. В. Товарознавство пакувальних матеріалів і тари / І. В. Сирохман, В. М. Завгородня. – К.: ЦНЛ, 2005. – 614 с.
3. Барбаш В. А. Бумага из стеблей кукурузы / В. А. Барбаш, И. В. Трембус, Ю. М. Нагорная, В. М. Шевченко // Упаковка. – 2015. – № 2. – С. 22-25.

Алла Чулюкова,

наук. кер. – Шкабара Т. Л.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Перспективи підвищення мікробіологічної якості молока в Україні

Молоко та молочні продукти є харчовими продуктами першої необхідності, оскільки містить велику кількість цінних компонентів, забезпечуючи організм людини багатьма необхідними поживними речовинами, зокрема білками, жирами, вуглеводами, комплексом мінеральних елементів, вітамінів тощо. Позитивний фізіологічний вплив молочної продукції на організм людини є можливим лише за умов його мікробіологічної чистоти. Молоко як сировина є також поживним

середовищем для розвитку мікроорганізмів, які можуть бути причиною виникнення різних дефектів молока, а в деяких випадках призводить до харчових отруєнь та інших захворювань людей. Одночасно, з ринкових позицій, важливим є вихід української молочної продукції, що відповідає високим параметрам якості, як на вітчизняний, так і на європейський ринки. Тому, тему дослідження слід вважати актуальною та практично вагомою.

У авторській роботі поставлено завдання дослідити якість молока як сировини для виробництва різноманітних молочних продуктів за мікробіологічними показниками; визначити фактори, які впливають на забезпечення мікробіологічної чистоти молока та надалі сприятимуть підвищенню мікробіологічної якості молока в Україні.

Якість молока є комплексним показником, що включає в себе органолептичні властивості продукту, фізико-хімічні та мікробіологічні показники якості. Молоко вважається придатним за органолептичними і фізико-хімічними показниками, якщо має належний смак, запах, колір та відповідний вміст складових частин продукту. За мікробіологічними вимогами якісним вважається те молоко, яке містить обмежену кількість допустимих мікроорганізмів та не перевищує гранично допустимі показники, що регламентовані в стандартах та інших нормативно-технічних документах на відповідну продукцію.

Для того, щоб визначити яким чином можливе підвищення мікробіологічної якості молока, слід з'ясувати джерела його забруднення і знайти шляхи для вирішення проблеми. З цією метою доцільно виділити основні чинники, що впливають на склад мікрофлори молока як сировини, серед яких:

- стан здоров'я дійних тварин;
- санітарно-гігієнічні умови утримання худоби та особливості догляду;
- якість кормів та питної води для тварин;
- технологічні способи отримання молока.

Практичне забезпечення мікробіологічної якості молока відбувається з урахуванням значної кількості підходів за біологічними ознаками щодо можливих джерел забруднення як самих дійних тварин, зокрема стану шкірного покриву, так і супроводжуючих процесів утримання худоби [1].

Першим джерелом забруднення є шкірний покрив тварин. Чиста, здорова шкіра повинна містити невелику кількість мікроорганізмів, забруднена ж шкіра тварин містить багато різних бактерій, які також потрапляють на вим'я худоби. При неналежному догляді ззовні у молочну залозу корів проникають бактерії груп стафілококів, гнильні бактерії, кишкові палички та інші небезпечні мікроорганізми. Іншим джерелом забруднення є підстилка для тварини, яка повинна бути чистою та сухою. Небезпечною є зіпсована солома, в якій знаходиться велика кількість гнильних, маслянокислих бактерій, дріжджів та цвільових грибів як джерел ймовірного мікробіологічного забруднення утримуваної худоби.

Також до джерел забруднення молока слід віднести повітря приміщень. Якщо перед або під час доїння тварин одночасно в приміщенні виконують інші технологічні операції, то ступінь забрудненості повітря підвищується і тим самим підвищується забрудненість самого молока. Одночасно склад

повітря є важливим з точки зору короткотермінового зберігання молока. Якщо протягом деякого періоду часу молоко зберігається відкритим у тарі, а якість повітря є належною, то кількість мікроорганізмів, які потраплять в молоко буде невеликою.

Корми і вода також є джерелом впливу на склад мікрофлори молока. Так, рослинні корми містять різноманітну мікрофлору, серед яких можуть виявляти себе такі небезпечні мікроорганізми як: молочнокислі, гнильні, маслянокислі бактерії, дріжджі та цвільові гриби. Вода, що використовується як питна для тварин, може бути шкідливою з точки зору складу бактерій, якщо не відповідає діючим стандартизованим вимогам (ГОСТ 2874-82.)

На рівень мікробіологічної якості молока впливають процеси, пов'язані із технологією отримання молока як сировини. Акцентується увага науковців до дослідження впливу технології виробництва молока на його якість та безпечність [2]. Тому доцільно провести аналіз напрямів можливого бактеріального забруднення молока під час його отримання, зокрема процесів доїння. Якщо молоко отримують шляхом ручного доїння, то слід дотримуватись усіх санітарно-гігієнічних умов тому, що з рук та одягу людини, з шкіри тварини, з підстилки тощо можливе бактеріальне забруднення молока. Якщо ж видоювання відбувається доїльною апаратурою, то слід найбільшу увагу приділяти миттю та дезінфекції доїльного обладнання та посуду, в який потрапляє молоко. У погано вимитому доїльному обладнанні і посуді розмножуються маслянокислі, гнильні бактерії та бактерії групи кишкової палички. Слід відзначити, що на сьогодні в Україні в домогосподарствах населення переважає саме ручне доїння худоби, що суттєво знижує якість молока як сировини на вітчизняному ринку.

Однією із складових мікробіологічної якості молока є його бактерицидні властивості. В найбільшій мірі бактерицидні властивості виявляють себе у свіжовидоєному молоці. Так, в такому молоці містяться природні антибактеріальні речовини, такі як: лізини, лактеніни, імуноглобуліни, лейкоцити та інші, які в перші години після видоювання знищують шкідливі мікроорганізми. Проте, якщо при видоюванні молока кількість мікроорганізмів є високою, то імунні тіла не в змозі справитись з таким навантаженням, тому кількість шкідливих бактерій може навпаки зрости. Для того, щоб довше зберегти імунні властивості молока, після видоювання його потрібно охолодити. Для прикладу, якщо молоко після доїння охолодити до 4°C, то тривалість бактерицидної фази складе 24 години, якщо до 0°C – 48 годин відповідно. Це має позитивне значення для збільшення тривалості зберігання молока за розглянутими показниками.

Вимоги до якості молока, зокрема мікробіологічної, в країнах Європейського Союзу (ЄС) є значно вищими, ніж в Україні. Для покращення стану вітчизняного ринку молока за показниками якості та виходу молочної продукції на європейський ринок, слід обґрунтувати відмінності між стандартами на відповідну продукцію у країнах ЄС та Україні. Параметри якості молока доцільно відобразити на основі порівняння вимог державних стандартів України та регламентів країн ЄС.

Таблиця 1

Порівняння показників якості молока [3]

Параметри якості молока в країнах ЄС			Параметри якості молока в Україні за Державним стандартом ДСТУ 3662-97		
Класифікація в країнах ЄС	КСК (тис.см ³)	Бактеріальне обсіменіння (тис.см ³)	Класифікація в Україні	КСК (тис.см ³)	Бактеріальне обсіменіння (тис. см ³)
Дуже добре	<100	<30	Екстра	<400	<100
Добре	100-200	30-50	Вищий	≤400	≤300
Середнє	200-350	50-300	I г	≤600	≤500
Стерпне	350-500	300-500	II г	≤800	≤3000
Не придатне	>500	>500			

Дані порівняння показників якості молока дають можливість зробити певні узагальнення. За класифікацією ЄС, якість молока відповідає оцінці «дуже добре», якщо кількість соматичних клітин не перевищує 100 тис./см³, а бактеріальне обсіменіння – не більше 30 тис./см³. Найгіршим за якістю є «стерпне» молоко, в якому кількість соматичних клітин (КСК) складає 350-500 тис./см³, а бактеріальне обсіменіння – 300-500 тис./см³. Молоко, в якому КСК і бактеріальне обсіменіння більше за 500 тис./см³, є непридатним для споживання. В той же час, за Державним стандартом України кількість соматичних клітин повинна бути не більшою за 400, 600, 800 тис./см³ для молока ґатунків екстра/вищого, першого та другого, а бактеріальне обсіменіння становить не більше за 100, 300, 500, 3000 тис./см³ відповідно.

На основі проведеного аналізу слід відзначити, що вимоги до якості молока в Україні є значно нижчими за вимоги до якості аналогічної продукції в країнах ЄС. Молоко, яке вважається як високоякісне в Україні, є найнижчим за якістю в Європі, а сировина першого і другого ґатунку взагалі вважається непридатною до споживання на європейському ринку.

Отже, на основі проведеного дослідження, слід зробити висновок, що на сьогодні в Україні існує велика кількість джерел мікробіологічного забруднення молока як сировини, що необхідно враховувати при отримуванні молока, його зберіганні, технологічній обробці тощо, дотримуючись встановлених санітарно-гігієнічних норм. Це дозволить на перспективу пропонувати як вітчизняним, так і зарубіжним споживачам молоко та молочну продукцію високої якості.

Список використаних джерел:

1. Рудацька Г. Б. Мікробіологія : підручник. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 407 с.
2. Скляр О. І. Вплив технології виробництва молока на його якість та безпечність / О. І. Скляр // Науково технічний бюлетень НДЦ біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК. – 2015. – №3. – С. 88-91.
3. Новгородська Н. В. Проблеми якості молока в Україні / Н. В. Новгородська // Науковий вісник ЛНУВМБТ ім. С. З. Гжицького. – 2015. – Том, 17 №1 (61) Частина 4. – С. 72-75.

Лупан Павло,
наук. кер. – Романовська О. Л.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

Харчова та біологічна цінність сухого сніданку «Гранола»

Сьогодні в Україні актуальною є проблема здорового харчування та спроможності населення дотримуватись його принципів. При сучасному ритмі життя, зазвичай, обмежується час на те, щоб харчуватись повноцінно та збалансовано. Особливо це стосується сніданку, адже не кожному вистачає часу на приготування та споживання їжі.

Саме тому, ми поставили перед собою завдання визначити сировину, що містить всі необхідні для організму макро- та мікроелементи і при цьому має максимально малий час приготування.

Для цього ми обрали продукт, який досить недавно з'явився на ринку здорового харчування, а саме сухий сніданок «Гранола».

Мета дослідження: визначити доцільність споживання та енергетичну, харчову цінність сухого сніданку «Гранола».

«Гранола» - це традиційний для США різновид сухого сніданку, до складу якого входить суміш вівсяних пластівців, горіхів, родзинок та меду, що попередньо висушують при високій температурі, і тому вона не потребує варіння. Для того щоб довести продукт до кулінарної готовності потрібно лише додати тепле молоко. Хімічний склад сухого сніданку наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Хімічний склад сухого сніданку «Гранола» (г/100 г)

Показник	Кількість
Білки	8,9
Жири	16,1
Вуглеводи	71,9

Дані таблиці свідчать, що сухий сніданок досить калорійний продукт енергетична цінність якого становить 481,1 ккал/100 г продукту (або 1956,6 кДж). Висока енергетична цінність пов'язана з високим вмістом жирів та вуглеводів, вміст яких представлений як простими та і складними вуглеводами.

Таблиця 2

Вміст мінеральних речовин (мг/100 г)

Мінеральні речовини	Вміст
Na	164
K	1169
Ca	254
Mg	319
P	842
Fe, мкг	10,7

Сухі сніданки «Гранола» містять високий вміст мінеральних речовин, які беруть участь у синтезі жирів в організмі людини.

Таблиця 3

Амінокислотний склад сухого сніданку «Гранола» (на 100 г)

Назва амінокислоти	Вміст, %
Валін	474,8
Ізолейцин	347,9
Лейцин	563,1
Лізин	298,2
Метіонін	122,2
Треонін	307,8
Триптофан	132,5
Фенілаланін	421,9
Цистин	165
Тирозин	338,1

При визначенні біологічної цінності амінокислот сніданку сухого «Гранола»,

визначено амінокислотний скор, який складає: валіну – 106,7%; ізолейцину – 97,7%; лейцину – 90,3%; лізину – 60,9 %; метіоніну + цистину – 92,1%; треоніну – 86,4%; триптофану – 148,8 %; фенілаланіну + тирозину – 142,3%. Лімітованими є такі амінокислоти: лізин (60,9%), треонін (86,4%), лейцин (90,3%), метіонін+цистин (92,1%) та ізолейцин (97,7%). Коефіцієнт утилітарності білка становить 59,01 %.

Таблиця 4

Жирнокислотний склад сухого сніданку «Гранола»

Жирні кислоти	Вміст, %
Насичені	1,93
Мононенасичені	4,015
Поліненасичені групи ω -3	1,445
Поліненасичені групи ω -6	7,84
Всього	15,23

При визначенні біологічної цінності жирних кислот сухого сніданку «Гранола», визначено що вміст насичених становить 38,05 %, мононенасичених – 79,2%; поліненасичених групи ω -3 – 279,1%; поліненасичених групи ω -6 – 171,6%. Лімітованими є такі жирні кислоти: насичені (38,05%), мононенасичені (79,2%). Коефіцієнт утилітарності жирних кислот – 26,8%.

Отже, сухий сніданок «Гранола» містить різноманітні поживні речовини. Продукт багатий на мінеральні речовини такі як Магній, Кальцій, Фосфор та на вітаміни групи В - В₁, В₂ та вітамін РР. Він забезпечить енергією на першу половину дня, задовільнить організм такими амінокислотами як валін, триптофан, фенілаланін та поліненасиченими жирними кислотами групи ω -3 та ω -6. Сухий сніданок «Гранола» є корисним для споживання у вигляді сніданку. Він не потребує термічної обробки та повністю задовольняє потреби організму у макро- та мікроелементах.

Список використаних джерел:

1. Цихмейструк Т.В., Краєвська С.П. Застосування насіння льону у сухих сніданках гранола.
2. <http://dietadiary.com/how-many-calories/гранола>

Ольга Мельничук,

наук. кер.—Струтинська Л.Т.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Перспективи впровадження ресторанної продукції з вмістом пророщеного насіння та мікрогріну

Існує безліч оздоровчих методик, покликаних поліпшити самопочуття людини, попередити багато хвороб і посприяти лікуванню від них. Однак особливий інтерес представляють схеми оздоровлення організму, засновані на природній сировині. Адже препарати рослинного походження характеризуються багатим і збалансованим складом та ідеально задовольняють потреби нашого організму у макро- та мікронутрієнтах. Якраз до таких методик відносять вживання пророщеного насіння, яке зараз набирає популярності у створенні нових рестораних технологій. Адже основною тенденцією сучасності є оздоровлення всього населення.

Насіння є за своєю суттю законсервованим будівельним матеріалом, який необхідний для повноцінного проростання і розвитку маленької рослини – мікрогріну. В процесі пророщування зерно буквально змінює свій склад. Кількість корисних речовин та вітамінів зростає в декілька разів, а рівень вуглеводів, навпаки, падає. Здебільшого їх склад представлений крохмалем, білками і жирами. При проростанні ці речовини сильно змінюються, оскільки крохмаль стає солодовим цукром, білки розпадаються до амінокислот, а жири – до жирних кислот. Подібні процеси аналогічні тим, які відбуваються в організмі при перетравленні продуктів харчування. Відповідно, «велика частина робіт» в проростках вже виконана. Крім того, в них відбувається синтез вітамінів та інших корисних частинок, активно накопичується енергія і відбувається мобілізація всіх можливостей, потрібних для розвитку рослин. Антиоксидантна активність мікрогріну часто в сотні разів вище, ніж у звичайних злаках і рослинах, з яких вони отримані [1].

Пророщені продукти можна вживати без обмежень, під час сніданку, обіду і вечері, і просто так, як перекус. При їх регулярному споживанні під впливом енергії мікрогріну відбувається оздоровлення організму, позбавлення одночасно від багатьох недуг. Введення проростків в раціон стимулює обмін речовин, підвищує імунітет, компенсує вітамінну і мінеральну недостатність, нормалізує кислотно-лужний баланс, сприяє очищенню організму від шлаків та інтенсивному травленню, уповільнює процеси старіння. Молоді пагони пророщеного насіння мають у своєму складі надзвичайно широкий набір корисних речовин, вітамінів і мікроелементів і, крім загального позитивного впливу на організм людини, надають специфічний оздоровчий вплив. Але приймати їх потрібно від двадцяти до сімдесяти грамів в день, вводячи в раціон поступово [2].

Сьогодні пророщують наступні види насіння: гарбузове, соняшникове, люцерни, гороху, сочевиці. Лікарські властивості і користь для організму гарбузового насіння давно відомі дієтологам і народній медицині. Але дослідження довели, що проростки гарбуза здатні надавати більш ефективну цілющу дію. Тут у великій кількості міститься цинк, при недоліку якого погіршується пам'ять і знижується розумова діяльність, проростки ефективні

при знятті стресових станів, регулярне вживання їх підвищує працездатність, знижує стомлюваність. Гарбузовий мікрогрін рекомендують приймати навіть дітям молодшого шкільного віку під час сніданку, щоб уникнути стресових ситуацій[5].

Мікрогрін насіння соняшнику є джерелом токоферолу. Це речовина потрібна для повноцінного підтримання діяльності репродуктивних органів, нормального функціонування клітин м'язів, нервової системи і печінки. Такі проростки також особливо багаті вітамінами групи В та клітковиною, містять літій і калій[3].

При пророщенні зерен сочевиці відбувається значний стрибок вмісту наступних речовин: клітковина - з 8,3% до 9,8%; водорозчинні антиоксиданти - з 42 мг до 90 мг на 100 г; концентрація вітаміну С збільшується в 16 разів. Тільки пророщена сочевиця може «похвалитися» таким масштабним збільшенням вітаміну С, в інших проростках бобових культур такої тенденції помічено не було. Концентрація ферментів зростає до 43 разів вже на четверту добу після початку пророщування, але після закінчення п'ятого дня цей показник починає активно знижуватися. Проростки сочевиці багаті калієм, тому ефективні при аритмії і атеросклерозі. А високий вміст органічного заліза сприяє підвищенню рівня гемоглобіну і утворення кров`яних тілець [4].

У наш час, час великого інноваційного розвитку сфери послуг, особливе місце у меню закладів ресторанного господарства відводиться стравам здорового харчування. Сьогодні у тренді здоров'я і кожна людина має право на здорове та безпечне харчування. А основне завдання ресторанного бізнесу задовольнити потреби споживача та забезпечити відповідну якість продукції власного виробництва. Тому збагачення страв різним пророщеним насінням і мікро-грінами та розроблення нових рецептур з ним є прогресивним напрямком у створенні інноваційних технологій та сприяє розширенню асортименту страв здорового харчування.

Список використаних джерел:

1. Векірчик К. М. Мікробіологія з основами вірусології: Підручник. - К.: Либідь, 2001.
2. Зубар Н. М. Основи фізіології і гігієни харчування: Підручник. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 336 с.
3. Народна медицина [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mednarodna.com.ua/14977-rostki-podsolnechnika-polza-i-vred-kak-i-kogda-prinimat.html>
4. Пророщена сочевиця [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://medsovukrpro.ru/hvorobi/3121-jak-prorostiti-zerna-sochevici.html>
5. Чим корисне насіння гарбуза [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://world.com.ua/health/13049>

Анастасія Юрченко,

наук. кер. – Романовська О.Л.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,

м. Чернівці

Аналіз харчової цінності та корисності насіння чіа як частини раціону людини

На сьогоднішній день люди все більше схиляються до органічної продукції – без фосфатів, гормонів, нітратів, антибіотиків тощо. На сучасному етапі

науковці пропонують продукти харчування, які не тільки можуть бути смачними, а й можуть оптимізувати незбалансований раціон, зміцнити імунітет, вивести токсини, захистити від шкідливої дії зовнішніх чинників.

До таких продуктів харчування можна віднести насіння чіа - Чіа біла, або Шавлія іспанська (лат. *Salvia hispanica*) – рослина родини Ясноткові, роду Шавлія. Батьківщиною рослини прийнято вважати Гватемалу, Центральну і Південну Мексику. Світова промисловість використовує насіння чіа при виробництві харчових добавок, сухих зернових сніданків, кондитерських виробів та напоїв, зокрема протеїнових коктейлів, які випускаються з певним рівнем полі ненасичених жирних кислот (ПНЖК).

Поживну та енергетичну цінність насіння чіа наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Поживна і енергетична цінність насіння чіа (г/100г)

№ з/п	Показник	Вміст
1	Білки	15,62
2	Жири	30,75
3	Вуглеводи	6,15
4	Харчові волокна	37,7
5	Вода	4,9
Енергетична цінність: 240,8 кКал/1006,7 кДж		

Насіння чіа є високопоживним продуктом, до складу якого входять повноцінні білки та збалансовані за складом незамінні амінокислоти. Встановлено, що за показником амінокислотного скору білки насіння чіа можна віднести до біологічно цінних, тобто таких, в яких співвідношення замісних і незамінних амінокислот та амінокислотного скору наближене до «ідеального білка» (табл. 2).

Таблиця 2

Амінокислотний скор насіння чіа

№ з/п	Амінокислота	Амінокислотний скор, %
1	Треонін	90,98
2	Валін	97,50
3	Метіонін + цистин	145,91
4	Ізолейцин	102,78
5	Лейцин	100,51
6	Тирозин + фенілаланін	135,05
7	Триптофан	223,80
8	Лізін	90,51

Аналізуючи дані таблиці можна сказати, що більшість амінокислотних скорів білків насіння чіа наближені до 100% або значно перевищують цей показник. Лімітуючими амінокислотами є лізін і треонін, але при цьому вони

мають високе значення амінокислотного скору – 90,51% та 90,98% відповідно.

Насіння Шавлії іспанської містить значну кількість жирів (табл. 1). Особливістю жирнокислотного складу насіння чіа є високий вміст поліненасичених жирних кислот – близько 80%, у тому числі 63,3% ПНЖК групи ω -3 (табл.3).

Таблиця 3

Жирнокислотний скор насіння чіа

№ з/п	Жирна кислота	Вміст, %	Жирнокислотний скор, %
1	Насичені жирні кислоти	8,66	33,3
2	Мононенасичені жирні кислоти	11,97	22,2
3	Поліненасичені жирні кислоти:	79,37	243,98
	в тому числі групи ω -3	63,3	224,68
	в тому числі групи ω -6	16,03	19,3

Також, одним із надзвичайно важливих показників корисного продукту харчування є наявність у продукті макро- та мікронутрієнтів – вітамінів і мінеральних речовин. Мікронутрієнти - речовини, що не синтезуються організмом людини, і тому повинні надходити до нього разом із їжею. У таблицях 4 і 5 наведено дані, що характеризують вміст мікронутрієнтів у насінні чіа.

Таблиця 4

Вміст мінеральних речовин у насінні чіа (мг/100г)

№ з/п	Назва	Вміст	Добова потреба, мг (для дорослої людини)	% від добової потреби
1	Калій	420,8	2000	21,04
2	Кальцій	594	1000	59,4
3	Залізо	7,1	15	47,3
4	Магній	296,4	400	74,1
5	Цинк	4,6	12	38,3
6	Фосфор	720	800	90

Дані таблиці 4 свідчать, що 100 г насіння чіа задовольняє добову потребу організму людини в таких мінеральних речовинах як Кальцій (59,4 %) та Магній (74,1 %).

З даних таблиці 5 видно, що 100г насіння чіа задовольняє добову потребу організму людини у вітамінах в такому відсотковому співвідношенні: В₁ (тіамін) – на 40%; В₂ (рибофлавін) – на 0,04 %, В₆ (піридоксин) – на 10%, В₉ (фолатин) – на 75%, Е (токоферол) – на 20%, РР (ніацін) – 40%.

Таблиця 5

Вміст вітамінів у насінні чіа (мг/100г)

№ з/п	Назва вітамінів	Добова норма, мг	Вміст
1	B ₁ (тіамін)	1,1-1,9	0,45
2	B ₂ (рибофлавін)	1,3-1,2	0,04
3	B ₆ (піридоксин)	1,8-2,0	0,1
4	B ₉ (фолацин)	0,2	0,1
5	C (аскорбінова кислота)	75-90	5,4
6	E (токоферол)	8-10	1,16
7	PP (ніацин)	14-26	6,13

Отже, насіння чіа є надзвичайно цінною сировиною з високим вмістом необхідних організму людини харчових і біологічно цінних речовин. Це є передумовою використання Шавлії іспанської в раціоні людини. Насіння чіа можна використовувати у якості посипок для хліба і кондитерських виробів, однієї із складових частин напоїв (протеїнових у тому числі), складової сухих сніданків і гранол тощо та може бути використана у раціоні вегетаріанців, веганів та сиродідів.

Список використаних джерел:

1. <http://elib.hduht.edu.ua/>
2. https://www.onaft.edu.ua/download/dissertation/thesis/Disser_Stepanova
3. <http://www.intelmeal.ru/nutrition/foodinfo-seeds-chia-seeds-dried.php>

Olha Andriychuk,
Scientific advisor – Stupak M.H.,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi

The Major Ways of Solving Fuel and Energy Problems in the Economy of Ukraine

The problems existing in the fuel and energy sector are of vital importance nowadays. Inefficient use of energy resources, consumption and export of easily accessible supplies of oil, wasteful use of electricity by enterprises or households call for serious consideration as for our country's problem of energy saving.

The goal of this research is to specify major problems connected with developing of the energy sector as well as functioning of such powerful structure as the fuel and energy complex. The main tasks of the fuel and energy complex are to provide the country's economy and social spheres of life with different types of fuel.

It should be noted that the above mentioned tasks are of high priority since the technical progress of civilization, which started in the 20th century and keeps developing, is characterized by a great increase in energy consumption. It is estimated that only in 1945-1998 the population of our planet used two thirds of all the fuel extracted by humankind during its existence. For that reason the problem under investigation is rather urgent [1, p.33].

Many Ukrainian scientists devoted their investigations to exploring the new ways of energy resource extraction and energy saving. However, the most part of their research has only the theoretical significance. In practice, the results of scientists' investigations haven't been implemented and the attempts of their realization haven't had a positive effect due to lack of funds, payments crisis, unreasonable amortization policy, etc.

Approximately 0.1% of Ukraine's budget costs in 2017 were directed to financing the spheres of energy efficiency and energy saving (by comparison, the costs of financing the energy sector account for nearly 4% as a whole). As for instance, in order to realize the state target economic program of energy efficiency it was budgeted 400 million UAH, while according to estimates of the state energy efficiency the minimum required amount for its realization in 2017 accounts for approximately 2 billion UAH [2, p.15].

In our opinion, in order to solve the problem of energy saving it is necessary:

- 1) to adjust the Law "On Energy Saving";
- 2) to amend the Law "On Business Income Taxation";
- 3) to improve the Law "On Commercial Accounting of Resources Transmitted by Networks".

Here are some measures that would allow our country to change the negative trends in the energy sphere:

- improving energy efficiency (according to the current level of technological development the total energy consumption may be reduced by 35-40%);
- decreasing hazardous emissions into the atmosphere due to new technologies of exhaust gas purification;
- changing the structure of the fuel and energy balance by means of the alternative energy development.

Under modern conditions the state has a unique geographical and geopolitical significance and acts as a transporter of fuel and energy resources. Nevertheless, in order to achieve the most efficient development of the economy and to raise the people's living standards to global ones the following problems should be solved:

- insufficient amount of domestic fuel and energy resources as well as considerable amount of imported resources;
- necessity for formation and accumulation of strategic stock reserves to provide Ukraine's energy independence;
- high level of energy infrastructure deterioration and the need for modernization and reconstruction of capital stock;
- inadequate use of alternative types of fuel and non-traditional renewable sources of energy;
- high costs of production, transportation and consumption of energy resources, introduction of new technologies, rationalization of the social production structure.

To sum up, in order to solve the above mentioned problems it is necessary to set up an efficient strategy in terms of their overcoming as well as to reform the fuel and energy complex according to market conditions for business activity.

References:

1. Perfilosa O.Y. Problems and prospects of national electricity revival within the context of "Energy Strategy of Ukraine for the period till 2030" / Actual problems of economics. – 2009. – №11. – P. 30-39.
2. Honcharuk O.V. State regulation entities, their authority and regulatory tools / O.V. Honcharuk, A.I. Lavrynenko // Quality regulation analysis of the energy efficiency sphere in the sector of small and medium-sized businesses. – K. : BRDO, 2017. – 15 p.

Kateryna Derevets',

Scientific advisor – Stupak M.H.,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi

Key Factors Affecting Migration Processes in Ukraine

Reformation of Ukrainian economy is very important for our country's further development since today's economic situation in our country is rather difficult. A great number of economically active population leave Ukraine for neighboring countries in search of a better life.

According to recent data, the number of Ukrainians working abroad today accounts for nearly 5 million of people. Moreover, many Ukrainian citizens go abroad for seasonal works or on business trips. A considerable part of labor migrants from Ukraine work illegally.

Among major preconditions of migration it is worth mentioning the following:

- the lack of work in Ukraine;
- the possibility to improve the well-being;
- the need for professional self-realization;
- the desire to get an adequate education.

The purpose of the study is to analyze the key factors affecting migration processes in Ukraine.

Ukraine is a country where more than 70% of population has a higher education, a great number of people having two and more higher educations.

Most of them are lawyers, economists, managers, etc. However, they are not able to find adequate jobs since there are no vacancies for them in the domestic labor market and, on the contrary, skilled workers of technical specialization are in great demand. Such an imbalance in favor of higher education is a result of inefficient national education system that has existed for many years. For that reason every second Ukrainian with higher education either works in the field not related to his or her degree or goes abroad to find a job. Besides, in spite of an acute shortage of qualified workers in Ukraine, the skilled staff of technical specialization also leaves for other countries in search of employment.

According to the IOM, the majority of Ukrainian migrant workers are men, over 40% are 30-44 years old; most migrants come from the Western regions of the country. 41% per cent of migrant workers have a secondary or vocational education, 36% have a higher education. The sectors of employment of the Ukrainian migrant workers are primarily construction (men) and domestic care (women), as well as the service sector and agriculture [1].

The main countries of destination for Ukrainian labour migrants are Poland, Russian Federation, Czech Republic, and Italy.

Another but the most important factor that makes our citizens go abroad is the pay differential. According to various surveys, the average wage in European countries is much higher than in Ukraine.

The recent data of 2018 show that the average wage, for example, in Poland is €1114, Czech Republic – €1249, Italy – €3141, Germany – €3812, France – €3929, while in Ukraine it accounts for nearly €250 [2]. Thus, the disparity in these figures clearly explains the increase in migratory flows.

In addition to migration for work, migration for education is increasingly important. Expanding access to higher education, its internationalization and academic mobility are a global trend in the market of international education, which, under the conditions of worsening problems of economic reforms and European integration processes, enhances the desire for migration among Ukrainian youth [3].

The survey concerning educational migration conducted by Lviv Polytechnic International Institute of Education, Culture and Relations with Diaspora may serve as a proof of the above mentioned. This survey revealed that 97% of undergraduate students majoring in IT technologies, architecture, etc. want to go abroad and continue their education [4].

Over the past years, the growth of Ukrainian students who went to study abroad accelerated. The majority of them are studying in Poland, Germany, Canada, Czech Republic, Italy, the USA, Spain, France and the UK.

It is obvious that Ukrainian government must slow down the rates of migration. Consequently, it needs a long-term plan to overcome the protracted economic crisis and to raise the people's living standards, special attention being paid to education, medicine and social defense. Furthermore, the government has to elaborate a roadmap for reforming the domestic labor market. Such reforms will be a challenge for Ukraine to again become a dynamically developing country, attractive for national business and international investors. Thus, under these favorable conditions people would have an incentive to work for Ukraine's well-being and labor migrants working abroad would return home in the short term.

References:

1. Migration in Ukraine: facts and figures [Electronic resource] – Available at: http://www.iom.org.ua/sites/default/files/ff_eng_10_10_press.pdf
2. <https://ru-geld.de/salary/europe.html>
3. Hrynkevych, O. Cross-border factor of educational migration of Ukrainian youth to Poland: social-economic opportunities and threats / Economic Annals-XXI (2017), 163(1-2(1)), P. 29. – Available at: <http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-V163-05.pdf>
4. Labor and educational migration: How to keep human potential? [Electronic resource] – Available at: https://zik.ua/news/2018/07/24/trudova_ta_osvitnya_migratsii_z_ukrainy_yak_vtrymaty_lyudskyy_potentsial_1372513

Igor Vasin,

Scientific advisor – Gildebrant K.Y.,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi

Problems and Prospects of Using Information Technologies at the Present Stage of Economic Development of Ukraine

Nowadays Ukraine's IT industry is booming and is a driving force in the country's resurgent economy. Conservative estimates place the number of IT specialists in Ukraine at over 90,000 and this figure is expected to double in the next 3 years. Ukraine has the largest and fastest-growing number of IT professionals in Europe and offers over 1,000 local IT service companies and more than 100 subsidiaries of leading global companies. The sector is outsourcing services to European and American customers. Lviv and Kharkiv have their own IT clusters, and some Ukrainian companies have offices in Ukraine and abroad [1].

Remarkably, IT companies have flourished despite the past few years of volatility. In fact, the IT industry has proven to be one of the country's only economic engines, expanding dramatically over the past decade-and-a-half. The impact of IT's growth on Ukraine's economy has been dramatic with the combined value of its outsourcing now exceeding \$2.5 billion on an annual basis. IT outsourcing is Ukraine's third largest export sector. A recent report from the consulting firm PwC shows that from 2011 to 2015, the share of Ukraine's annual economic output coming from IT outsourcing grew from 0.6% to 3.3%. Indeed, the industry is now the country's third-largest export sector, behind the traditional titans of agriculture and mining.

At present, the country is concentrating on creating favorable conditions that would allow IT entrepreneurs to expand further into domestic markets. The opportunities for combining IT skills with such sectors as agriculture, aviation and medicine are just a few examples of the future directions that Ukraine is beginning to grow.

Still, there are a lot of hardships that the IT industry faces. The first thing that has to be mentioned when the conversation is about the problems and perspectives of using information technologies at the present stage of economic development in Ukraine is that in comparison with other European countries no work had been done in terms of implementing information technologies from the very beginning by the government. Consequently, there is a wide list of problems in that field and the state is trying to cope with them right now. The most notable

of them are:

1. Backwardness of information technologies in most spheres of economic development of the country;
2. Lack of a general plan for the implementing and usage of information technologies in various spheres of the economy at the state legislative level;
3. Absence of sufficient number of highly skilled specialists for the implementation of information technologies and their use for the development of the country's economy;
4. Unwillingness of the majority of people to use modern information technologies to simplify and improve the efficiency of all public services and the work of the economic segment as a whole;
5. The old system of streamlining the economic relations, the complete updating of which is impossible under the current conditions of the country's development.

However, as a state is under development, there are some good prospects in this field, such as:

1. International examples of building a strong economy with a power of IT;
2. The government's efforts to gradually lead the economy to the use of the latest information technologies;
3. Slowly growing interest of people in IT usage in everyday life.

As it looks now, there is a long way in front of the country's economy, but eventually, the work can be done if the state provides the necessary steps for IT implementation, that are much needed for the further development of our country.

Besides, people must get more trust in a modern way of dealing with different everyday economic matters. No less important is the fact that the country itself should get a bit more pleasant attitude to the development process. Provided all the above-mentioned conditions are taken into consideration, the country might have strong prerogatives for fruitful IT development and growth.

References:

1. Information Technology [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ukraineinvest.com/sectors/it/>
2. Бойко Н. Умови, стратегія та перспективи розвитку інформаційних технологій / Н. Бойко. – 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/21111/1/43-Voyko-271-277.pdf>
3. Економічна оцінка державних пріоритетів технологічного розвитку / За ред. Ю.М. Бажала. – К.: Ін-т екон. прогнозів., 2002. – 320 с.
4. Перспектива розвитку інформаційних технологій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://stud.com.ua/33781/informatika/perspektivi_rozvitku_informatsyinih_tehnologiy
5. Плєскач В. Л. Інформаційні системи і технології на підприємствах / В. Л. Плєскач, Т. Г. Затоначька. – К. : Знання, 2011. – 718 с.

Anastasiya Zadolyinna,

Scientific advisor – Gildebrant K.Y.,
ChernivtsiTrade and Economics Institute of KNTEU,
Chernivtsi

The Role of Tourism and Services Market in Ukraine's Economy Reformation

Reformation of economic processes in Ukraine, which is rapidly taking place

---

---

simultaneously with the change of the political direction of the state, can be applied to all branches of the national economy without exception.

The tourism sector as one of the most profitable branches of the world economy is becoming the leading power for economic and social development of Ukraine.

Ukraine has diverse tourist and recreational resources, a significant potential for the development of international tourism, and therefore has all the prerequisites to become one of the most tourism developed countries in the world.

However, along this path, there are many problems of applied socio-economic, as well as scientific-methodological nature. The contradictory and complicated first decade in the formation of market relations in our country led, on the one hand, to the rapid saturation of the tourism market, to the increase in the number of tourist firms, to the qualitative and quantitative indicators of their activity. On the other hand, tourism imports clearly dominate the tourism market of Ukraine, which significantly reduces its importance for the development of national economy.

An urge to increase the volume of international tourist flows in the world, to ensure maximum efficiency of tourism activity, stresses the topicality of the problem of tourist services market in Ukraine, of individual regions, of tourism enterprises in the international, national, and regional tourist markets.

Economy of tourism business is a set of social relations that arise in the implementation of tourism activities, i.e. in the production, distribution, exchange and consumption of tourist services (tourism product).

Tourism business as a component of the economic complex of the country is characterized by such properties and functions [1, p. 17]:

- holds its own industry for production and providing services to tourists;
- creates tourist services, forms a tourist product and carries out its realization;
- forms the market of tourist services of various complexity levels;
- is a multiplier of national income growth, gross domestic (national) product, employment, development of local infrastructure and raising the standard of living of the population;
- is an area where jobs are cheaply created and a high level of efficiency and a quick return on investments are ensured;
- is an effective means of protecting the environment and the historical and cultural heritage of humanity, which is the material basis for the tourism resource potential, which forms a specific field of activity;
- is compatible with practically all spheres, branches and types of human activity;
- has advantages in the world integration and globalization processes.

The tourist market, like all other markets, operates on the basis of its laws of supply and demand. The investigated market is a system of world economic relations, where the process of turning tourist-excursion services into cash and the reverse transformation of cash into tourist-excursion services is carried out. The process of promoting travel services to the end user is difficult and often does not involve a direct link between them. That is why tourist services are transformed into a tourist product (through a tour operator) in the promotion

process and they are brought to the consumer through the distribution system (with the aid of travel agencies) [2, p. 72].

The tourist services market as a sphere of service exchange has its own spatial and territorial boundaries. Taking into account the latter, as well as the scale of exchange, we can distinguish local, regional, national, transnational and global markets. Each of them has its own specific features due to market capacity, variety of services, infrastructure features, price levels and other factors.

According to many scholars, the main obstacles to the development of the tourism sector are mainly administrative, economic, environmental, social and cultural factors.

Without general economic, administrative and social reforms there is no future for vacationers (the poorer population will economize on rest), nor for the tourist industry (the depressed market will not allow companies to develop) or for the economy as a whole (the tourism sector, as a locomotive, can have a significant impact on the development and growth of other related industries: transportation, infrastructure, food and catering, agriculture, etc.).

Consequently, when carrying out a thorough research of the Ukrainian market of tourist services in the national and regional dimensions, it is necessary to highlight certain features of its functioning. The main ones are: a constant increase in the supply of services, taking into consideration the increasing demand; appearance of experienced specialists for work in the field, connected with the emergence of new educational programs and practices; exclusive opportunities for the development of various types of tourism; facilitating the development of market infrastructure through the provision of regulatory legal acts by the state [3, p. 53]. In addition to the above-mentioned peculiarities, for tourism development, Ukraine has significant competitive advantages in tourism products formation (convenient geographical location, favorable and diverse climate, unique combination of natural and recreational resources, rich cultural and historical heritage, extensive sanitary-health resort base, etc.).

References:

1. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Л. П. Дядечко – К. : Центр навч. л-ри, 2007. – 224 с.
2. Школа І. М. Менеджмент туристичної індустрії : навч. посіб. / І. М. Школа – Чернівці : [б. в.], 2003. – 662 с.
3. ТОВ «Август Трейд», 2012. – 559 с. Ткаченко Т. І. Сталлий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Тетяна Іванівна Ткаченко. – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
4. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк – Чернівці : Книги – XXI, 2003. – 300 с.
5. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Альтерпрес, 2005. – 436 с.
6. Україна: конкурування в світовій економіці – Стратегії успіху / Агентство США з міжнародного розвитку USAID UKRAINE. – К. : [б. в.], 2005. – 172 с.
7. Холловой Дж. Туристический бизнес : пер. с 7-го англ. изд. / Холловой Дж., Тейлор Н. – К. : Знання, 2007. – 798 с.
8. The Travel & Tourism Competitiveness Report 2011 World Economic Forum. – Geneva : [s. l.], 2011. – 501 с.
9. Travel & Tourism Economic Impact 2012 Ukraine / World Travel & Tourism Council. – London : [s. l.], 2012. – 24 с.
10. Бондаренко М. П. Туристичний сектор економіки України: реалії та перспективи / М. П. Бондаренко // Економіка і прогнозування / науковий журнал ; Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. – 2011. – № 1. – С 104–119.

***РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ
ДОСЛІДЖЕНЬ ЗДОБУВАЧІВ
ОС «магістр»***

**РЕОРГАНІЗАЦІЯ АСИГНУВАНЬ І ВИДАТКІВ БЮДЖЕТНИХ
ОРГАНІЗАЦІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ
АНДРІЙЧУК Т., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Облік і оподаткування»,
спеціалізація «Облік і оподаткування»
наук.кер. Мустаца І.В.**

У статті досліджено сучасні напрямки реформування доходів та витрат суб'єктами державного сектору, досліджено основні проблеми децентралізації влади, визначено етапи формування місцевих бюджетів. Здійснено моніторинг та оцінку офіційної звітності бюджетних установ.

In the article modern directions of reformation of acuestss and charges are investigational by subjects state to the sector, the basic problems of decentralization of power are investigational, the stages of forming of local budgets are certain. Monitoring and estimation of the official accounting of budgetary establishments is carried out.

За роки незалежності в Україні відбулися суттєві зміни в економічній, соціальній і, особливо, духовній сферах нашого суспільства. Зроблені вагомі зрушення у напрямі ринкового господарювання – проведена масова приватизація об'єктів, створюється відповідна інфраструктура тощо. Але до побудови ринкової економіки, ефективного задіяння ринкових методів господарювання, забезпечення конкурентоспроможності економіки, підвищення зайнятості населення та відповідності заробітної плати обсягам та якості праці ще далеко. Для вирішення цих економічних і пов'язаних із ними соціальних питань необхідні подальші ринкові перетворення, суттєве реформування економічних відносин, у тому числі в регіональному аспекті щодо чіткого розподілу бюджетних коштів в умовах децентралізації влади.

Адже поряд з багатьма соціально-економічними проблемами, що виникли в нових умовах ринкового реформування, особливої гостроти набувають проблеми державного управління регіонами. Загальновідомо, що вони існували і раніше, однак в умовах жорсткої централізації в державному управлінні, за відсутності об'єктивної науково-популярної інформації про зарубіжний досвід, а також заідеологізованості теорії і практики державного управління годі було й думати про їх швидке й ефективне вирішення.

Демократичний розвиток країни передбачає ефективне функціонування територіальних громад, здатних вирішувати питання самоврядного розвитку. Така здатність потребує відповідного фінансового забезпечення, що реалізується через формування місцевих бюджетів, за рахунок видатків яких фінансуються заклади освіти, культури, охорони здоров'я, засоби масової інформації, житлово-комунальне господарство, різноманітні молодіжні програми.

Саме з місцевих бюджетів проводять видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення населення.

Метою статті є дослідження проблем реорганізації асигнувань і видатків бюджетним організаціям в умовах децентралізації.

Об'єктом дослідження є процес здійснення асигнувань і видатків суб'єктами державного сектору.

Предметом дослідження є управління коштами бюджету на місцевому рівні.

Актуальність статті підтверджує низка наукових досліджень проведена такими науковцями, як Лемішовський В.І., Канева Т.І., Шевченко С.І.,

Шара Є.Ю, Андрієнко О.М., Жидаєва Л.І., Юрій Е.О., Бевзюк О.І. та інші [2,3,4,5].

Проблеми функціонування місцевих бюджетів на сучасному етапі мають багато аспектів. Це, в першу чергу, розподіл повноважень та коштів між різними рівнями бюджетної системи, проблеми розширення дохідної бази бюджетів, підвищення результативності бюджетних видатків тощо. Нестабільність дохідної бази місцевих бюджетів, недостатньо ефективний механізм міжрегіонального перерозподілу бюджетних надходжень, значні відмінності в рівні економічного розвитку регіонів, умовах життя у них ведуть до соціальних конфліктів і політичної нестабільності.

Сьогодні особливо гостро стоїть проблема децентралізації державних фінансів, що передбачає запровадження нових підходів до розподілу коштів між державою (центром) і її громадами та їхнього використання на фінансування місцевого господарства, утримання об'єктів соціально-культурного призначення, проведення інвестиційної політики, здійснення соціального захисту населення, охорону навколишнього середовища.

У цьому контексті актуальним є дослідження особливостей управління коштами бюджету на місцевому рівні, розробці шляхів та напрямів підвищення його ефективності.

Важливою передумовою побудови ефективної регіональної політики є економічна, в першу чергу фінансова самостійність органів місцевого самоврядування. У фінансовому аспекті це означає належне фінансове забезпечення реалізації визначених на державному рівні функцій органів місцевої влади.

Таким чином, під фінансовою незалежністю місцевого самоврядування розуміється можливість самостійного вирішення питань комплексного фінансового забезпечення економічного і соціального розвитку даної території, що входить до компетенції відповідного рівня місцевого управління.

Фінансові ресурси, що зосереджуються у місцевих бюджетах, перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування. Управління коштами місцевих бюджетів ґрунтується на знанні економічних законів розвитку суспільства, закономірностей розподілу валового внутрішнього продукту і національного доходу між державою і суб'єктами господарювання, державою і населенням, між галузями економіки і між територіями.

Аналізувати функціонування процесу управління коштами місцевих бюджетів доцільно за двома напрямками:

- формування місцевого бюджету, що включає в себе планування бюджетних показників і набуття бюджетом статусу законодавчого акту;
- втілення бюджетних параметрів у практику, а саме: виконання бюджету, фінансово-економічний аналіз, звітування, контроль за використанням бюджетних коштів, моніторинг та оцінка ефективності виконання місцевими органами влади дохідних та видаткових повноважень.

Передумовою фінансової незалежності місцевого самоврядування є розумна, з погляду економічної доцільності, децентралізація влади і адекватний розподіл повноважень, відповідальності, а отже, і фінансово-економічної бази між центром і регіонами, місцевими органами управління. Межі фінансової незалежності місцевого самоврядування зажди повинні визначатись у законодавчому порядку, тобто закон повинен чітко

окреслювати функції місцевого самоврядування і відповідно до них джерела ресурсів, які становитимуть фінансове забезпечення цих функцій.

Формування дохідної та видаткової частин місцевих бюджетів починається на стадії планування. Планування – важливий інструмент управління, який забезпечує місцевим органам влади можливість впливу на економічний розвиток території у перспективі.

Процес формування місцевих бюджетів доцільно розділити на чотири етапи:

1) аналітичний: аналізується видаткова частина бюджету у попередніх та поточному періодах, фіксуються тенденції розвитку;

2) пошуковий: виявляються можливості внаслідок прийняття нових рішень, реалізації нової політики місцевих органів влади, формуються нові цілі;

3) програмний: визначаються шляхи та умови досягнення окреслених цілей, проводиться їхня оцінка;

4) організаційний: здійснюється розподіл завдань між конкретними розпорядниками бюджетних коштів, виконавцями бюджетних програм, які забезпечують досягнення визначених цілей [4].

Відповідно до положень Бюджетного кодексу України обов'язковим є складання прогнозу на плановий та наступні за плановим два бюджетні періоди, на відміну від попереднього планування, яке робилось на один рік. При прогнозуванні за точку відліку необхідно брати оцінку стратегії діяльності з урахуванням програм та рішень місцевих органів влади та поточної економічної ситуації у регіоні.

Формування місцевого бюджету має ґрунтуватись на пріоритетах регіональної бюджетної політики. Прогнозні та програмні документи соціально-економічного розвитку території, прогноз фінансового балансу на наступні роки мають бути підставою для визначення пріоритетних напрямів витратків. У бюджетному процесі повинні бути враховані середньострокова та довгострокова перспектива, встановлений зв'язок із загальними цілями соціально-економічного розвитку країни та адміністративно-територіальних одиниць.

Як правило, при плануванні бюджету на середньострокову перспективу (3-5 років) бюджетні показники переглядають щороку, приводячи їх у відповідність із напрямками бюджетної політики, які можуть змінюватися з року в рік.

Умовою при щорічному перегляді середньострокового бюджету є аналіз бюджетної політики минулого періоду. Наступним етапом у процесі управління бюджетними коштами є виконання місцевих бюджетів, яке можна розділити на декілька стадій:

1. Встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису. До затвердження розпису фінансовим органом затверджується тимчасовий розпис на відповідний період, на основі якого відбувається фінансування бюджетних витратків відповідно до структури призначень.

2. Затвердження кошторисів розпорядником бюджетних коштів. Кошторис визначає сферу відповідальності для керівника установи, розпорядника коштів, фінансового органу та органу Державної казначейської

служби України та є основним засобом контролю за діяльністю розпорядника бюджетних коштів.

3. Взяття бюджетних зобов'язань. Головний розпорядник бюджетних коштів у першу чергу повинен забезпечити проведення захищених видатків бюджету, до переліку яких належать видатки на оплату праці працівників бюджетних установ, нарахування на заробітну плату, придбання медикаментів, забезпечення продуктами харчування, оплату комунальних послуг та енергоносіїв тощо [3].

4. Отримання товарів, робіт та послуг та їх використання з метою виконання бюджетних програм. Шляхом збору інформації про видаткову та дохідну частини бюджету проводять постійний моніторинг його виконання, здійснюють контроль за відповідністю фактичних показників плановим.

Жодна система не може бути успішною, якщо вона не має дієвого контролю. Цей інструмент забезпечує ефективне управління видатками місцевих бюджетів та сприяє досягненню визначених цілей. Умовою ефективного бюджетного процесу, важливими факторами для формування показників проекту бюджету на наступний рік є звітність, моніторинг та оцінка результативності управління коштами місцевих бюджетів.

Інформація, що міститься у звітах про виконання місцевих бюджетів, допомагає оцінити ефективність реалізації бюджетних програм, виявити недоліки та помилки, своєчасно їх усунути.

Моніторинг та оцінка здійснюються на підставі даних офіційної звітності, зокрема фінансової або казначейської, а звітність, своєю чергою, має формуватися таким чином, щоб містити дані, необхідні для моніторингу та оцінки [2]. Моніторинг та оцінка мають різне призначення.

Негативним явищем, що суттєво впливає на формування дохідної та видаткової частини бюджет є стрімкий ріст державного боргу з 71,3 млрд.грн. у 2007 р. до 947 млрд.грн. у 2014 р. (рис.1.1.)

Мізерною залишається частка місцевих податків та зборів у надходженнях місцевих бюджетів, хоча з'явилася незначна позитивна тенденція після внесення змін до Податкового кодексу України. Таким чином місцеві ради не мають важелів для регулювання надходжень до бюджетів.

У цілому у 2014 та 2015 роках спостерігалось невиконання дохідної частини бюджетів усіх рівнів.

Так, обсяг недоотриманих надходжень до Державного бюджету України становив 21,0 млрд грн, або 5,6 % річного плану. План не було виконано практично за усіма основними податковими джерелами надходжень. Зокрема, податок на доходи фізичних осіб не виконано на 1,5 млрд грн, або на 10,9 %; податок на додану вартість – 1 на 10,9 млрд грн, або на 7,3 %; акцизний податок з вироблених в Україні товарів – на 3,8 млрд грн, або на 12,0 %; ввізне мито – на 3,2 млрд грн, або на 20,7 %; платежі за користування надрами – на 2,2 млрд грн, або на 10,7 %.

Єдиним вагомим джерелом надходжень, за яким було зафіксовано перевиконання річного планового показника, став акцизний податок із ввезених на територію України товарів, якого надійшло на 3,8 млрд грн, або на 30,0 %, більше, ніж було заплановано.

Дохідну частину місцевих бюджетів також не було виконано. Так, рівень виконання річного плану доходів, затвердженого місцевими радами, становив 90,9 %.

Основним чинником невиконання стало недонадходження податку на доходи фізичних осіб: за цією статтею місцеві бюджети недоотримали 4,4 млрд грн, або 6,1 % від запланованого. Втім, ситуацію дещо пом'якшали надходження єдиного податку, які на 0,2 млрд грн перевищили запланований показник.

Рис.1.1. Динаміка державного боргу за 2007-2014 рр. (млрд.грн.)

Вищезазначені характеристики бюджетного процесу в частині доходів призвели до зсувів у структурі доходів як зведеного, так і державного бюджетів. Найсуттєвішою зміною стало збільшення частки податкових надходжень (0,7 в. п. і 1,2 в. п. відповідно) і зменшення частки неподаткових надходжень (-1,2 в. п. та -2,4 в. п. відповідно)

В.Б. Гройсман визначив основне завдання державотворення в умовах децентралізації: головне завдання на сучасному етапі українського державотворення полягає саме в тому, щоб, не послабивши процеси формування ефективної державної влади в країні, надати органам місцевого самоврядування такий обсяг повноважень, який дозволив би їм реально задіяти громадянську ініціативу і активність в управлінні на місцевому та регіональному рівні [1].

Принцип важливості забезпечення розвитку громадянського суспільства є одним з ключових, що постулюється, зокрема, в такому засадничому документі, як Європейська хартія місцевого самоврядування. В Європейській хартії місцевого самоврядування чітко зазначається, що демократичне право громадян на участь в управлінні державними справами "найбільш безпосередньо може здійснюватися саме на місцевому рівні, а існування місцевих влад, наділених реальними функціями, може забезпечити ефективне і близьке до громадянина управління" [1, с. 179].

На нашу думку, украї необхідно на науковому, концептуально-теоретичному, експертно-галузевому рівні дослідити успішний досвід

упровадження принципу субсидіарності в різних країнах світу щодо розподілу повноважень між центральною владою та органами місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

- 1.) Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад /Асоціація міст України. – Режим доступу : <http://www.auc.org.ua>.
- 2.) Лемішовський, В. І. Бюджетні установи: бухгалтерський облік та оподаткування [Текст] : навчальний посібник / Мін-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Львівська політехніка" ; ред. В. І. Лемішовський. - 3-е вид., доп. і перероб. - Львів : Інтеллект-Захід, 2008. - 1120 с.
- 3.) Канева Т.І. Стан і перспективи розвитку обліку в державному секторі України / Т.І. Канева, С.І. Шевченко // Вісник КНЕУ. – 2010. – № 5 – С. 33-40. [Електронний ресурс]: – Режим доступу: <http://visnik.knteu.kiev.ua/files/2010/05/4.pdf>. 5.
- 4.) Шара Є. Ю.Бухгалтерський облік у бюджетних установах і організаціях. Навч. посіб. / Є.Ю. Шара, О.М. Андриєнко, Л.І.Жидаєва – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 440 с.
- 5.) Юрій Е. О. Децентралізація державного управління та її вплив на фінансове забезпечення місцевого самоврядування / Е. О. Юрій, О. І. Бевзюк // Молодий вчений. – 2015. –№ 3 (18). – Режим доступу : <http://molodyyucheniy.in.ua/files/journal/2015/3/58.pdf>.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЮ БАНКУ АВЕРКЕЄВ І., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» наук. кер. Табенська Ю.В.

У статті досліджується ефективність управління кредитною діяльністю банку в кризовий період. Висвітлено чинники обсягу і структури кредитного портфелю банку.

The article examines the efficiency of managing the bank's credit activities during the crisis period. The factors of the volume and structure of the bank's loan portfolio are highlighted.

Актуальність дослідження. В посткризовий період важливим сектором фінансово-кредитних відносин є банківська діяльність, яка впливає на розвиток країни. Кредитні операції в балансових показниках діяльності банківської установи займають одне з пріоритетних місць, адже доходи від даної категорії складають основну частку доходів банківських установ. В ХХІ столітті кредитні операції пов'язані з високим рівнем ризику, тому оцінка та аналіз якості саме кредитного портфелю банку є особливо актуальним. Також важливу роль у системі ризик-менеджменту банків відіграють оцінка та моніторинг ризиків від кредитної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості ефективності управління кредитної діяльності банку можна зустріти у працях таких вітчизняних вчених, як: В.В.Зянько, В.І.Міщенко, А.М.Мороз. Управлінню кредитною діяльністю, управлінню кредитним процесом, розробці та реалізації кредитної стратегії та кредитної політики присвячені праці Р.Т.Балакіної, В.С.Галанова, Ж.В.Гарбар, Ю.В.Луньової, Д.Ю.Пендюхова, А.М.Сидоренко.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів аналізу якості кредитного портфелю банку.

Виклад основного матеріалу. Фінансова криза загострила проблеми розвитку вітчизняної системи банківського кредитування, серед яких найбільш суттєве значення має зростання простроченої заборгованості та обсягів безнадійних кредитів, що призводить до погіршення якості кредитного портфелю банку. У той же час аналіз тенденцій банківського

кредитування засвідчив, що більшість банків в умовах посткризового періоду розвитку економіки для підтримання конкурентоспроможного потенціалу збільшують обсяги наданих кредитів при збереженні ризику їх неповернення.

Тому, на сьогодні значна увага менеджерів банку повинна бути сконцентрована на розв'язанні проблеми досягнення оптимального співвідношення між прибутковістю та ризикованістю банківських операцій із кредитування і виробленні зважених підходів до реалізації кредитної політики. Від структури та якості кредитного портфеля банку значною мірою залежить його стабільність, репутація й фінансовий успіх. Звідси об'єктивно виникає низка завдань з удосконалення підходів до управління якістю кредитного портфеля, що забезпечує компроміс дохідності, ліквідності та прийняттого для банку кредитного ризику на основі об'єктивної оцінки кредитоспроможності позичальників, формування адекватних якості кредитного портфеля резервів за кредитними операціями.

Надалі при поступовому зростанні обсягів кредитування вдосконалення системи управління якістю кредитного портфеля на основі вивчення особливостей його впливу на фінансову стійкість банків та ефективність їх діяльності дозволить підвищити конкурентоспроможність і безпеку функціонування вітчизняних банківських установ.

Так, кредитні операції є найбільш дохідною статтею банківської діяльності, що забезпечує основну частину чистого прибутку, від якого здійснюються відрахування до резервного фонду та виплати дивідендів акціонерам банку. Погіршення якості кредитного портфеля може негативно відобразитися на фінансовому стані банку, що обумовлює необхідність здійснення своєчасної та адекватної оцінки якості кредитного портфеля на регулярній основі, що сприятиме попередженню або зниженню кредитних ризиків.

Проведення оцінки якості кредитного портфеля потребує перш за все знання нормативно-правових та законодавчих актів, що регламентують кредитну діяльність банків України, знання значень нормативів кредитного ризику, що висуваються НБУ, здійснення їх постійного моніторингу для відстеження змін у нормативно-правовій базі, на якій ґрунтується контроль за станом кредитного портфеля банку.

Згідно з Положенням про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями кредитний портфель (credit portfolio) це сукупність усіх банківських позик, що структуровані за певними параметрами відповідно до завдань визначеної банком кредитної політики.

В банківській діяльності обсяг кредитного портфелю оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, в т.ч. прострочених, пролонгованих і сумнівних. У структурі балансу банку кредитний портфель розглядається як єдине ціле та складова частина активів банку, яка має свій рівень дохідності та відповідний рівень ризику.

Обсяг і структура кредитного портфелю банку визначаються такими чинниками [1]:

- розмір банку (капіталу);
- правила регулювання банківської діяльності;

- офіційна кредитна політика банку;
- досвід і кваліфікація менеджерів;
- рівень дохідності різних напрямів розміщення коштів.

На конкурентноспроможність кредитного портфелю банку впливають такі чинники: ризиковість, ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення кредитного портфелю.

Одним із ключових елементів діяльності комерційних банків у сфері організації грошово-кредитних відносин є комплекс заходів з управління їх власними кредитними портфелями з огляду на необхідність реалізації двох важливих завдань [2]:

1) забезпечення ліквідності активів банку і підтримання належного рівня його платоспроможності;

2) максимізації загального рівня доходу від активних операцій і передусім кредитування як основної форми розміщення банківських ресурсів.

Роль кредиту в економічному середовищі визначається сферами його застосування, які встановлюються згідно з особливостями і завданнями розвитку економіки на основі комплексу спеціальних умов:

– необхідності участі позичених коштів у вирішенні проблем забезпечення безперервності і розвитку процесів виробництва і реалізації продукції;

- якості виробничої діяльності підприємств;
- економічного використання ресурсів господарства;
- потреб забезпечення обороту платіжними засобами;
- інтересів підвищення добробуту населення та ін.

В практичній діяльності під банківським кредитом трактують зобов'язання банку надати певну суму грошей, гарантію, продовження терміну погашення боргу. Використання банківського кредиту в різноманітних сферах фінансово - господарської діяльності визначаються залежно від його цільового призначення та складу учасників кредитних відносин. Так, всі позичкові операції комерційних банків можуть бути поділені на чотири групи.

1. Кредитування банками юридичних осіб, де найкраще проявляється стимулююча функція кредиту, яка полягає в тому, що позичальник настільки ефективно повинен використати позичені гроші, щоб повернути банку суму кредиту, сплатити процентну та комісійну винагороду за користування ним, а також забезпечити собі отримання прибутку.

2. Кредитування інвестиційної діяльності підприємств, призначене для збільшення основних фондів, реконструкції та розширення виробництва.

3. Споживче банківське кредитування, яке полягає не в отриманні прибутків, а в задоволенні певних споживчих потреб.

4. Кредитування держави для покриття бюджетного дефіциту.

Задля правильної організації кредитної діяльності банки розробляють та впроваджують власну кредитну політику. Кредитна політика, як правило, містить стратегію і тактику банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості та платності.

Кредитна політика банку повинна бути спрямована як на зростання обсягів активів, так і на підвищення їх якості. Одним зі шляхів цього є

уникнення проблемних кредитів, для чого необхідно звернути увагу на досконалість вивчення якості кредитного портфеля і кваліфікацію працівників, що проводять цю оцінку. Якщо ж попередження проблемного кредиту не вдалося і є загроза негативного його впливу на дохідність, банк повинен терміново вжити заходів щодо забезпечення негайного й повного погашення позики. Як показує практика, добрий ефект дає розроблення спільно з боржником плану дій для відновлення фінансової стійкості підприємства й подолання вад у його діяльності. Якщо застосовані заходи неефективні, то банк повинен забезпечити задоволення своїх інтересів, вимагаючи погашення боргу за рішенням судових органів.

Але першочергове завдання банків – попередити виникнення небажаних видів кредитів, підвищити частку строкових, стандартних кредитів і скоротити до мінімуму або зовсім уникнути пролонгованих, прострочених, безнадійних, небезпечних, сумнівних кредитів. Для цього можна запропонувати використання банком маркетингових методів забезпечення або співробітництво із спеціалізованими маркетинговими фірмами. Важливо налагодити й взаємовигідну партнерську роботу зі страховими компаніями. Зазначені заходи здатні мінімізувати вплив проблемних кредитів на банківську дохідність

Варто відмітити, що при оцінці кредитного портфеля обов'язковим є проведення коефіцієнтного аналізу, який повинен враховувати показники, що характеризують як ризиковість, так і дохідність, прибутковість та забезпеченість кредитного портфеля. За результатами аналізу структури та коефіцієнтного аналізу кредитного портфеля можна визначити пріоритетні напрямки розміщення кредитних ресурсів, ризикованість та ефективність кредитного портфеля. Для забезпечення відбору найбільш інформативних показників, що характеризуватимуть якість кредитного портфеля, необхідно враховувати наявність причинно-наслідкові зв'язки між показниками та використати факторний аналіз головних компонент. Для отримання комплексної оцінки якості кредитного портфеля доцільним є застосування інтегральних методів, зокрема методу таксономії.

Висновки і пропозиції. У результаті проведеного дослідження теоретичних та практичних питань аналізу та оцінки якості кредитного портфеля зроблені наступні висновки:

1. В банківській діяльності обсяг кредитного портфелю оцінюється за балансовою вартістю всіх кредитів банку, в т.ч. прострочених, пролонгованих і сумнівних.

2. На конкурентноспроможність кредитного портфелю банку впливають такі чинники: ризиковість, ліквідність, дохідність, швидкість відновлення та ступінь оновлення кредитного портфелю.

3. Задля правильної організації кредитної діяльності банками розробляється та впроваджується власна кредитна політика, яка містить стратегію і тактику банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів поверненості, строковості, цільового використання, забезпеченості та платності.

4. Науковцями в сучасних умовах виділяють систему коефіцієнтів, які запропоновані для аналізу та оцінки ефективності кредитної політики банку.

5. Одним із способів мінімізації кредитного ризику є створення резервів за кредитними операціями, вимоги, які встановлюються НБУ.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
2. Форіншурер. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/rating-banks>
3. Комплексна програма розвитку фінансового сектору України до 2020 року – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=18563297>
4. Бикова О.В., Марченко О.В. Оцінка ефективності кредитної політики банку – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/3/136.pdf>

МОНІТОРИНГ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» АНДРІЯШКО М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та підприємництво», спеціалізація «Державні фінанси» наук. кер. Простебі Л.І.

У статті проведемо аналіз динаміки кредитів та авансів наданих клієнтам АТ КБ «ПриватБанк» за 2015-2017 роки. Здійснено моніторинг структури кредитів та заборгованості клієнтів АТ КБ «ПриватБанк» за 2015-2017 роки. Визначено пріоритети стабілізації та подальшого розвитку банківського кредитування.

In the article we will analyze the dynamics of loans and advances to clients of JSC CB "PrivatBank" for 2015-2017 years. The structure of loans and debts of clients of JSC PrivatBank Bank for 2015-2017 years has been monitored. The priorities of stabilization and further development of bank lending are determined.

Комерційні банки є установами, які беруть безпосередню участь у механізмі функціонування кредитної системи України. Процес кредитування виступає однією з найважливіших банківських операцій, оскільки банківські кредити задовольняють тимчасову потребу одних суб'єктів у фінансових ресурсах за рахунок їх тимчасового надлишку в інших суб'єктів економічної діяльності. Ефективна кредитна діяльність банку позитивно впливає на економічний розвиток держави. Тому обрана тема є актуальною.

Метою статті є аналіз кредитних операцій АТ КБ «ПриватБанк» та визначення пріоритетів щодо розвитку банківського кредитування.

Об'єктом дослідження є процес кредитної діяльності комерційного банку.

Предметом дослідження є механізм реалізації кредитної політики банку на прикладі АТ КБ «ПриватБанк».

Проблеми кредитної діяльності банківських установ досліджувати багато науковців. Варто відмітити доробки таких вчених: Карпчук Л. [1], Клепікова О. [2], Коваленко В. [3], Лисенок О. [4], Малахова О. [5], Скоробогач О. [6]. Однак ця тема потребує подальшого дослідження, адже сучасний аналіз є необхідним для визначення пріоритетів щодо розвитку банківського кредитування.

Важливо розуміти, що від виваженої кредитної діяльності значною мірою залежать показники дохідності, прибуткової та ліквідності банківської установи, а також економічні коефіцієнти та нормативи банківської справи, які покликані забезпечити фінансову стійкість банку на грошовому ринку. Оцінка ефективності кредитної діяльності банку визначається дохідністю кредитного портфеля та прийнятим банком кредитним ризиком, рівень якого суттєво може збільшитись у періоди економічних криз. Його недооцінка призводить до зростання проблемної заборгованості, переоцінка знижує

прибутковість за рахунок надмірного резервування [5, с. 278].

Здійснено оцінку динаміки кредитів наданих клієнтам АТ КБ «ПриватБанк» за 2015-2017 рр. (табл.1).

Станом на 31 грудня 2017 та 2016 років «Кредити, що управляються як окремих портфель», включають непрацюючі кредити, які були видані до 19 грудня 2016 року. На думку Керівництва банку, цей портфель має схожі показники кредитного ризику, незалежно від класифікації за галуззю економіки та напрямом комерційної діяльності на дату видачі таких кредитів [7].

Таблиця 1.

**Динаміка кредитів та авансів наданих клієнтам
АТ КБ «ПриватБанк» у 2015-2017 рр.**

млн.грн.

Найменування	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Абсолютне відхилення, млн.грн.		Відносне відхилення,%	
				2017р./ 2016р.	2017р./ 2015р.	2017р./ 2016р.	2017р./ 2015р.
Кредити, що управляються як окремих портфель	-	191139,0	185575,0	-5564,0	185575,0	-2,9	-
Кредити юрид. особам	188764,0	2638,0	3479,0	841,0	-185285,0	31,9	-98,2
Кредити фізичним особам -кредитні картки	20397,0	19749,0	30354,0	10605,0	9957,0	53,7	48,8
Кредити фізичним особам - іпотечні кредити	9363,0	9045,0	9130,0	85,0	-233,0	0,9	-2,5
Кредити фізичним особам - споживчі кредити	613,0	1069,0	3144,0	2075,0	2531,0	194,1	412,9
Кредити фізичним особам - кредити на придбання автомобіля	503,0	264,0	264,0	0,0	-239,0	0,0	-47,5
Кредити фізичним особам- інші кредити	1648,0	1054,0	769,0	-285,0	-879,0	-27,0	-53,3
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу	2252,0	2494,0	3952,0	1458,0	1700,0	58,5	75,5
Мінус резерв від знецінення	28794,0	184341,0	198846,0	14505,0	170052,0	7,9	590,6
Всього кредитів та авансів клієнтам	195339,0	43582,0	38355,0	-5227,0	-156984,0	-12,0	-80,4

Джерело: фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» [7]

Розглянемо детальніше динаміку кредитів, наданих фізичним особам за період аналізу. Видача кредитів фізичним особам (кредитних карток) за вказаний період мала тенденцію до зростання. Так, у 2015 році їх обсяг становив 20397,0 млн. грн., у 2016 році – 19749,0 млн. грн., а у 2017 році – вже 30354,0 млн. грн. Абсолютне відхилення по даних кредитах у 2017 році в порівнянні з попереднім періодом становило 10605,0 млн. грн., або 53,7 % у відносному вираженні. У 2017 році в порівнянні з показниками 2015 року – абсолютне відхилення збільшилося на 9957,0 млн. грн. або 48,8 %.

Спостерігаємо незначне зменшення в динаміці видачі іпотечних кредитів за аналізований період на 233,0 млн. грн. або на 2,5 % (у 2015 р. її обсяг склав - 9363,0 млн. грн, у 2016 р. - 9045,0 млн. грн. та у 2017 р. - 9130,0 млн. грн.).

А от видача споживчих кредитів мала тенденцію до значного збільшення за період з 2015-2017 рр. Так, у 2015 році їх обсяг становив 613,0 млн. грн.,

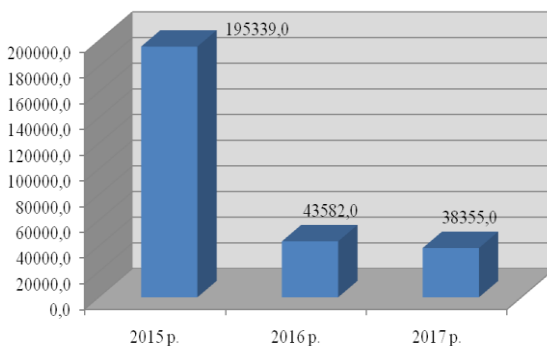

у 2016 році – 1069,0 млн. грн., а у 2017 році – вже 3144,0 млн. грн. Абсолютне відхилення по даних кредитах у 2017 році в порівнянні з попереднім періодом становило 2075,0 млн. грн., або 194,1 % у відносному вираженні. У 2017 році в порівнянні з показниками 2015 року – абсолютне відхилення збільшилося на 2531,0 млн. грн. або 412,9 %.

Тенденція видачі кредитів на придбання автомобілів за аналізований період зменшилася на 239,0 млн. грн. або на 47,5 % (у 2015 р. її обсяг склав - 503,0 млн. грн, у 2016 р. - 264,0 млн. грн. та у 2017 р. - 264,0 млн. грн.).

Бачимо збільшення обсягу кредитів підприємствам малого та середнього бізнесу за 2015-2017 рр. на 1700,0 млн. грн. або на 75,5 % (у 2015 р. її обсяг склав - 2252,0 млн. грн, у 2016 р. - 2494,0 млн. грн. та у 2017 р. - 3952,0 млн. грн.).

Обсяг всіх кредитів та авансів, наданих клієнтам за вирахуванням резерву на покриття збитків від знецінення у 2015 р. склав - 195339,0 млн. грн., у 2016 році – 43582,0 млн. грн., а у 2017 році – вже 38355,0 млн. грн. Негативне абсолютне відхилення за весь період дослідження склало 156984,0 млн. грн. або 80,4 %. Рис. 1.

Рис.1. Динаміка кредитів та авансів наданих клієнтам АТ КБ «ПриватБанк» у 2015-2017 рр. (млн. грн.)

Джерело: фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» [7]

Показники таблиці 2. показують, що найбільша частка в загальній структурі кредитних ресурсів АТ КБ «ПриватБанк» складають кредити юридичним особам, частка яких у 2015 році склала - 84,2 %. У 2016 році та 2017 році найбільша частка належить кредитам, які управляються як окремий портфель (2016 р. - 83,9% та у 2017 році – 78,2%). Найменша питома вага належить іншим кредитам фізичним особам та складає у 2015 р. – 07,%, у 2016 р. – 0,5%, у 2017 р. - 0,3%. Значною є доля кредитів фізичним особам (кредитні картки). В 2015 році становила - 9,1 %, у 2016 році цей показник зменшився до 8,7 %, а у 2017 році трохи зріс і склав – 12,8%. Питома вага іпотечних кредитів у 2015 році становила - 4,2 %, у 2016 році цей показник зменшився до 4,0 %, а у 2017 році склав – 3,8%.

Таблиця 2.

**Структура кредитів та заборгованості клієнтів
АТ КБ «ПриватБанк» у 2015-2017 рр.**

млн. грн.

Найменування	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Питома вага, %		
				2015 р	2016 р	2017 р
Кредити, що управляються як окремі портфель	-	191139,0	185575,0	0,0	83,9	78,2
Кредити юридичним особам	188764,0	2638,0	3479,0	84,2	1,2	1,5
Кредити фізичним особам - кредитні картки	20397,0	19749,0	30354,0	9,1	8,7	12,8
Кредити фізичним особам - іпотечні кредити	9363,0	9045,0	9130,0	4,2	4,0	3,8
Кредити фізичним особам - споживчі кредити	613,0	1069,0	3144,0	0,3	0,5	1,3
Кредити фізичним особам - кредити на придбання автомобіля	503,0	264,0	264,0	0,2	0,1	0,1
Кредити фізичним особам - інші кредити	1648,0	1054,0	769,0	0,7	0,5	0,3
Кредити підприємствам малого та середнього бізнесу	2252,0	2494,0	3952,0	1,0	1,1	1,7
Всього кредитів та авансів клієнтам до вирахування резерву на знецінення	224133,0	227923,0	237181,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк» [7]

Головними причинами, що гальмують розвиток кредитування є: скорочення власного капіталу банків через зростання обсягу проблемних (прострочених) кредитів, неефективне проведення фінансово-інвестиційної діяльності банками та брак рефінансування у вигляді депозитів, який пов'язаний із зниженням довіри до банківського сектору із сторони населення [6]. Для стабілізації кредитної діяльності необхідно вітчизняним банкам працювати за новими правилами, давати кредит на підставі серйозного фінансового аналізу (замість вимог забезпечення застави) підприємства, якому надається кредит. Вимагати від підприємств бізнес-плану та перспективного планування діяльності.

Банківське кредитування для розвитку потребує досягнення умов макроекономічної стабільності. Тому, основними пріоритетами для стабілізації та подальшого розвитку кредитування має бути [2, с. 68]: розробка різнопланових програм споживчого кредитування, розрахованих на різні верстви населення; розробка гнучкого асортименту кредитних послуг, орієнтованих на стимулювання розвитку малого та середнього бізнесу; налагодження партнерських взаємовідносин між банками та господарюючими суб'єктами; збільшення обсягів довгострокового кредитування як для фізичних, так і для юридичних осіб; збільшення обсягів кредитування в національній валюті та зменшення рівня кредитної доларизації; розробка програм для освоєння регіонів із низькими обсягами кредитування.

Посідаючи головне місце в банківській діяльності, кредитування потребує ефективної організації та постійного вдосконалення управління кредитним портфелем.

Список використаних джерел:

1. Карпчук Л.А. Оцінка механізму управління кредитним портфелем комерційних банків України в сучасних умовах/ Л.А. Карпчук // Наукові записки Національного університету "Острозька академія", серія "Економіка". - 2016. - Вип. 3 (31). - С. 21-26.

2. Клепікова О.А. Аналіз сучасного стану кредитного ринку України / О. А. Клепікова // матеріали науково-практичної конференції. - Економічна кібернетика: теорія, практика та напрямки розвитку. - Одеса. - 28-29 листопада 2017 р. - С. 66-69.
3. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / За ред. В.В. Коваленко. - Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. - 217 с.
4. Лисенок О.В. Оцінка ефективності кредитної діяльності вітчизняних банків / О. В. Лисенок // Вісник ЖДТУ. - 2013. - № 3. - С. 122 - 125.
5. Малахова О. Л. Кредитна діяльність банків як базова передумова забезпечення фінансової стійкості банківської системи України / О. Л. Малахова, С. В. Тетюх // Економічний аналіз. - 2014. - Том 16. - № 1. - С. 275-284.
6. Скоробогач О. Стан і тенденції розвитку процесів злиття і поглинання у банківській системі України / О. Скоробогач // Вісник Української академії банківської справи. - Суми, 2012. - № 1(30). - С. 62-66.
7. Офіційний веб-сайт: Приватбанк - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://privatbank.ua/>

УПРАВЛІННЯ ВИДАТКАМИ В СИСТЕМІ КАЗНАЧЕЙСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ БЮДЖЕТІВ

**БОДНАР М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
наук. кер. Табенська Ю.В.**

В статті розглянуто сутність теоретичних та практичних аспектів управління видатками в системі казначейського обслуговування бюджетів, досліджено процедуру управління видатками в системі єдиного казначейського рахунку.

In the article the essence of theoretical and practical aspects of expenditure management in the system of treasury service of budgets is considered, the procedure of expenditure management in the system of a single treasury account is investigated.

Актуальність дослідження. Запровадження казначейського обслуговування бюджетних коштів органів місцевої влади та самоврядування внесло суттєві новації та якісно нові підходи до управління регіональними фінансовими ресурсами на рівні адміністративно-територіальних одиниць. З огляду на це, безперечно, змінились і правові взаємовідносини між усіма учасниками бюджетного процесу, що задіяні на кожній його стадії.

Такий стан справ зумовлює вирішення загальних питань міжвідомчої взаємодії територіальних органів казначейства із органами місцевої влади шляхом чіткого та ефективного розмежування їх функціональних повноважень та відповідальності. Об'єднання спільних зусиль при вирішенні проблемних питань дозволить комплексно охопити загальні етапи планування фінансових ресурсів, їх використання та облік, що надасть змогу більш дієвому маневруванню фінансовими потоками та підвищенню ефективності виконання прийнятих зобов'язань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різноманітні аспекти подальшого вдосконалення та оптимізації управління фінансовими потоками знайшли відбиття у працях С.Булгакової, Л.Коваленко, Л.Осипчук, Петрашка, О.Поважного, В.Стоян, О.Чечуліної, С.Юрія та інших [2, с. 3].

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів управління видатками в системі казначейського обслуговування бюджетів.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні практика свідчить, що в сучасних умовах органи Державного казначейства постають одним із найактивніших учасників в процесі управлінні регіональними фінансовими

ресурсами через реалізацію законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства.

Однак саме від цих встановлених механізмів залежатимуть потенційні можливості економічного розвитку кожного регіону, тому спрямованість на кінцевий результат гостро виставляє нагальну потребу в постійному вдосконаленні існуючих положень казначейського обслуговування розпорядників й одержувачів бюджетних коштів.

Незважаючи на значні переваги переходу на повнофункціональне казначейське виконання місцевих бюджетів, що пов'язані з більш дієвим фінансовим контролем, прозорістю виконання бюджетів, поліпшенням фінансової дисципліни, аналіз діючої моделі показав, що ціла низка методологічних та методичних питань залишається недостатньо вирішеною та вимагає адекватного не локального, а системного розв'язання. Ці питання неодноразово підіймалися як з боку Державної казначейської служби України і Міністерства фінансів України, так і зі сторони органів місцевого самоврядування.

Держава виконує свої функції за допомогою формування і використання бюджетних коштів. Від місцевих органів виконавчої влади залежить створення такої системи, яка б давала змогу контролювати відповідність державних доходів і видатків закону про бюджет на відповідний бюджетний період чи рішенням та забезпечувати рівномірний розподіл надходжень і витрат. Тому саме територіальним органам казначейства, як основній фінансовій ланці органів місцевого самоврядування, належать особливе місце в бюджетній системі нашої держави. Важлива роль відводиться місцевим органам Державного казначейства у соціально-економічному розвитку території, адже саме з місцевих бюджетів через казначейства здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації; також фінансуються різноманітні молодіжні програми, видатки по упорядкуванню населених пунктів. Саме з місцевих бюджетів здійснюються видатки на соціальний захист та соціальне населення.

В основі казначейського обслуговування державного та місцевих бюджетів за видатками лежить комплекс організаційних процедур щодо забезпечення обліку видаткових операцій, здійснення контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів та формування фінансової звітності про виконання бюджетів за видатками.

Відповідно до статті 51 Бюджетного кодексу виділяють такі стадії виконання державного бюджету за видатками [1]:

1) встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису;

2) затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів;

3) взяття бюджетних зобов'язань;

4) отримання товарів, робіт і послуг;

5) здійснення платежів;

6) використання товарів, робіт і послуг на виконання бюджетних програм.

Кошторис виступає основним плановим документом бюджетної установи,

який надає повноваження на отримання доходів і здійснення видатків, визначає обсяг і спрямування коштів для виконання установою своїх функцій і досягнення цілей, визначених на бюджетний період згідно з бюджетними призначеннями.

Відповідно до частини восьмої статті 51 Бюджетного кодексу Державне казначейство України здійснює платежі за дорученням розпорядників бюджетних коштів у разі [1]:

а) наявності бюджетного зобов'язання для відповідного платежу у бухгалтерському обліку виконання держбюджету;

б) відповідності напрямів витрачання бюджетних коштів бюджетному асигнуванню;

в) залишку невикористаних бюджетних асигнувань у розпорядника бюджетних коштів.

Виходячи з вимог Бюджетного кодексу, Державним казначейством розроблено Порядок обслуговування державного бюджету за видатками, затверджений наказом Державного казначейства України від 25.04.2004 №89 та зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10.06.2004 за №716/9315. Цей Порядок регламентує організаційні взаємовідносини між органами Держказначейства, розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів та іншими клієнтами Державного казначейства України, а також розподіл обов'язків та відповідальності між ними в процесі виконання державного бюджету за видатками.

У процесі казначейського обслуговування бюджетів за видатками органи Державного казначейства здійснюють такі функції [4]:

– відкривають в Головних управліннях Державного казначейства та Державному казначействі України (центральний рівень) рахунки для здійснення операцій з виконання бюджетів;

– здійснюють операції на рахунках розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

– обліковують на відповідних бухгалтерських рахунках зобов'язання та фінансові зобов'язання розпорядників та одержувачів коштів бюджету;

– ведуть бухгалтерський облік планових показників та видатків бюджетів у розрізі кодів бюджетної класифікації за видатками;

– складають періодичну та річну звітність за видатками відповідно до кодів бюджетної класифікації та подають її зовнішнім і внутрішнім користувачам;

– здійснюють контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів їх розпорядниками та одержувачами. За умови виявлення причин, які протирічать здійсненню платежу, проводять відмову у його оплаті;

– виконують платіжні документи розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

Слід зазначити, що на казначейське обслуговування видаткової частини бюджету, принциповою ознакою якого є здійснення видатків розпорядників бюджетних коштів шляхом оплати рахунків органами Державного казначейства, переведено близько 70 тисяч розпорядників та одержувачів коштів державного та місцевих бюджетів, яким відкрито понад 660 тисяч клієнтських рахунків.

Організація роботи органів державного казначейства щодо

обслуговування видаткової частини бюджетів здійснюється у такій послідовності:

- формування бази даних мережі розпорядників коштів;
- відображення в системі обліку державного казначейства бюджетних розписів;
- доведення розпорядником коштів планових показників бюджетних асигнувань забезпечення їх обліку та контролю;
- внесення змін до планових показників, що виникають у процесі виконання державного бюджету;
- відображення в обліку затверджених кошторисів, планів асигнувань загального фонду, спеціального фонду розпорядників бюджетних коштів, планів використання бюджетних коштів одержувачів, а також внесених до зазначених документів змін;
- облік та консолідація інформації за зобов'язаннями розпорядників та одержувачів бюджетних коштів та погашення зареєстрованих зобов'язань;
- проведення операцій щодо відкриття асигнувань за загальним і спеціальним фондами державного бюджету;
- перерахування міжбюджетних трансфертів та проведення операцій за взаємними розрахунками між державним та місцевими бюджетами;
- проведення платежів з обслуговування боргових зобов'язань держави.

Лише після виконання цих обов'язкових організаційних функцій здійснюються видатки розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів. Перерахування коштів здійснюється шляхом оплати витрат із реєстраційних та спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів. Джерелом для здійснення видатків є кошти державного та місцевих бюджетів, які закумуляовані на ЄКР та виділяються розпорядникам коштів під певні програми та функції.

Для забезпечення правильного та своєчасного розподілу асигнувань в розрізі територій та розпорядників нижчого рівня і одержувачів бюджетних коштів розпорядники бюджетних коштів на кожний бюджетний рік формують мережу установ та організацій, які отримують бюджетні кошти, та подають зазначену інформацію до Державного казначейства України не пізніше ніж за 15 днів до початку бюджетного року.

Джерелами для здійснення видатків є кошти місцевих бюджетів, які акумулюються на Єдиному казначейському рахунку та виділяються розпорядникам коштів під певні програми та функції. Важливим джерелом фінансування є властивості надходження бюджетних установ, тобто грошові кошти отримані ними як плата за послуги, а також перераховані їм для виконання окремих доручень [3].

Відповідно до положень Бюджетного кодексу повноваження органів Державного казначейства у частині обслуговування операцій місцевих бюджетів за видатками зосереджується на посиленні контролю за рухом коштів місцевих бюджетів, своєчасному попередженні їх нецільового використання та впровадженні нових засад управління бюджетними зобов'язаннями.

Висновки і пропозиції. Таким чином, роль органів Державної казначейської служби полягає не у виконанні окремих видаткових повноважень, а у комплексному обслуговуванні всіх учасників бюджетного

процесу. Власне функція процесу управління грошовими потоками повинна забезпечувати оптимізацію здійснення видатків у межах асигнувань, передбачених місцевими бюджетами.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 01 жовтня 2011 р. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>
2. Удосконалення механізмів державного управління регіональними фінансовими ресурсами через казначейську систему: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / М.В. Сізова ; Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк, 2007. – 20 с. – укр.
3. Розум'як А.П. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів за видатками. – Режим доступу: <http://intkonf.org/rozumyak-a-p-kaznacheyske-obslugovuvannya-mistsevih-byudzhetiv-za-vidatkami/>
4. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>

ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСАХ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

**БОНДАР Н., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Банківська справа»
наук. кер. Табенська Ю.В.**

В статті розглянуто сутність фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні та зарубіжних країнах, наведено практику функціонування фонду гарантування вкладів фізичних осіб провідних держав світу та можливість адаптувати його найбільш прогресивні досягнення до умов державної служби України.

The article discusses the essence of the fund for guaranteeing deposits of individuals in Ukraine and foreign countries, describes the practice of functioning of the guarantee fund of individuals of the leading countries of the world and the possibility of adapting its most progressive achievements to the conditions of the civil service of Ukraine.

Актуальність дослідження. В Україні питаннями захисту вкладів населення займається Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО), який створений державою як державна неприбуткова організація. Функціонування цього Фонду підтвердило доцільність його створення та ефективність діяльності. Однак, як показали дослідження, виникла ціла низка проблем, які на теперішній час не задовольняють суспільство у сфері захисту власності та заощаджень населення. Розв'язання теперішніх проблем у сфері збереження заощаджень населення, яке воно довіряє фінансовим посередникам, потребує постановки нових завдань, поглиблених досліджень перспектив розвитку такого напрямку в державі. Недостатня розробленість проблем захисту власності, і перш за все заощаджень населення, які воно вкладає у вітчизняні банківські та інші фінансово-кредитні установи, що офіційно зареєстровані в державі, та актуальність їх розв'язання зумовили вибір теми і зміст дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність та актуальність розв'язання проблем, пов'язаних із удосконаленням захисту власності населення, знайшли висвітлення в публікаціях вітчизняних учених: І.Алексєєва, П. Беленького, О. Дзюбюка, М. Долішного, М. Козоріз, М. Крупки, А. Мороза, М. Савлука [2, с. 3].

Проблеми захисту депозитних вкладень населення України висвітлено в роботах Н. Бондара, С. Власовича, А. Вожжова, О. Заруцької,

Л. Конопацької, Т. Смовженко, Р. Тиркала, Н. Уманціва, О. Ходарчука. Слід зауважити, що питання захисту депозитних вкладень населення в банківських установах перебувають у центрі уваги зарубіжних фахівців. Зокрема, знайшли відображення в публікаціях Д.У. Блекуела, Ж. Гарсія, Р. Макдональда, Ф. С. Мишкіна та інших.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування фонду гарантування вкладів фізичних осіб в Україні в порівнянні з міжнародною практикою.

Виклад основного матеріалу. В умовах трансформації вітчизняної економіки до вимог ринкової системи господарювання особливої актуальності набули питання, пов'язані із захистом приватної власності населення.

До теперішнього часу основна увага приділялась розробленню механізмів захисту соціальних потреб непрацездатного населення, людей похилого віку та працівників, рівень доходу яких є меншим від встановлених державою норм і нормативів. Саме в цьому напрямі сформовано більшість соціальних програм України. Але, як показав зарубіжний і вітчизняний досвід, цього недостатньо для ефективного розвитку національної економіки, оскільки сам підхід спрямований на виживання, а не на забезпечення ефективного розвитку. В умовах економічного спаду, високих темпів інфляції розв'язання проблем, пов'язаних із забезпеченням мінімального рівня соціальних послуг, які незахищеним верствам населення надаються державою, безсумнівно, слід вважати важливою функцією держави як інституційної основи розвитку суспільства.

Але за останні роки ситуація змінилась на краще. І хоч Україна ще значно відстає від розвинутих держав світу за рівнем і якістю життя, оплати працюючого населення, акценти в соціальній політиці держави повинні зміститися в напрямках залучення всіх верств населення до розв'язання соціальних проблем розвитку суспільства. Але при цьому виникають нові проблеми, які потребують вирішення в умовах України. Однією з важливих для України проблем є забезпечення державою захисту приватної власності громадян.

Проблема в тому, що в Україні, на відміну від розвинутих держав, населення та підприємці мають низький рівень довіри до вітчизняних фінансових посередників, державних інституцій та їхньої діяльності. У результаті значна кількість населення тримає грошові ресурси вдома, а підприємці намагаються нагромаджувати кошти в зарубіжних банках. Така ситуація негативно впливає на розвиток вітчизняної економіки. Для розв'язання проблем, пов'язаних із захистом власності фізичних і юридичних осіб, необхідні нові рішення уряду та активна політика держави.

В закордонній практиці найрейтинговіші банки є учасниками фонду гарантування вкладів фізичних осіб, адже членство у Фонді є обов'язковим під час отримання ліцензії для банку. Важливість Фонду гарантування вкладів фізичних осіб важко переоцінити, адже саме його існування дає певну впевненість вкладникам, щодо того, що їхні гроші розміщені у банківському вкладі не будуть втрачені у разі його ліквідації.

У розрізі питання довіри до банківської системи важливо окреслити, які ж риси ФГВФО дають змогу існувати цій довірі. Адже із питаннями ФГВФО в Україні пов'язано багато проблем і зауважень, які сьогодні активно

обговорюються, а саме: шляхи формування ресурсів фонду та їх недостатності, функції та повноваження ФГВФО та їх розширення і адаптації до світових норм і багато інших питань.

Окрім того, НБУ необхідно звернути увагу на створення економічних передумов для активізації процесу залучення довготермінових коштів населення. Тому особливо актуалізується питання нарощування капіталу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Шляхи розв'язання цієї проблеми полягають у наступному:

- необхідно збільшити кількість джерел формування коштів фонду, а також встановити норму відрахувань і для НБУ;
- кошти фонду можуть бути розміщені не тільки в державні, а й в іпотечні цінні папери;
- необхідно впровадити диференційовані ставки за вкладами банків до Фонду гарантування [3, с. 143].

Таблиця 1.

Порівняльна характеристика Фонду гарантування вкладів фізичних осіб із світовою практикою

Найменування характеристики	ФГВФО (Україна)	Світова практика
Хто має право на отримання виплат за вкладами	Фізичні особи (громадяни України та іноземці)	У більшості випадків страхуються вклади як фізичних, так і юридичних осіб
На які валюти вкладу розповсюджуються виплати	Вклади у іноземній валюті (за курсом на момент ліквідації банку) та національній валюті	У переважній більшості випадків всі валюти вкладів
Обмеження максимальної виплати по вкладу в одному банку	200 000 гривень	Від 25 тис. до 100 тис. доларів, хоча в окремих країнах є значно вищою
Строк початку проведення виплат за вкладами	З наступного робочого дня після затвердження виконавчою дирекцією Фонду реєстру вкладників (протягом 20-ти днів після відкликання ліцензії банку)	Строки різняться в різних країнах, але знаходяться у межах місця після ліквідації банку
Рівень незалежності	Незалежний статус	Незалежний статус
Участь у системі для банків	Обов'язкова	Обов'язкова (часто до цієї системи включаються і кредитні спілки та інші фонди, що залучають вклади клієнтів)

Проаналізуємо ФГВФО з точки зору вкладників банку і що для них є важливим, аби рівень довіри до банківської системи зростав і відповідно розширювався обсяг депозитних вкладів. І порівняємо Фонд із світовим досвідом функціонування подібних інституцій. Для цього побудуємо порівняльну табличку характеристик ФГВФО та світової практики функціонування подібних страхових структур (табл. 1).

Як видно із таблиці 1., принципи, за якими функціонує ФГВФО в Україні і світова практика, дуже подібні саме у питаннях, що є важливими для вкладників і легкими для їхнього розуміння. Є певні суттєві відмінності між ФГВФО та світовою практикою саме у питаннях формування надходжень до фонду, його повноважень та функцій. Але у розрізі довіри до банківської

системи ці проблеми не несуть великого значення. Через те, що ці проблеми є для суспільства не цікавими, адже носять суто технічний характер.

Це скоріше проблема для держави та самого ФГВФО. А тому можна зробити висновки, що у питаннях впливу на довіру до банківської системи ФГВФО не несе негативних настроїв у суспільство і відповідає світовій практиці та нормам. Це ще раз підкреслює, що питання недовіри до банків лежить у більш складних першопричинах, а саме: психологічному несприйнятті банківського бізнесу, недовіри до держави загалом і її інститутів (серед яких і ФГВФО), невисокому рівні життя суспільства, що не дозволяє людям заощаджувати великі суми вільних грошових ресурсів.

Єдине, що суттєво відрізняє принципи роботи ФГВФО від світової практики, так це те, що страхуванню не підлягають вклади від юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Зараз над цим питанням активно працюють і вже найближчим часом планується включити у список страхування вклади від фізичних осіб-підприємців. Але з огляду на проведене раніше статистично-аналітичне дослідження ми бачимо, що як раз такі вклади від юридичних осіб є більш стійкими і не такими мінливими до соціально-політичних настроїв у суспільстві. Тому можна спрогнозувати, що такі зміни не суттєво вплинуть на обсяги залучених ресурсів у банківській системі [1].

Для України на цей момент розвитку властивим є застосування, перш за все, цінкових методів регулювання депозитів. Разом з тим, нецінові методи управління стають все популярнішими, адже загострення конкурентної боротьби та зниження загального рівня дохідності спонукає банки до пошуку нових прийомів заохочення клієнтів. Вітчизняні банки застосовують такі види процентів, як прості, складні, прогресивно зростаючі, а також виплата відсотків наперед.

Висновки і пропозиції. Сучасна депозитна політика вітчизняних банків потребує постійного вдосконалення. Серед основних напрямів підвищення її ефективності можна назвати наступні:

1. Удосконалення системи регулювання захисту коштів фізичних і включення до неї вкладів від юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Це дозволить вкладникам бути більш впевненими в тому, що всі умови договору будуть дотримані і регулятор (у цьому випадку НБУ) не втручатиметься у цей процес своїми заборонами і рекомендаціями. Тобто забезпечувати функціонування дійсно на незалежних засадах.

2. Вирішення проблеми з поінформованістю клієнтів через створення системи доступності та правдивості інформації, яку надають банки щодо ліквідності, платоспроможності, прибутковості і рентабельності своєї діяльності. Це питання дуже актуальне і важливе, адже повернення довіри через відкритість банківської діяльності забезпечить поступове вирішення цієї проблеми і досягнення рівня партнерської взаємодії клієнтів та банків. Чого сучасній банківській системі України дуже бракує.

3. Застосування банками цінкових та нецінових методів маркетингової політики, які враховують останні тенденції ринку банківських послуг та технологічного розвитку. Це надає можливість запропонувати індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, покращити якість

обслуговування, підвищити зацікавлення фізичних і юридичних осіб у розміщенні своїх коштів на депозитних рахунках банку.

4. Покращення якості обслуговування клієнтів за рахунок використання нових інформаційних технологій у банківській сфері, а також підвищення кваліфікації працівників банку. І якщо в питанні використання інноваційних технологій все більш-менш гаразд, то як раз із персоналом банку — ситуація могла б бути кращою. Адже персонал банків дуже часто не є привітним, а іноді не достатньо професійним, аби справити гарне враження на вкладників і викликати бажання повернутися ще раз.

5. Систематична робота над покращенням ділової репутації окремих банків та банківської системи загалом, що, безсумнівно, збільшить коло його клієнтів і відповідно призведе до нарощення депозитних ресурсів у банківській системі.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>

2. Банки як суб'єкти податкових правовідносин: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Я.О. Берназюк ; Держ. податк. адмін. України. Нац. акад. держ. податк. служби України. – Ірпінь, 2004. – 20 с. – укр.

3. Прилуцький О.В. Щодо гарантій для фізичних осіб, які мають вклади в комерційних банках України // Пробл. законності: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В.Я. Тацій. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2013. – Вип. 54. – С.142-146.

АНАЛІЗ КРЕДИТНИХ РЕСУРСІВ КЛІЄНТАМ «ОТП БАНКУ» БУБНОВА С., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа та підприємництво», спеціалізація «Банківська справа» наук. кер. Простебі Л.І.

У статті проведемо аналіз динаміки кредитів клієнтам до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення АТ «ОТП Банк» за 2015-2017 роки. Проведено моніторинг структури кредитів та заборгованості клієнтів банку.

In the article, we will analyze the dynamics of loans to customers before deducting the provision for impairment losses of JSC OTP Bank for 2015-2017 years. The structure of loans and arrears of the Bank's clients was monitored.

Банківські кредити відіграють важливу роль в процесах фінансування розвитку економіки країни. Ефективно функціонуючий кредитний ринок позитивно впливає на діяльність суб'єктів господарювання, а відтак і на економічне зростання. Сучасне соціально-економічне становище в країні зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є аналіз кредитних ресурсів клієнтам «ОТП Банку».

Об'єктом дослідження є процес кредитування в діяльності комерційного банку.

Предметом дослідження є механізм реалізації кредитної політики банку на прикладі АТ «ОТП Банк».

Різні аспекти щодо розробки питань кредитування реального сектору економіки комерційними банками, зокрема й аналізу його результатів досліджувалися багатьма вітчизняними вченими. Відзначимо праці таких науковців: Дзюблюк О.В. [1], Карпчук Л.А. [2], Коваленко В. В. [3], Лисенко О.В. [4], Маслова А. Ю. [6]. Водночас ця проблема потребує подальшого

дослідження, адже сучасний аналіз є необхідним для якісного управління кредитною діяльністю банку.

Ведення банком кредитної діяльності є одним із основних критеріїв, які виокремлюють його від інших небанківських установ. Для комерційних банків на сьогодні важливо ефективно здійснювати контроль та управління кредитною діяльністю банку, а саме оцінкою кредитного портфеля, адже кредитна діяльність приносить основні прибутки банківській установі. Зважаючи на економіко-політичну ситуацію в державі, на сьогодні гостро постає проблема у зростанні проблемної заборгованості у кредитному портфелі банку. Важливо вчасно виявити рівень цієї заборгованості, адже проблемні кредити починають створювати загрозу для банку, потребують значних резервів для страхування можливих втрат у майбутньому та можуть потрапити до категорії безнадійної заборгованості [2].

Наразі ОТП Банк пропонує клієнтам великий вибір напрямків кредитування – від партнерських програм з всеукраїнськими торговими мережами, проектів в сфері автокредитування, фінансування енергоефективності до карткових і ко-брендівих продуктів.

Кредитний портфель ОТП Банку за результатами 2017 року склав 23,5 млрд грн, скоротившись на 7% у порівнянні з результатом 2016 року (25,1 млрд грн). Обсяг кредитів та заборгованості юридичних осіб, додавши 338,3 млн грн за квартал, за підсумками року поступився на 0,6 млрд грн результату роком раніше і склав 16,2 млрд грн. Обсяг кредитів, виданих фізичним особам, склав 7,3 млрд грн.

Розглянемо динаміку кредитів клієнтам до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення АТ «ОТП Банк» за 2015-2017 роки (табл. 1).

Статистичні дані таблиці 1. свідчать про те, що сума кредитів юридичним особам та фізичним особам-підприємцям протягом періоду оцінки зменшилася в динаміці, так, у 2015 році становила - 19131,8 млн. грн., у 2016 році – 16203,6 млн. грн., а у 2017 році – 15185,7 млн. грн. Негативне абсолютне відхилення по даних кредитах у 2017 році в порівнянні з попереднім періодом становило - 1017,9 млн. грн., або 6,3 % у відносному вираженні. В 2017 році в порівнянні з показниками 2015 року – абсолютне відхилення зменшилося аж на 3946,1 млн. грн. або на 20,6%.

Розглянемо динаміку іпотечного кредитування. Даний вид кредитів протягом періоду аналізу надавався з наступною динамікою. У 2015 році їх обсяг склав - 12970,1 млн. грн., у 2016 році – 4729,8 млн. грн., а у 2017 році – 3953,2 млн. грн. Так в 2017 році у порівнянні минулорічним показником спостерігаємо зменшення кредитування. Абсолютне відхилення по даному кредиту становило - 776,6 млн. грн. (менше на 16,4%), а у 2017 році в порівнянні з показниками 2015 року – абсолютне відхилення зменшилося на 9016,9 млн. грн. (або на 69,5%).

За період оцінки відбулося зменшення обсягів споживчого кредитування. У 2015 році їх обсяг склав 4610,4 млн. грн., у 2016 році – 3605,7 млн. грн., та у 2017 році – 3393,5 млн. грн. відповідно. В абсолютному вираженні у 2017 році в порівнянні з 2015 р. спостерігаємо зменшення по наданих кредитах у сумі 212,2 млн. грн. або 5,9%. За весь період оцінки абсолютне відхилення склало - 1216,9 млн. грн. Зменшення у відносному вираженні склало - 26,4 %.

Таблиця 1.

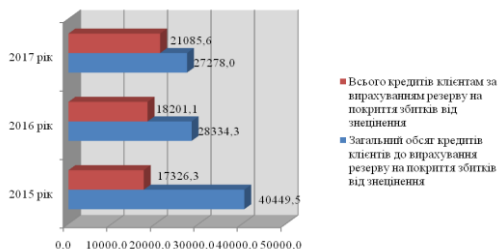
Динаміка кредитів клієнтам до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення АТ «ОТП Банк» у 2015-2017 рр.

млн.грн.

Найменування	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
				2017/2016	2017/2015	2017/2016	2017/2015
Кредити юридичним особам та фізичним особам-підприємцям	19131,8	16203,6	15185,7	-1017,9	-3946,1	-6,3	-20,6
Іпотечні кредити фізичним особам	12970,1	4729,8	3953,2	-776,6	-9016,9	-16,4	-69,5
Споживчі кредити фізичним особам	4610,4	3605,7	3393,5	-212,2	-1216,9	-5,9	-26,4
Інші кредити фізичним особам	1028,5	12,9	0,9	-12,0	-1027,6	-93,0	-99,9
Заборгованість за фінансовою орендою	2708,7	3782,3	4744,7	962,4	2036,0	25,4	75,2
Разом	40449,5	28334,3	27278,0	-1056,3	-13171,5	-3,7	-32,6

Джерело: фінансова звітність АТ "ОТП Банк" [7]

Сума інших кредитів фізичним особам протягом періоду оцінки зменшилася в динаміці, так, у 2015 році становила 1028,5 млн. грн., у 2016 році – 12,9 млн. грн., а у 2017 році лише - 0,9 млн. грн. У 2017 році в порівнянні з минулорічним показником негативне відхилення склало - 12,0 млн. грн., або 93,0 % у відносному вираженні. У 2017 році в порівнянні з показником 2015 року – абсолютне відхилення зменшилося аж на 1027,6 млн. грн. або 99,9%.

Рис. 1. Динаміка загального обсягу кредитів та заборгованості клієнтів АТ «ОТП Банк» у 2015-2017 рр., млн. грн.

Джерело: фінансова звітність АТ "ОТП Банк" [7]

За період аналізу АТ «ОТП Банк» видав у 2015 році кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення у сумі - 40449,5 млн. грн., у 2016 році – 28334,3 млн. грн. та у 2017 році – 27278,0 млн. грн. відповідно. Спостерігаємо тенденцію до зменшення загальної суми кредитів в абсолютному вираженні у 2017 році в

порівнянні з 2016 роком на 1056,3 млн. грн. або на 3,7%. Абсолютне негативне відхилення за період моніторингу склало 13171,5 млн. грн. Відносне негативне відхилення склало - 32,6 % (рис. 1).

Проаналізуємо детальніше структуру кредитів та заборгованості клієнтів АТ «ОТП Банк» у 2015-2017 рр. (табл. 2.).

Таблиця 2.

**Структура кредитів та заборгованості клієнтів
АТ «ОТП Банк» у 2015-2017 рр.**

млн. грн.

Найменування	2015 рік	2016 рік	2017 рік	Питома вага, %		
				2015 р	2016 р	2017 р
Кредити юридичним особам та фізичним особам-підприємцям	19131,8	16203,6	15185,7	47,3	57,2	55,7
Іпотечні кредити фізичним особам	12970,1	4729,8	3953,2	32,1	16,7	14,5
Споживчі кредити фізичним особам	4610,4	3605,7	3393,5	11,4	12,7	12,4
Інші кредити фізичним особам	1028,5	12,9	0,9	2,5	0,05	0,0
Заборгованість за фінансовою орендою	2708,7	3782,3	4744,7	6,7	13,3	17,4
Разом	40449,5	28334,3	27278,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: фінансова звітність АТ "ОТП Банк" [7]

Показники таблиці 2. показують, що найбільша частка в загальній структурі кредитних ресурсів АТ «ОТП Банк» складають кредити юридичним особам та фізичним особам-підприємцям, частка яких у 2015 році склала - 47,3 %, у 2016 році - 57,2% та у 2017 році - 55,7%. Найменша питома вага належить іншим кредитам фізичним особам (без споживчих та іпотечних) та складає у 2015 р. - 2,5%, у 2016 р. - 0,05%.

Значною є доля іпотечних кредитів. В 2015 році вона становила - 32,1 %, у 2016 році цей показник зменшився на 15,4 % і становив - 16,7 %, а у 2017 році ще трохи зменшився і склав - 14,5%.

Частка споживчих кредитів у 2015 році становила 11,4 %, в 2016 році збільшилася на 1,3 % і становила - 12,7 %, а у 2017 році склала - 12,4 %. Тобто спостерігаємо збільшення питомої ваги на 1,0 % порівняно з 2015 роком.

На рівень кредитування на початку 2015 року мала вплив внутрішньополітична криза та активна фаза війни на Сході України. Станом на початок 2016 р. та 2017 року відзначається зменшення частки кредитного портфеля в активах банку.

Створення резервів для відшкодування втрат за кредитним ризиком банків полягає в акумуляції частини коштів, які, в подальшому, використовуються для компенсації неповернених банку кредитів. Резервування є одним із способів самострахування банку і захисту вкладників, кредиторів та акціонерів.

Підсумуємо. Основним доходним активом АТ "ОТП Банк" є клієнтський кредитний портфель. Останній, протягом 2015–2017 рр. мав тенденцію до скорочення, що, насамперед, було зумовлено виконанням низки заходів, спрямованих на покращення якості активів.

За період аналізу АТ «ОТП Банк» видав у 2015 році кредитів та заборгованості клієнтів до вирахування резерву на покриття збитків від знецінення у сумі – 40449,5 млн. грн., у 2016 році – 28334,3 млн. грн. та у 2017 році – 27278,0 млн. грн. відповідно. Абсолютне негативне відхилення за період моніторингу склало 13171,5 млн. грн. Дана тенденція пов'язана з важким становищем економічної, політичної та грошово-кредитної сфери країни в умовах сучасності. Найбільша доля в загальній структурі кредитних ресурсів АТ «ОТП Банк» складають кредити юридичним особам та фізичним особам-підприємцям, частка яких у 2015 році склала - 47,3 %, у 2016 році – 57,2% та у 2017 році – 55,7%. Найменша питома вага належить іншим кредитам фізичним особам (без споживчих та іпотечних) та складає у 2015 р. – 2,5%, у 2016 р. – 0,05%. Значною є доля іпотечних кредитів. В 2015 році вона становила - 32,1 %, у 2016 році цей показник зменшився на 15,4 % і становив - 16,7 %, а у 2017 році ще трохи зменшився і склав – 14,5%. Частка споживчих кредитів у 2015 році становила 11,4 %, в 2016 році збільшилася на 1,3 % і становила – 12,7 %, а у 2017 році склала – 12,4 %. За цільовим призначенням у клієнтському кредитному портфелі переважають кредити, надані в поточну діяльність.

Для підвищення ефективності кредитної діяльності банку необхідно стимулювати розвиток довгострокового кредитування для малого та середнього бізнесу та вдосконалити систему заходів щодо роботи із проблемними кредитами.

Список використаних джерел:

1. Кредитний ризик і ефективність діяльності банку: монографія / О.В. Дзюблюк, Л.М. Прийдун. – Тернопіль: ФОП Паляниця В.А., 2015. – 295 с.
2. Карпчук Л.А. Оцінка механізму управління кредитним портфелем комерційних банків України в сучасних умовах / Л.А. Карпчук // Наукові записки Національного університету "Острозька академія", серія "Економіка". – 2016. – Вип. 3 (31). – С. 21–26.
3. Кредитна діяльність банків України: проблеми та перспективи розвитку: монографія / За ред. В.В. Коваленко. – Одеса: Видавництво «Атлант», 2015. – 217 с.
4. Лисенко О.В. Оцінка ефективності кредитної діяльності вітчизняних банків / О. В. Лисенко // Вісник ЖДТУ. – 2013. – № 3. – С. 122 – 125.
5. Маслова А. Ю. Системний підхід до визначення особливостей кредитної діяльності банків у сучасних умовах економічного розвитку / А. Ю. Маслова // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – К., 2011. – №1 (10). – 197–201с.
6. ОТП БАНК. Офіційний веб-сайт. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.otpbank.com.ua/about/>.

ОСОБЛИВОСТІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

**ГАКМАН М., 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальності «Менеджмент»
наук. кер. Чичун В.А.**

У статті розкрито суть та основних характеристик основні етапи прийняття управлінських рішень. Також проаналізовано способи та особливості вирішення проблем на рівні головної управлінської ланки, визначено складності прийняття управлінських рішень у сучасних умовах.

The essence and main characteristics of the main stages of making managerial decisions are described in the article. The methods and peculiarities of solving problems at the level of the main managerial level are also analyzed, the complexity of making managerial decisions in modern conditions is determined.

Прийняття ефективного управлінського рішення залежить від багатьох факторів та професійності самого керівника. Ефективність реалізації прийнятого рішення багато в чому залежить і від своєчасного забезпечення виконавців запланованими для вирішення конкретних завдань ресурсами. Кожен виконавець повинен бути наділений певними повноваженнями і володіти деякою свободою дій на випадок непередбаченого зміни умов реалізації рішення. Необхідно визначити ситуації, в яких виконавець має право прийняття ситуативних рішень, які є прерогативою вищого рівня управління, тому тема є актуальною для дослідження.

Дане питання розглядали вітчизняні та зарубіжні науковці, намагаючи висвітлити чинники, етапи та особливості прийняття управлінських рішень, але особлива увага була наділена працям наступних: М. С. Орлів, В. Ю. Теліна, В. Шишко, С.Д. Максименко, Л.М. Карамушки та інші.

Метою даного дослідження є висвітлення суті, особливостей прийняття рішень у сучасних умовах. Виходячи із мети, завданнями є:

- визначення суті та основних етапів прийняття управлінського рішення;
- аналіз класифікації управлінських рішень згідно основних ознак;
- визначення складностей прийняття управлінських рішень у сучасних умовах.

Об'єктом даної статті є управлінські рішення та процес їх ефективного прийняття, що є важливою умовою ефективної діяльності підприємства у сучасних ринкових умовах. Предметом виступають етапи, елементи складові процесу прийняття управлінських рішень, які будуть описані у даній статті.

Управлінське рішення – це результат вибору суб'єктом управління найкращої альтернативи, спрямованої на розв'язання певної управлінської проблеми. Основна мета управлінського рішення – забезпечити координуючий вплив на об'єкт управління для досягнення цілей організації [1, с.3].

Основу для постановки задачі прийняття управлінського рішення становить виникнення ситуації, що викликає появу проблеми. Опис проблемної ситуації дає уявлення про фактори, які необхідно ретельно проаналізувати і розглянути при вирішенні проблеми [2]:

- внутрішні чинники залежать від самого підприємства (цілі і стратегія розвитку, стан портфеля замовлень, структура виробництва і управління, фінансові та трудові ресурси, обсяг і якість робіт і т.д.). Зміна одного або декількох факторів одночасно викликає необхідність прийняття заходів управлінського впливу, спрямованих на збереження властивостей системи як цілісного утворення;

- зовнішні фактори в меншій мірі піддаються впливу з боку менеджерів, так як формують середовище, в якій працює організація. Аналіз факторів, що викликали проблемну ситуацію, дає можливість визначити ресурси (в тому числі і тимчасові), з витратами яких буде пов'язано вирішення проблеми.

Необхідним елементом (і параметром) процесу прийняття управлінських рішень є оцінка тих дій, які починаються на його різних етапах. На етапі постановки задачі прийняття рішень - це оцінка кордонів, масштабів і рівня

поширення проблеми і проблемної ситуації, на етапі рішення - оцінка різних варіантів, запропонованих фахівцями, на етапі прийняття рішення - оцінка очікуваних наслідків його реалізації. Для цієї мети використовують певні критерії.

Етап формування рішень починається зі збору та обробки інформації, необхідної для вироблення курсу дій. Як правило, при вирішенні складних проблем не вдається обмежитися тільки тією інформацією, яку надають діючі системи звітності; тому потрібен час і ресурси для інформаційного забезпечення вирішення проблеми.

Управлінські рішення спрямовані, насамперед, на розв'язання проблем та максимальне наближення до поставленої мети. Тому такі рішення повинні повністю відповідати основним вимогам, таким, як обґрунтованість, своєчасність, здійсненність, економічність, точність формулювань, ефективність. Адже, якщо рішення прийняте своєчасно та належним чином обґрунтоване, то воно стимулює розвиток підприємства, а передчасне або запізнile рішення знижує результативність праці колективу чи окремих виконавців. Різними організаціями в різних умовах можуть прийматися найрізноманітніші рішення, які будуть відрізнятися за змістом, термінами дії, масштабами, рівнем прийняття та інформаційним забезпеченням. Зорієнтувати у виборі необхідного управлінського рішення допомагає їх чітка класифікація [3, с.134].

Ступінь ризику. Ризик є невід'ємною ознакою процесу прийняття та реалізації управлінських рішень, під час якого існує вірогідність неправильної інтерпретації даних, використання недостовірної інформації, помилок персоналу, внаслідок чого ймовірне прийняття неадекватного управлінського рішення з усіма негативними наслідками. Ця вірогідність зростає в умовах надзвичайної ситуації через брак часу, швидку зміну обстановки та високий рівень невизначеності. Крім того, з підвищенням рівня прийняття рішення надзвичайно зростає вартість негативних наслідків у разі його неадекватності ситуації, що склалася, тому важливо:

- збирання первинної інформації, її обробку та розподіл між підлеглими залежно від обов'язків, які на них покладаються;
- надання керівникові інформації, яка необхідна для прийняття управлінського рішення;
- забезпечення потрібних зв'язків між суб'єктом та об'єктами управління; накопичення, кодування, зберігання, передавання і застосування інформації довгострокового зберігання.

Помилка, яку допускає одна ланка структури управління, неодмінно призводить до погіршення нормальної діяльності решти взаємопов'язаних із нею ланок.

Вони знижують якість рішень, а під час повторного розгляду ситуації це неодмінно призведе до несвоєчасного їх прийняття і реалізації в умовах не прогнозованих змін, що відбуваються під час виникнення та розвитку надзвичайної ситуації.

Час. Надзвичайні ситуації Розвиваються дуже швидко, в результаті суттєво зменшується час на оброблення інформації, прийняття необхідних рішень та їх реалізацію.

За цих обставин управлінське рішення приймають у реальному часі з

урахуванням певних ресурсних обмежень, оскільки воно повинно реалізовуватися значно швидше, ніж можлива зміна обстановки.

За таких умов вирішальним фактором у цьому процесі прийняття рішення є діяльність єдиної урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій.

Вона дає змогу отримувати та відобразити повну інформацію про реальний стан у цей момент часу із надзвичайними ситуаціями в країні. На підставі отриманих оперативних даних розробляють рішення та плани дій для запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їхніх наслідків.

Особисті якості керівника. Процес прийняття управлінського рішення істотно пов'язаний із особистими якостями керівника, його знаннями та вміннями, професіоналізмом та досвідом, характером, темпераментом, а також його емоційним станом, самопочуттям, настроєм тощо. Зазначимо, що кінцева результативність прийнятих рішень істотно залежатиме від якості їх реалізації, треба також врахувати те, що невисока якість реалізації виконавцями поставлених завдань доволі часто спричинена помилками керівників, відповідальних за їх реалізацію. Тому на всіх рівнях управління в таких ситуаціях цьому необхідно приділяти підвищену увагу. Незалежно від того, як саме керівники реалізують управлінські рішення, вони повинні вміти приймати правильні рішення [4, с.221].

Завершальним етапом є етап контролю реалізації та аналізу результатів розвитку ситуації після управлінського впливу. Контроль реалізації запланованих заходів і дій забезпечує ефективність діяльності організації. Залежно від характеру об'єкта управління застосовують різні види контролю. Основними видами контролю є безперервний і дискретний контроль. При неможливості здійснення контролю в процесі виконання управлінських рішень застосовується контроль підсумкових результатів управлінського впливу. Основним завданням контролю є своєчасна фіксація відхилень від оптимального розвитку процесу, запланованого проміжного або кінцевого результату. За результатами контролю здійснюється коректування плану, що управляють, з метою більш повного досягнення поставленої управлінської мети.

Ковальчук О.С. при дослідженні управлінських рішень визначила основні складові, що сформовані у наступних результатах:

1. Умови розвитку організації спричиняють додаткові вимоги до управлінських рішень, які приймає керівник організації.

2. При прийнятті управлінських рішень керівник повинен мати на увазі факт впливу управлінського рішення щодо розв'язання конкретної проблеми на всі підсистеми організації для ефективного організаційного розвитку.

3. Управлінські рішення щодо розвитку організації повинні мати комплексний та системний характер.

4. Представлені теоретичні розробки є необхідними для подальшого експериментального дослідження особливостей процесу прийняття керівниками організацій управлінських рішень в умовах організаційного розвитку [5, с.172].

Для того, щоб ефективно вирішувати проблеми будь-якої складності, необхідно постійне вдосконалення процесу прийняття управлінських рішень

та його застосування на практиці. Для цього потрібно, щоб:

- формулювання проблеми і остаточний вибір рішення здійснювалися тільки вищим керівництвом, що має повну інформацію про неї;
- при ухваленні рішення потрібно враховувати можливості і інтереси тих співробітників, які будуть безпосередньо втілювати його в життя;
- стандартний процес прийняття управлінських рішень вимагає високого професіоналізму і жорсткої дисципліни від усіх працівників компанії.

Отже, ефективність реалізації управлінського рішення визначається так само узгодженістю дій всіх виконавців. Як правило, в процесі реалізації управлінського рішення якісь завдання виконуються з випередженням планових термінів, якість з відставанням. Дозвіл цього може бути досягнуто лише за рахунок безперервної координації виконуваних робіт, перерозподілу тих чи інших ресурсів (часу, фінансових і матеріальних коштів, співробітників і т.п.).

Список використаних джерел:

1. Підготовка і прийняття управлінських рішень : навч.-метод. матеріали / М. С. Орлів; упоряд. Г. І. Бондаренко. – К. : НАДУ, 2013. – 40 с.
2. Процес прийняття управленческих решений [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://discovered.com.ua/management/process-prinyatiya-upravlencheskix-resheniy/>
3. Теліна В. Ю. Сучасні підходи до розробки та прийняття управлінських рішень в умовах ринкової системи господарювання / В.Ю. Теліна // Економічний вісник Донбасу - № 1 (23). – 2011. – С.132 – 134.
4. Підходи до розроблення та прийняття управлінських рішень в умовах невизначеності та ризику / В. Кузиляк, Р. Яковчук, А. Саміло, О. Повстин, В. Шишко // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. - 2016. - № 855. - С. 218-224. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpum_2016_855_36
5. Ковальчук О.С. Особливості прийняття управлінських рішень в умовах організаційного розвитку / О.С. Ковальчук // Актуальні проблеми психології : зб. наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / [ред. кол.: С.Д. Максименко (гол. ред.) та ін.].К. : А.С.К., 2011. - Т. I : Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. - 2011. - Вип. 30. - С. 168-174.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: СУТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

**ГАКМАН О., 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальності «Менеджмент»
наук. кер. Чичун В.А.**

У статті розкрито суть стратегічного управління, виділено також найбільш типові характерні особливості стратегічного управління. Також описано етапи, які визначають результативність стратегічного управління і забезпечують процес дотримання його здійснення. У статті також описано стратегії розвитку підприємств, які зазвичай називаються базисними, або еталонними і є основою для управління.

The essence of strategic management are described in the article, the most typical features of strategic management are described also. The stages that determine the effectiveness of strategic management and ensure the process of observance of its implementation are describes also. The development strategies of enterprises, which are usually called basic, or reference and are the basis for management are also describes in the article.

Стратегічне управління сприяє підвищенню конкурентоспроможності товарів та послуг підприємства на ринку. Також воно призводить до появи унікальних товарів та послуг, шляхом планового введення новітніх технологій. Стратегічне управління знижує ризик виникнення криз або створює попередньо інструментарій для її уникнення, шляхом передбачення та планової побудови дій. Тому ефективне стратегічне управління

підприємством вимагає вивчення його особливостей, з метою подальшого запровадження його на підприємстві.

Дане питання з різних сторін описували різні вітчизняні та зарубіжні науковці: Галушка З.І., Єрмакова О.М., Василенко В.А., Герчикова І.Н., Шершньова З. Є., Шершньова З. Є., Портер М.Є. та інші.

Метою даної статті є вивчення суті, особливостей стратегічного управління підприємством у ринкових умовах.

Виходячи з мети, завданнями виступають:

- визначення суті та характеристик стратегічного управління;
- характеристика етапів стратегічного управління;
- аналіз класифікації стратегій.

Об'єктом дослідження виступає процес стратегічного управління підприємством, яке сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства у складних ринкових умовах. Предметом дослідження є особливості та етапи формування стратегічного управління на різних підприємствах.

З позиції управління розвитком підприємства, стратегія – це цілеспрямована послідовність зміни пропозиції продукції (продукту, послуги, технології тощо) з визначенням вимог до якості, витрат ресурсів та цінності щодо споживання. З позиції управлінської технології, стратегічне управління являє собою систему переваг, що створюють певну конкурентоспроможність підприємства на ринку, та приводять до появи унікальних товарів та послуг. Відтак, стратегічне планування – це функціональний спосіб управління змінами у реальному масштабі часу щодо досягнення цілі стратегічного управління. Стратегічне управління можна визначити як діяльність, що ґрунтується на стратегічній орієнтації як компоненті філософії підприємництва та має спрямованість на досягнення цільових орієнтирів у перспективі, забезпечення конкурентоспроможності, стійкості конкурентних позицій та довготривалого успіху підприємства [1, с.23-24].

Серед найбільш типових характерних особливостей стратегічного управління можна відмітити відсутність надмірної деталізації розпорядництва; симбіоз інтуїції і мистецтва вищого керівництва; гнучкість планів; відсутність універсальності рішень; потреба у відповідних організаційних підрозділах. Крім того, стратегічному управлінню притаманний підприємницький (заохочення ініціатив, забезпечення творчого підходу, завзятість), інтеграційний (збалансований розвиток потенціалу, компетенцій) та інноваційний (стимулювання нововведень, новаторського підходу) характер. Успішне досягнення стратегічних цілей підприємства забезпечується за умов чіткої координації діяльності всіх його структурних підрозділів у системі стратегічного управління та ефективного використання його можливостей. У зв'язку з цим, методологічно важливим є питання систематизації сукупності стратегій, які можуть використовуватись на підприємстві [1, с.23-24]. Але здійснення даного процесу можливе лише за умови дотримання послідовності у плануванні стратегій.

При цьому результативність стратегічного управління забезпечується дотриманням процесу його здійснення, який включає декілька взаємопов'язаних етапів, зокрема:

- розроблення місії підприємства;

- визначення цілей підприємства;
- оцінка й аналіз зовнішнього середовища;
- визначення сильних та слабких сторін;
- аналіз стратегічних можливостей та альтернатив;
- вибір стратегії;
- реалізація стратегії;
- оцінка стратегії.

Єрмакова О.М. виділяє наступні особливості стратегічного управління:

1. Стратегічне управління здійснюється в контексті місії підприємства, і його фундаментальна задача полягає в тому, щоб забезпечити взаємозв'язок місії з основними цілями підприємства в умовах змінного економічного середовища.

2. Стратегічне управління – це управління сукупністю якісних характеристик підприємства, що стосуються його теперішньої та майбутньої позиції в конкурентному середовищі, потенціалу необхідного для виживання та розвитку підприємства.

3. Система стратегічного управління – це певна філософія або ідеологія бізнесу і менеджменту, що ґрунтується на поєднанні інтуїції та мистецтва, високого професіоналізму і творчості менеджерів, залученні всіх працівників до реалізації стратегії.

4. Стратегічне управління передбачає взаємодію з зовнішнім середовищем [2, с.95].

Василенко В.А. вважає, що нині однією з найбільш поширених є класифікація стратегій, що будується на основі об'єкта стратегічного управління, де розрізняють:

- корпоративну стратегію (стратегію підприємства у цілому);
- бізнес-стратегію, ділову, або конкурентну, стратегію (стратегію окремого підрозділу підприємства або його бізнес-процесів);
- функціональну стратегію (стратегію функціональної зони господарювання або його функціональних служб). У науковій літературі найбільш широко висвітлено стратегії розвитку підприємств, які зазвичай називаються базисними, або еталонними. Вони відображають чотири різні підходи до розвитку підприємства і пов'язані зі зміною стану одного або декількох елементів: продукту, ринку, галузі, положення підприємства всередині галузі, технології.

Першу групу еталонних стратегій становлять так звані стратегії концентрованого зростання, що пов'язані зі зміною продукту або ринку. У разі обрання цих стратегій підприємство намагається поліпшити свій продукт або почати виробляти новий, не змінюючи при цьому галузі. Конкретними типами стратегій першої групи є такі:

- стратегія посилення позиції на ринку;
- стратегія розвитку ринку;
- стратегія розвитку продукту [3].

Другу групу еталонних стратегій становлять такі стратегії бізнесу, які припускають розширення підприємства шляхом додавання нових структур. Ці стратегії називаються стратегіями інтегрованого зростання. До них належать стратегія зворотної вертикальної інтеграції та стратегія прямої вертикальної інтеграції.

Третьою групою еталонних стратегій розвитку бізнесу є стратегії диверсифікованого зростання. Ці стратегії реалізуються в тому разі, якщо підприємства далі не можуть розвиватися на даному ринку з даним продуктом у рамках даної галузі. Стратегіями даного типу є такі:

- стратегія центрованої диверсифікації;
- стратегія горизонтальної диверсифікації;
- стратегія конгломеративної диверсифікації.

Четвертим типом еталонних стратегій розвитку бізнесу є стратегії запланованого скорочення. У тому чи іншому вигляді ці еталонні критерії знаходять утілення в інших класифікаційних групах. Виокремлюють чотири типи стратегій цілеспрямованого скорочення бізнесу:

- стратегія ліквідації, що здійснюється тоді, коли підприємство не може далі функціонувати;
- стратегія «збору врожаю», що передбачає відмову від довгострокового погляду на бізнес на користь максимального отримання доходів у короткостроковій перспективі [4].

Однак усі вони зводяться до одного із трьох підходів або їх комбінацій:

1. Підхід, який акцентує увагу на параметрах організаційного оточення (аналіз середовищ).

2. Підхід, який ґрунтується на визначеннях довгострокових цілей організації і шляхів їх досягнення (цілі і засоби).

3. Підхід, який передбачає діяльність із реалізації стратегії. У першому підході стратегічне управління є процесом прийняття рішень, який об'єднує внутрішні організаційні сильні сторони із загрозами сприятливими можливостями.

Шершньова З.Є. розглядає такий підхід як процес визначення і установа зв'язку організації з її середовищем, який полягає в реалізації обраних цілей і в спробах досягнути бажаного стану взаємовідносин з оточенням за допомогою розподілу ресурсів, і який дає змогу ефективно і результативно діяти організації і її підрозділам[5]. Тому важливими є етапи, запропоновані вище.

Щодо другого підходу, стратегічне управління – це напряму теорії прийняття рішень, який спрямовано на розвиток ефективної стратегії або стратегій для надання сприяння в досягненні корпоративних цілей.

У цьому випадку використання визначення «напрямок» з огляду на теорію прийняття рішень показує, що стратегічне управління ставить за мету розробку серії рішень різного рівня, між якими існує взаємозв'язок і які організовані відповідно до певної ієрархії для досягнення організаційних цілей. Третій підхід акцентує увагу на послідовності дій для здійснення стратегічного управління, і тому він об'єднує два попередніх. Так, наприклад, М. Портер виділяє таку послідовність дій стратегічного управління[6].

Отже, стратегічне управління повинно здійснюється в контексті місії підприємства, і його основна задача полягає в тому, щоб забезпечити взаємозв'язок місії з основними цілями підприємства в умовах змінного зовнішнього та внутрішнього середовища. Стратегічне управління повинно стосуватись як його теперішньої та майбутньої позиції в конкурентному середовищі, потенціалу необхідного для функціонування та розвитку підприємства. Системою стратегічного управління повинна ґрунтуватись на

поєднанні інтуїції та мистецтва, високого професіоналізму і творчості менеджерів, залученні всіх працівників до реалізації стратегії. Для цього слід застосовувати чотири різні підходи до розвитку підприємства, які пов'язані зі зміною стану одного або декількох елементів: продукту, ринку, галузі, положення підприємства всередині галузі, технології. Впровадження даних етапів на підприємстві, а саме механізмів, потребують подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Галушка З.І. Стратегічний менеджмент як нова управлінська філософія: суть та структура [Електронний ресурс] / З.І. Галушка //Маркетинг і менеджмент інновацій, 2011- №3, Т.1. – Режим доступу: http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/sites/default/files/mmi2011_3_1_20_24_0.pdf
2. Єрмакова О.М. Стратегічне управління підприємством: сутність та особливості / О.М. Єрмакова // Науковий вісник Полісся. – 2015. - № 4 (4). – С.92-96
3. Василенко В.А. Стратегічне управління : [навч. посіб.] / В.А. Василенко, Т.І. Ткаченко. – К. : ЦУЛ, 2003. – 396 с.
4. Герчикова І.Н. Менеджмент : [підручник] / І.Н. Герчикова. – М. : ЮНІТІ, 2003. – 365 с.
5. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : навч. посібн. / З.Є. Шершньова. – К. : Вид-во КНЕУ, 2004. – 386 с.
6. Шершньова З.Є.. Стратегічне управління підприємствами : навч. посібн. / А.Г. Семенов, Л.О. Жилінська, О.С. Богматаін. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2010. – 400 с.
6. Porter M.E. Competitiveness strategy: techniques for analyzing industries and competitors / M.E. Porter. – New York : Free Press, 1980. – 396 p.

ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДПРИЄМСТВА

**ГАРАС О., 2 курс (ОС «магістр») ФУСОХТ ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Менеджмент»
наук.кер. Чичун В.А.**

У статті розкрито суть внутрішнього середовища підприємства, зазначено основні фактори, що мають на нього значний вплив. Виділено роль персоналу як складової середовища. Зазначено основні напрями вдосконалення роботи з персоналом як елементу внутрішнього середовища.

The article reveals the essence of the internal environment of the enterprise, the main factors that have a significant influence on it is identified. The role of the personnel as an integral part of the environment was highlighted. The basic directions of improvement of work with personnel as an element of internal environment were indicated.

Значення персоналу як елементу внутрішнього середовища визначається не тільки їхньою наявністю, але й їхніми взаємовідносинами, впорядкованістю та ефективністю співробітництва. Тому важливим чинником функціонування, виходу із кризи і розвитку підприємств є стан його внутрішнього середовища, а саме персоналу. Важливість внутрішнього середовища обумовлюється тим, що воно, на відміну від зовнішнього середовища, піддається контролю керівництва і його розвиток можна загалом спрогнозувати. Це дає можливість керівництву підприємства досягати поставлених цілей. Тому дослідження особливостей вдосконалення роботи з персоналом має важливе значення для покращення внутрішнього середовища підприємства і є актуальним.

Дослідженню внутрішнього середовища присвячені праці зарубіжних і національних учених, але до уваги були взяті праці: Хімченка А.М. [1], Демиденко С.Л. [2], Науменко І. П. [3], Самігулліна Ю. Р. [4], Мескона М. Х. [5], Завадського Й. С. [6], Завадський Й. С. [7], Чикуркова А. Д. [8].

Основною метою даної статті є формування напрямків вдосконалення управління персоналом як складової внутрішнього середовища підприємства. Для досягнення мети слід вирішити наступні завдання:

- дослідити фактори внутрішнього середовища;
- формування напрямків вдосконалення управління персоналом як важливої складової внутрішнього середовища.

Об'єктом статті є особливості роботи з персоналом, які покликані забезпечити ефективну діяльність на підприємстві. Предметом дослідження виступають фактори стимулювання внутрішнього середовища підприємства як елементи вдосконалення роботи з персоналом.

Хімченко А.М. до факторів внутрішнього середовища корпорації відносить:

- фінанси та бухгалтерський облік – аспекти бізнесу, які охоплюють управління коштами (витрата, зміна грошових мас), збір, обробку та аналіз фінансових даних;

- забезпечення ресурсами – вдосконалення системи матеріально-технічного постачання корпорації матеріалами і напівфабрикатами, машинами та енергетичними ресурсами;

- кадровий фактор – забезпечення виробничої та інших сфер людськими ресурсами, виконання всіх управлінських дій, пов'язаних із соціальною сферою;

- виробничий фактор – забезпечення функціонування виробничого процесу залежно від мети виробничої функції, прийняття рішень у сфері технологій, календарного планування, запасів виробництва, а також контролю якості;

- фактор розвитку продукту та процесу виробництва – організація проведення досліджень процесів, розроблення високих технологій, комп'ютеризація, вивчення довгострокової динаміки розвитку продукту як основного фактора конкуренції на ринку, здійснення інноваційної політики компанії;

- фактор розвитку матеріально-технічного забезпечення виробництва – вдосконалення діяльності інструментального господарства, ремонтних служб і служб технологічного оснащення з метою забезпечення раціональних термінів фізичного і морального зносу технічних систем;

- маркетинг – прогнозування, виявлення та задоволення вимог споживачів. При вивченні поведінки покупця варто враховувати його соціальні, психологічні, культурні, освітні, вікові і багато інших чинників [1, с.262-263]. Де кадровий фактор забезпечує не тільки виробничі, але й інші сфери людськими ресурсами, тому тут виникає потреба управлінських дій та їх вдосконалення

Для визначення стратегії поведінки підприємства і її реалізації, Демиденко С.Л. пропонує, щоб керівництво повинно мати поглиблене уявлення як про внутрішнє середовище підприємства, його потенціал і тенденції розвитку, так і про зовнішнє середовище, тенденції його розвитку і місце, яке займає в ньому підприємство. При цьому внутрішнє середовище вивчається для того, щоб розкрити сильні і слабкі сторони підприємства, а зовнішнє середовище – для того, щоб розкрити загрози і можливості, які підприємство повинно враховувати при визначенні своїх цілей і при їх досягненні [2]. Тому, щоб

посилити сильні сторони, слід посилити внутрішнє середовище.

Одним із факторів, що нерозривно пов'язаний з кількістю виготовленої продукції та виконаних робіт за певний період часу, є технічний рівень підприємств. Він характеризується браком основного технологічного обладнання, але досі на підприємствах галузі використовується обладнання, яке було вироблено 30 – 40 років тому, яке зараз є фізично та морально зношеним.

При такій застарілій технічній базі на підприємствах зростає роль рівня кваліфікації трудових ресурсів у виробничому процесі, за допомогою якої можливо досягти випуску достатніх обсягів якісних виробів; але щоб зацікавити працівників, треба збільшити витрати на оплату праці та соціальні відрахування, Л. О. Зайцева що, в свою чергу, призведе до подорожчання готової продукції [3, с. 298].

Наступний важливий внутрішній фактор – це розмір заробітної плати. З кожним роком в Україні відбувається збільшення оплати праці робітників легкої промисловості, але не дуже значне. Цей факт не сприяє підвищенню престижу роботи в цій галузі, тому і прогресує відтік висококваліфікованих фахівців та скорочується прийом молодих перспективних кадрів на підприємства легкої промисловості [4, с. 80].

Станом на 1 січня 2017 року розмір мінімальної зарплати був законодавчо встановлений у 22 з 28 країн-членів Європейського Союзу. Не мають мінімальної зарплати лише Данія, Італія, Кіпр, Австрія, Фінляндія та Швеція. Читайте також Рада прийняла закон про підвищення "мінімалки" до 3200 гривень У десяти східноєвропейських країнах мінімальна заробітна плата була нижчою за 500 євро в місяць: Болгарія (235), Румунія (275), Латвія і Литва (380), Чехія (407), Угорщина (412), Хорватія (433), Словаччина (435), Польща (453) і Естонія (470), повідомляє DT.UA з посиланням на Eurostat. У п'яти країнах на півдні Європи мінімальна заробітна плата знаходиться на рівні від 500 до 1000 євро в місяць: Португалія (650), Греція (684), Мальта (736), Словенія (805) та Іспанія (826). Решта сім держав-членів ЄС розташовані на заході та півночі Європи, і мінімальна заробітна плата там вища за 1000 в місяць: Великобританія (1397), Франція (1480), Німеччина (1498), Бельгія (1532), Нідерланди (1552), Ірландія (1563) і Люксембург (1999) [5].

Підприємство, перш за все, є групою людей, яка об'єднує всі зусилля та злагоджено працює для досягнення мети.

Тому людський фактор – найважливіший фактор організації. Його роль визначається здібностями та обдарованістю працівників, їх потребами та поведінкою, знаннями та ставленням до праці, позицією, розумінням цінностей, оточенням, наявністю якостей лідера тощо [6, с. 358].

Завадський Й. С. зазначає, що менеджери повинні створювати для працівників такі умови, які сприяли б їх поведінці, бажаній для організації. Оскільки останнім часом значно зросла роль людського фактора в діяльності підприємства, то це зумовило необхідність формування певної організаційної культури, яка б поєднувала інтереси її працівників і створювала бажаний тип організаційних відносин. Організаційна культура забезпечує гармонізацію колективних та індивідуальних інтересів працівників, мобілізує їх ініціативу, виховує відданість організації, поліпшує комунікаційні процеси,

морально-психологічний клімат, а все це призводить до результативного виконання визначених завдань та досягнення запланованих цілей [7, с. 67].

Тому слід розгляд працівника як основне джерело підвищення продуктивності і ефективності виробництва, сприяти залученню працівників до вироблення і прийняття управлінських рішень, також варто посилити увагу до індивідуальності, ціннісних орієнтирів, гідності, свободи, цілей працівника. Додатковим фактором має стати формування лідерського і новаторського духу, турбота про умови праці, рівень освіти і кваліфікації, стан здоров'я кожного працівника. Дотримання законодавства про працю підвищить рівень довіри до начальства. Чикуркова А. Д. також пропонує об'єднання поточних і перспективних потреб у робочій силі, оптимальне дотримання індивідуальних, колективних і суспільних інтересів працівників. Та співпраця з профспілками та інші [8, с. 53].

Визначивши і охарактеризувавши значення основних компонентів внутрішнього середовища зауважимо, що всі вони становлять цілісний і злагоджений механізм, і від якості функціонування кожного буде залежати рівень успішності будь-якого суб'єкта господарювання на ринку.

Отже, для утримання свого власного внутрішнього середовища у відповідності до сучасних умов господарювання підприємству слід постійно його аналізувати і на основі вже отриманих результатів приймати відповідні рішення. А оскільки, підприємство є відкритою системою, і його функціонування та розвиток значною мірою залежать від зовнішнього середовища, то дуже важливо враховувати та адаптувати наявну внутрішню структуру до зовнішніх умов.

Підприємству слід інтенсифікувати власні зусилля у таких напрямках роботи з персоналом: кадрове планування, яке визначає політику і стратегію організації, звернути увагу на якісну і кількісну потребу в персоналі, аналіз роботи, нормування праці й оцінка виконання, що дозволяють виробити вимоги і критерії, відповідно до яких будуть відбиратися кандидати на конкретні вакантні посади. З іншого боку, оцінка робочих показників нових працівників після деякого періоду їхньої роботи в організації дозволяє визначити ефективність самого процесу добору. Створення системи стимулювання, що дає можливість виробити політику стимулювання праці і набір стимулів, спрямованих на залучення кандидатів, що відповідають усім необхідним вимогам, а також сприяє утриманню вже найнятих працівників. Створення системи заходів для адаптації нових працівників до роботи в організації і до трудового колективу. Відомо, що це є прямим продовженням процесу пошуку і добору кадрів. Важливо не тільки відібрати кращих працівників, але і забезпечити їх первинну адаптацію й в організації і швидкий вихід на необхідний рівень робочих показників. Навчання - це продовження процесу добору й адаптації нових працівників: воно спрямовано як на освоєння новачками необхідних для успішної роботи знань і навичок, так і на передачу їм установок і пріоритетів, що складають ядро організаційної культури.

Таким чином, встановлено, що великого значення у вдосконаленні системи управління персоналом підприємств сфери послуг набуває соціально орієнтоване управління сучасні реалії диктують необхідність комплексного введення керівниками підприємств сфери послуг у практику соціально

орієнтованого управління, що не тільки не суперечить їх економічним цілям, але і є реальним ефективним механізмом вирішення таких завдань як середовища, реалізації стратегії розвитку підприємства, задоволення потреб персоналу і клієнтів, що у цілому сприяє підвищенню рівня ефективності надання послуг, а це у свою чергу означатиме підвищення ефективності діяльності підприємства сфери послуг. Визначальними соціальними факторами для працівників є матеріальне становище, соціально-психологічний клімат у колективі, соціально-політична діяльність, перспективи росту, рівень задоволення роботою, соціально-побутове обслуговування, професіоналізація, соціалізація особистості, інформативність, дисциплінованість. І ці питання потребують подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Хімченко А.М. Зовнішнє та внутрішнє середовище функціонування корпорацій / А. М. Хімченко // Науковий вісник НЛТУ України. - 2013. - Вип. 23.14. - С. 258-264.
2. Демиденко С.Л. Особливості стратегічного аналізу середовища підприємства / [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/21.pdf
3. Науменко І. П. Легка промисловість України: шляхи підвищення конкурентоспроможності економічної ефективності / І. П. Науменко // Формування ринкових відносин в Україні. - 2007. - № 5(72). - С. 92 - 96.
4. Самігулліна Ю. Р. Інвестиційна привабливість підприємств легкої промисловості [Електронний ресурс] / Ю. Р. Самігулліна // Вісник Вінницького політехнічного інституту - 2011. - № 4. - С. 78 - 81. - Режим доступу: <http://visnyk.vstu.vinnica.ua/2011/4/pdf/11syrlie.pdf>
5. Мінімальні зарплати в ЄС: в десяти країнах "мінімалка" нижча за 500 євро (інфографіка) [Електронний ресурс] // УНІАН. - Режим доступу: <http://economics.unian.ua/finance/1773132-minimalni-zarplati-v-es-v-desyati-krajinah-minimalka-nijche-500-evro-infografika.html>
6. Мескон М. Х. Основи менеджменту: Навчальний посібник [Текст] / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі. - М.: Дело, 2-е видання, 2001. - 800 с.
7. Завадський Й. С. Менеджмент: Навчальний посібник [Текст] / Й. С. Завадський - К.: В-тво Європейського університету, 2001. - 542 с.
8. Чикуркова А. Д. Система стратегічного управління персоналом суб'єктів господарювання в аграрному секторі економіки : монографія. - Кам'янець-Подільський : ПП Звoleyko Д. Г., 2012. - 456 С.

НАЦІОНАЛЬНІ ТА МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ: СКЛАД ТА ВІДПОВІДНІСТЬ

**ГЕНЦАР А., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Облік і оподаткування», спеціалізація «Облік і
оподаткування»
наук. кер. Рилєєв С.В.**

У статті проведений аналіз відповідності чинних Національних положень бухгалтерського обліку державного сектору міжнародним стандартам-аналогам. Запропоновано напрямки удосконалення нормативно-правової бази з бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі .

The article analyzes the compliance of the current National Accounting Standards of the public sector with the international standards-analogues. Areas of improvement of the legal and regulatory framework for accounting and financial reporting in the public sector are proposed..

Формування ринкових відносин на сучасному етапі розвитку економіки України та її інтеграція до світового економічного простору обумовлюють зміни парадигми управління суб'єктами державного сектору. Для модернізації системи обліку в державному секторі є необхідним формування єдиної законодавчо-нормативної бази, адаптованої до міжнародних вимог та

норм, удосконалення методології складання звітності та запровадження інформаційних технологій.

Метою статті є узагальнення сучасних підходів щодо правового регулювання вітчизняного бухгалтерського обліку державного сектора в системі відповідності до норм (рекомендацій) міжнародних облікових стандартів та потреб управління.

Об'єктом дослідження виступає процес подальшої гармонізації національного бюджетно-облікового законодавства з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку в державному секторі.

Предметом дослідження виступає сукупність діючих (регламентованих) в Україні Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі (НП(С)БОДС) та їх відповідність до норм Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку в державному секторі (МСБОДС).

Проблемним питанням модернізації обліку в державному секторі свої наукові праці присвятили такі дослідники, як: П. Атамас, Р. Джога, О. Дорошенко, Т. Канева, Т. Кладницька, Л. Ловінська, В. Метелиця, С. Свірко, Н. Сушко, А. Фаріон, Н. Хорунжак, О. Чечуліна, В. Янчук та ін. Однак в умовах постійних змін бюджетного законодавства та необхідності приведення обліку в державному секторі до міжнародних стандартів виникає багато невирішених проблем, які ставлять нові завдання для наукових досліджень у даній сфері.

Передумовою реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі у світі виступають наступні основні фактори еволюції, що встановлюються міжнародною практикою: ефективне та прозоре управління, поява нових інформаційних технологій та розповсюдження міжнародних стандартів [4, с. 80].

Серед передумов реформування обліку і звітності бюджетних установ в Україні доцільно виділити:

- глобалізація та інтеграція світових економік;
- необхідність підвищення прозорості державних фінансів;
- відмінність методик обліку операцій у сфері державного управління та складання фінансової звітності;
- недосконалість нормативно-правового забезпечення, а також методологічних, методичних та організаційних основ обліку та звітності;
- поява нових об'єктів обліку та необхідність їх відображення у фінансовій звітності [9, с. 7].

Зупинимося більш детально на нормативно-правовому забезпеченні.

Україна, в процесі імплементації міжнародного законодавства до вітчизняного нормативно-правового поля, закріпила позицію щодо розроблення НП(С)БОДС на основі МСБОДС.

На сьогодні в Україні триває процес реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності в державному секторі з урахуванням вимог МСБОДС [8, с. 157].

В табл. 1 наведено відповідність або її відсутність, що стосується об'єктів бухгалтерського обліку згідно НП(С)БОДС та МСБОДС.

Сьогодні процеси гармонізації відповідних національних облікових підсистем з міжнародними положеннями бухгалтерського обліку в

державному секторі набули значного поширення. Так, понад 110 країн світу здійснили перехід облікової практики до положень МСБОДС або розробляють НП(С)БОДС на основі МСБОДС [6, с. 157].

Таблиця 1

Паралелі співставності НП(С)БОДС та МСБОДС: нормативно-правові акти та дата набрання чинності [1, с. 260; 2, с. 63, 65-68; 3, 108; 6; 8, с. 160]

Наказ МФУ, дата, номер, дата набрання чинності	НП(С)БОДС	МСБОДС	Дата набрання чинності
1	2	3	4
-	-	Концептуальна основа фінансової звітності суб'єктів державного сектору	01.01.2014 р.
28.12.2009р. №1541, 01.01.2017р.	101 «Подання фінансової звітності»	1 «Подання фінансових звітів»	01.01.2008 р.
		2 «Звіт про рух грошових коштів»	01.07.2001 р.
		8 «Фінансова звітність про частки у спільних підприємствах»	01.01.2008 р.
		14 «Події після дати звітності»	01.01.2008 р.
		20 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»	01.01.2004 р.
		24 «Представлення у фінансових звітах інформації про виконання бюджетів»	30.06.2008 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2017р.	102 «Консолідо вана фінансова звітність»	6 «Консолідовані фінансові звіти та облік контрольованих суб'єктів господарювання»	01.01.2008 р.
		22 «Розкриття фінансової інформації про загальний державний сектор»	01.01.2008 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2017р.	103 «Фінансова звітність за сегментами»	18 «Звітність за сегментами»	01.01.2003 р.
25.01.2012р. №52, 01.01.2017р.	105 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції»	10 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції»	01.01.2003 р.
12.10.2010р. №1202, 01.01.2015р.	121 «Основні засоби»	17 «Основні засоби»	01.01.2008 р.

Продовження табл. 1

1	2	3	4
12.10.2010р. №1202, 01.01.2015р.	122 «Нематеріальні активи»	-	
12.10.2010р. №1202, 01.01.2015р.	123 «Запаси»	12 «Запаси»	01.01.2008 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2017р.	124 «Доходи»	9 «Дохід від операцій обміну» 23 «Дохід від необмінних операцій»	01.07.2002 р. 01.01.2008 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2015р.	125 «Зміни облікових оцінок та виправлення помилок»	3 «Чистий надлишок або дефіцит за період, суттєві помилки та зміни в обліковій політиці»	01.01.2008 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2017р.	126 «Оренда»	13 «Оренда»	01.01.2008 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2015р.	127 «Зменшення корисності активів»	21 «Зменшення корисності активів, які не генерують» 26 «Зменшення корисності активів, які генерують грошові кошти»	01.01.2006 р. 01.04.2009 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2015р.	128 «Зобов'язання»	19 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи»	01.01.2004 р.
24.12.2010р. №1629, 01.01.2017р.	129 «Інвестиційна нерухомість»	16 «Інвестиційна нерухомість»	01.01.2008 р.
11.08.2011р. №1022, 01.01.2015р., Розділ III 01.01.2017р.	130 «Вплив змін валютних курсів»	4 «Вплив змін валютних курсів»	01.01.2008 р.
29.12.2011р. №1978, 01.01.2017р.	131 «Будівельні контракти»	11 «Будівельні контракти»	01.07.2002 р.
29.12.2011р. №1978, 01.01.2015р.	132 «Виплати працівникам»	25 «Виплати працівникам»	01.01.2011 р.
18.05.2012р. №568, 01.01.2015р.	133 «Фінансові інвестиції»	7 «Облік інвестицій в асоційовані компанії»	01.01.2008 р.
18.05.2012р. №568, 01.01.2017р.	134 «Фінансові інструменти»	15 «Фінансові інструменти: розкриття та подання інформації»	01.01.2003 р.
18.05.2012р. №568, 01.01.2017р.	135 «Витрати»	5 «Витрати на позики»	01.07.2001 р.

Продовження табл. 1

1	2	3	4
15.11.2017р. № 943, 01.01.2018р.	136 «Біологічні активи»	27 «Сільське господарство»	01.04.2011 р.
-	-	5 «Витрати на позики»	01.07.2001
-	-	28 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка»	01.01.2013 р.
-	-	29 «Фінансові інструменти: подання»	01.01.2013 р.
-	-	30 «Фінансові інструменти: розкриття»	01.01.2013 р.
-	-	32 «Концесійні угоди: концедент»	01.04.2014 р.
-	-	33 «Застосування МСБОДС вперше»*	01.01.2017 р.
-	-	34 «Окрема фінансова звітність»	01.01.2017 р.
-	-	35 «Консолідована фінансова звітність»	01.01.2017 р.
-	-	36 «Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства»	01.01.2017 р.
-	-	37 «Спільна діяльність»	01.01.2017 р.
-	-	38 «Розкриття часток в інших суб'єктах»	01.01.2017 р.
-	-	39 «Виплати працівникам»	01.01.2017 р.
-	-	Практичні керівництва	
-	-	1. Звітність про довгострокову фінансову стійкість суб'єкта державного сектора	-
-	-	2. Фінансовий звіт: обговорення та аналіз	-
-	-	3. Звітність про виконання послуг	-

Серед країн, котрі вже запровадили МСБОДС або гармонізовані з ними стандарти – Азербайджан, Албанія, Казахстан, Македонія, Сербія, Таджикистан, Хорватія та Чорногорія. Вірменія, Грузія, Киргизька Республіка, Молдова, Росія, Україна.

Сьогодні відповідно до МСБОДС здійснюють бухгалтерський облік та складають фінансову звітність такі впливові міжнародні організації: Співдружність націй, РЕ, ЕС, Інтерпол, НАТО, ОЕСР, системи ООН (власне ООН та її програми і фонди: ВПП, ПРООН, ЮНІСЕФ і УВКБ ООН; спеціалізовані установи: ФАО, ІКАО, МОП, ЮНІДО, ЮНЕСКО і ВООЗ; відповідні організації: МАГАТЕ, ОЗХЗ і СОТ) [5].

При цьому, МФБ, фахівці МФВ і Світового банку вказують на такі переваги запровадження МСБОДС:

- підвищення якості фінансової звітності суб'єктів державного сектору та порівнянності інформації про них у світовому масштабі;
- покращання інформованості урядів під час прийняття ними рішень із питань розподілу ресурсів, водночас підвищуватимуться прозорість і підзвітність урядів;
- істотне поліпшення процедур управління активами, насамперед основними засобами;

- поліпшення контролю фінансових активів та фінансових зобов'язань;
- підвищення кваліфікації фахівців, що забезпечують функціонування національної фінансової системи;
- ефективніше використання ресурсів національної економіки, включаючи трудові ресурси [7, с. 22].

Україна, в процесі імплементації міжнародного законодавства до вітчизняного нормативно-правового поля, закріпила позицію щодо розроблення Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку державного сектору (НП(С)БОДС) на основі МСБОДС.

Реформування системи обліку сприяє прозорості управління державними фінансами; удосконаленню системи фінансового контролю та ефективному використанню фінансових ресурсів; впровадженню національних стандартів бухгалтерського обліку та звітності на основі загальноприйнятих міжнародних стандартів; підвищенню статусу та ролі обліково-економічного персоналу.

Список використаних джерел:

1. Воскало Н. М. Порівняльна характеристика національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку для державного сектору / Н. М. Воскало // Збір. наук.техн. нац. лісотехн. у-ту . 2014. – Вип. 24.4. – С. 258-263.
2. Зубілевич С. Я. Нові стандарти бухгалтерського обліку у державному секторі України: проблеми запровадження / С. Я. Зубілевич, Н. М. Позняковська // Вісн. НУВГП. – Сер. Економ. – 2016. – Вип. 2 (74). – С. 61-72.
3. Китайчук Т. Г. Модернізація бухгалтерського обліку в державному секторі: проблеми перехідного періоду / Т. Г. Китайчук // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2017. - № 7(23). – 106-117.
4. Ковтуненко К. В. Особливості бухгалтерського обліку бюджетних установ України в умовах переходу до міжнародних стандартів / К. В. Ковтуненко, Т. О. Кучуренко // Економіка: реалії часу. – 2014. – № 2(12). – С. 79-82.
5. Коцинець М. І. Зарубіжний досвід щодо реформування бухгалтерського обліку в державному секторі / М. І. Коцинець // Вісн. соц.-екон. досл. : зб. наук. праць ; за ред. М. І. Зверькова. – Одеса : Одес. нац. екон. у-т. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 71-78.
6. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс] : офіц. веб-сайт. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua>.
7. Облік витрат на надання соціальних послуг згідно з міжнародними стандартами / Л. Г. Ловінська, Л. В. Гапоненко, Л. В. Пзатуліна, І. Сушко ; за заг. ред. Т. І. Єфіменко, Л. Г. Ловінської. – К. : ДНУ "Акад. фін. управління", 2016. – 216 с.
8. Смірнова І. В. Національні та міжнародні стандарти обліку для державного сектору: особливості застосування / І. В. Смірнова, Н. В. Смірнова // Наук. праці Кіровоград. нац. техн.у-ту. – Екон. науки. – 2018. Вип. 33. – С. 152-164.
9. Титикало В. С. Трансформація фінансової звітності бюджетних установ відповідно до МСБОДС : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.00.09 / Титикало Володимир Сергійович. – Житомир, 2017. – 21 с.

БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ГОРДІЙ М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування», спеціалізація «Державні фінанси» наук. кер. Табенська Ю.В.

В статті розглянуто сутність бюджетної політики у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону, висвітлено питання фінансового механізму в бюджетній політиці країни.

The article discusses the essence of fiscal policy in ensuring the socio-economic development of the region, the question of financial mechanism in the budget policy of the country.

Актуальність дослідження. Вагомим інструментом державного впливу на

соціально-економічний розвиток регіонів є бюджетна політика, дієвість якої визначається, з одного боку, рівнем економічного розвитку країни, а з іншого – станом державних фінансів. Сучасні дослідження свідчать, що впродовж останніх років бюджетна політика соціально-економічного розвитку регіонів (БПСЕРР) в Україні формувалася під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, що позначилося на характері її змін. Надмірна централізація бюджетних коштів, недосконалість механізмів фіскального перерозподілу фінансових ресурсів держави, неефективність цільового бюджетного фінансування «точкових» регіональних проектів, посилення міжрегіональних диспропорцій за рівнем фінансової спроможності зумовили послаблення стимулів органів місцевого самоврядування до саморозвитку та розширення дохідної бази власних бюджетів, забезпечення економічної і фінансової самодостатності.

Зазначене свідчить про невідповідність бюджетної політики стратегічним завданням розвитку українського суспільства та її орієнтованість на підтримку поточного стану, а не на розвиток регіонів. Зважаючи на неспроможність чинних механізмів формування та реалізації бюджетної політики вирішувати проблеми соціально-економічного розвитку регіонів, необхідне вироблення нової бюджетної політики, яка повинна сприяти: розкриттю потенціалу розвитку регіонів на засадах фінансової децентралізації та реалізації внутрішнього потенціалу економічного зростання (саморозвитку); удосконаленню міжбюджетних відносин. Особливої актуальності дослідження проблем формування та реалізації бюджетної політики на регіональному рівні набуває у світлі пріоритетних завдань Стратегії сталого розвитку «Україна 2020» та Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, відповідно до яких бюджетна політика розвитку регіонів повинна бути спрямована на реалізацію стратегічних пріоритетів держави [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти окресленої проблематики стали предметом наукових пошуків як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Зокрема, теоретичні основи цього напрямку знань сформовано працями західних науковців Р. Барро, Г. Блочлігера, Дж. Б'юкенена, К. Ерроу, Дж. М. Кейнса, Д. Кінга, Р. Масгрейва, В. Оутса, А. Пігу, Д. Рікардо, Ч. Тібу, Дж. Хікса; питання впливу державної фінансової політики на економічний розвиток країни висвітлено у працях О. Грабчук, В. Дем'янишина, В. Зимовця, І. Луїної, В. Опаріна, В. Федосова, С. Юрія

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів бюджетної політики у забезпеченні соціально-економічного розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку регіонів України значною мірою залежить від ефективного застосування відповідних інструментів реалізації бюджетної політики, серед яких центральне місце займає бюджетний механізм. За його допомогою здійснюється розподіл та перерозподіл у просторі і часі створеної вартості, уможливується забезпечення виробництва неринкових соціальних благ на всій території держави, реалізуються інвестиційні проекти тощо. В регіональному аспекті вагома роль у виконанні зазначених завдань належить бюджетному механізму соціально-економічного розвитку регіонів.

Під бюджетним механізмом соціально-економічного розвитку регіонів ми розуміємо сукупність методів, інструментів та важелів, що через певні управлінські рішення реалізуються в процесі формування та використання централізованих грошових ресурсів місцевої громади відповідного регіону задля виконання завдань регіональної соціально-економічної політики.

Порівнюючи бюджетний механізм загалом та бюджетний механізм соціально-економічного розвитку регіону зазначимо, що у першому випадку увага акцентується на виконанні певних адміністративних дій, що носять розпорядчо-технічний характер, а у другому випадку – на здатність бюджетного механізму значимо впливати на розвиток соціальної та економічної сфери регіону (зокрема, через застосування особливих процедур вироблення, ухвалення та реалізації бюджетних рішень).

Т.Г. Бондарук зазначає, що бюджетний механізм місцевих фінансів можна розглядати з двох позицій: як конкретну бюджетну технологію і як організаційно-фінансову категорію. «З одного боку, – вказує дослідниця, – бюджетний механізм регулювання місцевих фінансів є конкретною бюджетною технікою приведення в дію, функціонування і управління бюджетною системою країни (збору податків та інших доходів, фінансування витрат тощо). З іншого боку (економічного погляду), зміст бюджетного механізму регулювання місцевих фінансів становлять сукупність організаційно-фінансових відносин, закріплених нормами бюджетно-податкового права, які складаються в процесі управління бюджетною системою, планування (прогнозування), організації, регулювання та контролю дохідної і витратної частин місцевих бюджетів. Організаційно-технічні й економічні засади в бюджетному механізмі органічно поєднуються» [2, с.325]. Вказане розуміння бюджетного механізму місцевої громади (місцевих фінансів) дає змогу глибше опанувати його специфіку, виділити особливості реалізації бюджетної політики на місцевому рівні. Таким чином, бюджетний механізм місцевих фінансів є основним способом реалізації бюджетної політики на рівні території, яку виробляють та реалізують уповноважені місцеві органи (органи місцевого самоврядування та відповідні виконавчі підрозділи).

Бюджетний механізм місцевих фінансів та бюджетний механізм соціально-економічного розвитку регіону співвідносяться як часткове і ціле. Якщо в першому випадку увага акцентується на виконанні певних адміністративних дій, що носять розпорядчо-технічний характер, то у другому випадку – на здатність бюджетного механізму значимо впливати на розвиток соціальної та економічної сфер регіону (зокрема, через застосування особливих процедур вироблення, ухвалення та реалізації бюджетних рішень).

Отже, бюджетний механізм соціально-економічного розвитку регіону можна визначити як систему методів та інструментів, що через певні управлінські рішення реалізуються в процесі формування та використання централізованих грошових ресурсів місцевої громади відповідного регіону задля виконання завдань регіональної соціально-економічної політики [2].

Використання бюджетного контролю на регіональному рівні в якості методу бюджетного механізму соціально-економічного розвитку регіонів, на нашу думку, є вкрай необхідним, оскільки більшість бюджетних видатків на

освіту, охорону здоров'я, культуру фінансуються з місцевих бюджетів і потребують належного контролю за їх формуванням та використанням.

Бюджетне кредитування та фінансування бюджету також належать, на нашу думку, до методів бюджетного механізму, оскільки використовуються як певний спосіб для досягнення відповідної мети: в першому випадку – для надання суб'єктам господарювання позичок з бюджету на засадах поворотності, строковості і платності, а у другому – для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету.

Методологія дослідження БПСЕРР базується на системному, синергетичному, інституційному та біхевіористичному підходах до її пізнання. Системний підхід дає змогу розглядати бюджетну політику як складну (бо їй притаманні відкритість, нелінійність), дисипативну (бо можуть спонтанно виникати нові типи структур, відбувається перехід від хаосу до порядку) систему відкритого типу (бо постійно взаємодіє із зовнішнім середовищем). При цьому її стійкість і цілісність забезпечуються сукупністю внутрішніх та зовнішніх зв'язків. Застосування синергетичного підходу є виправданим з огляду на те, що і розвиток регіонів, і бюджетна політика – відкриті системи, котрим властиві процеси самоорганізації, аналіз яких виходить за межі традиційних наукових підходів. Доцільність застосування інституційного підходу зумовлена необхідністю дослідження значної кількості інститутів, діяльність яких прямо чи опосередковано стосується процесів розвитку регіонів, формування бюджетної політики, механізмів її реалізації. Застосування біхевіористського підходу пізнання дає змогу ідентифікувати проблеми формування та реалізації БПСЕРР, визначити їх пріоритетність, що в подальшому сприятиме розробці адекватної системи заходів щодо їх вирішення. В основу методології дослідження БПСЕРР лягли принципи пізнання (комплексності, системності, єдності теорії і практики, об'єктивності, розвитку), котрі формують систему наукової інформації, яка базується на достовірних даних і забезпечує отримання максимально об'єктивної картини про формування та реалізацію бюджетної політики в умовах фінансової децентралізації, а відтак і її вплив на соціально-економічний розвиток регіонів. [3].

В сучасних умовах, вітчизняна економіка потребує збалансованого розвитку, який може бути забезпечений шляхом формування регіональних соціально-економічних систем, спроможних до саморозвитку. Такі імперативи забезпечення зростання, як самоорганізованість, самодостатність, самоуправління та спроможність формувати конкурентні переваги; мотивація регіональних органів влади до активізації дій із саморозвитку; підвищення ефективності використання власного фінансового потенціалу; нарощення локальних конкурентних переваг регіону стають базовими при формуванні БПСЕРР. Попри те, що поглиблення фінансової децентралізації продукує можливість виникнення потенційних ризиків поглиблення процесів диференціації регіонів, обумовлених різним потенціалом саморозвитку, а також неспроможністю регіональної соціально-економічної системи самостійно виконувати покладені на неї функції (через мінімальне втручання держави в розвиток регіонів), нова бюджетна політика регіонів має базуватися на ефективному управлінні власним фінансовим потенціалом регіонів і реалізації моделі їх ендогенно-орієнтованого зростання.

Підвищенню дієвості БПСЕРР сприятимуть: ефективний і прозорий перерозподіл бюджетних ресурсів; модернізація соціальних зв'язків і соціальних інтересів; запровадження нової демократичної культури та полісуб'єктне управління фінансовими ресурсами регіону (в т.ч. на засадах партисипації).

Для підвищення фінансової самодостатності регіонів та розширення стабільних джерел доходів місцевих бюджетів необхідним є: збільшення частки місцевих податків в доходах місцевих бюджетів, вдосконалення системи міжбюджетних відносин, покращення управління місцевими запозиченнями. Цьому сприятимуть законодавчі ініціативи в частині закріплення за органами місцевого самоврядування відрахувань від загальнодержавних податків; інвентаризація майна та майнових прав, вдосконалення методики грошової оцінки земельних ділянок; зняття пільг та обмежень щодо податку на нерухомість та податку на землю; розширення повноважень ОМС щодо адміністрування та контролю за сплатою місцевих податків.

Переорієнтація бюджетної політики на забезпечення умов для стійкого ендогенно-орієнтованого зростання потребує вдосконалення стимулюючих інструментів. До таких в роботі віднесено звільнення від оподаткування коштів підприємств, інвестованих у: людський капітал (перепідготовка кадрів, медичне страхування, пенсійне страхування), інтелектуальний капітал (фінансування наукових досліджень), енергозберігаючі технології тощо. Доцільним буде запровадження податкових стимулів для інвестицій у самозайнятість.

Висновки і пропозиції. Важливими напрямками вдосконалення БПСЕРР в Україні залишаються: зміцнення самостійності місцевих бюджетів та розширення їх фінансової спроможності; переорієнтація витратків «споживання» на видатки розвитку; оптимізація системи міжбюджетних відносин та розвиток фінансової децентралізації; удосконалення розподілу функціональних обов'язків між органами управління різних рівнів; унормування стратегічних документів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] із змінами і доповненнями: затверджений Законом України № 2456-VI від 08.07.2010 р. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
2. Бюджетний менеджмент: підручник / [В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. – К.: КНЕУ, 2004. – 864 с
3. Возняк Г.В. Бюджетна політика соціально-економічного розвитку ркціонів України в умовах фінансової децентралізації. – Режим доступу: http://ubs.edu.ua/images/2018/nauka/spetsializovani_vcheni_radi/Voznyak-H_V_aref.pdf

ДІЯЛЬНІСТЬ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОЇ ЕКОНОМІКИ

**ГРОМКО Н., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
наук. кер. Табенська Ю.В.**

В статті розглянуто діяльність комерційних банків в сучасних умовах, висвітлено їх роль та місце у фінансовому посередництві в країні.

The article deals with the activities of commercial banks in modern conditions, their role and place in financial intermediation in the country are highlighted.

Актуальність дослідження. Особливою рисою сучасної економіки є істотне підвищення ролі банківських систем в економічному зростанні. Ефективно функціонуючі банки виступають запорукою стабільного розвитку держави, адже вони здатні акумулювати значні фінансові ресурси та здійснювати їх перерозподіл між різними секторами економіки країни, здійснюючи активізацію інвестиційної діяльності, сприяючи економічному зростанню і підвищенню добробуту населення.

Водночас, функціонування банків в сучасних умовах пов'язане із небезпекою підвищеного ризику, що обумовлений специфікою банківської діяльності та прагненням банків як господарюючих суб'єктів, отримати максимум прибутку. Оскільки на банківські установи покладена надзвичайно важлива роль у забезпеченні економічного розвитку держави, то це обумовлює необхідність вирішення нагальних проблем щодо ефективного функціонування банківської системи та організації і функціонування грошового обігу країни.

Фінансово-економічна криза, що розгорнулася в Україні, призвела до розбалансування основних макроекономічних пропорцій, дестабілізувала банківську систему, суттєво вплинула на характер і динаміку грошового обігу. У результаті посилились суперечності економічного розвитку, суттєво зросли ризики банківської діяльності, зросли темпи інфляції, зріс відтік депозитів із банківських установ, збільшилася частка готівки в платіжному обороті, підвищився рівень доларизації економіки, ряд банків зазнали банкрутства і були виведені із ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження різних аспектів банківської діяльності зробили такі вітчизняні та закордонні вчені, як І.Т.Балабанов, М.З.Бор, А.В.Головач, В.М.Гусаров, Е.Дж.Долан, Б.Дюран, В.Б.Захожай, А.М.Єріна, В.Задорожний, В.В.Іванов, А.С.Катрич, К.Д.Кемпбелл, В.І.Колесніков, В.Н.Кочетков, Ф.Мостеллер, П.Оделл, Д.Пліон, П.Роуз, Дж.Тьюки, Г.Харман, П.Цефель та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є розвиток теоретичних положень, розробка методичних підходів і практичних рекомендацій щодо діяльності комерційних банків в умовах перехідної економіки.

Виклад основного матеріалу. У ринкових умовах господарювання роль банків полягає в їх спроможності залучати тимчасово вільні грошові кошти для подальшого розміщення цих коштів та отримання прибутку. При цьому банки забезпечують не тільки задоволення потреб суб'єктів економіки в додаткових коштах, а й стають основою для безперерійного переміщення грошових коштів в економіці. Досягненню ефективного функціонування грошового обігу в країні та внаслідок цього оптимальній взаємодії між суб'єктами ринку сприяє діяльність фінансових посередників, якими є банки.

Фінансові посередники обслуговують практично весь рух грошових потоків у економіці та створюють базові передумови виробництва, а саме всіх стадій процесу суспільного відтворення – розподілу, обміну й споживання. Фінансовим посередникам належить головна роль у ринковій інфраструктурі, оскільки саме вони є необхідним елементом взаємодії у сфері грошових відносин між суб'єктами ринку і забезпечують відтворювальний процес на

макро- та мікрорівнях.

Серед всіх фінансових посередників ключова, найголовніша роль відводиться комерційним банкам. Таке становище банків на фінансовому ринку пояснюється рядом факторів, зокрема [2, с. 56-58]:

1) саме банки є головними фінансовими посередниками, які спрямовують кошти, вивільнені в процесі господарської діяльності, від кредиторів до позичальників, надаючи їх у тимчасове користування тим суб'єктам економіки, котрі потребують додаткових коштів;

2) банки в силу виконання ними своїх базових операцій (залучення грошових коштів, розміщення залучених коштів, а також відкриття і ведення рахунків фізичних та юридичних осіб) беруть участь у формуванні пропозиції грошей і мають можливість безпосередньо впливати на ринкову кон'юнктуру, а відтак на перебіг економічних процесів;

3) на відміну від небанківських фінансових посередників банківські установи мають значно об'ємніші можливості впливу на грошовий обіг в країні та на економіку загалом, оскільки вони надають суб'єктам економіки надзвичайно широкий асортимент послуг, тоді як інші фінансово-кредитні установи обмежені в своїх операціях.

В умовах сучасної економіки масштаби фінансового посередництва набувають значних розмірів. Про це свідчить кількість грошових потоків, наявних у господарстві. Загальноекономічна роль банків як основних фінансових посередників визначається їхніми можливостями залучати тимчасово вільні грошові кошти та ефективно розміщувати їх. Саме від спроможності банківської системи акумулювати необхідні ресурси, що забезпечили б потребу суб'єктів господарювання в додаткових грошових коштах, залежать можливості діяльності цих суб'єктів у всіх секторах економіки, а також перспектива подолання спаду української економіки та подальший її розвиток.

Банки можуть здійснювати широкий спектр операцій, які, своєю чергою можна розмежувати на тільки банківські, тобто ті, які вони виконують на підставі дозволу НБУ, та інші операції. При цьому важливим є те, що лише банки можуть здійснювати в сукупності [1]:

1) депозитні операції, пов'язані зі залученням коштів фізичних та юридичних осіб на вклади на різні терміни;

2) кредитні операції, що полягають у передачі банком власних і залучених ресурсів клієнтам у тимчасове користування від свого імені, на визначений термін та за відповідну плату у вигляді процента;

3) розрахункові операції, що здійснюються за дорученням клієнтів та пов'язані зі здійсненням розрахунків у готівковій та безготівковій формі в процесі їхньої господарської діяльності, а також у зв'язку з їх фінансовими зобов'язаннями.

Саме сукупність трьох зазначених операцій є визначальною рисою банку, оскільки окремі з них можуть здійснювати небанківські фінансові інститути фінансового ринку, однак жоден із них не виконує зазначені операції в сукупності. Це дає підстави стверджувати, що сукупність виконання всіх трьох базових операцій свідчить про діяльність саме банківської установи.

На нашу думку, банк є основою ринкових відносин загалом і банківської системи зокрема, оскільки саме банк забезпечує залучення та перерозподіл

тимчасово вільних грошових коштів від суб'єктів економічних відносин, які мають їх надлишок, – до суб'єктів, котрі потребують додаткових грошових ресурсів. У сучасних умовах вітчизняної економіки, коли необхідно подолати її спад, забезпечити стійкі темпи зростання, а суб'єкти господарювання найбільшою мірою потребують додаткових грошових ресурсів, поповнення яких неможливе без ефективного акумулювання банківською системою вільних фінансових ресурсів, роль банків зростає, і тому їх доцільно розглядати як фінансових посередників.

Із нашої точки зору, банк потрібно розглядати як фінансового посередника в економіці, який забезпечує акумулювання тимчасово вільних грошових коштів із подальшим їх перерозподілом і наданням суб'єктам ринку для виробничої діяльності й задоволення невиробничих потреб, підтримуючи тим самим неперервність розширеного відтворення та орієнтуючись на отримання прибутку. При цьому банк підпадає під дію економічних законів, а його робота орієнтована на досягнення певного економічного результату.

Суть банку найдоцільніше визначити через основні його функції в економіці. Проте стосовно загальної кількості функцій банку в економічній літературі не сформовано єдиних поглядів, а також відсутні єдині підходи до визначення змісту банківських функцій.

Функції банку мають характеризувати місце банку в економічній системі, його вплив на економічне середовище, в якому банк функціонує, а найоптимальнішим підходом до визначення функцій банку має бути більш узагальнений підхід, згідно з яким банки в умовах ринкової економіки виконують такі основні функції [2, с. 25-26]:

– по-перше, це функція фінансового посередництва, яка поєднує акумуляцію грошових ресурсів, трансформаційну роботу банку та розподіл згаданих ресурсів. При цьому ця функція створює необхідні передумови для ефективного виконання наступної банківської функції – посередництва в платежах. Тільки після формування відповідної ресурсної бази, забезпечення її стабільності й безпеки залучені ресурси можна трансформувати за термінами, обсягами, простором та ризиками і проводити їх розподіл, що в свою чергу, дозволяє певній кількості клієнтів банку, які отримали кредитні кошти в своє тимчасове розпорядження, проводити безготівкові розрахунки зі своїми партнерами;

– по-друге, функція посередництва в платежах, економічний зміст якої полягає у виконанні банками операцій із прийняття грошових коштів від клієнтів, їх зберігання, виплата за дорученням клієнтів, зарахування коштів за переказами на відповідні банківські рахунки, здійснення безготівкових розрахунків, виконання розрахункових операцій із пластиковими картками, дорожніми чеками, оплата боргів та ін. Функція посередництва в платежах є необхідною в економіці країни та вигідною, оскільки перераховані операції дуже поширені в економіці ринкового типу, сприяють зменшенню витрат обігу та прискоренню розрахунків. Значення зазначеної функції зростає в сучасний період, коли частка безготівкового грошового обігу зростає та опосередковує переміщення значної кількості грошових коштів через банківську систему, зокрема через комерційні банківські установи;

– по-третє, емісійна функція або функція випуску кредитних грошей, яка полягає в забезпеченні господарського обороту належною кількістю

платіжних засобів. Банки можуть створювати додаткові платіжні засоби і спрямовувати їх в оборот, збільшуючи пропозицію грошей, або вилучати їх із обороту, зменшуючи пропозицію грошей. Цю функцію виконують як центральні банки, які емітують готівкові та депозитні гроші, так і комерційні банки, котрі емітують депозитні гроші через механізм кредитно-розрахункових операцій та грошово-кредитного мультиплікатора.

Виконуючи усі зазначені функції в сукупності, комерційні банки здатні суттєво впливати на пропозицію грошей, що робить економіку вкрай чутливою і вразливою щодо діяльності банків. Саме такі функціональні особливості вимагають здійснення контролю щодо діяльності банківських установ та виваженої грошово-кредитної політики, яку провадить центральний банк країни. Основною метою контролю банківської діяльності має бути:

– недопущення надмірної пропозиції грошей, що може стати наслідком надмірного бажання банків розширювати кредитування суб'єктів ринку та порушувати основи закону грошового обігу руйнуючи рівновагу товарно-грошового співвідношення. Такий контроль покладається на центральний банк країни;

– забезпечити достатню надійність комерційних банків заради захисту інтересів їх вкладників. Для цього створюються спеціальні системи забезпечення стабільності банків, основними елементами яких є централізоване встановлення економічних нормативів діяльності банків та контролю за їх дотриманням.

Завдяки своїм функціональним особливостям комерційні банки мають явні переваги перед іншими фінансовими посередниками у своїй комерційній діяльності, однак, через систему контролю і нагляду комерційні банки ставляться в такі умови, за яких їх становище на ринку вирівнюється з положенням інших його суб'єктів.

Висновки і пропозиції. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні узагальнення: грошовий обіг в економіці відбувається за активної участі та провідної ролі банківських установ, які є фінансовими посередниками у взаємних розрахунках між суб'єктами грошового обігу; у процесі проведення розрахунків і платежів гроші проходять через банківські установи, які цілеспрямовано регулюють грошові потоки у господарському обороті та операції банків пов'язані з розрахунково-касовим обслуговуванням своїх клієнтів; банківська система є найважливішим грошово-кредитним інститутом суспільства, оскільки саме банківські установи проводять емісію грошових коштів, їх зберігання, переміщення та перерозподіл; банківська система є вихідним і кінцевим пунктом, через який відбувається кругообіг готівки і безготівкових платежів; банківська система безпосередньо впливає на обсяг грошової маси в обігу та її структуру.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: «Вектор», 2012. – 462 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

**ГУЗМАН І., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Облік і оподаткування», спеціалізація «Облік і
оподаткування»
наук. кер. Лучик С.Д.**

В статті розкриваються теоретичні і методичні аспекти процесу комп'ютеризації обліку виробничих запасів на промислових виробничих підприємствах. Виділено особливості ведення обліку виробничих запасів в системі «1С: Бухгалтерія 8.3».

The article reveals theoretical and methodical aspects of the process of computerization of inventory accounting at industrial production enterprises. The peculiarities of keeping inventory records in the system "1C: Accounting 8.3" are highlighted.

Вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу господарських підприємств потребує створення системи управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про виробничі запаси підприємства. Виробничі запаси є предметами праці, що забезпечують основний виробничий процес підприємства.

Оскільки виробничі запаси входять до складу запасів, то їх трактування, склад та порядок відображення у фінансовій звітності слід шукати у Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», яке було затверджене наказом Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р. [1] Однак, поняття виробничих запасів у цьому нормативному документі, який максимально відображає зміст МСФО 2 «Запаси» [2], відсутнє. У формі фінансової звітності № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» передбачено додаткову статтю «Виробничі запаси» (код рядка 1101), де відображується вартість запасів, МШП, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, купівельних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання під час нормального операційного циклу.

Наведемо визначення виробничих запасів, яке дають науковці І.А. Бержанір, А.А. Кістол. Виробничі запаси слід трактувати як частину матеріальних ресурсів підприємства, які є сукупністю предметів праці й перебувають на підприємстві у вигляді сировини, матеріалів, купівельних напівфабрикатів та комплектуючих деталей, палива, тари і тарних матеріалів, будівельних матеріалів, запасних частин та інших матеріалів, що становлять матеріальну основу продукції підприємства, надають їй якісних властивостей, беруть участь у виробництві протягом одного виробничого циклу і повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції [3].

Використання інформаційних технологій сьогодні є необхідною умовою ведення бухгалтерського обліку і звітності на підприємстві, тим більш для такої трудомісткої ділянки як облік виробничих запасів. Основними завданнями організації обліку виробничих запасів в умовах використання інформаційних технологій є:

створення стандартів, які врегульовують облік матеріальних цінностей у середовищі інформаційної обробки даних;

виготовлення схожих проектних рішень для забезпечення технологічного вирішення завдань обліку запасів за допомогою АРМ бухгалтера;

автоматизація створення первинних документів на комп'ютерах;
покращання рахунків обліку запасів на основі досвіду міжнародної практики

Комп'ютеризація обліку виробничих запасів забезпечує простоту організації технічного обслуговування; вигідне та зручне ставлення до бухгалтера; незначні вимоги до експлуатації та компактність; адаптацію до функцій бухгалтера.

Розглянемо особливості комп'ютеризації обліку виробничих запасів на виробничому промисловому підприємстві в умовах використання програмного комплексу «1С: Бухгалтерія 8.3».

Програма «1С: Бухгалтерія 8.3» призначена для автоматизації бухгалтерського і податкового обліку, включаючи підготовку обов'язкової (регламентованої) звітності. Бухгалтерський і податковий облік ведеться відповідно до чинного законодавства України. Комплекс «1С: Бухгалтерія 8.3» забезпечує рішення всіх задач, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства.

Для ведення синтетичного обліку виробничих запасів призначений рахунок 20 «Виробничі запаси», який забезпечує узагальнення інформації про наявність і рух належних підприємству запасів сировини і матеріалів (у тому числі сировина і матеріали, які є в дорозі та в переробці), будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари й тарних матеріалів, відходів основного виробництва. На рис. 1 представлено фрагмент Плану рахунків бухгалтерського обліку з програми «1С: Бухгалтерія 8.3».

Код	Найменування	З...	Акт.	В...	Клп.	П/о	Субконто 1	Субконто 2	Субконто 3
20	Виробничі запаси		А			✓	Номенклатура	Склади	Партії
200	Транспортно-заготівельні витрати (м...		А			✓	Номенклатурні групи	(об) Статті витрат	
201	Сировина й матеріали		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії
202	Купівельні напівфабрикати та компл...		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії
203	Паливо		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії
204	Тара й тарні матеріали		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії
205	Будівельні матеріали		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії
206	Матеріали, передані в переробку		А		✓	✓	Контрагенти	Номенклатура	Партії
207	Запасні частини		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії
208	Матеріали сільськогосподарського ...		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії
209	Інші матеріали		А		✓	✓	Номенклатура	Склади	Партії

Рис. 1. Фрагмент Плану рахунків бухгалтерського обліку з програми «1С: Бухгалтерія 8.3»

Аналітичний облік виробничих запасів в системі «1С: Бухгалтерія 8.3» забезпечують два види субконто «Номенклатура», «Склади». Однак, параметри настройки системи дозволяють налаштувати ведення обліку виробничих запасів за партіями через підключення субконто «Партії».

До основних довідників, які забезпечують формування господарських операцій з обліку виробничих запасів у системі «1С: Бухгалтерія 8.3», відносять: «Класифікатор одиниць виміру», «Склади (місця зберігання)», «Номенклатурні групи», «Тип цін номенклатури», «Номенклатура».

Довідник «Номенклатура» призначений для формування списку

номенклатури запасів, у тому числі виробничих запасів, обладнання (не введених в експлуатацію матеріальних необоротних активів), а також послуг, отриманих або наданих підприємством. Доступ до довідника відкривається командою «Підприємство»–«Товари (матеріали, продукція, послуги)» (рис. 2)

Довідник є основним, не залежить від переліків складів і організацій, що надає можливість використовувати його елементи при відображенні господарських операцій у всіх місцях зберігання й організаціях. Елемент довідника практично не містить облікових характеристик або параметрів об'єкта, тому вид номенклатурної позиції визначається в контексті господарської операції.

Рис. 2. Вікно довідника «Номенклатура»

Довідник "Номенклатурні групи" призначений для групування виробничих затрат за групами використовуваної номенклатури (рис. 3). Довідник використовується для організації аналітичного обліку за рахунками бухгалтерського плану рахунків як вид субконто "Номенклатурні групи".

Код	Найменування
000000004	Послуги
000000007	Продукція допоміжного виробництва
000000003	Продукція переробки
000000002	Продукція рослинництва
000000001	Сировина

Рис. 3. Вікно довідника "Номенклатурні групи"

У довіднику реєструються назви і склад групувань номенклатурних позицій, подібних за своїми властивостями. Для кожного елемента довідника вказується його податкове призначення з метою податкового обліку виробничої діяльності. В одну номенклатурну групу може входити декілька номенклатурних позицій, однак кожна номенклатурна позиція може входити тільки в одну групу. Склад групи заповнюється або у формі елемента довідника через піктограму списку "*Склад групи*", або автоматично при заповненні реквізиту "*Номенклатурна група*" у формі елемента довідника "*Номенклатура*".

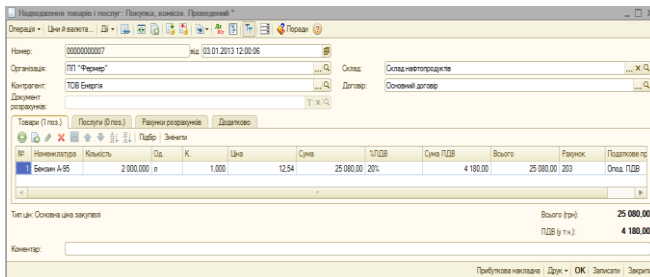
Довідник "*Типи цін номенклатури*" призначений для зберігання можливих типів цін, що використовуються у розрахунках з постачальниками чи покупцями. Ціни можуть задаватися у будь-якій валюті. При підстановці в документи ціни автоматично перераховуються у валюту документу. Встановлення конкретних значень цін певного типу для конкретних номенклатурних позицій відбувається за допомогою документу "*Встановлення цін номенклатури*". Один документ встановлює значення для одного типу цін. Крім цього, безпосередньо в кожному документі з використанням кнопки "*Ціни й валюта*" можна встановити значення цін для всієї номенклатури документу за вибраним типом, або за допомогою екранної кнопки "*Змінити*" – "*Встановити ціни по типу*" – для окремих виділених позицій номенклатури.

Підсистема "*Облік виробничих запасів*" в системі "*1С: Бухгалтерія 8.3*" дозволяє відобразити такі типові процеси та операції:

- придбання виробничих запасів у контрагентів (включно через підзвітну особу);
- включення у початкову вартість виробничих запасів додаткових витрат, пов'язаних з їх придбанням;
- внутрішні складські операції: інвентаризація запасів на складах; оприбуткування лишків і списання недостач після проведеної інвентаризації; переміщення запасів зі складу на склад, між роздрібними точками та іншими місцями зберігання; списання виробничих запасів на витрати господарської діяльності, включно на виробничі потреби; комплектація і розкомплектування;
- облік операцій з отриманою тарою та тарою, що передана покупцеві за умови повернення.

В системі «1С: Бухгалтерія 8.3» відображення операцій з придбання виробничих запасів визначається у першу чергу джерелом надходження. Тому опишемо цей процес. У програмі «1С: Бухгалтерія 8.3» передбачені можливість оформлення операцій надходження запасів від постачальника (у тому числі нерезидента) і від підзвітної особи. Для відображення операції придбання матеріальних цінностей у постачальника в системі використовується документ «*Надходження товарів і послуг*» (рис. 4).

При проведенні документ «*Надходження товарів і послуг*» оприбутковує в бухгалтерському і податковому обліку придбані виробничі запаси, формує заборгованість постачальнику, при необхідності нараховує очікуваний податковий кредит.

Рис. 4. Вікно документа "Надходження товарів і послуг", вид операції "Покупка, комісія"

Придбання виробничих запасів через підзвітну особу може бути оформлено в системі «1С: Бухгалтерія 8.3» такими способами:

- документом «Надходження товарів і послуг», в якому зазначається номер і дату накладної від постачальника. Якщо підзвітна особа при цьому здійснювала оплату товарів готівкою повністю або частково, то цю частину операції потрібно відобразити за допомогою документу «Авансовий звіт» у вкладці «Оплата»;

- документом «Авансовий звіт» через зазначення придбаних ТМЦ у вкладці «Товари», без вказання при цьому контрагента-постачальника.

Розрахунки за куплені виробничі запаси відображаються в бухгалтерському обліку на субрахунку рахунку обліку розрахунків з підзвітними особами – 372. Вибір субрахунку залежить від валюти операції.

Отже, програмний комплекс «1С: Бухгалтерія 8.3» в повній мірі забезпечує процес комп'ютеризації обліку виробничих запасів на підприємстві. Надає можливість автоматизувати ведення документообігу з обліку виробничих запасів. Всі звіти та облікові реєстри створюються автоматично та можуть бути надруковані на паперових носіях або ж передані в електронному вигляді, що значно полегшує облік-матеріальних цінностей та підвищує його якість і оперативність.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджений Наказом МФО від 20.10.1999 р. № 246 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
2. МСФО 2 «Запаси» (IAS 2. Inventories)// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.minfin.gov.ua/document/92420/ МСФО_2.pdf.
3. Бержанір І.А. Проблеми та напрями вдосконалення обліку виробничих запасів / І.А. Бержанір, А.А. Кістол [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/5575/1/Vurobnuchi_zapasu.PDF.

ОСОБЛИВОСТІ ІСНУВАННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ КРАЇНИ

**ДМИТРУК М., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
наук. кер. Табенська Ю.В.**

В статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти існування іноземного капіталу в банківській сфері періоду кризових явищ, наведено позитивні та негативні наслідки присутності

іноземного капіталу в країні.

The article deals with the theoretical and practical aspects of the existence of foreign capital in the banking sphere during the period of crisis phenomena, the positive and negative consequences of the presence of foreign capital in the country are presented.

Актуальність дослідження. Іноземний капітал відіграє важливу роль у розвитку банківської системи та економіки будь-якої країни. У переважній більшості країн світу іноземні інвестиції є важливим джерелом фінансування економіки. За умов постійних дисбалансів у національній економіці, спричинених переважно відсутністю стабільного фінансування, наявність іноземного капіталу в банківській системі України дає можливість залучати необхідні ресурси на зовнішніх фінансових ринках. Головною передумовою ефективного функціонування іноземного капіталу в банківській системі є сприяння розвитку національних фінансово-кредитних інститутів. Однак розвиток вітчизняної економіки в процесі фінансової глобалізації неможливий без інтеграції українських фінансово-кредитних структур у світову економіку на умовах, що відповідають національним інтересам і особливостям.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками проводилися численні дослідження, включаючи дисертаційні роботи, присвячені тематиці діяльності іноземних банків у країнах з перехідною економікою. Це праці зарубіжних учених А. Абалкіна; В.Л. Агабалян; Дж. Бонін, С. Фріс і А. Тачі; М. Керен і Г. Офер; К. Мере і М. Валентини; П. Вахтель; Л. Вейлл та ін. Серед вітчизняних науковців, у працях яких досліджуються окремі питання впливу іноземного капіталу на банківську систему України, відзначають М.Д. Алексеєнка, О.І. Барановського, О.І. Береславську, В.М. Гейця, О.В. Дзюблюка, М.І. Дибу, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, Ю.В. Ліневича, О.О. Чуб.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів існування іноземного капіталу в банківській сфері періоду кризових явищ.

Виклад основного матеріалу. У посткризові роки суспільство все частіше має змогу спостерігати динамізм і непередбачуваність процесів, що характеризують розвиток складних економічних систем, до яких слід віднести й банківську систему. Під впливом факторів, що формуються як у межах дії впливу національної економіки, так і наслідків результатів роботи глобальних ринків, змінюються конфігурація економічної, фінансової та інших систем. Ще декілька років тому банки з іноземним капіталом знаходилися під пильним спостереженням та аналізом органів банківського регулювання та нагляду України.

Занепокоєння викликала достатньо агресивна поведінка іноземних банків щодо захоплення національного ринку банківських послуг у цілому і зокрема ринку споживчого кредитування в Україні, що позбавляло місцеві банки можливості формувати додаткові обсяги прибутків. Тож доцільним є вивчення теоретичної природи визначених закономірностей, знайти підтвердження гіпотези прояву системних принципів у банківській діяльності на сучасному етапі.

Як показує практика функціонування іноземного капіталу в банківській системі України, сьогодні вплив іноземного капіталу на

вітчизняний ринок не є занадто помітним. Згідно з аналітичними матеріалами Національного банку України значну частку в зобов'язаннях банків з іноземним капіталом становлять міжбанківські кредити та депозити. Основною причиною такого явища є те, що більшість з них є дочірніми структурами міжнародних банків і формують ресурсну базу за рахунок ресурсів, отриманих від материнських банків. Банки з іноземним капіталом є основними каналами, через які надходять іноземні інвестиції в економіку України.

Вибір нерезидентами інституціональної форми присутності в банківській системі тієї або іншої країни залежить від вибраної ними стратегії транснаціональної експансії і може лімітуватися (у випадку менш ліберального підходу до допуску іноземних інвесторів) рамками правових обмежень приймаючої країни.

На думку Міщенко В. до позитивних наслідків приходу іноземного капіталу можна віднести такі[2]:

- суттєве збільшення обсягів інвестицій у національну економіку – як безпосередньо у банківський, так і в реальний сектори економіки;
- здешевлення вартості кредитних коштів;
- розвиток банківської системи через впровадження новітніх технологій, розширення кола послуг, посилення конкуренції.

Приплив значного іноземного капіталу до країни має також недоліки:

- залежність як від зовнішніх загальноекономічних потрясінь, так і від фінансового становища окремих транснаціональних «гравців»;
- тиск на вітчизняні банки, втрата найбільш привабливих клієнтів та ринків, зниження якості їх кредитних портфелів;
- ускладнення банківського нагляду;
- підвищення можливості відтоку вітчизняного капіталу до зарубіжних країн.

Світовий досвід свідчить, що, як правило, плюси та мінуси вливання іноземного капіталу до внутрішніх банківських систем є збалансованими за умов продовження активної діяльності вітчизняних банків та збереження за ними значної частки банківської системи країни.

На наш погляд, банківська діяльність, як і будь-яка комерційна справа, зорієнтована в першу чергу на прибуток. Цю тезу підтверджує і сутність системного підходу. Адже будь-яка система повинна мати мету, яка забезпечує функціонування заданої системи у визначених параметрах. Метою діяльності банку є отримання прибутку, забезпечення рентабельності активів та ефективності власного бізнесу. Контраверсійна взаємодія двох систем (економічної та банківської) передбачає зміну параметрів однієї в разі зміни іншої і навпаки.

Так, банки з іноземним капіталом, що діють у межах ринку банківських послуг України сьогодні, як зазначалося, зорієнтовані насамперед на обслуговування населення, реалізацію програм роздрібного бізнесу. Ефективність останнього, у свою чергу, залежить від схильності до заощаджень населення, їх платоспроможності, довіри до банківської системи.

Банки з іноземним капіталом є прибутково-орієнтованими суб'єктами

і сьогодні відчувають зниження власних перспектив розвитку ділової активності. Головними чинниками даного процесу виходячи з концепції, що розглядається в статті, є динамічна зміна умов зовнішнього стосовно до банківської системи середовища. До останніх слідвіднести сповільнення масштабів зростання національної економіки, зниження купівельної спроможності та рівня заощаджень населення та підприємств, накопичення проблем, пов'язаних з неповерненням кредитів, а також загострення конкуренції з вітчизняними банками.

У західних банків є два шляхи виходу із зазначеної ситуації. Перший полягає у відмові від подальшої участі у конкурентній боротьбі на ринку банківських послуг України та продажу власного бізнесу. Другий варіант передбачає скорочення активності, зменшення розміру активних операцій до мінімального рівня, щоб забезпечувати мінімальний рівень рентабельності з метою очікування подальшого зростання.

Реалії сьогодення свідчать про низьку конкурентоспроможність та ефективність банківського бізнесу внаслідок зниження економічної активності середовища, у якому працює банківська система України. Визначена динаміка дає можливість зробити висновки про адекватність розвитку окремих сегментів економіки України відповідно до існуючих передумов, а отже, і про відсутність штучних механізмів управління національною економікою[2, с.13-14].

Процес глобалізації є об'єктивним процесом, який базується на економічних законах, дію яких неможливо зупинити. В цьому контексті проникнення іноземного капіталу в національні економіки теж є закономірним процесом, який відбувається в тому числі і шляхом інтеграції іноземного капіталу в банківські системи країн.

Враховуючи відкритість економіки України, її не можуть оминати інтеграційні процеси, в результаті яких у фінансово-економічну систему можуть бути «імпортовані» з відповідними наслідками як позитивні, так і негативні явища і процеси, до яких у першу чергу необхідно віднести результати діяльності банків з іноземним капіталом.

Слід зауважити, що функціонування банків з іноземним капіталом у банківському секторі економіки України має свої особливості в тому плані, що проводячи діяльність у національному фінансово-економічному просторі та діючи в рамках законодавства України, банки з іноземним капіталом, особливо ті, в яких іноземний капітал володіє контрольним пакетом акцій, користуються набутим позитивним іміджем материнських банків, звичайно в тому разі, якщо власниками національних банків стають іноземні банки, або в разі настання скрутної ситуації, чи у разі розширення масштабів діяльності, можуть отримувати фінансову допомогу від іноземних інвесторів.

В усякому разі результати фінансово-господарської діяльності банків з іноземним капіталом справляють значний вплив як на результати діяльності банківської системи України, так і на її фінансовий стан. У цьому контексті надзвичайно важливим є оцінка результатів діяльності комерційних банків з іноземним капіталом та ступінь їх впливу на банківську систему України.

Висновки і пропозиції. Разом з тим окреслені вище закономірності підтверджують не тільки дієвість загальноекономічних законів, як головних законів розвитку систем, але й можливість розробки адекватного інструментарію відновлення розвитку економіки України. На наш погляд, першими кроками в цьому напрямку мають бути відновлення випереджальних темпів розвитку виробництва в країні.

Дослідження дієвості системних принципів у розвитку банківської системи на сучасному етапі дає можливість зробити такі узагальнення:

1. Банківська система є елементом систем більш високого порядку.

2. Адаптивність системи проявляється в її здібності змінювати власні параметри за рахунок зміни умов функціонування, структури на ефективності діяльності взаємопов'язаних систем.

3. Діяльність банківської системи України останнім часом визначається факторами, що формуються в економічному просторі держави та створюють попит на фінансові ресурси.

4. Іноземні банки, що діють на території України, є найбільш чутливими елементами системи до змін параметрів зовнішнього середовища, оскільки головним пріоритетом їх розвитку на національному фінансовому ринку є надання послуг у форматі роздрібного бізнесу.

5. На наш погляд, сповільнення темпів економічного зростання в Україні вплинуло на зниження реальних доходів населення та його схильність до заощаджень, рівня купівельної спроможності, а відтак і кредитоспроможності.

6. Зазначені тенденції негативно відображаються насамперед на прибутковості діяльності банків з іноземним капіталом, що протягом останніх двох років почали поступово зменшувати обсяги власного бізнесу в Україні та запроваджувати низку заходів щодо оптимізації власної участі в банківській системі України, що, на нашу думку, є прямим наслідком дії системних принципів у банківській діяльності.

7. Дієвість загальноекономічних законів, як головних законів розвитку систем, є основою для розробки адекватного інструментарію відновлення розвитку економіки України. На наш погляд, першими кроками в цьому напрямку мають бути відновлення випереджальних темпів розвитку виробництва в країні.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Міщенко В. Капіталізація банківської системи України: сьогодення та перспективи/ В.Міщенко // Вісник НБУ. – 2013. – № 7. – С. 11-39.

ПРОБЛЕМИ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КОМУНАЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ УКРАЇНИ

**НАДУРАК П., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД, ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Облік і оподаткування»
наук.кер. Мустеца І.В.**

У статті досліджено сучасний стан комунальних підприємств України, визначено основні проблеми їх розвитку, окреслено шляхи виходу із фінансової кризи. Досліджено фінансові показники діяльності

комунальних підприємств за 2010-2015 рр., які підтверджують збитковість досліджуваних підприємств. Визначено пріоритети стабілізації та подальшого розвитку комунальних підприємств в Україні.

The modern state of communal enterprises of Ukraine is investigational in the article, the basic problems of their development are certain, the ways of exit are outlined from a financial crisis. Financial performance of communal enterprises for 2010-2015, that confirm unprofitableness of the investigated enterprises, indicators are investigational. Priorities of stabilizing and further development of communal enterprises are certain in Ukraine.

У сфері діяльності комунальних підприємств існує низка невирішених проблем, які необхідно детального проаналізувати та надати рекомендації щодо їх вирішення. Особливу увагу слід приділити наступним проблемам: недоліки організаційної структури, відсутність стандартів щодо їх створення та механізмів координації діяльності, збитковість більшості таких підприємств, застаріле устаткування та незбалансована тарифна політика в житлово-комунальному господарстві.

Комунальний сектор економіки знаходиться у кризовому стані та потребує негайного та детального реформування, наслідком чого має стати формування ефективних ринкових механізмів господарювання, зміцнення матеріально-технічної та фінансової бази, забезпечення прибутковості підприємств комунальної власності, підвищення рівня обслуговування споживачів комунальних послуг. Кожному підприємству, необхідна програма конкретних дій, яка буде націлена на створення ефективного механізму попередження та мінімізації втрат від дій негативних факторів економічної кризи.

Вирішення поставлених проблем стають за основу у створенні стратегії виходу комунальних підприємств з кризи.

Метою статті є дослідження проблем ефективності управління комунальними підприємствами України.

Об'єктом дослідження є процес управління комунальними підприємствами на шляху виходу із фінансової кризи.

Предметом дослідження є механізм боротьби із фінансовим шоком досліджуваної галузі економіки.

Проблеми управління комунальними підприємствами досліджувало багато науковців. Варто відмітити напрацювання таких вчених: Костецький В.В., Самойленко В.С., Татаркова І.В., Шамрикова В.О., Шевцова О.Й., Шейкин А.В. [4,5,6,7,8,9], однак дослідження проведені науковцями не пов'язані із пошуком шляхів виходу із шокового стану комунальними підприємствами України, що і підтверджує актуальність даної статті.

Вирішення поставлених проблем стають за основу у створенні стратегії виходу комунальних підприємств з кризи.

Комунальні підприємства господарську діяльність будують на підставі таких законодавчих актів, як: Закон України «Про житлово-комунальні послуги» [1], та Закон України «Про природні монополії»[2]. Закон України «Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства України на 2004-2010 роки»[3].

Великі й надвеликі міста мають значні переваги: в них посилюється вплив науково-технічного прогресу, збільшується соціально-інформаційна роль великих міст, у зв'язку з концентрацією виробництва зростають показники прибутку на душу населення.

У великих містах концентруються висококваліфіковані кадри, є більше можливості у виборі професії, освіти, а також у способі реалізації потреб, форм дозвілля, спілкування. У великих містах концентруються потужні виробничі об'єднання, будівельні бази, найкрупніші ВНЗ, установи науки, культури, спорту, об'єкти обслуговування населення не тільки обласного центра, але і всього регіону [6].

Виробнича діяльність підприємств і організацій міського господарства має свої специфічні особливості, що відрізняють її від виробничої діяльності підприємств інших галузей народного господарства.

Характерною рисою більшості комунальних підприємств є те, що вони не виробляють продукції, матеріалізованої в предметах зовнішнього світу. Їх виробнича діяльність спрямована на надання населенню тих або інших послуг (транспортних, санітарно-гігієнічних, санітарно-технічних і т.п.).

У ряді випадків продукція комунальних підприємств хоча й родинна за своєю природою продукції промисловості (вода), проте транспортування її займає настільки значне місце в господарській діяльності цих підприємств, що позбавляє можливості ототожнювати її з продукцією підприємств, у яких виготовлення її органічно не пов'язано з доставкою її споживачам.

Значне місце в системі міського господарства належить організаціям, що експлуатують не виробничі, а споживчі фонди.

До них відносять: житлово-експлуатаційні контори, домоуправління, а також підприємства й організації міського благоустрою.

У системі міського господарства є також підсобні підприємства, які нічим не відрізняються від підприємств промислового типу: вагоноремонтні заводи, підприємства з виробництвом устаткування для потреб комунальних підприємств і житлового господарства. Їх належність до системи житлово-комунального господарства викликана доцільністю підпорядкування органам, у веденні яких знаходяться підприємства й організації житлово-комунального господарства.

Особливості виробничої діяльності більшості комунальних підприємств породжують і особливості їх дислокації на території міста (малі розміри самих підприємств або малі розміри виробничих одиниць, із яких складаються ці підприємства).

Чим повніше комунальні підприємства охоплюють місто своїми устроями, мережами і спорудами і чим ближче вони до територіального розміщення населення, тим вище, як правило, ступінь обслуговування населення комунальними послугами.

Для забезпечення безперебійного постачання населення, підприємств і культурно-побутових установ міста продукцією комунальних підприємств – водою, теплом, газом, послугами суспільного транспорту і т.п. – більшість комунальних підприємств мають у своєму розпорядженні резервні потужності.

Будучи цілком виправданими, ці резерви є часом причиною порівняно невисокого коефіцієнта використання основних фондів при експлуатації комунальних підприємств, а у новостворених підприємствах у перший період їх функціонування можуть стати причиною диспропорції у потужностях окремих споруд, що позначається на собівартості продукції (послуг).

Великий вплив на собівартість у багатьох комунальних підприємствах наносять втрати в інженерних мережах. Боротьба з цими втратами є однією з актуальних задач раціональної експлуатації комунальних підприємств [7].

Характерною рисою виробничої діяльності комунальних підприємств є також її мала матеріалоемність, тому що комунальні підприємства звичайно не споживають сировини і основних матеріалів, а використовують лише матеріали допоміжні.

У ряді випадків виробничий режим комунальних підприємств знаходиться в прямій залежності від режиму споживання їх продукції (послуг), як це має місце, наприклад, під час перевезення пасажирів засобами міського транспорту, а також у каналізації, водо-, тепло- і електропостачанні і т.п. Внаслідок цього органи міського господарства і комунальні підприємства з метою поліпшення економічних показників роботи останніх проводять заходи щодо вирівнювання попиту на комунальні послуги.

Характерними рисами виробничої діяльності більшості комунальних підприємств є також неможливість складування їхньої продукції, стислість виробничого циклу і ряд інших характерних рис, які властиві їх господарській діяльності.

Підприємства з експлуатації системи водопостачання і каналізацій (в залежності від обсягів роботи) ділять на:

- а) великі, продуктивністю більше 200 тис. м³ на добу;
- б) середні, продуктивністю від 20 до 200 тис. м³ на добу;
- в) дрібні, продуктивністю до 20 тис. м³ на добу [9].

Головним і радикальним напрямком поліпшення управління підприємствами водопровідно-каналізаційного господарства є автоматизація технологічних, економічних, контрольних і облікових функцій діяльності.

Фінансовий стан комунальних підприємств знаходиться у глибокій кризі, так як більшість з них є збитковими і потребують фінансової допомоги з боку держави та приватного сектора економіки.

За повідомленнями Держкомстату протягом 2017 р. в Україні збитково працювало 26,3% підприємств проти 33,7% у 2016р., що свідчить про позитивні тенденції розвитку національної економіки та ефективність проведення антикризової програми розвитку і реформування житлово-комунального господарства на 2015-2020 роки [13] (табл.1.1.).

За останні 8 років Україна вдруге намагається побороти кризовий шок.

Кожен з шоків мав свої особливості, в основі кожного лежали свої чинники і складові. Водночас, спільність розгортання кризових процесів в Україні у 2008-2009рр. і 2013-2014рр. вказує на те, що результати і наслідки двох кризових процесів, ймовірно, також можуть виявитися близькими. Україні необхідно прораховувати свої кроки на 10 років наперед, тим самим страхувати себе та не допустити чергового кризового шоку. Не можна допустити тих самих помилок, які були допущені в посткризовий період 2010-2012 рр.. Найвагоміше у нинішній ситуації – це прискорена інтеграція українських виробництв у світові виробничі, торговельні, фінансові мережі, що дозволило б країні припинити відставання від світових тенденцій.

Таблиця 1.1

Фінансові результати діяльності комунальних підприємств України за 2011-2017 рр. [10]

Рік	Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування		Збиткові підприємства у % до загальної кількості	
	Усього (млн.грн.)	У т.ч. з надання комунальних та індивідуальних послуг	Усього	З надання комунальних та інших послуг
1	2	3	4	5
2011	-42414,7	-3335,9	34,2	43,2
2012	58334,0	-2/23,4	33,5	45,2
2013	122210,0	-3350,3	32,5	41,9
2014	1018884,7	-16,4	35,5	36,2
2015	29283,2	-1/8,8	34,1	31,9
2016	-523587,0	-16,1	33,7	34,5
2017	-340126,6	293,5	26,3	27,5

На основі проведеного аналізу фінансової діяльності комунальних підприємств виділено основні проблеми, які зумовлюють їх кризовий стан:

- погана керованість, не контрольованість, низька якість роботи підприємств житлово-комунальної галузі та послуг, що надаються ними;
- недосконалість діючої системи фінансування робіт, пов'язаних з обслуговуванням і модернізацією житлового фонду;
- зношеність основних фондів галузі, застарілість технологій і як наслідок значні витрати (води, теплової енергії тощо) та низьку енергоефективність;
- невідповідність наявних інфраструктурних потужностей зростаючим вимогам і потребам;
- високий рівень монополізації сфери надання житлово-комунальних послуг та слабкий розвиток конкуренції у цьому секторі;
- недосконалість нормативно-правового регулювання діяльності галузі, насамперед у сфері диверсифікації постачальників послуг;
- неефективна система управління, злиття замовника і підрядника та одночасно розрив між споживачем і замовником послуг;
- незавершеність приватизації житлового фонду в частині асоціювання власників житла в об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ)[3].

Слід зазначити, що обслуговування житлового фонду є потенційно вигідною сферою діяльності для приватних підприємств завдяки наявності стабільного ринку з «живими» грошовими платежами, що надходять від населення, пільгового оподаткування.

На території Європейського Союзу державно-приватне партнерство розглядається як Public Private Partnership (PPP), тобто публічно-приватне партнерство, яке Європейською комісією визначається як «передавання приватному сектору частини повноважень, відповідальності та ризиків щодо реалізації інвестиційних проектів, які традиційно впроваджувалися чи фінансувалися публічним сектором» або як «система відносин між органом публічної влади (управління) та приватною організацією, у якій останній надається більша роль у плануванні, фінансуванні та реалізації певної послуги для населення, аніж при використанні традиційних процедур співпраці (наприклад, тендеру), і менша, аніж при використанні механізму

приватизації. При цьому, захист державних та комунальних інтересів гарантується через інституційні основи, положення нормативних актів та укладення договорів»[5 с.52-58].

Так, однією з причин недостатнього впровадження конкурентних відносин на ринках комунальних послуг в Україні є занадто великий вплив адміністративних факторів з боку місцевих адміністрацій. Насамперед, це знаходить своє відображення у відсутності розвинутих договірних відношень із суб'єктами господарювання. Крім того, органами влади не забезпечуються прозорість тендерних процедур, які у більшості випадків проводяться формально, у той час як зазвичай вже відомо, хто виграє конкурс.

Необхідною умовою розвитку конкуренції у комунальній сфері є забезпечення прозорості управління та фінансування галузі, а також формування тарифної політики, яка відображала б реальні витрати з надання послуг. Таким чином, найбільш суттєвим бар'єром для входження приватних компаній на ринки комунальних послуг є їхня невпевненість у майбутніх фінансових результатах.

Список використаних джерел:

1. Про житлово-комунальні послуги: Закон України № 2454-VIII від 07.06.2018- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2189-19>
- 2) Про природні монополії: Закон України N 2019-VIII (2019-19) від 13.04.2017- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-14>
- 3) Про загальнодержавну програму реформування і розвитку житлово-комунального господарства України на 2009-2014 роки: Закон України N 5469-VI (5469-17) від 06.11.2012- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1869-15>
4. Костецький В.В. Перспективи інвестиційно-інноваційного розвитку житлово-комунального господарства України / В.В. Костецький/ Вісник соціально-економічних досліджень, 2014 рік, випуск 2 с.84-85
5. Самойленко В. С. Розвиток житлово-комунального господарства: закордонний досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.kbuapa.kharkov.ua>
6. Татаркова И.В. Развитие предпринимательской деятельности в сфере жилищно-коммунального хозяйства: Автореф. дис. к-та эконом. наук: 08.00.05 / Санкт-Петербург, 2007. - 20 с
7. Шамрикова В. О. Теоретично-методичні аспекти антикризового управління з використанням фінансової стратегії / В. О. Шамрикова // 36. наук. праць студ. НУК. – Миколаїв: НУК, 2009. – №1. – С. 7-14
8. Шевцова О. Й. Основи антикризового фінансового управління підприємством / О. Й. Шевцова // Ефективна економіка. – 2013. – № 13. – С. 336–338.
- 9.Шейкин А.В. Социальные аспекты реформирования жилищно-коммунальной сферы // Жилищно-коммунальное хозяйство. – 1999. – № 1. – С. 8 – 13.
10. Статистичний щорічник України 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_Ukr_.htm

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ НА ВАЛЮТНОМУ РИНКУ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ОПЕРАЦІЙ ТА МЕХАНІЗМ ЇХ ЗДІЙСНЕННЯ

**САВЧУК І., спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»
наук. кер. Табенська Ю.В.**

В статті розглянуто роль та значення комерційних банків на ринку фінансового посередництва, висвітлено функції та характеристику основних операцій, які здійснюються банками в сучасних умовах господарювання.

The article considers the role and significance of commercial banks in the market of financial intermediation, highlights the functions and characteristics of major operations carried out by banks in modern economic conditions.

Актуальність дослідження. В останні роки умови і становище комерційних банків істотно змінилися. Відносна стабілізація курсу національної грошової одиниці, зниження інфляції спонукають банки забезпечувати прибутковість за рахунок розширення обсягів банківських операцій та послуг. Разом з тим вони не мають можливості ефективно вкладати кредитні ресурси у сферу реального виробництва у зв'язку з його низькою рентабельністю. Тому банківська діяльність продовжує залишатися ризиковою. У цій ситуації особливої актуальності набувають дослідження з управління фінансовою стійкістю банку, глибинних причин її порушення та механізму виникнення фінансової кризи. Конструктивна роль таких досліджень полягає у їх спрямованості на розроблення цілісного підходу до оптимізації фінансового управління банками в умовах нестабільності і ризику, пошуку можливих шляхів досягнення динамічного стану фінансової стійкості та виходу на траєкторію стабільного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження різних аспектів банківської діяльності зробили такі вітчизняні та закордонні вчені, як І.Т.Балабанов, М.З.Бор, А.В.Головач, В.М.Гусаров, Е.Дж.Долан, Б.Дюран, В.Б.Захожай, А.М.Єріна, В.Задорожний, В.В.Іванов, А.С.Катрич, К.Д.Кемпбелл, В.І.Колесніков, В.Н.Кочетков, Ф.Мостеллер, П.Оделл, Д.Пліон, П.Роуз, Дж.Тьюки, Г.Харман, П.Цефель та ін.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування комерційних банків як фінансового посередника банківського сектору країни.

Виклад основного матеріалу. Банківська система – одна з найважливіших і невід'ємних структур ринкової економіки. Це – сукупність різних за організаційно-правовою формою та спеціалізацією банківських установ, що існують у межах спільної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу. Розвиток банків, товарного виробництва й обігу історично відбувався паралельно і мав щільний взаємозв'язок. При цьому банки, як посередники в перерозподілі грошових ресурсів та основні розрахункові центри, істотно впливають на сукупну грошову масу в обігу, що може значно прискорити чи стримати економічний розвиток країни; відтак успішність ринкових перетворень в економіці залежить передусім від ефективного розвитку банківської системи.

Ринкова трансформація економіки України зумовлює особливу увагу до банківської системи, оскільки саме банківська система є найважливішою ланкою ринкової інфраструктури і забезпечує рух грошових потоків у економіці, тим самим створюючи базові передумови неперервності виробництва.

Поняття банківської системи може бути визначене через сукупність фінансових посередників, які постійно на професійній основі займаються банківською діяльністю і взаємопов'язані у самостійну економічну структуру.

В Україні побудована дворівнева банківська система, що складається з Національного банку України та інших банків, відносини між банками системи будуються у двох площинах – по вертикалі й по горизонталі, відповідно до положень Закону «Про банки і банківську діяльність» [1]. Перший рівень банківської системи займає Національний банк України, який посідає головне місце в організації грошового обігу, провадженні грошово-

кредитної політики, координує роботу комерційних банків, а також відіграє найважливішу роль у регулюванні всієї економіки країни.

Визначну роль у забезпеченні функціонування системи обігу грошей відіграють банки другого рівня. Згідно зі законодавством України вони сукупно виконують три функції [1]:

- 1) залучення на рахунки грошових коштів фізичних і юридичних осіб;
- 2) розміщення залучених коштів від свого імені на власних умовах;
- 3) відкриття і ведення рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банки є основною складовою банківської системи держави і належать до особливої категорії ділових підприємств, котрі отримали назву фінансових посередників.

У ринкових умовах господарювання роль банків полягає в їх спроможності залучати тимчасово вільні грошові кошти для подальшого розміщення цих коштів та отримання прибутку. При цьому банки забезпечують не тільки задоволення потреб суб'єктів економіки в додаткових коштах, а й стають основою для безперерйного переміщення грошових коштів в економіці. Досягненню ефективного функціонування грошового обігу в країні та внаслідок цього оптимальній взаємодії між суб'єктами ринку сприяє діяльність фінансових посередників, якими є банки.

Фінансові посередники обслуговують практично весь рух грошових потоків у економіці та створюють базові передумови виробництва, а саме всіх стадій процесу суспільного відтворення – розподілу, обміну й споживання. Фінансовим посередникам належить головна роль у ринковій інфраструктурі, оскільки саме вони є необхідним елементом взаємодії у сфері грошових відносин між суб'єктами ринку і забезпечують відтворювальний процес на макро- та мікрорівнях.

Серед всіх фінансових посередників ключова, найголовніша роль відводиться комерційним банкам. Таке становище банків на фінансовому ринку пояснюється рядом факторів, зокрема:

- 1) саме банки є головними фінансовими посередниками, які спрямовують кошти, вивільнені в процесі господарської діяльності, від кредиторів до позичальників, надаючи їх у тимчасове користування тим суб'єктам економіки, котрі потребують додаткових коштів. При цьому банки створюють нові вимоги та зобов'язання, що своєю чергою стають товаром на фінансовому ринку. Так, приймаючи внески клієнтів, комерційний банк створює нові зобов'язання – депозити, а видаючи позики – нові вимоги до позичальників. Такий процес становить сутність фінансового посередництва. Найголовніша функція фінансових посередників полягає у створенні оптимального співвідношення між власними активами й пасивами, з одного боку, і потреб своїх клієнтів – з іншого. При цьому основна частина грошових ресурсів рухається через установи банків, що обумовлює їх головну роль у системі інститутів фінансового ринку;

- 2) банки в силу виконання ними своїх базових операцій (залучення грошових коштів, розміщення залучених коштів, а також відкриття і ведення рахунків фізичних та юридичних осіб) беруть участь у формуванні пропозиції грошей і мають можливість безпосередньо впливати на ринкову кон'юнктуру, а відтак на перебіг економічних процесів. Що стосується інших посередників фінансового ринку, то вони такої можливості не мають, а їх становище на

фінансовому ринку більшою мірою визначається банківськими установами саме тому, що це визначає діяльність банків щодо пропозиції грошей. Цей фактор визначається тим, що в банках розміщуються рахунки інших фінансових установ-посередників, на банківських рахунках формуються їх грошові нагромадження, здійснюється розрахунково-касове і кредитне обслуговування. Така ситуація ставить банки у позицію таких фінансових посередників, які мають можливість впливати на діяльність усіх інших суб'єктів ринку, фінансових посередників в тому числі;

3) на відміну від небанківських фінансових посередників банківські установи мають значно об'ємніші можливості впливу на грошовий обіг в країні та на економіку загалом, оскільки вони надають суб'єктам економіки надзвичайно широкий асортимент послуг, тоді як інші фінансово-кредитні установи обмежені в своїх операціях.

В умовах сучасної економіки масштаби фінансового посередництва набувають значних розмірів. Про це свідчить кількість грошових потоків, наявних у господарстві. Загальноекономічна роль банків як основних фінансових посередників визначається їхніми можливостями залучати тимчасово вільні грошові кошти та ефективно розміщувати їх. Саме від спроможності банківської системи акумулювати необхідні ресурси, що забезпечили б потребу суб'єктів господарювання в додаткових грошових коштах, залежать можливості діяльності цих суб'єктів у всіх секторах економіки, а також перспектива подолання спаду української економіки та подальший її розвиток.

Таким чином, банки в ринковій економіці є головними фінансовими посередниками, які покликані забезпечувати акумулювання, перерозподіл та переміщення грошових коштів. Це зумовлює необхідність теоретичного дослідження загальних засад функціонування банків та обґрунтування шляхів покращення організації грошового обігу в країні. Для ефективного проведення грошових розрахунків слід з'ясувати суть банків, як посередницьких структур, які забезпечують нормальну життєдіяльність господарського механізму країни. Для досягнення цієї мети, на наш погляд, необхідно детально зупинитися на розгляді поняття «банк».

У вітчизняній літературі нема єдиного визначення банку. Неодноразово зустрічаються такі поняття, як установа, організація, інститут або фінансовий посередник. Найпоширенішим трактуванням суті комерційного банку є трактування Ю. І. Коробова, котрий розглядає банк як інститут кредитної системи, що не має права емісії банкнот. Таке трактування банку, на нашу думку, свідчить про відмінність комерційного банку від центрального, вказуючи на виняткове право останнього на емісію банкнот. Однак інші небанківські інститути кредитної системи також не мають права емісії банкнот, отже, зазначене трактування банку не дає ґрунтового визначення суті комерційного банку.

Дещо іншої точки зору щодо визначення суті банку дотримується В. Колесников. Він вважає, що «банки – це кредитні організації, що мають виняткове право здійснювати у сукупності банківські операції: залучення грошових коштів у вклади фізичних та юридичних осіб, розміщення їх від свого імені і за свій рахунок на умовах поверненості, платності та строковості, ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб». Всі

ці підходи до визначення суті банку акцентують увагу на здійснюваних банком операціях, що є позитивним і, на нашу думку, дають уявлення про сфери діяльності банку, однак неоліком таких визначень є відсутність єдиного підходу до конкретного кола операцій. Це дає змогу віднести до банківських операцій фінансові послуги, які можуть здійснювати не тільки банки, а й інші небанківські кредитно-фінансові установи, а це ускладнює трактування суті банків.

Із огляду на перелік операцій, які здійснюють банки, нині у вітчизняних і зарубіжних економічних дослідженнях нема єдиного підходу до питання про визначення суті банків та їх ролі й місця в економіці загалом і на фінансовому ринку зокрема. Відсутність однозначного розуміння поняття «банк» зумовлене значною різноманітністю як видів банків, так і операцій, що вони здійснюють у процесі фінансового обслуговування суб'єктів економічних відносин. Завдяки своїм функціональним особливостям комерційні банки мають явні переваги перед іншими фінансовими посередниками у своїй комерційній діяльності, однак, через систему контролю і нагляду комерційні банки ставляться в такі умови, за яких їх становище на ринку вирівнюється з положенням інших його суб'єктів.

Гостра суперечливість між функціональними можливостями банків як комерційних структур та правовою обмеженістю їх діяльності робить надзвичайно актуальним наше представлене вище дослідження самого поняття «банк», позаяк, будь-яка двозначність в його тлумаченні може створити можливість для використання в комерційних цілях функціональних переваг банківської діяльності й уникнути законодавчого її обмеження.

Висновки і пропозиції. Отже, підсумовуючи вищевикладене, можна зробити наступні узагальнення: грошовий обіг в економіці відбувається за активної участі та провідної ролі банківських установ, які є фінансовими посередниками у взаємних розрахунках між суб'єктами грошового обігу; у процесі проведення розрахунків і платежів гроші проходять через банківські установи, які цілеспрямовано регулюють грошові потоки у господарському обороті та операції банків пов'язані з розрахунково-касовим обслуговуванням своїх клієнтів; банківська система є найважливішим грошово-кредитним інститутом суспільства, оскільки саме банківські установи проводять емісію грошових коштів, їх зберігання, переміщення та перерозподіл; банківська система є вихідним і кінцевим пунктом, через який відбувається кругообіг готівки і безготівкових платежів; банківська система безпосередньо впливає на обсяг грошової маси в обігу та її структуру.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 07.12.2000р. №2121-III. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. Шелудько С. Облікова ставка центрального банку як інструмент валютного регулювання. Регіональна економіка та управління. –2015. –№ 4. – С. 118-122.

ДЕРЖАВНА КАЗНАЧЕЙСЬКА СЛУЖБА УКРАЇНИ ТА ЇЇ РОЛЬ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

**СЕМЕНЮК К., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Державні фінанси»**

наук. кер. Табенська Ю.В.

У статті досліджуються теоретичні основи казначейського обслуговування бюджетів, виявлено основні проблеми, які виникають у процесі казначейського виконання бюджетів та запропоновано шляхи вдосконалення ефективного функціонування механізму системи казначейства.

The article deals with the theoretical foundations of treasury service of the budgets, identifies the main problems that arise in the process of treasury execution of budgets and suggests ways to improve the efficient functioning of the mechanism of the treasury system.

Актуальність дослідження. Стабільний соціально-економічний розвиток та реалізація бюджетної політики держави залежить від рівня організації та результативності виконання бюджету держави. Для підвищення ефективності використання державних коштів на сьогоднішній день вже багато зроблено урядом, зокрема Міністерством фінансів України. Перш за все, це перехід на казначейське виконання державного бюджету та удосконалення системи контролю за використанням державних коштів.

Державну казначейську службу було створено з метою забезпечення ефективного управління коштами Державного бюджету та підвищення оперативності у фінансуванні видатків у межах наявних обсягів фінансових ресурсів. Тому казначейська система Україна виступає важливим важелем, який забезпечує виконання державою своїх функцій.

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сучасному етапі ринкових відносин в Україні, в процесі розбудови правової держави актуальним є виявлення проблем та вдосконалення казначейського обслуговування бюджетних коштів, так як казначейська система виконання бюджетів перебуває у постійному розвитку і для забезпечення ефективного використання бюджетних коштів держава потребує нових підходів до створення функціональної системи виконання бюджету, яка б забезпечувала ефективне управління державними ресурсами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню функціонування казначейської системи значну увагу приділяли такі вчені, як В. Александров, С. Булгакова, О. Даневич, С. Клімова, П. Петрашко, В. Стоян, Н. Сушко, О. Чечуліна, Р. Єремейчук, С. Юрій та ін. Також, ваговий внесок у дослідження питань щодо казначейської системи виконання бюджетів зробили у свої працях такі науковці, як О.С. Даневич, О.І. Кіреєва, А.Г. Коломиєць, М.Ф. Огданський, К. В. Павлюк, Г.А. Семенов, Т.О. Нікуліна, Ю.А. Блощинська, та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів функціонування Державної казначейської служби України.

Виклад основного матеріалу. На всіх етапах розвитку економічних відносин у суспільстві держава для реалізації своїх основних функцій формувала відповідну інституціональну структуру, до елементів якої входить і казначейство.

Термін казначейство походить від поняття «казна», що в перекладі з англійського (The Treasury) означає скарб, цінність. Історично казначейство

виконувало декілька функцій: відповідало за збереження багатства держави; було місцем, де збиралися платежі держави і з якого держава здійснювала виплати; відповідало (під королівським наглядом) за чеканку монет; а також виконувало функцію облікового відомства. Наявність окремого уповноваженого органу в системі виконавчої влади держави, який відповідає за розробку та здійснення державної фінансової політики, є закономірністю для всіх епох і держав [2].

В сучасних умовах органи Державної казначейської служби України (далі – органи Казначейства) є одними з найактивніших учасників у процесі управління державними та місцевими фінансовими ресурсами завдяки використанню законодавчо прийнятих механізмів та процедур виконання державного і місцевих бюджетів відповідно до вимог бюджетного законодавства. На сьогоднішній день постає питання щодо підвищення дієвості й ефективності функціонування казначейської системи виконання державного та місцевих бюджетів, спрямованої на зміцнення державної фінансової системи, дотримання принципів повноти, ефективності та результативності, цільового використання бюджетних коштів, покращення якості послуг, що надаються органами Казначейства.

Основне призначення Державної казначейської служби в Україні як фінансового інституту – забезпечення обслуговування бюджетів та оперативне управління бюджетними коштами.

Виконання бюджету – одна зі стадій бюджетного процесу, яка полягає в отриманні запланованих доходів і здійснення передбачених видатків. При виконанні державного і місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів.

При виконанні державного бюджету і місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів. Державна казначейська служба України, діяльність якої спрямовується й координується через Міністра фінансів України, забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України.

При казначейському обслуговуванні в органах Казначейства бюджетним установам відкриваються рахунки у встановленому законодавством порядку. Обслуговування установ України, які функціонують за кордоном, здійснюється у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України [2].

Оплата послуг з оброблення електронних розрахункових документів та повідомлень у системі електронних переказів Національного банку України і з переказу коштів через валютні рахунки, відкриті в Національному банку України Казначейством України не здійснюється.

Казначейство України за погодженням з Міністерством фінансів України має право залучати на поворотній основі кошти єдиного казначейського рахунку для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів, Пенсійного фонду України та для надання середньострокових позик місцевим бюджетам.

Згідно з Положенням про Державну казначейську службу України, затвердженого Указом Президента України від 13.04.2011 № 460/2011, бюджетні повноваження Державної казначейської служби України регулюються Конституцією та законами України, актами Президента України

та Кабінету Міністрів України, наказами Міністерства фінансів України, іншими актами законодавства України.

Основними завданнями, які стоять перед Казначейством України є:

- внесення пропозицій щодо формування державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів;
- реалізація державної політики у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів.

Сьогодні органами Казначейства проводиться повномасштабне впровадження Системи дистанційного обслуговування (далі – СДО) клієнтів через програмно-технічний комплекс «Клієнт Казначейства – Казначейство» (далі – ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство») яке надає доступ до ресурсів інформаційного середовища Казначейства в частині формування та передачі до органів Казначейства платіжних документів з використанням електронного цифрового підпису, обміну плановими бюджетними документами (річний розпис призначень державного бюджету, розписи місцевих бюджетів, планові показники, розподіли, кошториси тощо), завантаження інформації щодо бюджетних зобов'язань і бюджетних фінансових зобов'язань, завантаження розподілів відкритих асигнувань і розпоряджень на виділення асигнувань місцевого бюджету, формування та отримання клієнтами Казначейства електронних виписок по рахунках.

Однак процес підключення до СДО клієнтів через ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство» йде досить повільно про що свідчать наступні дані: кількість установ та організацій, включених до Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на сьогодні складає 77 626; а кількість установ та організацій, підключених до СДО клієнтів через ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство» складає лише 2230 [3, с. 3]. Кількість установ та організацій підключених до СДО клієнтів через ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство» до загальної кількості установ та організацій, включених до Єдиного реєстру розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у відсотках складає 2,9 %.

Низькі темпи підключення клієнтів через ПТК «Клієнт Казначейства – Казначейство» до СДО наголошують на необхідності проведення роз'яснювальної роботи, зокрема шляхом доведення переваг та можливостей СДО [3, с. 4].

Впровадження новітніх технологій в системі органів Казначейства надає можливість пошуку більш досконалих методів управління фінансовими ресурсами, а також забезпечує ефективне, результативне та прозоре виконання бюджетів.

Наступним кроком розвитку казначейської системи виконання бюджетів є запровадження програмно-цільового методу виконання місцевих бюджетів. Програмно-цільовий метод є одним з найдієвіших інструментів бюджетування, який полягає в розподілі фінансових ресурсів за програмами, що мають визначені цілі (кінцевий результат) або низки середньострокових чи довгострокових цілей, яких потрібно досягти. Обов'язковими елементами методу є відповідальні виконавці бюджетних програм, паспорти бюджетних програм та результативні показники бюджетних програм, які включають: показники затрат, продукту, ефективності, якості. Даний метод бюджетування забезпечує комплексний підхід до формування бюджету [5].

Запровадження програмно-цільового методу складання та виконання бюджету на думку ряду науковців та практиків надає низку переваг:

– забезпечення прозорості бюджетного процесу (чітке визначення завдань, на які будуть витрачені бюджетні кошти);

– можливість оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення поставлених цілей;

– чітке розуміння громадськістю, на що витрачені бюджетні кошти;

– участь при плануванні витрат як органів державної влади та місцевого самоврядування, так і окремих бюджетотримувачів;

– можливість здійснення контролю протягом всього бюджетного процесу (від підготовки проекту до витрачання бюджетних коштів) шляхом встановлення показників результативності та порівняння фактично досягнутих результатів із запланованими;

– зацікавленість та активізація діяльності всіх учасників бюджетного процесу щодо підвищення віддачі від використання бюджетних коштів;

– заміщення контролю за цільовим використанням коштів на контроль за відповідністю досягнутих результатів встановленим цілям;

– отримання економії бюджетних коштів за рахунок підвищення ефективності роботи державного сектора та раціонального розподілу бюджетних коштів за пріоритетними напрямками;

– можливість порівнювати альтернативні варіанти програм за принципом «результати-витрати»;

– можливість виключення дублюючих одна одну програм;

– зміщення акцентів у бюджетному процесі з «управління бюджетними ресурсами (витратами)» на «управління результатами»;

– проведення оцінки діяльності учасників бюджетного процесу щодо досягнення цілей і завдань, аналіз причин неефективності їх роботи;

– чіткий розподіл відповідальності за реалізацію бюджетних програм між головним розпорядником коштів і безпосередніми виконавцями.

Висновки і пропозиції. Упровадження новітніх технологій у системі органів Казначейства на сучасному етапі розвитку національної економіки надає можливість пошуку більш досконалих методів управління фінансовими ресурсами, а також забезпечує ефективне, результативне та прозоре виконання бюджетів.

В епоху інформаційних технологій органи Казначейства продовжують запроваджувати новітні технології при виконанні бюджетів, проте є необхідність активізації залучення клієнтів (користувачів послуги) задля досягнення ефективності таких процесів. Саме це і буде предметом нашого подальшого наукового пошуку.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : офіц. текст : за станом на 01 жовтня 2011 р. - Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>

2. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. - Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>

3. Марченко Л.Ю. Становлення та перспективи розвитку казначейської системи виконання державного та місцевих бюджетів в Україні. - Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2016-1/doc/3/06.pdf>

4. Сергієнко Н. В. Програмно-цільовий метод і проблематика його впровадження в бюджетний процес місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / Н. В. Сергієнко // Державне будівництво. - 2013. - № 2. - Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2013-2/index.html>.

**ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ І ФОРМУВАННЯ
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПУБЛІЧНИХ АКЦІОНЕРНИХ
ТОВАРИСТВАХ**

**СЛЮСАРЯК І., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Облік і оподаткування», спеціалізація «Облік і
оподаткування»
наук. кер. Лучик С.Д.**

У статті викладено теоретичні підходи до обліку цінних паперів на публічних акціонерних товариствах (ПАТ). Досліджено особливості обліку операцій з акціями і формування фінансової звітності на ПАТ.

The article describes the theoretical approaches to the accounting of securities in public joint stock companies (PJSC). The features of accounting for operations with shares and formation of financial statements at PAO are investigated.

В Україні акціонерні товариства є одною з найбільш поширених форм господарських товариств. Основна причина такого явища полягає у особливостях приватизаційних процесів, коли значна частина приватизованих підприємств набула форм акціонерних товариств. Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства» акціонерне товариство - це господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [1].

Акціонерне товариство розміщує акції двох типів - прості та привілейовані. Акцією є іменний цінний папір, який посвідчує майнові права його власника (акціонера), що стосуються акціонерного товариства, включаючи право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів та право на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації, право на управління акціонерним товариством, а також немайнові права, передбачені Цивільним кодексом України та законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств.

Проста акція надає її власникові класичну тріаду прав (на отримання дивідендів, на отримання частки під час ліквідації товариства та на управління акціонерним товариством). Прості акції надають їх власникам право на отримання частини прибутку акціонерного товариства у вигляді дивідендів, на участь в управлінні акціонерним товариством, на отримання частини майна акціонерного товариства у разі його ліквідації та інші права, передбачені законом, що регулює питання створення, діяльності та припинення акціонерних товариств. [3]. Прості акції надають їх власникам однакові права.

Публічне акціонерне товариство (ПАТ) «Кам'янець-Подільськсільмаш», яке зареєстровано за адресою м. Кам'янець-Подільський, вул. Індустріальна, 1А, спеціалізується на виробництві сільгоспмашин, а також запчастин до них. За 2017 рік підприємством виготовлено продукції на 6074,3 тис. грн., або на 137,1% більше, ніж у 2016 р. Це насамперед сільгоспмашини, а також плуги, борони та інші запчастини. Основним постачальником металопродукції є ТзОВ «АВ метал груп», м. Дніпропетровськ, ТзОВ «Віконт», м. Кривий Ріг. Основним конкурентом з виробництва тракторних плугів є ПАТ «Одесасільмаш». Основним постачальником металопродукції є Донецький

металургійний завод. На заводі на кінець 2018 р. середня кількість працівників становила 26 осіб.

На 31.12.2017 р. середньорічна кількість простих акцій на ПАТ «Кам'янець-Подільськиймаш» становила 456120. Чистий прибуток на одну просту акцію склав 0,3442 тис. грн.

Для акціонера підприємства належні йому акції є фінансовими інвестиціями згідно з п. 4 П(С)БО 13 [4]. Якщо акції купували для утримання на строк більше ніж на 1 рік, то їх обліковують на рахунку 14 "Довгострокові фінансові інвестиції" (п. 2.12 Методрекомендацій № 433) [5]. Якщо менше як на 1 рік і акції може бути вільно реалізовано в будь-який момент, то облік акцій ведуть на субрахунку 352 "Інші поточні фінансові інвестиції" (п. 2.34 Методрекомендацій № 433).

Дохід від реалізації акцій зараховують до складу інших доходів (п. 7 П(С)БО 15) [6] та відображають на субрахунку 741 "Дохід від реалізації фінансових інвестицій". Загальні правила визнання доходу (виручки) від реалізації активів (зокрема, і фінансових інвестицій) зазначено в п. 8 П(С)БО 15. Відповідно до них ключовими критеріями для визнання доходу є:

передання покупцеві ризиків і вигід, пов'язаних із правом власності на актив (фінансові інвестиції);

відсутність контролю над активом (фінансовими інвестиціями).

Дотримання цих критеріїв зазвичай пов'язують із моментом передання права власності на майно покупцеві, хоча сам факт передання права власності не свідчить про те, що покупець контролює отримане майно. У договорах купівлі-продажу акцій момент переходу права власності визначають в особливому порядку. Зокрема, підтвердженням прав на акції, що є в бездокументній формі, а також обмежень прав на цінні папери в певний момент часу є обліковий запис на рахунку в цінних паперах депонента в депозитарній установі.

Документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на акції є виписка з рахунка в цінних паперах депонента, яку видає депозитарна установа на вимогу депонента або в інших випадках, установлених законодавством і договором про обслуговування рахунка в цінних паперах.

Отже, на дату дотримання критеріїв визнання доходу, зокрема після переходу права власності на акції до нового власника, попередній власник відображає дохід. На цю саму дату попередній власник показує витрати, пов'язані з їх продажем, зокрема як собівартість фінансової інвестиції (п. п. 7, 29 П(С)БО 16) [7]. Такі витрати відображають на субрахунку 971 "Собівартість реалізованих фінансових інвестицій".

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" всі публічні акціонерні товариства, підприємства – емітенти іпотечних облігацій, іпотечних сертифікатів, облігацій підприємств і сертифікатів фондів з нерухомістю, а також професійні учасники фондового ринку, банки, страховики та інші фінансові установи повинні опублікувати у друкованому виданні річну фінансову звітність разом з аудиторським висновком не пізніше ніж до 30 квітня.

Відповідно до чинного законодавства [8] всі п'ять форм фінансової звітності є обов'язковими для суб'єктів підприємницької діяльності, що

перебувають на загальній системі оподаткування, обліку та звітності. Порядок формування та розкриття інформації за кожною статтею Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів та Звіту про власний капітал щодо заповнення форм фінансової звітності визначено у Методрекомендаціях № 433.

Згідно з п. 3 розділу I НП(С)БО 1 [8] примітки до фінансової звітності — сукупність показників і пояснень, які забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінзвітності, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними НП(С)БО або МСФЗ. Наказом №302 визначено порядок складання приміток до річної фінзвітності, зокрема затверджено типову форму фінансової звітності №5 «Примітки до річної фінансової звітності», а також вимоги та коло суб'єктів господарювання, які цю форму складають. Однак аналіз цієї форми свідчить, що вона містить не всі показники, що підлягають розкриттю відповідно до вимог П(С)БО. У зв'язку з цим підприємства, для яких обов'язковість оприлюднення річної фінзвітності не передбачено законодавством, додатково мають розкривати інформацію, що міститься у НП(С)БО 1, П(С)БО 6, П(С)БО 7, П(С)БО 8, П(С)БО 9, П(С)БО 10, П(С)БО 16.

Підприємства, для яких обов'язковість оприлюднення річної фінзвітності та консолідованої звітності встановлено законодавством, крім інформації, зазначеної вище, наводять усю інформацію, розкриття якої передбачено П(С)БО.

Річна фінзвітність, складена відповідно до вимог П(С)БО, без зазначених вище розкриттів є неповною, тому відповідає вимогам П(С)БО не повною мірою. Слід зауважити, що вище-зазначена інформація наводиться підприємствами у самостійно обраному вигляді (письмове пояснення, таблиця, графік тощо).

Список використаних джерел:

1. Про акціонерні товариства: закон України в редакції від 01.10.2018р. 514-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
2. Про цінні папери та фондовий ринок: закон України в редакції від 01.07.2018 3480-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
4. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти» (Наказ Міністерства фінансів України від 30.11.2001 р. № 559) [Електронна звітність]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1050-01>.
5. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності (Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433). - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13/conv>.
6. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290) [Електронна звітність]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>.
7. Положення (стандарту) бухгалтерського обліку «Витрати» (Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 №318) [Електронна звітність]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07.02.2013 р.) [Електронна звітність]. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В УКРАЇНІ ДЛЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

**ТКАЧ І., 2 курс (ОС «магістр») ФОФЕД ЧТЕІ КНТЕУ
спеціальність «Фінанси, банківська справа і страхування»,
спеціалізація «Банківська справа»
наук. кер. Табенська Ю.В.**

В статті розглянуто теоретичні та практичні аспекти банківського нагляду в Україні в контексті розвитку вітчизняної банківської системи, висвітлені проблемні питання та шляхи удосконалення банківського нагляду в країні.

The article deals with the theoretical and practical aspects of banking supervision in Ukraine in the context of the development of the domestic banking system, highlights the problem issues and ways of improving banking supervision in the country.

Актуальність дослідження. Сучасні умови функціонування банківських систем країн світу характеризуються, насамперед, стійкими тенденціями до поглиблення глобалізаційних та кризових явищ у фінансовому секторі світового господарства. Рівнозначно ці тенденції стосуються і банківської системи України, рівень інтегрованості якої до глобальних фінансових ринків великою мірою визначається ступенем розвиненості й ефективності банківського регулювання та нагляду. В таких умовах реформа банківської системи будь-якої країни, зокрема системи нагляду за її діяльністю, є умовою успішної інтеграції до світової економіки. В Україні банківська реформа, в тому числі, вдосконалення та розробка нових підходів і правил банківського нагляду в умовах суперечливого розвитку її банківської системи, мають істотне значення для поглиблення диверсифікованості економіки та стійкого довгострокового економічного зростання. Забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної банківської системи на світових фінансових ринках дозволить достатньою мірою забезпечити грошовими ресурсами процеси розвитку економіки нашої держави, тому в останні роки Національний банк України проводить глибоке реформування банківського сектору. ЄС також активно модернізує свій фінансовий сектор. Так, прийняття нових Базельських угод про достатність капіталу (Базеля II та Базеля III), присвячених банківському нагляду, підкреслює важливість реформи нагляду для економіки ЄС. У всьому світі розвиток нагляду за банківською діяльністю свідчить про рух у напрямку міжнародної конвергенції.

Концепція банківського нагляду в кожній країні має свою специфіку, пов'язану як з історичним розвитком, так і зі структурою влади та банківської системи (наприклад, із кількістю, видами, спеціалізацією банківських установ та іншими факторами). Деякі центральні банки взагалі не мають власної служби виїзного інспектування, а тому здійснюють банківський нагляд, покладаючись на інформацію зовнішніх аудиторів; окремі центральні банки виконують цю функцію за допомогою наглядових підрозділів міністерства фінансів; практикуються у світі й інші форми нагляду за банківськими установами. Однак час від часу перед кожним центральним банком постає завдання щодо вдосконалення або визначення найоптимальніших механізмів і форм здійснення банківського нагляду з урахуванням історичних факторів розвитку та новітніх технологічних можливостей, що з'являються в банківській діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремим аспектам складної та багатопланової проблематики формування та функціонування банківського нагляду присвячено праці зарубіжних і вітчизняних науковців та практиків, зокрема, таких вітчизняних авторів, як З. Васильченко, О. Вовчак, І. Дьяконова, О. Кіреєв, В. Кротюк, А. Кузнецова, І. Лютий, О. Любунь, В. Міщенко, А. Мороз, С. Науменкова, П. Нікіфоров, Л. Примостка, К. Раєвський, М. Савлук, Т. Смовженко, В. Стельмах, а також російських науковців, О. Лаврушина, Д. Малихіна, В. Полякова, Є. Потоцької, П. Сироешкіна, А. Сімановського та зарубіжних – М. Біллета, Д. Даймонда, П. Роуза, Дж. Синки, С. Фроста, Р. Чаркхема та ін. [1, с. 3].

Мета і завдання дослідження. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів банківського нагляду в Україні в контексті розвитку вітчизняної банківської системи.

Виклад основного матеріалу. В умовах світової глобальної фінансової кризи кількість проблемних банків в економічних системах усіх країн світу невпинно зростає. При цьому важливо розуміти, що вчасно виявлена та усунена проблемність банку не буде негативно впливати на стан розвитку всієї банківської системи і спричиняти системні негаразди. А тому вчасне виявлення та запобігання проблемності банків у сучасній практиці банківського нагляду, наразі, набуває особливо актуального забарвлення.

Щоб запобігти появі проблем у банку, важливо знати ознаки та причини слабкості банку. Ознаками слабкості банку звичайно є відсутність прибутковості, втрата капіталу, низька якість активів і проблеми, пов'язані з ліквідністю або репутацією банку. Причини – це широкий набір факторів, серед яких основними можна назвати: стратегічні помилки банку, порушення нормативних вимог або шахрайство, зовнішні фактори.

До факторів, які визначають ступінь проблемності банку та впливають на адекватність застосування Нацбанком заходів наглядового реагування, на наш погляд, можна віднести характер допущених банком порушень, причини, які зумовили виникнення виявлених порушень, загальний фінансовий стан банку та розмір можливих негативних наслідків для кредиторів і вкладників даної банківської установи. Щоб не допустити банкрутства проблемного банку, наглядові органи застосовують первинні заходи впливу, які в міру збільшення впливу на діяльність банку можна викласти так: складання разом із керівництвом банку антикризового плану, залучення додаткових джерел коштів для поліпшення фінансового стану банківської установи, застосування заходів фінансового оздоровлення банку, призначення тимчасової адміністрації.

В основі методології виявлення проблемних банків в Україні лежить система показників раннього реагування, згідно з якою проводиться рання діагностика проблемності банку з метою превентивного втручання банківського нагляду в діяльність банківської установи в разі виникнення в неї певних проблем. Для виявлення проблемних банків Національним банком України використовується рейтингова система оцінки їх діяльності CAMELS. У напрямку вдосконалення методології виявлення проблемних банків в Україні автором запропоновано розширення елементів рейтингової системи оцінки діяльності банків CAMELS та часткове оприлюднення результатів ранньої діагностики банків і результатів вказаної рейтингової системи.

У роботі зазначено, що до найбільш дієвих та ефективних способів розв'язання проблемності банківських установ автором віднесено такі : розробка плану реструктуризації банку; злиття з іншим банком або поглинання іншим банком; купівля банку із взяттям на себе зобов'язань або поступова ліквідація; націоналізація проблемного банку державою.

Аналіз практики здійснення злиття та поглинання банків в Україні показує, що значення цього способу зняття проблемності банку з часом буде лише зростати. Визначено, що Національному банку України необхідно вдосконалити існуючу нормативно-правову та методологічну базу для врегулювання питань злиття і поглинання банківських установ, щоб цей механізм дозволив урегулювати фінансові негаразди в банківському секторі України, не породжуючи диспропорцій у співвідношенні вітчизняного та іноземного капіталів у банківській системі держави.

Вважається, що страхування вкладів – важлива складова формування та збереження довіри до національної банківської системи. Оцінка статистичних даних свідчить про вагомий роль Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України в забезпеченні державою гарантій клієнтам банку, а отже, в гарантуванні надійності функціонування банківської системи.

Значний вплив на стабільність банків і реструктуризаційні процеси в банківській системі має введення у практику діяльності банків як вимог Базеля II, так і Базеля III. З урахуванням наявної ситуації в банківській сфері, на нашу думку, слід розглянути пакет пропозицій, що містить Базель III. Водночас, Базель III не є документом, спрямованим виключно на оцінку діяльності окремих банків (мікрорівень). Він має за мету комплексне виявлення процесів, притаманних кредитним установам (макропруденційний рівень), а саме – системного ризику і нового розуміння капіталу [2].

У ньому доцільно виділити дев'ять принципових нововведень / проривів (breakthrough): чотири з них стосуються мікрорівня, а саме побудови наглядку на основі оцінки ризиків конкретного банку, враховуючи його специфіку; п'ять – стосуються рівня системи (макрорівня), тобто оцінка системи, виходячи з ризиків, на які вона наражається.

Незважаючи на певні недоліки, фахівці схиляються до думки, що все ж доцільно впроваджувати нові стандарти як один із кроків для стабілізації вітчизняного фінансового ринку та процесу євроінтеграції України. На думку експертів, впровадження європейських основних принципів ефективного банківського нагляду може значно поліпшити стабільність банківського сектору України. Відомо, що сучасний вітчизняний банківський сектор характеризується слабкістю протистояти внутрішнім і зовнішнім кризовим явищам.

Водночас, успішне впровадження європейських принципів ефективного банківського нагляду в банківський сектор України передбачає наявність: компетентних і професійних фахівців, котрі працюють у сфері банківського нагляду; певних законодавчих актів, що сприяють проведенню стабільної і стійкої банківської політики; відповідних вимог до системи ризик-менеджменту; відповідних вимог з ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності і розкриття інформації, виконання яких забезпечувало б фінансову прозорість банку [3].

Окремим напрямом для вдосконалення здійснення банківського нагляду в

Україні є удосконалення процедури діагностування кризи на ранніх стадіях. Останнім часом експерти все частіше прогнозують третю хвилю світової фінансово-економічної кризи, яка досягне свого максимуму у 2020–2040 рр. і матиме ще більш негативні наслідки для світової фінансової системи, ніж дві попередні. Серед причин можна виділити такі: зростаючий бюджет накопичених кредитних боргів світових економік, підвищення ролі експортних операцій у зростанні національних економік, зниження ділової та інвестиційної активності й посилення конкуренції.

Можливим подальшим сценарієм розвитку ситуації в банківській сфері України є збільшення угод із злиття і поглинання банків, а також створення банківських груп. З метою підвищення рівня капіталізації комерційних банків важливо стимулювати злиття та об'єднання невеликих банківських установ. Це допоможе збільшити капітал, урятувати від банкрутства суспільно важливі банки, підвищити ефективність через скорочення витрат.

Сучасна структура банківського нагляду в Україні передбачає вирішення таких завдань, як визначення стратегії і пріоритетних напрямів розвитку нагляду, розроблення методологічної і нормативної бази банківського нагляду, забезпечення безперервного процесу нагляду, починаючи з реєстрації та ліцензування банків, проведення оперативного моніторингу, інспектування, прийняття адекватних заходів щодо стабілізації діяльності банків, робота з проблемними банками і прийняття рішень про їх подальшу діяльність, а також ліквідації банків.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин у суспільстві значно зросла питома вага негативних оцінок діяльності як окремих банківських інститутів, так і банківської спільноти загалом, їхньої ролі у протидії кризовим явищам, використання коштів платників податків для порятунку збанкрутілих фінансових установ. Ось чому дедалі частіше лунають заклики як щодо часткових, так і глобальних змін у практиці банківського нагляду, націоналізації банківських установ, перегляду систем організації стимулювання топ-менеджерів банків тощо. З початку становлення вітчизняної системи банківського нагляду НБУ була видана значна кількість документів, направлених на підтримку стабільності банківської системи. Найбільш значимі документи були прийняті після 2000 року, коли вітчизняна банківська система вийшла на шлях стабільного розвитку. В останні роки НБУ ввів у дію постанови, які були направлені на підтримку ліквідності банківських установ в умовах нестабільного ринку.

Висновки і пропозиції. З усього вищезазначеного, слід відмітити, що необхідність реформування наглядових функцій державних і саморегульованих структур у фінансово-кредитній сфері з метою запобігання поширенню кризових явищ у майбутньому є незаперечною. Однак на сьогодні відсутні єдині рецепти такого реформування, а пропозиції, що їх висловлюють міжнародні економічні і фінансові організації, уряди окремих країн, економічні союзи, конкретні фінансові інститути і знані експерти, часом діаметрально протилежні.

На сучасному етапі проблема створення ефективної системи банківського нагляду має для України особливе значення зважаючи на такі фактори: нестабільний характер економіки; незавершеність процесу ринкової трансформації банківського сектору; недостатній досвід діяльності банків в

умовах ринкової економіки; ризикована практика банківської діяльності; недостатній рівень банківського капіталу та резервів на покриття ризиків з огляду на потреби економіки та якість активів банків; неадекватність системи внутрішнього контролю та аудиту в банках; стан банківської системи.

Список використаних джерел:

1. Банківський нагляд у механізмі функціонування банківської системи: автореф. дис. . д-ра екон. наук : 08.00.08 / Н. Р. Швець ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2011. – 36 с. – укр.
2. Костенко В.В. Ретроспектива становлення та розвитку банківського нагляду в Україні. – [Режим доступу] : http://www.economy.in.ua/pdf/10_2014/19.pdf
3. Осадчий І.А. Роль банківського нагляду в реструктуризаційних процесах. – [Режим доступу] : VUbsNbU_2014_1_29%20(1).pdf

ДЛЯ НОТАТОК

Матеріали

VIII Всеукраїнської наукової студентської інтернет-конференції
«Реформування економіки України як фактор забезпечення сталого
розвитку», 17 грудня 2018 року. – Чернівці, 2018. – 224 с.

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ
м. Чернівці, Центральна площа, 7

Відповідальні за випуск: *Кравчук Р.В.*
Федоруца О.І.

Комп'ютерна верстка та макетування:
Федоруца О.І.
Сідуняк О.В.

<http://www.chtei-knteu.cv.ua/ua/index/>

Підписано до друку 30.11.2018.

Тираж 50.